

TÜRKİYE'DE GÖÇ YÖNETİMİ

(SURIYELİLERİN GERİ DÖNÜŞ DÜŞÜNCELERİNE ETKİSİ)

YAZAR
ERKAN DOKUYUCU

BİDGE Yayınları

Türkiye’de Göç Yönetimi
(Suriyelilerin Geri Dönüş Düşüncelerine Etkisi)

Yazar: Dr. Erkan Dokuyucu

ISBN: 978-625-8989-27-4

1. Baskı

Sayfa Düzeni: Gözde YÜCEL

Yayınlama Tarihi: 18.05.2026

BİDGE Yayınları

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının ve editörün yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Sertifika No: 71374

Yayın hakları © BİDGE Yayınları

www.bidgeyayinlari.com.tr - bidgeyayinlari@gmail.com

Krc Bilişim Ticaret ve Organizasyon Ltd. Şti.

Güzeltepe Mahallesi Abidin Daver Sokak Sefer Apartmanı No: 7/9 Çankaya /
Ankara

İçindekiler

Giriş.....	5
BİRİNCİ BÖLÜM	8
KAVRAMSAL VE KURAMSAL OLARAK GÖÇLER.....	8
Göçle İlgili Temel Kavramlar	8
Göçlerin Sebepleri	11
Göçlerin Sonuçları	28
Göç Kuramları	33
Dünyada Yaşanan Göçler ve Göç Yönetimi	37
Uluslararası Göç Mevzuatının Kaynakları	45
İKİNCİ BÖLÜM.....	48
TÜRKİYE’DE GÖÇLER VE GÖÇ YÖNETİMİ	48
Suriyeli Göçü: Mevzuat ve Kurumsal Yapı	71
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	85
ÇALIŞMANIN KONUSU	85
Çalışmanın Amacı	85
Çalışmanın Önemi.....	86
Çalışmanın Problemleri ve Hipotezleri.....	87
Çalışmanın Materyalleri.....	90
Çalışmanın Yöntemi.....	91
Çalışmanın Sınırlılıkları.....	92

Çalışmanın Geçerliliği	93
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	94
GÖÇ YÖNETİMİNDE KİLİS VE SURİYELİLER	94
Suriyelilere Kilis'te Uygulanan Entegrasyon Politikaları ..	107
Kilis'te Suriyelilerin Entegrasyonunu Zorlaştıran Durumlar	124
Suriyeli Göçü Sonrası Kilis'te Meydana Gelen Değişim ve Dönüşümler	136
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	141
BULGULAR VE ANALİZLERİ	141
Katılımcıların Özelliklerine İlişkin Bulgular	142
Frekans Tabloları ve Analizleri	152
Ki-Kare (Chi-Square) Testine İlişkin Bulgular ve Analizleri ..	186
ALTINCI BÖLÜM.....	228
SONUÇ VE ÖNERİLER	228
Kaynakça.....	233

Giriş

Göçler tarihsel süreçte pek çok kez ortaya çıkmış toplumsal süreçlerdendir. Yaşanan bu göç hareketlerinde yeryüzü şekilleri, iklim, bitki örtüsü, toprak verimliliği, savaşlar, politik baskılar gibi faktörler belirleyici rol oynamıştır. Göçe sebep olan bu faktörler göçlerin çeşitlenmesinde de etkili olmuştur. Buna göre göçler: süresi bakımından, mesafesi bakımından, göç eden kişi sayısı bakımından, göç edenlerin rızası bakımından ve göçün hukukiliği bakımından çeşitlere ayrılmıştır. Göçte asıl önemli olan meydana getirdiği sonuçlardır. Bu bakımdan göçler hedef ve kaynak bölge bakımından farklı sonuçlar meydana getirmektedir. Yine bu sonuçlar da ülkelerin ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel yapılarında değişiklikler meydana getirmektedir. Beşeri bir durum olan göçleri pek çok bilim dalı derinlemesine ele almıştır. Tarih, coğrafya, iktisat, sosyoloji, psikoloji gibi bilim dalları göçün sebeplerinden sonuçlarına, göçte kişi psikolojisinden ekonomik etkilere kadar hemen her yönüyle göçü aktararak anlamaya, önlemeye, sonuçlarını yönetmeye yönelik değerlendirmelerde bulunmuştur. Buradan hareketle göçler, kişi ya da kişilerin daha refah ve güvenli bir hayat sürme gayesi çerçevesinde kısa ya da uzun süreliğine, ulusal ya da uluslararası mesafelerde, legal ya da illegal bir şekilde bulunduğu bölgeden ayrılarak başka bir bölgeye yerleşmesi şeklinde tanımlanabilir. Bu yer değişiklikleri pek çok ekonomik, çevresel, siyasi, toplumsal ve kültürel sonuçlara sebep olduğundan göçü anlamak adına pek çok göç kuramı da ileri sürülmüştür. Bazı kuramlar göçte etkili olan ekonomik süreçlere odaklanırken bazıları da doğrudan göçmenleri ele almıştır.

Özellikle son yüzyılda yaşanan teknolojik gelişmeler, ulaşım ve iletişim ağlarının güçlenmesi gibi durumlar küreselleşme sürecini daha da hızlandırmıştır. Bu durum dünyanın herhangi bir yeri için güvenilir bilgi edinmeyi son derece kolay hale getirmiştir. Bu da göç etme potansiyeli olan bireylerde cesaretlendirici bir etki

yaratmaktadır. Çünkü hedef ülkenin ya da bölgenin ekonomik, siyasi, dini, sosyal ve kültürel özellikleri hakkında bilgi edinmek ve göç sürecini bilmek göçe niyet eden kişilere büyük avantaj sağlamaktadır. Ayrıca güvenli hava, kara ve deniz ulaşım ağları da göç süreçlerinde kolaylık sağlamaktadır. Ancak doğal afetler, savaş, iç karışıklık gibi ani gelişen olaylar göçle ilgili süreçler için plan yapma fırsatını ortadan kaldırmaktadır. Bu durumda bireyler en yakın güvenli bölgeye ya da ülkeye göç etme yolunu seçmektedir.

2010 yılında başlayan ve Arap Baharı olarak nitelendirilen olaylar sonucunda büyük göç dalgası meydana gelmiş bu olaylar özgürlük, demokrasi ve insan hakları gibi taleplerle Tunus'tan başlayarak Kuzey Afrika ile Orta Doğu ülkelerine yayılmıştır. Neticede Tunus, Mısır ve Libya'da hükümetler devrilmiş, Suriye'de ise iç savaş başlamıştır. Yaşanan iç savaşta yaklaşık 14 milyon Suriyeli yardıma muhtaç duruma düşmüştür. Bu nedenle pek çoğu, başta Türkiye gibi, Suriye'ye komşu ülkelere göç etmiştir. Suriyeliler, ilk olarak Türkiye'nin Suriye sınırında bulunan illerine göç etmiştir. Bu illerde öncelikle geçici barınma merkezleri kurularak Suriyeli nüfusun barındırılması amaçlanmıştır. Ancak kitleler halinde Türkiye'ye göç eden Suriyeliler kısa sürede geçici barınma merkezlerinin kapasitesinin çok üzerinde bir sayıya ulaştıklarından gelişi güzel kentlere yayılmaya başlamışlardır. Bu doğrultuda Suriyeli göçü ve 2013 yılında çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Türkiye'nin göç yönetiminde hukuksal, kurumsal ve politik olarak ciddi değişim ve dönüşüme sebep olmuştur. Bu değişim ve dönüşüm neticesinde Göç İdaresi Başkanlığının yanında il göç idareleri kurularak merkezi ve yerel düzeyde göç yönetimi konusunda kurumsal bir yapı oluşturulmak istenmiştir. Suriyeliler 2011 yılından bu yana Türkiye'de yaşamaya devam etmektedir. Bu süreçte Suriyelilerle birlikte Türkiye'nin göç mevzuatında, göç kurumlarında ve genel olarak göç yönetiminde ciddi değişiklikler meydana gelmiştir. Gerek Suriye'de gerekse 13

yılı aşkın süredir Türkiye ve diğer ülkelerde yaşantılarına devam eden milyonlarca Suriyeli için 8 Aralık 2024 tarihli devrim çok önemli bir yer tutmaktadır. Bu tarih itibariyle Suriye’de 53 yıllık Baas Partisi rejimi Özgür Suriye Ordusu tarafından devrilmiştir. Muhaliflerce rejime son verilmesinin ardından devrik devlet başkanı Esed Rusya’ya iltica etmek zorunda kalarak Suriye’den ayrılarak mülteci ve sığınmacı durumuna düşen milyonlarca Suriyeli ile aynı kaderi yaşamıştır. Suriye’de rejim kalıntıları ve terör örgütleri ile yer yer çatışmalar devam etse de büyük oranda iç savaş durdurulmuştur. Ancak İsrail ile Suriye’de azınlık durumunda olan Dürziler, Suriye’nin güneyinde çatışmaları tırmandırmaya çalışmaktadır. Rejimin devrilmesi sonrasında Suriye’de bu şekilde bir tablo ortaya çıkmıştır. Bu durumda Türkiye’deki Suriyelilerin, özel olarak da Kilis’teki Suriyelilerin, Suriye’ye geri dönüş yapıp yapmayacakları merak konusu olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL OLARAK GÖÇLER

Toplumsal yaşantıda sıklıkla görülen göçler gerek kaynak bölgede gerekse hedef bölgede pek çok değişikliği beraberinde getirmektedir. Bu nedenle göçleri anlamak adına pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar göçlerin sebeplerini, türlerini ve (muhtemel) sonuçlarını ortaya koyarak göçleri önlemeyi, olası kötü sonuçlarını hafifletmeyi ve yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle göçlerle ilgili kavramların, göçlerin sebeplerinin, türlerinin ve sonuçlarının bilinmesi çalışmanın daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Göçle İlgili Temel Kavramlar

Toplumsal yaşantıda ortaya çıkan göçler uluslararası hukuk, siyaset, ekonomi, sınır yönetimi, yerel yönetimler gibi pek çok alanda doğrudan etkiye sahip olduğundan göçlerle ilgili terimler ve kavramlar da zengin bir içerik sergilemektedir. Bu kavramlar göç edenlerin hukuksal durumlarını, göçlerin türlerini, sebeplerini, sonuçlarını, vs. ortaya koymada büyük öneme sahiptir. Buradan hareketle özellikle uluslararası göçlerde sıklıkla kullanılan kavramları vurgulamak yerinde olacaktır.

Göçmen: Herhangi bir zorlayıcı sebep olmaksızın, tamamen kişinin hür iradesi sonucu, daha iyi bir hayat sürme gayesi çerçevesinde göçü gerçekleştiren kişiyi ve aile bireylerini ifade etmektedir. Burada göçe sebep olan faktör olarak daha düzeyli

ekonomik ve sosyal yaşantı verilebilir (Çiçekli, 2009: 22). Göçmen ifadesi genellikle dış göçleri gerçekleştiren kişileri ifade etmek üzere kullanılmaktadır.

Asimilasyon: Göçle bir bölgeye yerleşen azınlık grubun toplumsal yaşantıda, yerli halka sosyal ve kültürel olarak benzemesi şeklinde ifade edilebilir (Erkan, 2018: 54). Asimilasyon süreci kendiliğinden gerçekleşebileceği gibi siyasi otoritelerin politikaları doğrultusunda da gerçekleşebilmektedir. Burada süreç azınlık grubun tamamen yerli halka benzemesi ile tamamlanır.

Entegrasyon: Bir bölgeye göçle yerleşenler ile yerli halk arasında toplumsal yaşantıda farklılıkların ortadan kalkmasıdır. Entegrasyon süreci asimilasyondan farklı bir seyir izlemektedir. Asimilasyon süreci tek yönlü işlemektedir. Azınlık grubun yerli halka uyum sağlamasıyla gerçekleşir. Entegrasyonda ise çift taraflı bir etkileşim vardır. Hem azınlık grubun yerli halka uyumu hem de yerli halkın azınlık grubu kabulü aynı anda gerçekleşmelidir (Aykaç Alkan ve Karakaş, 2022: 421).

Düzenli/Düzensiz Göç: Yasalara uygun olarak gerçekleştirilen göçlere düzenli göçler denilmektedir. Diğer taraftan yasadışı yollarla ülkelere girme, yasal yollarla başka ülkeye giriş yapıp süresi dolmasına rağmen ülkeyi terk etmeme, göç sürecinde eksik evraklarla göçü tamamlama durumlarında düzensiz göçler ortaya çıkmaktadır (Topcuoğlu, 2016: 9). Bu göç türleri sınır aşırı yapılan göçlerde ortaya çıkmaktadır.

Geçici Koruma: Kendi ülkelerinde baskı ve zora maruz kalıp başka bir ülkeye kitlesel bir şekilde giriş yapan ya da ülke sınırına dayanan, kendi ülkelerine de geri dönemeyen ve ayrıca uluslararası koruma talepleri de değerlendirmeye alınamayan yabancılara ülkelerin koruma sağladığı geçici ve istisnai bir işlemdir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014: 6203).

Kaynak (Menşei), Geçiş ve Hedef Ülke: Göçü gerçekleştiren bireylerin terk ettiği ülkeye kaynak ülke

denilmektedir. Göçte nihai olarak varılmak istenen ülkeye giriş yapılmadan önce, hava şartlarının uygun hale gelmesini bekleme, göçte gerekli maddi varlığı edinme, göç için gerekli evrakları sağlama gibi amaçlarla geçici bir süre kalınan ülkeye geçiş ülkesi denilmektedir. Diğer taraftan göç sürecinin tamamlanarak yerleşilen yeni ülkeye de hedef ülke denilmektedir (Kurt ve Tatar, 2024: 74). Göç gerçekleşirken her bir ülke de bu süreçlerden farklı derecelerde doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenmektedir.

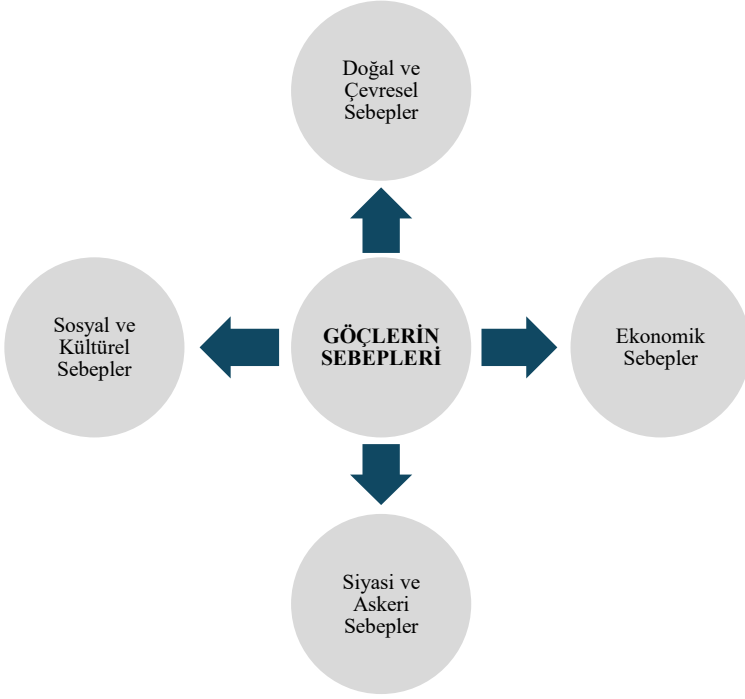
İç Göç ve Dış Göç: Ülke sınırları içerisinde başka bir bölgeye geçici ya da kalıcı bir şekilde taşınma sonucu gerçekleşen göçlere iç göçler denilmektedir. Dış göçler ise yaşanılan ülkeden geçici ya da kalıcı olarak, zorunlu ya da gönüllü bir şekilde yasal ya da yasadışı bir yöntemle başka bir ülkeye taşınma sonucunda gerçekleşir (Çelik, 2005: 167). Bu göç türlerinde etkili olan faktör devletlerin sınırlarıdır.

İltica, Mülteci ve Sığınmacı: Başka ülke vatandaşlarının yasal ya da yasadışı bir şekilde hedef ülkeye giriş yapmasına iltica denir. İltica işlemi gerçekleştiren kişilere hedef ülke bazı hukuki statüler vermektedir. Bu kişiler mülteci ya da sığınmacı olabilmektedir. Bu doğrultuda mülteci, vatandaşı olduğu kendi devletinde ırkı, sosyal statüsü, dili, dini inancı, politik görüşleri sonucu zulme maruz kalma ya da bu yönde ciddi bir tehlike altında olma nedeniyle başka bir ülkeye sığınma başvurusunda bulunan ve bu başvurusu kabul edilen kişilerin kazanmış olduğu hukuki statüdür. Sığınmacı ise mültecilik statüsü elde etmek amacıyla koruma talep ettiği ülkeye başvuran ancak başvurusu sonuçlanmayan kişilerin tabi olduğu hukuki statüdür (Karabulut, 2022: 914). Bu kişiler başvuruları reddedildiğinde derhal ülkeyi terk etmek durumundadırlar. Aksi takdirde sınır dışı etme prosedürü uygulanabilmektedir.

Göçlerin Sebepleri

Göçler toplumsal yaşantıda bireylerin sıklıkla başvurduğu yollardan biridir. Bireyler yaşadıkları kaynak bölgede eksikliğini hissettiği şeyi tamamlamak adına başka yerlere taşınıp orada yaşamak isterler. Bu da göç türlerinin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bireyleri göçe sevk eden sebepler oldukça önem taşımaktadır. Göçlerin toplumsal yapı özelliği sergilemesi göç sebeplerinin de oldukça çeşitlenmesine yol açmıştır. Bu doğrultuda bireylerin bulundukları yerlerde eksikliğini çektiği faktörler olarak; ekonomik yetersizlikler, sağlık problemleri, savaş ya da iç karışıklık gibi güvenlik endişeleri, eğitim problemleri, çevresel ve doğal problemler, dini ve siyasi yaşantıda ortaya çıkan problemler, belediye hizmetlerinde yaşanan problemler gibi çok fazla başlık sayılabilir. Ancak bu başlıkları genel olarak dört madde altında toplamak mümkündür. Bunlar; doğal ve çevresel sebepler, ekonomik sebepler, siyasi ve askeri sebepler ve sosyal ve kültürel sebepler olarak sıralanabilir.

Şekil 2.1. Göçlerin Sebepleri

Doğal ve Çevresel Sebepler

İnsanlar sürekli doğa ile iç içe yaşamışlardır. Özellikle ekonomik faaliyetlerin doğaya sıkı sıkıya bağlı olduğu zamanlarda bu ilişki daha yoğun şekilde gerçekleşmiştir. Ancak bazen doğada canlı türlerine zarar veren ve doğal afetler olarak adlandırılan olaylar yaşanmaktadır. Bu doğrultuda depremler, seller, su taşkınları, deniz seviyesi yükselmeleri, fırtınalar, kasırgalar, hortumlar, iklim değişiklikleri, tropikal siklonlar, volkanik patlamalar, yangınlar, toprak kaymaları, erozyonlar, çölleşmeler, kuraklıklar, kıtlıklar, çığlar, kaya düşmeleri, tsunamiler, asit yağmurları, doğal çevrenin tahribatı, nükleer kazalar, yapı projeleri gibi faaliyetler sonucu doğal çevrede değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır (Algan ve Künçek, 1998: 98). Bu değişim ve dönüşümler bazen doğal süreçlerin bir parçası olarak cereyan ederken bazen de insanların faaliyetleri

sonucu ortaya çıkmaktadır. Tetikleyen her ne olursa olsun bu sonuçlar insanların hatta hayvanların bile kimi zaman günlük yaşantısında büyük problemlere yol açarak onları yaşam alanlarını terk etmeye zorlamaktadır. Doğal ve çevresel sebeplerden dolayı meydana gelen göç hareketleri genel olarak kitlesel göç hareketlerini doğurmaktadır (Çakır Sümer, 2024: 296). Yine bu sebeple göçe başvuran bireylerde yaş ve cinsiyet yönünden herhangi bir ağırlık söz konusu olmayıp bu bölgede yaşayan bireylerin topluca yer değiştirmesi söz konusudur. Bu nedenle kitlesel göçler gerek kaynak bölgede gerekse hedef bölgede çok daha fazla sonuçlar meydana getirmektedir.

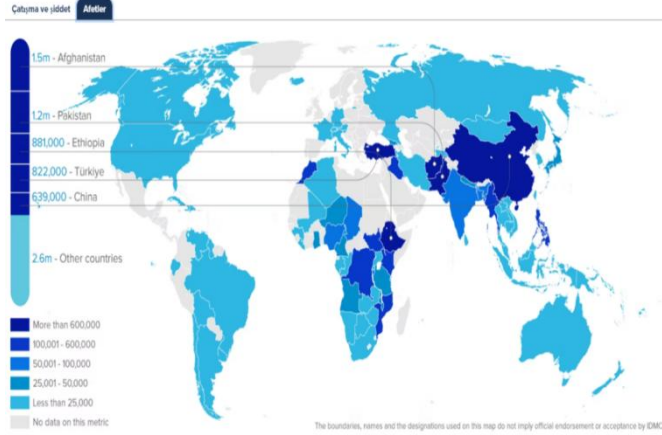
Göçe sebep olan faktörlere baktığımızda Sanayi Devrimi bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir. Sanayi Devrimine kadar gerçekleşen göçlerde temel sebep genelde doğal ve çevresel faktörler olarak kendini göstermiştir. Ancak Sanayi Devrimiyle birlikte artık göçe sebep olan asli unsurlar ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel özellikler taşımaya başlamıştır (Ekici ve Tuncel, 2015: 13). Çünkü ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte insanlar farklı yerlerdeki iş imkânlarından, güvenli bölgelerden, düzeyli yaşantılardan vs. haberdar olmaya başlamış ve bu alanlara göçler gerçekleştirmiştir.

Doğal ve çevresel sebeplerle gerçekleşen göçlere baktığımızda Ülke İçinde Yer Değiştirme İzleme Merkezi'nin verilerine göre 2023 yılında 7,7 milyon kişi sadece doğal ve çevresel felaketlerden dolayı ülke içerisinde göç etmiştir. Bu sayı içerisinde 699.000 kişi sadece depremler nedeniyle göçe başvurmuştur (International Displacement Monitoring Centre, 2024). Aşağıdaki şekilde ülkelerin 2023 yılında doğal afetler sebebiyle sınırları içerisinde göç eden kişi sayısı verilmiştir.

Şekil 2.2. Ülkelere Göre Afetler Nedeniyle Yerinden Edilen İnsan Sayısı

Yerinden edilme nedenlerine göre ÜYÖK'ler

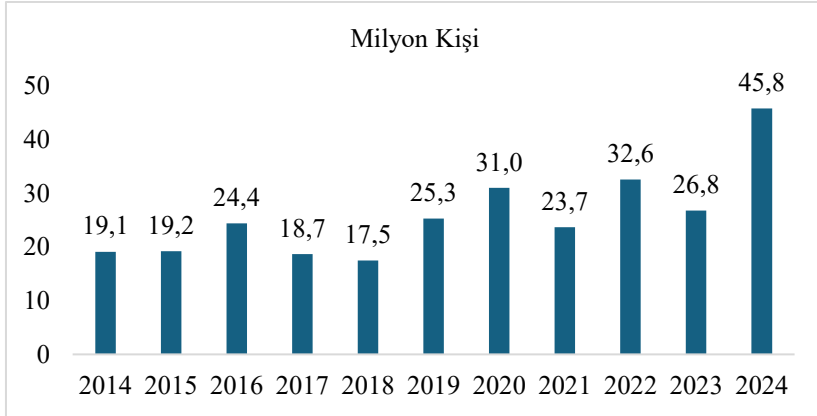
2023 sonu itibarıyla dünya çapında 75,9 milyon ÜYÖK'ün 68,3 milyonu çatılma ve yoldat nedeniyle, 7,7 milyonu ise afetler nedeniyle yerinden edildi.

Kaynak: International Displacement Monitoring Centre, 2024

Aşağıdaki şekilde ise son 10 yılda afetler sebebiyle gerçekleşen göçlerin yıllara göre dağılımı verilmiştir. Görüldüğü üzere her geçen yıl afetler sebebiyle göç edenlerin sayısına milyonlarca kişi eklenmiştir ve eklenmeye de devam etmektedir.

Şekil 2.3. Afetler Nedeniyle Yerinden Edilen Kişi Sayısı

Kaynak: International Displacement Monitoring Centre, 2025

Çevresel felaketlerin ortaya çıkmasıyla birlikte insanların hayatı olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu nedenle yaşanan çevresel felaketler neticesinde bireyler hızlı bir şekilde göç ederek öncelikle can güvenliğini garanti etmek istemektedir. Örneğin 2009 yılında ABD’de ortaya çıkan Katerina Kasırgası’nda yaklaşık 150.000 kişi kasırganın etkili olduğu New Orleans’tan hızlı bir şekilde kaçarak güvenli bölgelere yerleşmişlerdir (Sipahioğlu, 2024: 298). Asya Pasifik bölgesi ise aşırı yağışlar nedeniyle sellere maruz kalmaktadır. 2017 yılının haziran ve temmuz aylarında Güney Çin’de ve Hunan Bölgesinde meydana gelen sellerden dolayı yaklaşık 2.167.000 kişi göç etmek zorunda kalmıştır. Bangladeş’te 2007 ve 2009 yıllarında yaşanan siklonlarda 1.512.000 kişi göç etmek durumunda kalmıştır. 2017 yılında Sri Lanka’da ise yağış sonucu meydana gelen toprak kaymalarında 135.000 kişi yine göç etmek durumunda kalmıştır (Bilben, 2019: 340). Endonezya’da bulunan ve 2014’te faaliyete geçen Kelud Yanardağının çevresinde yaşayan yaklaşık 200.000 kişi hükümetçe başka bir alana göç ettirilmiştir. Ayrıca 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında depremden etkilenen 11 ilden yaklaşık 3,3 milyon kişi bir ay gibi çok kısa bir sürede ülke içerisinde ya kendi imkânları ile ya da devlet destekli olarak başka illere göç etmiştir (International Displacement Monitoring Centre, 2024). Türkiye’de deprem öncesi 2008-2022 yıllarında doğal ve çevresel sebeplerden dolayı 407.591 kişi ülke içerisinde iç göçe maruz kalmıştır. Bu durumun yaşanmasına neden olan afetler ise deprem, orman yangını, sel, heyelan, çığ ve fırtına olarak sıralanmıştır (Çavuş ve Kaya 2024: 200). Yukarıda aktarılan göçler genel olarak aniden ortaya çıkan afetler nedeniyle yaşanmaktadır. Diğer taraftan yavaş ilerleyen afetler de göçlere sebebiyet vermektedir. Örneğin küresel ısınma, iklim değişikliği, kuraklık ve kıtlık yavaş ilerleyen afetler olarak adlandırılmaktadır. Bu afetlerin etkisini şiddetlendirdiği dönemlerde bu bölgeler ciddi göçler vermişlerdir. İklim değişikliği ve sonuçlarının sebep olduğu

göçlerle sadece Asya Kıtasında 2009 ve 2012 yılları arasında 55,7 milyon kişi göç etmek durumunda kalmıştır (İklim Değişikliği ve Afetlerle Mücadele Eğitim ve Araştırma Derneği, 2025).

Diğer yavaş ilerleyen felaketlerden biri de deniz seviyesi yükselmesidir. Bu durum kıyı şeridinde hem yaşam alanlarını hem de ekonomik faaliyetleri tehlikeye sokmaktadır. Küresel ısınma ve iklim değişikliğinin etkileriyle gerek buzul erimeleri gerekse okyanus ve denizlerin ısınması sonucu genişlemeler meydana gelmektedir. Bu da deniz seviyesinde ciddi artışlar ortaya çıkarmaktadır ve çıkarmaya da devam etmektedir. Yapılan bilimsel çalışmalar neticesinde 2050 yılına kadar eğer önlem alınmazsa ve küresel ısınmanın da 4 derece dolaylarında gerçekleşmesi durumunda dünya genelinde 570 ila 760 milyon kişinin ciddi oranda etkilenmesi beklenmektedir (Aksay, Ketenoğlu, ve Kurt, 2005: 38). Bu doğrultuda Çin, Hindistan, Bangladeş, Vietnam, Endonezya, Filipinler ve Japonya en çok tehlike altında olan ülkelerdir. Yine yavaş ilerleyen felaketlerden olan uzun süreli kuraklıklar da ciddi göçlere sebebiyet vermektedir. Buradan hareketle Mali’de özellikle 2006 yılında şiddetini artıran kuraklıklar 100.000 kişinin göçüne sebep olmuştur (Bilben, 2019: 347). Doğal felaketlerin içeriği her ne olursa olsun büyük göç dalgaları meydana getirdiği görülmektedir.

Ekonomik Sebepler

Göçler pek çok sebeple ortaya çıkabilmektedir. Özellikle ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler neticesinde dünyanın herhangi bir yerindeki yüksek ücretlerden, açık iş piyasasından, istihdam olanaklarından ve yatırım alanlarından haberdar olunabilmektedir. Bu da kendi kaynak bölgesinde ekonomik olarak problem yaşayan bireyleri bu alanlara doğru göçe teşvik etmektedir. Ulaşım imkânlarının da ciddi düzeyde gelişmesi bireyleri bu konuda daha da cesaretlendirmektedir. Ekonomik sebeplerle göçe başvuranlar genelde işsizlik problemi olan genç bireylerdir. Daha iyi bir ekonomik yaşantı temel amacında olan

bireyler doğup büyüdüğü yeri, aidiyet kurdukları kültürleri ve insanları arkalarında bırakıp başka bölgelere yerleşebilmektedir (Şen, 2014: 239). Bu da göstermektedir ki ekonomik gerekçeler insan hayatında diğer pek çok şeyden çok daha önemli bir konumdadır. Bu da insanların sıklıkla ekonomik gerekçelerle göçe başvurmasına yol açmaktadır.

Bireyleri göç etmeye yönelten ekonomik gerekçeler arasında enflasyon oranları, istihdam koşulları, ekonomik büyüme ya da küçülmeler, ülkelerin ödemeler dengesi, makro ve mikro ekonomik değişkenler, tarımda makine kullanımı gibi teknolojik gelişmeler sayılabilir (Tamer, 2020: 2812). Bu durumu göç alan ve göç veren ülkeler bağlamında ele alacak olursak gelişmiş ülkeler genelde ekonomik gerekçelerle göç alan ülke konumundadır. Çünkü bu ülkelerde enflasyon oranları düşük seyrediyor. İstihdam koşulları oldukça iyi düzeydedir. Sosyal güvenlik konusunda önemli güvenceler sağlanmaktadır. Gayri safi milli hasılları oldukça yüksektir. Bunlara bağlı olarak yaşam standartları da yüksektir. Göç veren ülkelerde ise bu başlıklar genelde tam tersi yönde cereyan etmektedir (Mutluer, 2003: 12). Ekonomik gerekçelerle ülkeler arası göçlerin yanında ülke içerisinde göçler de yapılmaktadır. Bu da ülke içerisinde ekonomik olanakların, yatırımların, altyapı ve üst yapı düzeyinin istihdam koşullarının dengesiz dağıldığının göstergesidir. Bu da ülke içerisinde nüfusun belli başlı alanlarda toplanması sonucunu doğurmaktadır.

Bireylerin ekonomik gerekçelerle gerçekleştirdikleri göçlere örnek verecek olursak Almanya ile Türkiye arasında imzalanan anlaşma neticesinde Almanya'nın işgücü açığını kapatmak amacıyla Türkiye'den işçileri kabul etmesi sayılabilir. Soğuk savaş dönemi sonrasında sanayileşmede büyük bir ivme kazanan Avrupa ülkelerinde büyük işçi açığı ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda emek açığı Ortadoğu, Afrika ve Asya ülkelerinin birçoğundan vasıflı ve vasıfsız işçilerin Avrupa ülkelerine göçü ile kapatılmaya

başlanmıştır. Bu da ciddi oranda işçi göçünün yaşanmasına sebep olmuştur (Bimay, 2022: 91). Aynı şekilde ABD'ye Meksika ve Karayipler'den işçi göçü yaşanırken İsviçre'ye de Almanya, İtalya ve Portekiz'den işçiler göç etmiştir. Diğer taraftan petrol zengini ülkeler olarak bilinen Suudi Arabistan, Bahreyn, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri'ne ise Hindistan, Bangladeş, Mısır ve Yemen'den işgücü göçleri yaşanmıştır. Son örnek olarak Batı Avrupa ülkeleri de yaptıkları ikili anlaşmalarla Portekiz, Yunanistan, İtalya, Yugoslavya ve İspanya'dan işgücü talebini karşılamak adına işçileri ülkelerine kabul etmiştir (Görgün, 2018: 1157). Yaşanan göçler takip edildiğinde küresel çapta güney yarım küreden kuzey yarım küreye, doğu yarım küreden batı yarımküreye doğru bir göç rotası oluşmuştur (Gün, 2011: 258).

Siyasi ve Askeri Sebepler

Göçler bireylerin daha iyi bir hayat sürme gayesi çerçevesinde sıklıkla başvurduğu yollardan bir tanesidir. Göçler bireylerin özgür tercihleri neticesinde ortaya çıkabileceği gibi bazen de yaşadıkları ülkenin siyasi tutumuna ve ideolojik yapısına göre bireyler göçlere zorlanabilmekte ya da göç etmeye kanalize edilebilmektedir. Bu doğrultuda detaya inecek olursak göçleri ortaya çıkaran siyasi ve askeri sebepler olarak savaşlar, iç karışıklıklar, ideolojik baskılar, terör, askeri darbeler, uluslararası anlaşmalar, politik kararlar, göçmen politikaları, göç yönetimi gibi başlıklar sayılabilir (Taşcı, 2009: 187). Bu başlıkların sebep olduğu göçler genelde kişi rızasının ön planda olmadığı yani zora dayalı göçler olarak ortaya çıkmaktadır. Hatta kimi zaman bu göçlerde bireylerin hedef bölgeleri bile kendi rızası dışında siyasi ya da askeri organların kararlarıyla belirlenmektedir. Siyasi ya da askeri sebeplerle gerçekleşen göçlerde bireylerin güvenlik endişeleri ve fikri özgürlük düşünceleri büyük rol oynamaktadır.

Siyasi ve askeri sebeplerle gerçekleşen göçlere tarihte pek çok kez rastlanmıştır. 1877-1878 Yıllarında Osmanlı Devleti ile

Ruslar arasında yapılan ve 93 Harbi olarak bilinen savaşı Osmanlı Devleti'nin her iki cephede de kaybetmesinin ardından Kafkasya ve Balkanlar'dan Anadolu'ya ciddi bir göç akını yaşanmıştır. Bu göçler sırasında Rus askerleri göç edenlere insanlık dışı davranışlarda bulunmuşlardır. Rus yenilgisi sonucu yaşadıkları yerlerden göç eden yaklaşık 1.253.500 kişi Osmanlı Devleti sınırları içerisine göç etmiştir (Yapıcı, 2012: 182). Siyasi ve askeri sebeplerle yaşanan büyük göçlerden biri de Afganistan'da yaşanan göçlerdir. Bu doğrultuda Afganistan 1950'li yıllarda İngiliz sömürgesinden kurtulmak adına girişimlerde bulunmuştur. Ancak yaklaşık 55 farklı etnik gruba ev sahipliği yapan Afganistan'ın birlik içerisinde hareket etmesi oldukça meşakkatli olmuştur. Çünkü bu grupların İslamiyet dışında ortak bir noktası bulunmamaktadır. Bu sebeple Afganistan'da sık sık iç karışıklıklar, siyasi baskılar, iktidarı elde etme mücadeleleri, güç gösterileri, terör eylemleri, dış müdahaleler gibi olaylar yaşanmaktadır. Bu nedenle Afganistan hem iç hem de dış göç olmak üzere en çok göç yaşanan devletlerden biri olmuştur. Birleşmiş Milletlerin 2021 yılı verilerine göre Afganistan dünyada en çok göç veren ülkeler arasında üçüncü sırada yer almaktadır. Yaklaşık 2,8 milyon Afgan göç ederek başka ülkelere sığınmıştır. 3,4 milyon Afgan da ülke içerisinde farklı alanlara göç etmek zorunda kalmıştır (Işığışık ve Karıman, 2022: 462). Bu doğrultuda Afganistan'da ulusal birlik sağlamadıkça göçlerin katlanarak artacağı açıktır.

Sosyal ve Kültürel Sebepler

Sosyal bir varlık olarak hayatını devam ettiren bireyler, içerisinde bulundukları toplum yapısının pek çok özelliğini kendilerinde barındırmaktadır. Bu durum bireylerde aidiyet duygusunu geliştirir ve bu şekilde daha rahat ve huzurlu yaşadıklarına inanırlar. Ancak zamanla toplumsal ve kültürel yapıda meydana gelen değişiklikler sonucu bireyler de göçe başvurarak başka bölgelerde yaşamayı seçerler. Bu doğrultuda sosyal ve kültürel

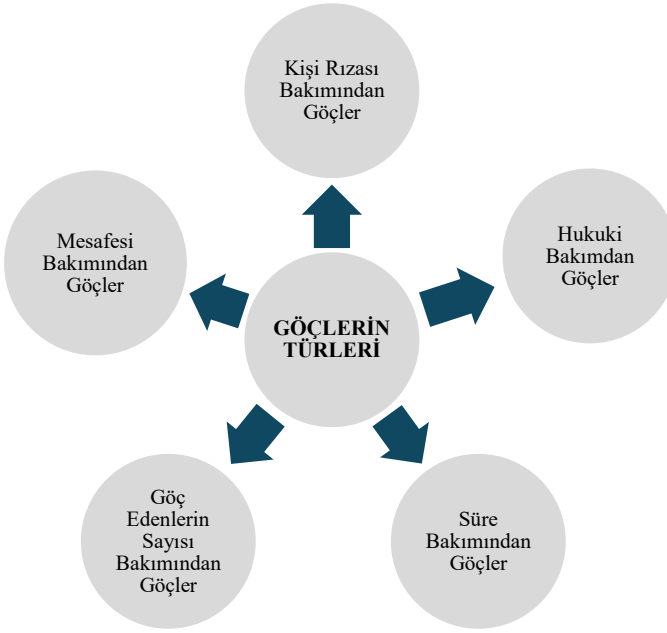
yaşantıda sıklıkla göçe sebebiyet veren başlıklar arasında demografik yapı, eğitim, sağlık, dini yaşantı, belediye hizmetleri, bireyler arasında cereyan eden düşmanlıklar, evlilikler, toplumsal baskılar vs. sıralanabilir (Vergil, vd., 2014: 21). Buradan hareketle daha iyi eğitim alma adına kırdan kente ya da diğer ülkelere yapılan göçler bu başlık altında en sık karşılaşılan göçlerdendir. Diğer bir faktör olan din konusu da göçlere sebebiyet vermektedir. Özellikle Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda hâkimiyetini kaybetmesi neticesinde Müslüman Türklere ve Bulgarlara dini konularda büyük baskı yapılmıştır. Din değiştirmeye zorlama, ibadetleri engelleme (Akın, 2021: 223) gibi eğilim gösteren durumlar neticesinde Müslüman Türkler ve Bulgarlar göçe başvurmuştur.

Göçlerin Türleri

Toplumsal yaşantıda bireylerin yaşam standartları, alacağı pek çok kararın üzerinde doğrudan etkiye sahiptir. Bu sebeple bireyler, yaşam standartlarını belirleyen her bir parametrenin de ayrı ayrı değerlendirmelerini yaparak yaşayacağı yere karar vermektedir. Bu nedenle bireyler daha düzeyli bir hayat sürme gayesi içerisinde göçlere başvurabilmektedir. Bazen de göçün tüm süreçleri bireylerin iradesi dışında bir zorlamayla ortaya çıkmaktadır. Göçler bazen kısa süreliğine bazen de geri dönmek üzere gerçekleşebilir. Ayrıca göçler bireysel ya da kitlesel düzeyde de gerçekleşebilir. Yine göçler ülke içerisinde olduğu gibi uluslararası bir yapı da sergileyebilir. Son olarak göçler hukuki yolla gerçekleşebileceği gibi yasadışı yollarla da gerçekleşebilmektedir. Göçlerin bu denli türlerinin ortaya çıkmasında şüphesiz sebepleri de büyük etkiye sahiptir. Yani göçe sebebiyet veren olaylar göçün türünü de belirleyebilmektedir. Örnek olarak doğal ve çevresel faktörler genelde kitlesel göçlere sebebiyet verirken; savaş, iç karışıklık, baskı gibi faktörler ise kişinin iradesi dışında gerçekleşen göçleri ortaya çıkarabilmektedir (Bilben, 2019: 351). Eğitim, sağlık gibi faktörler kısa süreli göçleri ortaya çıkarabiliyorken; ekonomik gerekçeler iç göçü ve uluslararası göçü

ortaya çıkarabilmektedir. Özetleyecek olursak göçler pek çok özellikleri bakımından türlere ayrılabilir. Ancak genel itibariyle göçler, süresi bakımından, mesafesi bakımından, göç eden kişi sayısı bakımından, göç edenlerin rızası bakımından ve hukuki bakımdan türlere ayrılabilir.

Şekil 2.4. Göçlerin Türleri

Kişi Rızası Bakımından Göçler

Göç karmaşık bir süreçtir. Göçe karar verme, göçe hazırlık, göçte gerekli evrak ve malzemeler, göçe yetecek mali imkânlar, hedef bölgenin ekonomik olanakları, eğitim, sağlık, kültür durumu gibi pek çok faktör göç edecek bireylerce değerlendirilmektedir. Göçe başvuran bireyler bu süreçleri en az sorunla geçmek için üzerinde çalışmalar yapar ve göç süreci gerçekleşir. Görüldüğü üzere göç basit bir matematik hesabı değildir.

Tüm göç süreçlerinin bireylerin kararları doğrultusunda gerçekleştiği göçlere gönüllü göçler denilmektedir. Burada kişinin

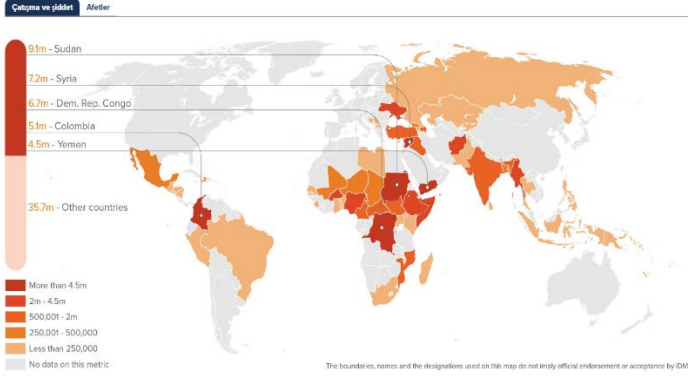
göçe karar verip göçü gerçekleştirmesi tamamen hür iradesine bağlıdır. Göçe karar verme ve göç sürecinde bazı engellerle karşılaşması bu durumu değiştirmez. Genelde gönüllü göçü ortaya çıkaran faktörler olarak daha iyi ekonomik kazanç, daha düzeyli eğitim, sağlık ve belediye hizmetleri, yüksek vergilerden kaçınma, daha yüksek doğal ve çevresel standartlar vs. sayılabilir (Barışık, 2020: 12). Sayılan bu faktörler bireyleri hedef bölgeye çeken faktörlerdir. Bu faktörlerin olumsuz durumlarının yaşanması halinde ise bireyleri bulundukları kaynak bölge iterek göçe sevk etmektedir. Yani kaynak bölgeden iten ve hedef bölgeye çeken faktörler bireyde göçe karar verme durumunu hızlandırmaktadır.

Diğer taraftan göçler kişinin kendi rızası dışında da gerçekleşebilmektedir. Bireylerin kendi rızası dışında bir yerden başka bir yere göç ettirilmesi şeklinde gerçekleşen göçlere zorunlu göçler denir. Burada göç sürecine karar veren ve göçün her bir aşamasında etkin olan başka bir aktör vardır. Burada aktör olarak genelde devletler yer almaktadır. Bu göçlere sebebiyet veren faktörler ise savaşlar, iç karışıklıklar, terör olayları ve doğal afetler olarak sayılabilir. Bu olaylar neticesinde bireyleri güvenli bölgeye taşıma şeklinde göçler yaşanmaktadır. Ayrıca yine devletlerin uyguladığı iskân politikaları, devletlerarası nüfus mübadeleleri, hidroelektrik santrali gibi yapım projeleri neticesinde de bireyler yaşadıkları yerlerden alınarak başka yerlere göç ettirilebilmektedir. Bu göçlerde kaynak bölgeden alınan bireyler yine devletçe belirlenen hedef bölgelere yerleştirilir. Ayrıca özellikle savaş ve terör olaylarında can güvenliği endişesi içerisinde bireylerin güvenli bölge bulmak amacıyla yaptığı göçler de bu kategoride yer almaktadır. Zorunlu göçlerde son yıllarda çok ciddi artışlar meydana gelmektedir. Özellikle 2011’de Ortadoğu ve Afrika’da yaşanan olaylar silsilesi bu sayının katlanarak artmasına neden olmuştur. Bu olaylar neticesinde milyonlarca insan gerek ülke içerisinde gerekse ülkeler arası göçe zorlanmıştır.

Şekil 2.5. Ülkelere Göre Yerinden Edilen Kişi Sayısı

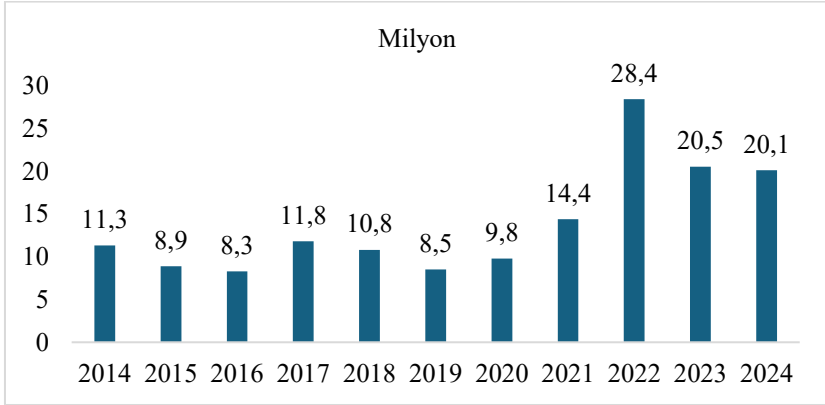
Yerinden edilme nedenlerine göre ÇYOK'lar

2023 sonu itibarıyla dünyada 75,9 milyon ÇYOK'un 68,3 milyonu çatma ve gıddet nedeniyle, 77 milyonu ise **steflar nedeniyle yerinden edildi**.

Kaynak: International Displacement Monitoring Centre, 2024

Şekil 2.6. Yıllar İtibariyle Ülke İçerisinde Yer Değiştiren İnsan Sayısı

Kaynak: International Displacement Monitoring Centre, 2025

Hukuki Bakımdan Göçler

Sosyal hayatta karmaşayı önleme adına birtakım kurallar mevcuttur. Bu kuralların bir kısmını da hukuk kuralları oluşturmaktadır. Hukuk kuralları bir ülkenin iç işleyişini düzenleyebileceği gibi ülkeler arası ilişkileri de düzenlemektedir.

Ülkeler arası ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarına uluslararası hukuk denilmektedir. Bu kurallar ülkeler arası ticareti, suçluların iadelerini, sınır yönetimini, savaş kurallarını, hava, kara ve deniz sahası sınırlarını vs. ele alan çok geniş bir yelpaze sunar. Uluslararası hukuka göre düzenlenen diğer bir başlık da ülkeler arası göçlerdir. Bireylerin ülkeler arası göçe karar verdikten sonra hem kaynak ülke hem de hedef ülke için gerekli prosedürleri de yerine getirmesi şarttır. Diğer taraftan yapılan anlaşmalarla ülkeler gerek işgücü ihtiyacını karşılamak gerekse nüfus yetersizlikleri sebebiyle de diğer ülke vatandaşlarını ülkelerine kabul edebilmektedir. Bu şekilde her iki ülkenin de onayları doğrultusunda gerçekleştirilen göçlere yasal göçler denir (Eker, 2008: 14). Bu göçler önceden yapılan planlamalar doğrultusunda gerçekleştirildiği için göç yönetimi de çok daha sağlıklı işlemektedir. Yasal göçler daha çok istihdam, ticari faaliyetler, eğitim, sağlık gibi faktörler neticesinde gerçekleşmektedir.

Diğer taraftan ülkeler arası yasa dışı yollar kullanılarak yapılan göçler de vardır. Bu göçler, bireylerin göçe karar vermesinin ardından hem kaynak ülkenin hem de hedef ülkenin göç konusundaki yasal prosedürleri yerine getirilmeden gerçekleşir. Ayrıca yasal yollarla başka bir ülkeye gidilip o ülkede süresi dolmasına karşın hala ülkeyi terk etmemesi durumunda da yasa dışı göç gerçekleşmiş sayılmaktadır. Yasadışı göçler hemen her dönemde yaşansa da son yıllarda yaşanan savaşlar, iç karışıklıklar ve baskılar nedeniyle sayı katlanarak artmıştır (International Organization For Migration, 2021: 36).

Süresi Bakımından Göçler

Göçleri türlerine ayırmada kullanılan diğer bir kıstas da süredir. Göçler, sebep olan olayların da etkisiyle geçici ya da sürekli olarak gerçekleşebilmektedir. Bu süreler çoğu zaman göçe karar verme aşamasında belirlense de hedef bölgede amacına ulaşma durumuna göre bu süreler artmakta ya da azalabilmektedir. Bu

durum hedef bölgedeki şartlara göre bireyin kararları doğrultusunda gerçekleşmektedir. Ancak doğal afetler, yapım projeleri, savaşlar gibi durumlarda genelde dönmek üzere göçler gerçekleştiği için bireylerin iradesi göçün süresini belirlemede yeterli olamamaktadır. Bu doğrultuda bireylerin hedef bölgede sürekli yaşama ve geri dönmeme düşüncesiyle gerçekleştirdikleri göçlere sürekli göçler denir (Özkiraz ve Acungil, 2016: 333). Sürekli göçler kişi rızasına dayalı olarak gerçekleşebileceği gibi zora dayalı olarak da ortaya çıkabilmektedir.

Diğer taraftan göçler geçici süreliğine de yapılabilmektedir. Bu doğrultuda bireyler hedef bölgeye gerçekleştirdikleri göçlerde amaçlarını elde etmesi, sürelerinin dolması ya da kişinin kendi rızası dâhilinde kaynak bölgelerine geri dönebilirler. Mevsimlik göçleri de geçici göçler kapsamında değerlendirmek yanlış olmaz. Yılın belirli mevsimlerinde turizm sektöründe çalışma, tarım işçiliği, tatil gibi sebeplerle ülke içi ya da ülkeler arası yapılan göçlere mevsimlik göçler denilmektedir. Mevsimin ya da sezonun bitmesiyle birlikte bireyler kaynak bölgelerine/ülkelerine geri dönmek suretiyle göç sürecini tamamlamaktadırlar (Koçak ve Terzi, 2012: 170).

Göç Eden Kişi Sayısı Bakımından Göçler

Toplum birbirinden farklı bireylerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmaktadır. Farklı bireylerin gerçekleştirdikleri göçler de farklı yapı, süreç ve sonuçlar ortaya çıkarsa da göçleri belli başlı başlıklar altında değerlendirmek genel geçer sonuçlar elde etmek adına önem arz etmektedir. Bu nedenle göçleri türlerine ayırmada kullanılan kıstaslardan biri de göç eden bireylerin sayısıdır. Bu doğrultuda göç eden bireylerin sayısına göre göçler bireysel göçler ve kitlesel göçler olarak ele alınabilmektedir. Bireysel göçler genelde daha düzeyli ekonomik yaşantı sürme, eğitim alma, düzeyli sağlık hizmetlerinden, düzeyli belediye hizmetlerinden yararlanma gibi sebeplerle ortaya çıkan ve hem kaynak bölge hem de hedef bölge için etki boyutu çok daha sınırlı olan göç tiplerindendir

(Dağaşan ve Aydın, 2017: 739). Bireysel göçlerde genel olarak genç erkek bireyler çok daha aktif konumdadır. Göç eden bireylerin sayısına göre bir de hane göçü ya da diğer bir ifadeyle ev göçü şeklinde bir ayırım vardır (Uslucan, 2017: 1023). Ancak bu göçler genelde haneden birisinin öncü olarak göç edip daha sonra diğer aile üyelerini de yanına alması şeklinde gerçekleştiği için çoğu zaman bireysel göç türü içerisinde değerlendirilmektedir.

Göç eden kişi sayısına göre diğer bir göç türü de kitlesel göçlerdir. Kitlesel göçler hem kaynak bölge hem de hedef bölge açısından ciddi sonuçlar meydana getiren bir göç türüdür. Bu göçlerde etkin faktör olarak doğal afetler, savaşlar, iç karışıklıklar, devletlerin ikamet politikaları, devletlerarası ikili anlaşmalar sayılabilir. Kitlesel göçler genel olarak kişi rızası dâhilinde yaşanan göçlerden değildir (Özaslan, 2023: 125). Göçe zorlayıcı faktörler neticesinde gerçekleşir. Son yıllarda kitlesel göçlerin en büyük sebebi savaşlar ve iç karışıklıklar olarak kendini göstermektedir. Bu nedenle ülke içi ya da ülkeler arası kitlesel göçlerin yoğunluğu ciddi oranda artmıştır.

İç ve Dış Göçler

Göçleri türlerine ayırmada kullanılan diğer bir faktör de ülkelerin sınırlarıdır. Yani mesafe bakımından göçler ülke içerisinde yapılan iç göçleri ve ülke dışına yapılan dış göçleri kapsamaktadır. Bu doğrultuda iç göçler ülke içerisinde çeşitli faktörler tarafından tetiklenmektedir. Genel itibariyle ülke içerisinde yatırımların düzensiz dağılımı, sanayi ve ticaretin bazı bölgelerde daha fazla gelişmesi, bazı bölgelerdeki güvenlik endişeleri, eğitim, sağlık, spor ve kültürel faaliyetlerin ülkede içerisinde bazı yerlerde daha düzeyli olması, ülke içerisinde farklı doğal ve çevresel faktörlerin görülmesi, devletlerin iskân politikaları, terör olayları, turizm faaliyetleri, tarımsal faaliyetler, tarımda makine kullanımı gibi faktörler iç göçlere sebep olmaktadır. Bu sebeplerden bazıları geçici iç göçlere sebep olurken bazıları kalıcı iç göçlere sebebiyet vermektedir. İç göçler hemen her ülkede yaşanan ve ülke içerisinde ciddi ekonomik,

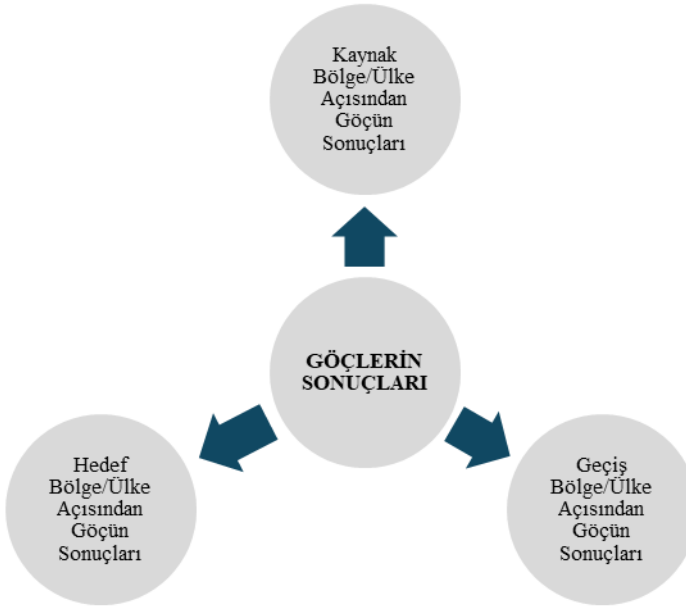
sosyal, kültürel, demografik, hukuki, siyasi sonuçları olan toplumsal olaylardır. Hem kaynak bölge hem de hedef bölge açısından geri dönülmez sonuçlar ortaya çıkartabilmektedir.

Mesafe bakımından diğer bir göç türü de dış göçlerdir. Bu göçler ülkeler arası yapılan göçlerdir. Kaynak ülkeden ayrılma ve hedef ülkeye giriş şekline göre düzenli ve düzensiz göçler olarak ikiye ayrılmaktadır. Düzenli göçler, tüm göç sürecinin hem kaynak hem de hedef ülkenin mevzuatına uygun şekilde gerçekleştiği göçlerdir. Bu göçlerde göç eden tüm bireyler hedef ülkede kayıt altına alınır ve birtakım haklara sahip hukuki bir statü elde ederler. Tüm işlemlerinde hem hedef ülkenin hem de hedef ülkenin taraf olduğu uluslararası mevzuata tabidirler. Ülkeler arası yapılan diğer bir göç türü de düzensiz göçlerdir. Bu göçlerde düzenli göçlerin aksine göç sürecinde hem kaynak ülke hem de hedef ülkenin mevzuatı dikkate alınmadan gerçekleştirilen göçlerdir. Burada göç eden kişilere düzensiz göçmen denilmektedir (Provera, 2015: 385). Düzensiz göçmenler göç sürecinde kaynak ülkelerinden ayrılışa ve hedef ülkeye girişte kaçak yollar kullanmaktadır. Ayrıca hem kaynak hem de hedef ülkenin yasalarına uyararak göç gerçekleştiren bireyler hedef ülkede süresi dolmasına rağmen ülkeyi terk etmemişse yine düzensiz göç gerçekleşmiş sayılmaktadır. Düzenli göçler devletlerarası ikili anlaşmalar, ekonomik gerekçeler, eğitim alma, tatil gibi sebeplerle gerçekleştirilirken düzensiz göçlerde ise genelde göçe zorlayıcı bir etken vardır. Bu zorlayıcı etkenlerden en çok öne çıkanları; savaşlar, iç karışıklıklar, siyasi, askeri ve dini baskılar olarak kendini göstermektedir. Bu sebeplerle gerçekleşen göçler son yıllarda büyük bir artış göstermiştir. Özellikle Ortadoğu ve Afrika'da yaşanan şiddet olayları neticesinde milyonlarca kişi ülkesi terk ederek uluslararası göç gerçekleştirmiştir.

Göçlerin Sonuçları

Göçler toplumsal hayatın vazgeçilmez parçası haline gelmiştir. Bu nedenle göçler hemen her boyutuyla araştırmalara konu olmuştur. Araştırmalarda göçlerle ilgili en çok üzerinde durulan konulardan biri de ortaya çıkardığı sonuçlardır. Göçün sonuçları yapılan göçün mekânına, süresine, kişi sayısına göre yani göçün türüne göre de değişiklik göstermektedir. Ancak bu konuda esas dikkate alınması gereken nokta kaynak, geçiş ve hedef bölge/ülke açısından göçlerin sonuçlarını ele almaktır. Bu doğrultuda göçün sonuçları kaynak, geçiş ve hedef bölge/ülke açısından ele alınacaktır.

Şekil 2.7. Göçlerin Sonuçları

Kaynak Bölge/Ülke Açısından Göçün Sonuçları

Göç sürecinde bazen geçici bazen de dönmek üzere terk edilen yerlere kaynak bölge ya da dış göç gerçekleşmişse kaynak ülke denir. Kaynak konumda olan yerler göçte itici konumdadır.

Göçü gerçekleştiren bireylere göre hedef konumundaki yerler kaynak konumdaki yerlere göre daha çekici olmuştur ki göç gerçekleşmiştir. Bu nedenle kaynak ülke ya da bölge göç eden bireylere göre doğal, çevresel, ekonomik, siyasi, askeri, sosyal ve kültürel alanların birinde ya da birden fazlasında memnuniyetsizlik meydana getirmiştir. Kendi rızası ile göç eden bireyler genelde bulundukları yerin en aktif yaş aralığında olan bireylerdir. Bu bireylerin göçü ile kaynak konumundaki yerlerde demografik yapı bozulmaktadır. Doğurganlık oranında düşüşler meydana gelmektedir. Ayrıca aktif çalışma hayatındaki bireylerin göçü ile birlikte ekonomik büyümenin, tarımın, ticaretin, üretim sisteminin sekteye uğraması, yatırım projelerinin tamamlanamaması, kırsal ve kentsel nüfusta seyrekleşmelerin görülmesi, olumsuz sonuçlar olarak verilebilir (Ünsal, 2019: 56). Diğer taraftan ülkeler arası gerçekleşen göçlerde göç eden bireyler her ne kadar göç etmiş de olsalar kaynak ülkeleri ile bağlarını koparamazlar. Kaynak ülkelerine yaptıkları ziyaretler sırasında ya da doğrudan döviz aktarımıyla birlikte kaynak ülkeye döviz girişi sağlanmaktadır. Bu dövizler borçlanmalarda teminat olarak kullanılma, altyapıda iyileştirmeler sağlama, üretimi artırma, istihdam sağlama, ekonomik güvence olarak işlev görme, yoksullar için ekonomik uçurumları azaltma gibi alanlarda kullanılır (Yılmaz, 2014: 1692). Ayrıca göç eden bireyler hedef ülkenin sosyal ve kültürel kodlarını da bu ziyaretlerle kaynak ülkelerine taşırlar. Zaman zaman bu kültürel kodlar kaynak ülkenin kültürel dokusuna ciddi zararlar verebilmektedir.

Geçiş Bölge/Ülke Açısından Göçün Sonuçları

Göç eden bireylerin kaynak bölge/ülke ile hedef bölge/ülke arasında bazı amaçlar için bir süreliğine kaldığı yerlere geçiş bölge/ülke denir. Bu alanlar göç sürecinde âdete bir köprü işlevi görmektedir. Göç eden bireyler geçiş konumundaki yerlerde bazı amaçları gerçekleştirmek için belirli bir süre yaşarlar. Bu doğrultuda,

hedef bölge/ülkeye göçü tamamlamak için ekonomik imkânlar edinme, göçte gerekli evrakları temin etme, göçte kullanacağı materyalleri temin etme, göçü tamamlamak için iklim koşullarının uygun hale gelmesini bekleme, göçe dair prosedürleri yerine getirme, özellikle sınır aşırı göçlerde hedef ülkenin sınır güvenliğinde geçiş açıklarını kollama gibi amaçlar güdülmektedir. Göç eden bireylerce yukarıdaki amaçları gerçekleştirmek üzere kullanılan geçiş alanları bu kullanımdan dolayı geçici bir süreliğine de olsa bazı durumlarla karşı karşıya kalmaktadır. Buradan hareketle, göç için para biriktirmek amacıyla geçiş bölgede/ülkede çalışan bireyler genelde kayıt dışı çalıştığından sınırlı da olsa vergi gelirlerinde azalmalara, kayıt dışı istihdam, yerli işçilerde işsizliklere sebebiyet verebilmektedir. Diğer yandan sınır aşırı ve kaçak yapılan göçlerde hedef ülkede sınır güvenliği zafiyetlerinin bilinmesine sebebiyet verebilmektedir. Ayrıca sosyal, ahlaki ve ekonomik açıdan daha alt statüde bulunan bireyler suça daha açık olduğundan göçte kullandıkları geçiş alanlarında suç oranlarının artmasına sebebiyet verebilmektedirler (Şişman ve Balun, 2020: 66). Geçiş bölge/ülke için bu sonuçlar çok sınırlı da olsa ortaya çıkabilmektedir.

Hedef Bölge/Ülke Açısından Göçün Sonuçları

Göç sürecinde varılmak istenilen bölgeye/ülkeye hedef bölge/ülke denilmektedir. Hedef konumunda olan yerlerde özellikle kitlesel ve kalıcı göçlerde birtakım sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan sonuçlar hem geçici hem de kalıcı olabilmektedir. Diğer taraftan yine bu sonuçlar olumlu olabileceği gibi olumsuzluklar da barındırabilmektedir. Genel hatlarıyla değinecek olursak; göçte hedef konumundaki yerlerde; yüksek emlak ve kira bedelleri, enflasyonun artması, yerli işçilerde işsizlikler, kayıt dışı çalışma, işçi ücretlerinin düşmesi (Konuk ve Engin, 2023: 310), arz talep dengesinde canlılık yaşanması, konut piyasasının güçlenmesi, altyapı yetersizlikleri, çevre kirlilikleri, çarpık kentleşme, kaçak

yapıların artması, güvenlik endişeleri, suç oranlarının artması, suçluların takibinde güçlükler yaşanması (Sezik ve Ağır 2015: 106), kültürel yozlaşmaların yaşanması, yerli halkta göçle gelenlere karşı olumsuz algı ve davranışların görülmesi, göçmen politikalarında katı kuralların getirilmesi, sıkı sınır güvenliği tedbirlerinin alınması, ülkeden döviz çıkışlarının yaşanması gibi sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçlar hedef konumundaki yerlerde göç yönetiminin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Kitlesel Göç Dalgaları

İnsanlar memnuniyetsizlik duydukları ve bu memnuniyetsizliği barındırmaya devam eden mekânları gönüllü olarak terk etmekten geri durmamışlardır. Diğer taraftan pek çok insan da zoraki olarak göçe maruz bırakılmıştır. Tarihsel süreçte coğrafi keşiflerin büyük ivme kazanması, Avrupalı devletlerin sömürgecilik yarışları, Sanayi Devrimi ve yaşanan dünya savaşları kitlesel göçleri büyük oranda artırmış ve bu göçlerin yönünü belirlemede aktif rol üstlenmiştir. Bu nedenle zaman zaman göçe sebep olan faktörler değişse de göç gerçeği hiç değişmemiştir. Bu kitlesel göçler hem terk edilen alanları hem de yeni varılan alanları derinden etkileyebilmekte ve çok boyutlu etkiler meydana getirebilmektedir. Bu etkiler çevresel, ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel, demografik, dini vs. hemen her alanda meydana gelebilmektedir. Bu duruma tarihte ilk kitlesel göç hareketi olarak bilinen ve 4. Yüzyılda gerçekleşen kavimler göçü örnek olarak verilebilir. Çin'in sık sık asimilasyon politikalarına maruz kalan Türk kavimleri, verimsiz ve kurak topraklarda hem yaşam hem de egemenlik mücadelesi vermekteydi. Artan Çin baskıları neticesinde Türk kavimleri Orta Asya'dan önce Kafkasya'nın kuzeyine sonra Aral Gölü ve Hazar Denizi arasındaki bölgeye oradan da Avrupa'nın içerisine doğru bir göç rotası boyunca ilerlemişlerdir (Çapan ve Güvenç, 2017: 663). Bu göç hareketiyle birlikte buralarda bulunan Vizigotlar, Vandallar, Ostrogotlar, Süevler, Slavlar, Burgundlar,

Alanlar, Saksonlar, Angıllar, Franklar Türklerin nlerinden daha da batıya doğru göç etmiştir. Bu büyük gç sonucunda pek çok farklı durum ortaya çıkmıştır. Öncelikle bu göçler neticesinde günümüz Avrupa devletlerinin temeli atılmıştır (akmak, 2023: 59). Roma İmparatorluğu önce ikiye ayrılmış daha sonra çözülme sürecine girmiştir. Buradan hareketle tarihte yaşanan kitlesel göç akımları hem göçler tarihinde ihtiyaşlı yerini almış hem de dünya medeniyetlerinin değişim ve dönüşümünde büyük rol oynamıştır. Süreci daha iyi anlamak adına tarihsel süreçte meydana gelen kitlesel gçleri etki boyutuna göre kısaca beş dalga şeklinde aşağıda aktarılmıştır.

Kitlesel göçlerde ilk dalga hareketlerin 17. Yüzyıla birlikte başladığı kabul edilir. Bu dönemde İşpanya, Portekiz, Fransa, İngiltere gibi devletlerin diğer halkları sömürgeleştirme süreçleri ne çıkmaktadır. Sürecin göçle ilgili olan kısmı ise bu devletler nüfus yoğunluklarını sömürge durumuna getirdikleri ülkelere kaydırmalarıyla ortaya çıkmıştır (Sezik, 2017: 141).

İkinci kitlesel göç dalgası 17. ve 18. Yüzyıllarda ortaya çıkmıştır. Burada etkili olan unsur köle ticareti olmuştur. Avrupalı devletler Afrika'dan aldıkları köleleri Amerika ve Brezilya'ya götürmüşlerdir. Bu şekilde yerinden edilen insan sayısı yaklaşık 7,5 milyon kişidir (Delibaş, 2020: 40). Kölelik düzeninin sona ermesiyle birlikte İngiltere, Asya'dan sömürge devletlerine uşak ve işçi adı altında kitleler halinde insanları gç ettirilmiştir.

nc dalga kitlesel göçler, Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle ortaya çıkmıştır. Savaş sonrasında Osmanlı ile Avusturya-Macaristan İmparatorlukları dağılmaya başlamıştır. Dağılan iki imparatorluktan sonra ortaya yeni devletler çıkmıştır. Kurulan yeni devletler önceki devletlerin nüfus yapılarını barındırmaya devam etmişlerdir. Ancak milliyetçilik fikrinin ağır basmasıyla birlikte bu devletler ulus devlet fikrini benimsemişler ve bünyelerinde bulunan farklı milletleri göçe zorlamışlardır (şenses, 2019: 96). Bu şekilde

sayıları milyonlarla ifade edilebilecek kitlesel göçler ortaya çıkmıştır. Bu göçlerde neticesinde Özellikle Avrupa devletlerinde nüfus homojen hale getirilmeye çalışılmıştır.

Dördüncü göç dalgası, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanmıştır. Bu dönemde, sömürgeleştirilen ülkeler bağımsızlıklarını elde etmeye başlamışlardır (Özcan, 2024: 61). Bağımsızlık neticesinde daha önceden sömürgeci konumunda olan ülkelerin bu ülkelerden nüfuslarını geri çekmeleri neticesinde ortaya çıkan göçler dördüncü göç dalgasını oluşturmuştur.

Beşinci dönem göç dalgası ise genelde işçi göçlerini kapsamaktadır. Bu dönem göçlerinde hedef olarak Körfez ülkeleri, ABD ve Batı Avrupa ülkeleri tercih edilmiştir. Bu ülkelerde ortaya çıkan işgücü açığını kapatmak üzere işçi göçleri gerçekleşmiştir (Şahin ve Şen, 2023: 377). Bu dönem göçleri genelde planlı ve yasal olarak gerçekleşmiştir. Bu devletler Türkiye ve Almanya arasında yapılan işçi anlaşması gibi anlaşmalarla işçi açıklarını kapatmaya çalışmışlardır.

Altıncı göç dalgası olarak; Orta Doğu, Afganistan ve Arap Yarımadası'nda 1980 sonrasında meydana gelen olaylar sonrasında ve Arap Baharı sonrasında yaşanan kitlesel göçleri saymak mümkündür. Bu bölgelerde yaşanan iç savaşlar, ekonomik, siyasi ve sosyal istikrarsızlıklar neticesinde milyonlarca kişi zorunlu olarak göç etmek durumunda kalmıştır.

Göç Kuramları

Göçler toplumsal olaylar olarak tarih sahnesinde sürekli yerini almıştır. Göçlerin toplumsal bir yapıda olması sebeplerinin, sonuçlarının ve türlerinin de çeşitlenmesine sebep olmaktadır. Ancak göçlerle ilgili kuramların bilinmesi konunun anlaşılması noktasında önemli yer tutmaktadır. Bu doğrultuda Suriye iç savaşı neticesinde Türkiye'ye gerçekleşen kitlesel Suriyeli göçü de göç kuramları açısından değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu nedenle Suriyeli

göçünü derinlemesine incelemeyen önce konumuzla ilgili olduğunu düşündüğümüz göç kuramlarına değinilmiştir. Ancak çalışmada, erken dönem göç yazınında yerini alan klasik göç teorileri; kırdan kente göçleri, sanayi ve ticaret bölgelerine yapılan göçleri aktarmaları ve göçte göçmen odaklı bir yaklaşımdan uzak kalmaları nedeniyle aktarılmamış ve modern göç teorileri üzerinde durulmuştur. Çünkü 20. Yüzyılın başlamasıyla birlikte ekonomik ilişkilerin küreselleşmesi, imparatorlukların yerini ulus devletlerin alması, yaşanan iç karışıklıklar ve savaşlar, ulaşım ve iletişim olanaklarının gelişmesi gibi durumlar göçte çok daha karmaşık ilişkilerin rol oynamasına sebep olmuştur. Bu nedenle göçe dair yeni kuramsal yaklaşımlar ortaya çıkmıştır.

Kesişen Fırsatlar Kuramı

Kuram Samuel Stouffer tarafından geliştirilmiştir. Kuramda göçte hedef ülke ya da bölgede var olan olanaklardan pay alma ve bu olanakların miktarı göç sürecini etkileyen temel unsurlar olarak ileri sürülmüştür. Kuramda göç edilen mesafenin de göçü ve göç kararını etkileyen temel faktörlerden olduğunu vurgulanmıştır. Kurama göre birey ya da bireylerin göç kararına kaynak ve hedef bölge arasında gidilecek mesafe ve iki bölge arasındaki olanakların karşılaştırılması sonucunda varılır. Göç kararının alınması ve göç edilmesi sürecinde kişilerin sayısını da yine hedef bölgedeki olanaklar belirlemektedir. Bu yönüyle kuram, göçün bireysel, grup halinde ya da kitlesel olarak gerçekleşme durumunu açıklaması bakımından önemlidir (Koçal ve Karasu, 2021: 82). Mesafenin pek çok şeyde önemli bir etken olduğunu ileri süren Stouffer, iş, ticaret, suç, evlilik gibi toplumsal hayatın içerisinde cereyan eden süreçler nedeniyle bireylerin göç ettiklerini vurgulamıştır. Bireyler mesafe faktörünün göçü belirleyen temel etken olduğunu günlük yaşantıda karşılaşılan süreçlerde bile ortaya koymaktadır (Akyıldız, 2016: 135).

Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri kuramı temelde ekonomik ve siyasi faktörlere dayanmaktadır. Uluslararası göçü anlamlandırmak adına geliştirilen kuramlardandır. Uluslararası göçler komşu ya da komşu olmayan iki ülke arasındaki göçten önce kurulan ekonomik ve siyasi ilişkiler temelinde göçler ortaya çıkmaktadır. Kurama göre iki ya da daha fazla ülke karşılıklı olarak göçmen alıp verme konusunda bir göç sistemi ortaya çıkarmaktadır. Kurama göre ülkelerin yakın ya da uzak olması önemli değildir. Asıl önemli olan bu konuda bir sistem geliştirmektir (Tamer, 2020: 279). Kuram bu yönüyle daha çok nüfus mübadelelerini, göçmen anlaşmaları neticesinde ortaya çıkan göçleri ve sömürge devlet ile sömürgeci devlet arasında cereyan eden göçleri açıklamakta kullanılmaktadır. Ayrıca göçmenlerin uluslararası göçe karar vermelerinde iki ülke arasında kültürel, ekonomik ve tarihi ilişkilerin varlığı da önem arz etmektedir. Kurama göre göçte mesafe görece daha önemsizdir (Sinin, 2023: 41).

Ulus-Aşırı Göç Kuramı

Küreselleşme süreciyle birlikte sermayenin önünü tıkayan ulus devlet, sıkı sınır politikaları ve ekonomi politikaları gibi her türlü faktör çok daha geçirgen bir hale gelmiştir. Süreç, sermayenin ve işgücünün serbest dolaşımına uygun zemin hazırlamak adına devam etmiştir. Bu nedenle ulus aşırı göçlerde de ciddi artışlar meydana gelmiştir. Bu doğrultuda geliştirilen ulus-aşırı göç kuramına göre göçler kaynak ve hedef iki ülke arasında salt yer değiştirme hareketliliğinden öte göçmeni de merkeze alarak göçmenlerin hem yeni ülkedeki kendi yaşantılarına hem de yerli nüfusla ilişkilerine dikkat çekmektedir. Kurama göre göçmenler artık ne ayrıldıkları ülkenin ne de yeni ülkenin toplumunun bir parçasıdır. Onlar her iki toplum yapısını da bünyelerinde barındıran yeni ulus-aşırı bir topluluk haline gelmiştir. Bu sayede göçmenler artık her iki toplumu da bünyesinde barındıran yeni bir sosyal kimlik

meydana getirmişlerdir (Koçal ve Karasu, 2021: 85). Kuramda göçmenler ön planda tutularak göçün sona ermesi sonrasında da dinamik süreçlerinin devam ettiğini vurgulamaktadır.

İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

Kurama göre, göç eden bireyler ayrıldıkları yerde bulunan yakınlarıyla iletişim içerisinde olduklarından göç tecrübelerini orada bulunanlara aktarırlar. Bu tecrübe göçe dair tüm süreçleri kapsamaktadır. Göçe karar verme, göçte kullanılan araçlar, para ve ziynet eşyaları, yanlarında taşıyabilecekleri malzemeler, göç yolları, göçte kullanılacak evraklar, kullanılan vasıtalar, aracı kişi ve kurumlar gibi göç sürecinde yaşadıkları süreçleri geride bıraktıkları kişilere aktarmaktadırlar (Shirahiyev, 2022: 217). Ek olarak yeni varılan yerde karşılaşılan güçlükler, fırsatlar, sosyal, ekonomik ve dini yaşantı gibi hemen her durum hakkında bilgiler de aktarılmaktadır. Bu sayede göç etme potansiyeli olan kişileri göç konusunda cesaretlendirme ya da göçten vaz geçirme gibi bir ilişkiler ağı ortaya çıkar. Bu ağ yeni göç eden bireylere iş ve konut sağlama, sosyal uyumda destekte bulunma gibi fonksiyonları da yerine getirir (Uslu Ak, 2021: 1754). Ayrıca ağ daha sonra varılan bölgede hemşeri derneklerine, iş ortaklıklarına, siyasi partilere, sosyal ve kültürel amaçlı topluluklara evrilebilmektedir. Bu doğrultuda ilk olarak Kilis'e göç eden Suriyeliler bu göç sürecine karar verme, yanlarına alabilecekleri eşyalar, evraklar, aracı kişiler, kullanılacak yollar ve vasıtalar, sınır geçme noktaları, Kilis'in güvenlik durumu, ekonomik yapısı, geçici barınma merkezlerinin varlığı ve niteliği gibi hemen her durumu ve göç sürecini geride bıraktıkları akraba ve tanıdıklarına aktarmışlardır. Bu durum zaten ciddi güvenlik endişesi yaşayan Suriyelilerin Kilis'e göç etmelerinde önemli bir rol üstlenmiştir. Bu şekilde Kilis ile Suriye arasında bir ağ oluşmuş ve bu ağ Suriyelilerin Kilis'e göçünde ve Kilis'te tutunmalarına etkili olmuştur. Daha sonra yerinde gözlem neticesinde elde edilen verilere göre Suriyeliler Kilis'te bazı

organizasyonlar oluşturarak özellikle zor durumda olan Suriyelilere maddi destek sağlanmasında, barınmada, istihdamda, uyum konusunda yardım sağlanması noktasında faaliyette bulundukları bilinmektedir.

Dünyada Yaşanan Göçler ve Göç Yönetimi

Tarihten günümüze yaşanan göçler incelendiğinde bu göçlerin ortaya çıkmasında ve yönünün belirlenmesinde Kavimler Göçü, Coğrafi Keşifler ve Sanayi Devrimi gibi tarihi olaylar önemli bir yere sahiptir. Kavimler Göçü olarak adlandırılan süreçte (375-800) Hunların Avrupa'ya göçü temelinde önemli değişiklikler yaşanmıştır. Roma İmparatorluğu çökmüş, Avrupa'da yeni devletler kurulmuş, feodal yapıların temelleri atılmış, Hristiyanlık ciddi manada yayılmış ve skolastik düşünce öne çıkmıştır (Kukul, 2017: 1539).

Küresel çapta önemli etkiler meydana getiren süreçlerden biri de Coğrafi Keşiflerdir. Bu keşifler 1400-1600 yılları arasında Avrupa devletlerinin öncülüğünde yeni kıtaların, yeni ticaret alanlarının ve yeni ham madde bölgelerinin ortaya çıkarılmasına neden olmuştur. Coğrafi Keşifler süreci ve sonrasında pek çok alanda ciddi değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Örnek olarak; sömürgecilik faaliyetlerinin başlaması, kilisenin güç kaybetmesi, Avrupa ülkelerinin başat konuma gelmesi gibi durumlar sıralanabilir. Bunun yanında Coğrafi Keşiflerle birlikte büyük göç hareketleri de meydana gelmiştir (Arnold, 2000: 57). Bu göç hareketlerinde Amerika'da bulunan yerli halk yerinden edilerek bu bölgelere Avrupa'dan gelen göçmenler yerleştirilmiştir. Diğer taraftan Afrika'dan milyonlarca kişi Amerika'ya köle ticareti kapsamında göç ettirilmiştir. Yaşanan göç süreci sonrasında köleleştirme, sömürü, yerli halkların kıyımı, misyonerlik faaliyetlerinin hız kazanması gibi önemli etkiler meydana gelmiştir (Topdemir, 2013: 93).

Küresel çapta düşünüldüğünde Sanayi Devrimi ve sonrasında yaşanan gelişmeler seri üretim döneminin kapılarını aralamıştır. Seri üretim faaliyetleriyle birlikte ciddi oranda ham madde ve işgücü açığı ortaya çıkmıştır. Ham madde ihtiyacını karşılamak isteyen Batı toplulukları sömürgecilik faaliyetine girişerek yönünü Afrika'ya dönmüştür. Ayrıca bu bölgeler ürünlerin pazarlanması için ideal bir potansiyele sahip olduğundan pazar olarak da kullanılmıştır (Küçükkalay, 1997: 61-63). Seri üretim merkezleri olan fabrikalar özellikle kentlere yakın alanlarda kurularak gereken işgücünün temini amaçlanmıştır. Ancak bu sefer de kırdan yaşayan ve tarıma dayalı bir ekonomik sürece dâhil olan bireyler şehirlere ve hatta diğer ülkelere doğru bir göç seyri başlatmıştır. Yaşanan bu süreçte kentlerin ani büyümesi gerçekleşmiştir. Göçlerle birlikte kentlerin aşırı büyümesi çarpık kentleşme, çevre sorunları, altyapı yetersizlikleri göçmen sorunu gibi olumsuzlukların yaşanmasına sebep olmuştur (Koca, 2020: 4535). Sanayi Devrimiyle başlayan bu süreç görüldüğü üzere pek çok değişim ve dönüşümü de beraberinde getirmiştir.

Sanayi Devrimi sürecinde teknolojik üstünlüğe sahip olan Batı toplumları kendi sınırları içerisinde kurdukları seri üretim sistemleriyle birlikte ham madde ve ucuz işgücünün bu bölgelere doğru göçüne yol açmıştır. Ancak yaşanan toplumsal, siyasi ve ekonomik gelişmeler bu anlayışın değişmesine neden olmuştur. Özellikle 1970'li yıllarla birlikte uygulama alanı bulan neoliberal politikalar bu alanda köklü değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Neoliberalizm kısaca devletin ekonomik ve siyasi olarak sınırlandırılmasını, sermayenin serbest dolaşımını, serbest piyasa ekonomisinin aktifleşmesini savunan hem ekonomik hem de siyasi temele sahip bir anlayıştır (Şahin, 2021: 162). Bu anlayışla birlikte devlet sınırlarına hapsedilen sermayenin serbest dolaşımı sağlanmaya başlanmıştır. Bu da yaşanan ham madde ve işgücü göçünün yerine sermaye göçünün yaşanmasına sebep olmuştur. Bu

süreçte sermaye sahipleri yatırım için yeni rotalar oluşturmuştur. Ucuz işgücü açısından önemli bir potansiyele sahip olan Çin, Hindistan, Vietnam, Bangladeş gibi Asya ülkeleri tercih edilirken Etiyopya, Nijerya, Kenya, Gana, Güney Afrika, Fas gibi Afrika ülkeleri de ham madde için tercih edilmeye başlanmıştır (Öçal ve Çiçek, 2021: 330). Sınırların daha geçirgen bir anlayışla yönetilmeye başlandığı bu süreçte ulaşım ve iletişim teknolojilerinde devrim niteliğinde gelişmeler kaydedilmesi göçlerin daha güvenli, daha hızlı ve ulaşılabilir bir yapıya bürünmesini sağlamıştır.

Göçlerin toplumsal bir olgu olmasından hareketle ülkelerin göç yönetimine dair hayata geçirdikleri uygulamalar da farklılık göstermektedir. Özellikle 21. Yüzyılla birlikte dünyada katlanarak artan göçmen sayısını azaltmak adına pek çok ülke göçü sınırlandırıcı tedbirler almak durumunda kalmıştır. Bu nedenle aşağıda bazı ülkelerin göç yönetimine değinilerek genel değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Dünyada en çok yabancı barındıran ülke Amerika Birleşik Devletleri'dir. Amerika'da 2024 yılı itibariyle yaklaşık 50 milyon yabancı barınmaktadır. Dünyada uluslararası göçmen sayısının yaklaşık 260 milyon olduğu düşünüldüğünde Amerika'nın uluslararası göçmen potansiyelinin hayli yüksek olduğu söylenebilir. Amerika'nın bu denli yüksek sayılarda yabancı nüfusu ülkelere çekmesinde; istihdam, ekonomik gelişmişlik durumu, eğitim olanakları, yürütülen göç yönetimi gibi hususların etkili olduğu söylenebilir (Memişoğlu ve Yiğit, 2019: 42). Bu nedenle Amerika hem zorunlu göçe maruz kalanlar için hem de eğitilmiş ve kalifiye insanlar için sıklıkla hedef ülke konumunda yer almaktadır. Çünkü Amerika'da başa gelen hükümetler de göçmenler için sıkı koruma tedbirleri almayarak bu durumun pekişmesinde rol oynamışlardır.

Amerika'nın kuruluş aşaması özellikle Avrupa'dan yapılan göçlere dayanmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri kuruluşundan itibaren gelişime olan açıklığı ve potansiyeli de dikkate alındığında

ciddi oranda işgücüne ihtiyaç duymuş ve bu ihtiyacı karşılamak adına gelen her bir göçmeni ülkeye kabul ederek göç yönetimi konusunda adeta açık kapı politikası gütmüştür. Süreç içerisinde yaşanan göçler Amerika’da kolonileşme dönemini başlatmış ve göç süreci devam etmiştir.

Her iki dünya savaşından da kazançla çıkan Amerika ekonomik büyümesini sürdürmüş, teknolojik ilerlemeler kaydetmiş, özgürlüklerin kısıtlanmadığı bir ülke imajıyla göç almaya devam etmiştir. Ancak 11 Eylül 2001 saldırısı sonucu Amerika göç yönetimi konusunda açık kapı politikası mahiyetindeki uygulamayı rafa kaldırarak göç konusuna güvenlik endeksli yaklaşıma başlamıştır. Sınır güvenliğini sağlayıcı tedbirler alınmasını, kalifiye ve eğitimli bireylerin ülkeye kabulü, iç ve dış güvenliği sağlama gibi göç yönetiminde yeni bir anlayış ortaya koymaya başlamıştır (Yılmaz, 2011: 373). Ülkeye giriş kriterleri koyan Amerikan hükümetleri gelen göçmenler için en önde tuttuğu uygulamalar; yeşil kart, aile birliği ve ekonomiye katkı sağlamadır. Bunların dışında mülteci ve sığınmacı statüsü verme, çeşitli vize programı uygulama, geçici koruma gibi ikincil uygulamalar da göç yönetim sistemi içerisinde yer almaktadır (Gündüz ve Şöhret, 2022: 13). Son yıllarda Amerika’da Demokrat Parti ve Cumhuriyetçi Parti hükümetlerinin göç yönetimi konusunda zıt tutumları ortaya çıkmıştır. Demokrat Parti bünyesinde kurulan hükümetler göçmenler için daha ılımlı bir yönetim anlayışı güderken Cumhuriyetçi Parti hükümetleri göçmenleri dışlayan, onlara karşı sert tedbirler alan ve onları sınırlayıcı bir göç yönetimi sergilemektedir. Hâlihazırda Amerika Birleşik Devletleri Başkanı olan ve 2016 yılında da başkan seçilen Donald Trump Cumhuriyetçiler içinden seçilmiş ve bu duruma uygun olarak seçim kampanyasından başlamak üzere göçmenler için sert tedbirler alacağını taahhüt etmiştir. Müslümanları dışlayan söylemler, yasadışı göçmenlerin sınır dışı edilmesi, sınır güvenliği için kolluk kuvvetlerinin artırılması, Meksika sınırına duvar

örülmesi gibi uygulamalar yürüten Trump yönetimi 2020 yılında yapılan başkanlık seçimlerini de kaybetmiştir (BBC, 2025).

Dünyada göçmen sayısının en fazla olduğu ülkelerden birisi de Rusya'dır. Soğuk savaş döneminin sona ermesiyle birlikte dünya genelinde ulaşım ve iletişim sistemlerinin gelişmesine paralel olarak uluslararası göçlerde artışlar yaşanmıştır. Rusya demografik olarak ciddi problemler yaşamaktadır. Bu durum ülkede pek çok alanda nüfus gücü yetersizliklerini beraberinde getirmektedir. Bu nedenle Rusya özellikle ekonomik süreçlerdeki işleyişi devam ettirmek için uluslararası göçmenlere ciddi ihtiyaç duymaktadır (Asker, 2018: 33). Ancak Rusya'nın sürekli değişkenlik gösteren göç yönetim anlayışı, göçmenlere karşı insan hakları ihlalleri, göçmenlerden dolayı artan asayiş olayları gibi faktörler göç yönetiminde iki kıskaç arasında kalmasına neden olmuştur (Türkiye Araştırmaları Vakfı, 2025). Bu nedenle önceleri göç yönetimi konusuna daha çok risk ve tehdit boyutuyla yaklaşan Rusya, Putin'in iktidara gelişiyle birlikte bu anlayışta bir takım kaymalar yaşamıştır. Yeni göç yönetim anlayışına göre Rusya göçleri dış politikada güçlü olma aracı olarak ele almış ve bölgesel etkinliğini artırmak istemiştir (İpek, 2023: 935).

Rusya ile Gürcistan arasında 2008 yılında çıkan savaşta Rusya bölgede bulunanlar için vatandaşlık verme boyutuna gelerek bölgede bulunanların güvenliğini sağlama yolunda savaşa başka bir boyut kazandırmıştır (Erkan, 2015: 82). Rusya, Kırım ve Donbass bölgeleri için de benzer siyaset güderek bölgesel anlamda güç devşirme yolunda hareket etmiştir. Bu bölgelerden yapılan göçler de Rusya'nın bu durumu pekiştirmesini sağlamıştır. Rusya göç yönetimi konusunda bazen göçü kolaylaştırma bazen zorlaştırma şeklinde hareket ederken hukuksal altyapının oluşturulmasında da ciddi problemler yaşanmasının önüne geçememiştir. Ayrıca Rusya'nın içinde bulunduğu uzun soluklu savaş halleri bünyesinde barındırdığı göçmenler için zaman zaman askere alınma gibi tehdit boyutunda farklı durumlar ortaya çıkarması hem göçmenlerin hem

de Rusların ülkeden ayrılmalarını hızlandırmaktadır (Özel Özcan ve Sevindik, 2022: 68). Buradan hareketle Rusya'nın göç yönetim anlayışı hem iç hem de dış siyasette problemler ortaya çıkarmaktadır.

Dünyada en çok göçmen alan diğer bir ülke de Almanya'dır. Her iki dünya savaşında da büyük yaralar alan Almaya aktif nüfusunun da önemli bir bölümünü kaybetmiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında sanayi alanında önemli sıçramalar gerçekleştiren Almanya için işgücü açığı daha da hissedilir bir seviyeye gelmiştir (European Comission, 2025). Bu durumu bertaraf etmek adına Doğu ve Batı Almanya Türkiye, Yunanistan, İtalya, Portekiz, Yugoslavya, Küba, Vietnam, Mozambik gibi ülkelerle ikili anlaşmalar yaparak bu ülkelerden işçi talebinde bulunmuştur. Gelen işçilere anlaşmalar gereği misafir işçi statüsü tanımlanmıştır. Almanya'nın ihracata yönelik ekonomik hamleleri ve sanayi üretiminde önemli gelişmeler sağlanması her geçen gün işgücü açığını daha da artırmıştır. Yapılan işgücü anlaşmaları çalıştırılan işçiler için sadece iki yıllık bir çalıştırılma süresini kapsasa da her defasında bu süreler yenilenmiştir. Bu dönemde Almanya'nın göç yönetimine dair uygulamaya koyduğu politikalar tamamen ekonomik gerekçeleri yerine getirme üzerine kuruludur (Gençler, 2003: 3). İşgücü anlaşmaları gereği ülkeye kabul edilen işçiler öncelikle yerli işçilerin yapmak istemediği alanlarda istihdam edilmiştir. Ancak 1973 yılında yaşanan petrol krizi Almanya'nın da ekonomik olarak olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. İkili anlaşmalarla ve teşviklerle Almanya'ya davet edilen misafir işçiler tartışılmaya başlanmıştır. Misafir işçilere yönelik 1973 yılında çıkarılan yasa ile Almanya'da misafir işçi çalıştıran işletmelere ek vergiler konulmuş, misafir işçilerin yerli halktan ayrı tutulmasına yönelik uygulamalar öngörülmüş, misafir işçilerin emeklilik durumlarında ülkelerine dönmeleri yönünde kurallar konulmuştur. Daha sonra göçmen işçi sayısının sınırlandırılması ve çalışan göçmen işçilerin belirli bir kısmının ülkelere dönmesi yönünde

uygulamalar da ortaya çıkmaya başlanmıştır (Yaprak, 2021: 79). Diğer yandan ülkede bulunan misafir işçilerin Almanya'ya entegrasyonunu sağlamaya yönelik 1980'li yıllarla birlikte tedbirler alınmaya başlanmıştır. Önceleri geçici olarak ülkeye alınan işçilerin ekonomi çarkının vazgeçilmez bir dişlisi olduğunun idrakiyle birlikte geçici işçilere oturma izinleri verilmiş, diğer ülkelerde bulunan eş ve çocuklarının ülkeye kabulüyle aile birliğinin sağlanması esas alınmış ve bu yolla gelen her bir aile ferdine ikamet izni verilmiştir (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2005).

Doğu ve Batı Almanya'nın 1990 yılında birleşmesinin ardından daha önce Doğu Almanya'da göçmen işçi olarak çalışan yaklaşık 100.000 yabancıların işçi statüleri kabul edilmeyerek oturma izinleri iptal edilmiş ve büyük çoğunluğunun ülkelerine dönüş yapması sağlanmıştır. Diğer taraftan başka ülkelerde bulunan Alman kökenli vatandaşlara çağrıda bulunan Almanya 2007 yılına kadar yaklaşık 4,5 milyon Almanı bünyesine katmıştır (Güllüpınar, 2014: 5). Ancak 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından Almanya da göç konusunu güvenlikleştirme yönünde uygulamalara geçmiştir. Güvenikleştirmeye birlikte göç konusu ulusal güvenliği tehlikeye sokabilecek bir faktör (Ekici ve Acar, 2021: 279) olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Yapılan yasal düzenlemelerle Alman vatandaşlığına geçiş zorlaştırılmış, çifte vatandaşlık için yeni süreler öngörülmüş ve Green Card uygulamaya alınarak geçici oturma izinleri düzenlenmiştir (Altan ve Budak, 2023: 1414). Ayrıca bünyesinde barındırdığı misafir işçilerin hem tehdit oluşturmasını önlemek hem de ekonomide istikrarı tesis etmek adına Almanya'ya entegrasyonunu düzenleyen uygulamalar üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu doğrultuda misafir işçilerin ve aile fertlerinin, dil öğrenme, eğitim öğretime tabi tutulma, kültürel entegrasyonlarını sağlama, farklılıklarını kabul etme gibi göç yönetim uygulamaları hayata geçirilmiştir (Bozkurt Çakır ve Nas, 2023: 125). Diğer Avrupa

Birliği ülkeleriyle eş zamanlı uygulamaya konulan bu politikalar entegrasyondan çok asimilasyona hizmet eden durumlar ortaya çıkarması nedeniyle ciddi tartışmalara konu olmuştur.

2011 yılından itibaren Almanya göç yönetimi alanında bazı değişikliklere giderek sadece nitelikli işgücü ve eğitimli bireylerin ülkeye kabulü noktasında politikalar gütmeye başlamıştır. Arap Baharı nedeniyle özellikle Suriye’den yoğun göçler almaya başlayan Almanya nitelikli olan göçmenleri ülkenin işgücü piyasasına dâhil etmeye çalışırken nitelsiz durumdaki göçmenlerin ise ülkeye girişlerini önemli ölçüde kısıtlama yoluna gitmiştir (Bulkan ve Ermağan, 2018: 77). Genel olarak değerlendirildiğinde Almanya sistematik, günün ihtiyaçlarına uygun ve daima ekonomik sistemin işleyişini önceleyen bir yaklaşımla göç yönetimini gerçekleştirme yolunu seçmiştir. Üretilen politikalarla bazen ülkeye göç teşvik edilirken bazen de önemli kısıtlamalarla göçler engellenmek istenmiştir.

Ülkeler kendi ekonomik, siyasi, demografik ve askeri durumlarını da dikkate alarak uluslararası göçler için farklı uygulamaları ve nihayetinde farklı göç yönetim sistemlerini inşa etmektedir. Bu süreçte uluslararası göçlerin yönetiminde etkin rol oynayan ulusüstü kuruluşlar da sürece dâhil olmaktadır. Özellikle son yıllarda tırmanan şiddet olayları neticesinde milyonlarca kişi yerinden edilmiştir. Yaşanan savaşlar, iç karışıklıklar ve terör örgütleriyle mücadele gibi durumlar nedeniyle zorunlu göçle dünyanın dört bir tarafına dağılan insanlar hem büyük bir sefalete sürüklenmekte hem de belirsiz bir sona doğru göçe başvurmaya devam etmektedir. Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler, Uluslararası Para Fonu, Avrupa Birliği gibi kuruluşlar göç konusunda mevzuat geliştirmekte, mali kaynak sağlamakta, göçü kaynağında önlemeye yönelik projeler hayata geçirmekte, devletlerin göçmenleri barındırmaları konusunda destek sağlayabilmektedir. Bu sebeple

ulus aşırı yapılan göçlerin yönetimi de çok aktörlü bir yapıya işaret etmektedir.

Uluslararası Göç Mevzuatının Kaynakları

Tarihte yaşanan ve doğrudan toplumsal hayatı etkileyen olaylar, kitlesel ya da bireysel olarak sınır aşırı göçlerin ortaya çıkmasında büyük bir etki meydana getirmiştir. Özellikle kitlesel olarak gerçekleşen ya da gerçekleşme ihtimali bulunan göçlerin önlenmesi, olası kötü sonuçlarının hafifletilmesi, yönlendirilmesi, göç edenlerin korunması, hukuksal statüleri gibi pek çok husus uluslararası göç mevzuatıyla düzenlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda Cenevre Sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, 1967 Protokolü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi düzenlemeler oldukça kapsayıcı durumdadır.

Birleşmiş Milletler uhdesinde 1948 yılında görüşülerek kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi tüm insanlık adına önemli bir belge niteliği taşımaktadır. Belge genel olarak dil, din, ırk, cinsiyet, sosyal statü fark etmeksizin tüm insanların eşit ve özgür olduğunu, insanlık dışı muamele ve cezaların yasak olduğu vurgular. Ayrıca hak ihlallerinde herkesin ulusal mahkemelerde haklarını arayabileceği, keyfi uygulamalarla tutuklanamayacağı ve sürgün edilemeyeceği, her bireyin eğitim, evlilik, yeterli yaşam standardına hakkının olması gibi önemli konulara vurgu yapmaktadır. Taraf devletlerin belgede sayılan yükümlülükleri ihlal etmesi durumunda ihlali gerçekleştirenlere karşı herhangi bir bağlayıcılığı yoktur (Alpar, 2000: 7). Belgede göç konusunda en önemli nokta kişilerin yerleşme ve seyahat özgürlüğüne yöneliktir. Bu husus 13. Maddede düzenlenmiştir. Buna göre kendi ülkesi şartı aranmaksızın her birey özgürce seyahat etme ve yerleşme hakkına sahiptir (Korumaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun, 1949). Bu hak kendi ülkesinden ayrılmayı, başka ülkeye yerleşmeyi ve hatta kendi ülkesine tekrar dönmeyi içermektedir.

Birleşmiş Milletler bünyesinde 1951’de 102 devletin imzasıyla kabul edilip 1954’te yürürlüğe giren Mültecilerin Statüsü Hakkında Sözleşme vatansızları ve mültecileri kapsamaktadır. Bu sözleşme ile mültecilik kavramının tanımı yapılmış ve bu tanım kapsamında 1 Ocak 1951 tarihinden önce meydana gelen olaylar nedeniyle mülteci konumuna düşün her bireye bu hukuki statünün verilmesi kararlaştırılmıştır. Devamı maddelerde mültecilerin mültecilik statüsü elde ettiği devletlerde uyulması gereken hususlar üzerinde durulmuştur (Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, 1951).

Birleşmiş Milletler bünyesinde Eylül 1954’te New York’ta gerçekleştirilen konferansta imzalanan ve 1960 yılında yürürlüğe giren Vatansızların Statüsüne Dair Sözleşme ile vatansız kişilerin durumları ele alınmıştır. Bu sözleşmede vatansızların tanımı yapılmış, toplumsal ve ekonomik hakları sıralanmış, yardım almaları, serbest dolaşımları, seyahat ve kimlik belgeleri ile ilgili detaylar aktarılmıştır. Buna göre vatansız, kendi yasalarına göre hiçbir devletin vatandaşı olma statüsü elde edemeyen kişilere denilmektedir. Vatansızlar için ülkeler yabancılara uyguladıkları mevzuatı, hak ve yükümlülükleri, hiçbir ayırım gözetmeksizin uygulamaları gerekmektedir. Tek farkla, vatansız yabancılar diğer yabancıların yararlandığı diplomatik korumanın dışındadırlar. Sözleşmeye taraf ülkeler vatansızların çalışma hayatında diğer yabancılarla aynı hak ve ödevlere tabi olmasını sağlamakla mükelleftir (Horoztepe, 2021: 28).

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Konseyi çatısı altında 1950 yılında imzalanıp 1953 yılında yürürlüğe girmiştir. Temel amacı insan haklarına karşı işlenen suçları önlemektir. Konsey, üye devletlerin mevzuatlarını bu doğrultuda şekillendirmeyi amaçlamaktadır. Sözleşmeye taraf devletler temel insan haklarına, bünyesinde bulunan yabancılara da ayrımcılık yapmaksızın, uymayı taahhüt eder. İhlal durumlarında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine

başvuru yapılabilir ve mahkemenin kararları üye devletleri bağlayıcı konumdadır. Bu sözleşme ile yabancıların haklarının korunması mahkeme garantisine alınmıştır. Sözleşme detayında yabancıların siyasi etkinliklerinin sınırlandırılmaması, toplu bir şekilde sınır dışı edilmemeleri, sınır dışı edilme durumlarının detayları ve sürecin işleyişi aktarılmıştır (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 1953).

1967 Protokolü, 1951 yılında Cenevre’de imzalanan sözleşmenin içeriğini genişletmek üzere hazırlanmıştır. 1966 yılında Birleşmiş Milletler çatısı altında hazırlanıp 1967 yılında yürürlüğe girmiştir. 11 madde üzerinde uzlaşmış ve taraflarca imza altına alınmıştır. Protokol genel olarak, 1951 yılında imzalanan nüshasında bu tarihten önce yaşanan olaylar nedeniyle başvuruda bulunanlara mültecilik statüsü verilmesini öngörürken 1967 yılında bu zaman sınırlaması kaldırılarak tüm mültecileri kapsama almıştır. Ayrıca protokole aksi uygulamalarda taraflardan herhangi biri Uluslararası Adalet Divanı’na başvuru yapabilecektir (Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü, 1967).

Göçmen İşçilerin Hukuki Statüsüne Dair Avrupa Sözleşmesi Strazburg’ta 1977 yılında imzalanıp 1983’te yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin temel amacı Avrupa Konseyi’ne üye ülkelerin vatandaşlarından göçmen işçi statüsünde olanların haklarını korumaktır. Buna göre bu işçiler bulundukları ülkelerin vatandaşlarından daha alt düzeyde ücretlerde ve iş koşullarında çalıştırılmazlar. Sözleşmenin detaylarında göçmen işçilerin taraf ülkelere giriş çıkış işlemleri, iş koşulları, iş sözleşmeleri, sosyal güvenceleri, oturma ve çalışma belgelerinin edinimi, konut ve eğitim hakları, ana dillerinin öğretilmesi, iş kazaları ve ölüm durumları gibi pek çok alan düzenlenmiştir (Sağlık ve Sosyal İşler ve Dış İşleri Komisyonları Raporları, 2025).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE GÖÇLER VE GÖÇ YÖNETİMİ

Türkiye bulunduğu coğrafi konumu itibariyle tarihten günümüze sürekli, göçlerle anılan coğrafyalardan olmuştur. Bu nedenle göç konusunda oldukça deneyimli ülkelerdendir. Ancak zaman zaman göç konusunda yanlış uygulamalarla toplumsal, ekonomik ve çevresel pek çok olumsuzlukla karşı karşıya kalmıştır. Bu nedenle özellikle kitlesel göçlerde politika oluşturma, bu politikaları uygulayacak kurumsal yapı meydana getirme, göç mevzuatı oluşturma, göç konusunda uzman personel yetiştirme gibi konular son derece önemli hale gelmiştir. Bu doğrultuda bu başlık altında Osmanlı’dan günümüze Türkiye’nin göç tarihi, göç mevzuatı, göç kurumları ve 2010 yılı sonrasında yaşanan Suriyeli göçü aktarılmıştır.

Göç Yönetimi

Göçler ekonomiden kültüre, demografik yapıdan çevreye, kentleşmeden toplumsal yapıya kadar hemen her alanda doğrudan etkiye sahip toplumsal bir harekettir. Bu denli etki boyutu olan göçlerin yönetimi de oldukça önem arz etmektedir. Aksi takdirde toplumsal yaşantıda telafisi mümkün olmayan ciddi problemler ortaya çıkabilmektedir.

Göç yönetimi, ülkelerin yabancı girişlerini, yabancıların ülkedeki yaşantılarını ve ülkeden çıkışları ile mültecilere ve korunma başvurusunda bulunanlara sağlanacak korumayı yönetmek olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca göç yönetimi, sınır aşırı göçleri

insani ve düzenli bir şekilde yönetmek ve bu yönetimi sağlayabilecek kamu kurumlarını ve işleyiş sistemini de kapsamaktadır (Çiçekli, 2009: 22). Bu doğrultuda göç yönetiminde ulusüstü örgütler, ülkeler ve sivil kuruluşlar doğrudan etkiye sahiptir. Uygulama noktasında yine devletler en etkili aktörler olarak faaliyet göstermektedir. Devletler kendi vatandaşlarına anayasal bir hak olarak ülke sınırları içerisinde yerleşme ve seyahat özgürlüğü tanımıştır. Bu doğrultuda ülke içerisinde yapılan iç göçlerde, özel mevzuatla sınırlandırılmış alanlar hariç olmak üzere, devletler vatandaşlarını engellememektedir. Ancak iç göçleri yönlendirici faaliyetlerde bulunabilir. Bu nedenle göç yönetimi kavramı hem iç göçler hem de uluslararası göçler için kullanılmaktadır.

Göç yönetimi, yabancıların ülkeye giriş, ülkede kalma ve ülkeden ayrılmaya dair tüm uygulamaları içermektedir. Detaylandırarak olursak göç eden bireylerin hedef ülkelere yasal yollarla girebilmesi için hedef ülkenin yabancıların ülkeye girişlerindeki uygulamaların her birini yerine getirmesi gerekmektedir. Ülkeye girişlerde sınır yönetiminin denetiminde olan pasaport, vize uygulaması, sığınma başvuruları gibi işlemlerin denetimi ve yönetimi sağlanırken yabancıların ülkeye girişiyle birlikte süreç daha da karmaşılaşmaktadır. Yabancıların ülke içerisinde çalışmaları, seyahat etmeleri, oturma hakları, asayiş işlemleri, hastalık durumunda tedavi işlemleri, eğitim almaları, yerli halka entegrasyonları, yerli halkça kabulleri, mülk edinmeleri, evlilikleri, vatandaşlık işlemleri, sınır dışı edilme durumları gibi hemen her alanda etkin uygulamalar gerekmektedir. Bu alanların her birine dair emirler, yasaklar, talimatlar ve uygulamalar göç yönetiminde başvuru alan araçlardandır. Bu durumda göç yönetimi çok taraflı bir süreçte işaret etmektedir. Uluslararası göçlerin yönetiminde ulusüstü kuruluşlar büyük bir etki ortaya koymaktadır. Ancak bu politikaların nihai uygulayıcısı konumunda olan devletler ulusal çıkarları doğrultusunda hareket etmekten geri durmamış ve bu

nedenle ülkelerde göçü yönetimi noktasında büyük farklılıklar meydana gelmiştir. Kimi  lkeler mültecilik statüsü için coğrafi sınır kriteri getirirken kimi ülkeler vatandaşlık konusunda çok titiz davranmaktadır. Kimi  lkeler kitlesel göçü akınlarına maruz kalırken kimi ülkeler de sıkı sınır kontrolleriyle bu durumu yönetmeye çalışmaktadır. Tüm bu farklıların yanında uluslararası kuruluşlar sınır aşırı g   ler için kapsayıcı mevzuatlar geliştirerek taraf ülkelerin uygulamasına sunmuştur.

Türkiye'nin G    Tarihi ve G    Yönetimi

Türkiye çok çeşitli sebeplerden dolayı tarihsel süreçte pek çok dış göçü akınına maruz kalmıştır. Türkiye bu g   lerde bazen geçiş ülkesi konumundayken bazen de hedef ülke konumunda olmuştur. Amaç her ne olursa olsun göçü pusulasında Türkiye coğrafyası olan ve sayıları milyonlarla ifade edilen bu kitlelerin her birini bu göçü iten sebepler dikkate değerdir. Bu doğrultuda Türkiye'ye yapılan g   lerin sebeplerinin başında, Türkiye'nin bulunduğu jeopolitik konumu gelmektedir. Türkiye bulunduğu coğrafi konumuyla Asya ile Avrupa arasında köprü durumundadır. Ayrıca Türkiye sık sık siyasi, askeri ve ekonomik problemler yaşandığı Orta Doğu ülkelerine komşu olasının yanında ekonomik olarak gelişmiş Avrupa devletlerine de çok yakın bir konumdadır. Ek olarak Osmanlı Devleti'nin mirası konumunda olması nedeniyle farklı azınlık unsurları bünyesinde barındırması da kitlesel g   lerde etkili olmuştur. Bu nedenle Türkiye'nin göçü tarihini değerlendirmede Osmanlı Devleti'ne de değinmek yerinde olacaktır.

Osmanlı Devleti'nde G   ler ve Yönetimi

Osmanlı Devleti döneminin ilk zamanlarında Anadolu'da g   be hayat tarzını devam ettiren Türkler oldukça kalabalıktır. Osmanlı, g   be yaşayan bu Türklerin aktifliğini ve dayanıklılığını büyük bir başarıyla yeni toprakların fethedilmesine ve sınır bölgeleri akınlarına kanalize etmiştir (Genel Kurmay Başkanlığı, 2025).

İzlenen bu politika, bir yandan göçebe Türklerin özelliklerini kaybetmeden bu özelliklerin en avantajlı şekilde kullanılmasına imkân sağlarken diğer yandan yerleşik halde yaşayan halk ile aralarında problem yaşanması engellenmiştir.

Osmanlı'da 1400 ve 1500'lü yıllarda önemli göç hareketleri gerçekleşmiştir. Bu göçlerde genel olarak hedef bölge Balkanlar olmuştur. Bu göçlerin ortaya çıkışında çeşitli faktörler etkili olmuştur. Bunlara değinecek olursak; Osmanlı'da fetih düşüncesi sürekli gündemde tazeliğini korurken bu fetihleri kolaylaştırmak adına savaşlardan önce özellikle Balkan bölgesine genelde dini kanaat önderleri ve onların müritleri göç ederek orada Osmanlı'ya karşı yerli halkta bir sempati kazandırmayı amaçlamıştır (İnalcık, 2011: 2). Bu göçlerde genelde Mevlevilik ve Bektaşilik gibi Anadolu'da kabul gören tarikatlar ön plan olmuştur. Bu göçlerde gönüllülük esas alınmıştır. Yapılan göçlerden diğeri de Osmanlı Devleti'nin iskân politikası neticesinde ortaya çıkmıştır. Buna göre Osmanlı Devleti topraklarını Balkanlara doğru genişletmek üzere savaşlar yapmış, fethettiği bölgelerde kalıcılığı elde etmek ve yer yer biriken fazla nüfusu bu alanlara yerleştirerek bu nüfus yoğunluğunu azaltmak amacıyla göçler ve iskân politikaları gerçekleştirmiştir. Bu göçler devlet eliyle gerçekleştirilen göçlerdendir. Bu dönemde gerçekleşen göçlerde, verilen cezalar da etkili olmuştur. Buna göre özellikle kitlesel isyanlarda isyanı bastırmak ve isyanın tekrarlanmasını engellemek üzere isyanda etkili olan kitleler göçe zorlanarak güçleri kırılmak istenmiştir. Sonuç olarak gerek isyanlar gerekse fetihler sebebiyle Anadolu topraklarından yaklaşık 500.000 Türk, Rumeli yani Balkan bölgesine göç etmiş ya da ettirilmiştir (Efe, 2018: 19). Diğer taraftan Osmanlı Devleti'ne Türk ve Müslüman olmayan halklar da büyük bir teveccühle göç etmişlerdir. Bu göçlere örnek olarak, İberya Yarımadası'ndan Sefarad Yahudileri ile Orta ve Doğu Avrupa'dan Eşkenaz Yahudileri gördükleri baskılardan dolayı 15 ve 16. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti'ne

sığınmaları verilebilir. Daha sonra bu Yahudi azınlık haraç ödeyerek Osmanlı'da mülk edinme, ticaret ve zanaatkârlık yapma hakkı elde etmişlerdir. Bu şekilde yaklaşık 50 Yahudi cemaati başkente göç etmiş ve burada baskıdan uzak bir şekilde yaşamlarına devam etmiştir (Tanınmış, 2023: 78).

Osmanlı Devleti üç kıtada toprakları olan büyük bir coğrafyada hüküm sürerken yaşanan duraklama döneminin ardından gerileme dönemine girerek büyük toprak parçaları kaybetmeye başlamıştır. Özellikle Fransız Devrimi neticesinde oldukça rağbet görmeye başlayan ulusçuluk akımı Osmanlı Devleti'ni de derinden etkilemiştir. Çok farklı ulusları bünyesinde barındırmasına bir de ulusçuluk akımının eklenmesi bu ulusların Osmanlı Devleti'ne karşı bağımsızlık mücadelesine girmesinin önünü açmıştır. Balkanlardan Ortadoğu ve Kafkasya'ya kadar hemen her bölgede yaşanan bağımsızlık mücadeleleri Osmanlı Devleti'nin hem nüfus hem de toprak kaybetmesini hızlandırmıştır. Doğuda bulunan Rus güçleri ise genişlemeci politikalarla Osmanlı Devleti aleyhine topraklarını büyüt müştür. Osmanlı Devleti yükseliş döneminde yeni yerler fethederek kitlesel göçlerin hedefindeyken bu kez de toprak kayıpları yaşayarak kitlesel göçlerin hedefi haline gelmiştir. Çünkü kaybedilen topraklarda yaşayan özellikle Türk ve Müslüman nüfus o toprakları terk ederek Osmanlı'nın hâkim olduğu alanlara göç etmiştir (Barut, 2018: 163). Bu süreçte Osmanlı her kesimi kucaklayan bir göç yönetimiyle dil, din, mezhep ve ırk farkı gözetmeden gelen her göçmeni bünyesine almıştır. Gerek Fransız İhtilali gerekse Rusya'nın yayılmacı politikası Osmanlı'yı hem batı hem de doğu olmak üzere iki ateş arasında bırakmıştır. Bu durum Osmanlı'ya hem Balkanlar'dan hem de Kafkasya'dan kitlesel göçlerin başlamasının önünü açmıştır. Bu göçlerden bazılarını sıralayacak olursak; Rus kuvvetlerinin 1783 yılında Kırım'ı işgal etmesiyle birlikte bu bölgeye Rusları yerleştirmeye başlamıştır. Bu nedenle Kırım'da mukim Tatar Türkleri göçe zorlanmıştır. Süreç

içerisinde 1828 yılında yaşanan Osmanlı Rus Harbi ile bu göçler daha da tırmanmış ve toplamda yaklaşık 1.2 milyon Kırımli göç etmiştir. Bu göçü Çerkez göçleri izlemiştir. Osmanlı ile Rusya arasında 1860 yılında göç anlaşması imzalanarak yaklaşık 50.000 Çerkez göçmenin Anadolu'ya problemsiz şekilde göçü temin edilmek istenmiştir. Ancak yaşanan Rus baskısı ve asimilasyon uygulamaları 1 milyon Çerkez'in Anadolu'ya göçü ile sonuçlanmıştır (Aydın ve Kaya, 2021: 231). Yine aynı dönemde Çeçenler de Anadolu'ya göç etmeye başlamıştır. Bu göçlerden önce Çeçen komutan Musa Kundukhov Osmanlı'da hükümet ile görüşüp Çeçenlerin bölük bölük Anadolu'ya göç etmesi yönünde onay almıştır. İlk olarak 3000 Çeçen aile göçe başvurmuştur. 1865 yılına gelindiğinde İnguş ve Çeçenlerden toplam 23.057 kişi Osmanlıya sığınmıştır (Tekin, 2023: 4). Yaşanan diğer bir göç dalgası da 1867 yılında gerçekleşmiştir. Kuzey Kafkasya bölgesinde bulunan Abhazya'dan 20.000 kişi yine Rus baskısından kaçarak Osmanlı'ya sığınmıştır (Chochiev, 2015: 105). Yıl 1878'e geldiğinde Osmanlı'nın Balkanlardaki topraklarında bağımsız devletler kurulmaya başlanmıştır. İmzalanan Berlin Antlaşması ile Karadağ, Sırbistan ve Romanya bağımsız olmuştur. Ayrıca yine bu antlaşma ile Bulgaristan'da prenslik kurularak kısmi statüde bölge elden çıkmıştır (Ayhan, 2022: 631). Balkanlardaki bu ağır kayıplar neticesinde büyük çoğunluğu Türk ve Müslüman olan yaklaşık 500.000 kişi Anadolu'ya göçe zorlanmıştır. Bu göç neticesinde Osmanlı, göçmen bireyleri çeşitli bölgelere yerleştirerek bu bireylere mülk tahsis etmiştir. Diğer taraftan Yunanistan'ın bağımsızlığıyla birlikte bu topraklarda bulunan Yahudi ve Müslüman nüfusa yönelik saldırılar başlamıştır. Bu saldırılarda tamamı Yahudi ve Müslümanlara ait yaklaşık 63.000 ev ve işyeri yakılarak yok edilmiştir. Bu zulme maruz kalan Yahudiler de Müslüman Türklerle birlikte nüfus mübadelesiyle Anadolu'ya göç etmiştir (Efe, 2018: 22). Sonuç olarak Rus ve Balkan savaşları neticesinde Anadolu'ya

ve Trakya'nın doğusuna yaklaşık olarak 1.500.000 Türk ve Müslüman göç etmiştir (Sarıay, 2011: 353). Bu denli yoğun göçler pek çok farklı durumun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu süreci başarılı bir şekilde yürütmek adına Osmanlı Devleti göç yönetimine ciddi bir ağırlık vermiştir.

Osmanlı Devleti'ne yapılan kitlesel göçlerde kuşkusuz devletin uyguladığı göç yönetimi etkili olmuştur. Osmanlı, devletin kuruluş ve yükseliş dönemlerinde fethettiği topraklara göçle gelen nüfusu yerleştirerek o bölgelerde kalıcılığı sağlamayı hedeflerken devletin gerileme ve dağılma dönemlerinde kaybettiği topraklardaki tebaasını kayıtsız şartsız ülkeye tekrar kabul ederek nüfus kayıplarını önlenmek istemiştir. Çünkü kaybedilen toprak parçalarındaki nüfus aslında devletin devamlılığını sağlayan asker, esnaf, çiftçi gibi meslek erbaplarını da barındırmaktadır. Göçle gelen her nüfusa kucak açılması aslında ekonomik, askeri ve demografik olumsuzlukları en aza indirme çabasının ürünüdür. Bu doğrultuda 1800'lü yılların başında, Osmanlı'da göç ve göçmenlerle ilgili işlem yapmak üzere kurumlara görevler yüklenmiştir. Bu konuda öncelikle başkentte şehremaneti görevlendirilmiş ve taşrada ise bu görev yerel yönetim kurumlarına verilmiştir. Ancak toprak kayıpları ve ardından yaşanan kitlesel göçler, göç yönetimi noktasında daha yetkin bir kuruma ihtiyaç olduğu gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle 1860 yılında İdâre-i Umumiyye-i Muhâcirûn Komisyonu kurulmuştur (Çelik, 2010: 407). Komisyonun görevleri olarak; devlete ait boş arazileri tespit etmek, göçmenleri uygun bölgelere yerleştirmek, gerekli hallerde konut inşa etmek, göçmenlere hayvan ve tohum temin etmek, henüz gelir elde edemeyen göçmenlere yevmiye bağlayarak onların ihtiyaçlarını karşılamak, kış için yakacak odun vermek, hazineden ayrılan parayı göçmenler için harcamak, sosyal entegrasyonlarını sağlamak şeklinde sıralanmıştır (Demirtaş, 2010: 218). Hatta göçmen kimsesiz çocuklar konusunda ayrıca hassasiyet gösterilerek Dârüşşafaka, Himaye-i Etfal, Mecrûhîn ve Mardâ-yı

Askeriye İmdat ve Muâvenet Cemiyeti, Dar'ul-Hayri Âli, Darüleytam, Darülaceze gibi kurumlar yine bu dönemde kurulmuştur. Bu kurumlarda kimsesiz çocuklara bir yandan barınma ve beslenme gibi hizmetler sağlanırken diğer yandan da bu çocuklara ciddi eğitimler verilmiştir. (Şam, 2024: 1460). Komisyon göçmenlerle ilgili hemen her alanda geniş yetkilerle donatılmıştır. Bu da Osmanlı Devleti'nin göç yönetimi konusunda oldukça hassas ve donanımlı olduğunun göstergesidir. Bir süre sonra kitlesel göçlerin yavaşlaması, komisyonun kaldırılmasıyla sonuçlanmıştır. Ancak yaşanan toprak kayıpları ve ardından gerçekleşen kitlesel göçler tekrar komisyonun gerekliliğini gün yüzüne çıkarmış ve komisyon yeniden kurulmuştur. 1877 yılında yapılan Osmanlı Rus Savaşı sonucunda komisyonun yükü daha da artmış ve komisyon iki şubeye ayrıtarak göç yönetiminde etkinlik sağlanmak istenmiştir. 1878 yılında ise bu komisyona ek olarak her ilde göçmen müdürlükleri kurulmuştur (İpek, 2019: 142). Ayrıca göç yönetimi noktasında mevzuat da oluşturulmuştur. Bu doğrultuda İskân-ı Muhâcirin Talimatnâmesi hazırlanmıştır. Yönetmelik niteliğindeki bu belge 5 bölüm ve 34 maddeden oluşmaktadır. Daha sonra tüzük niteliğinde Muhâcirin Komisyon-u Âlisinin Suret-i Teşkiline ve Vezâif ve Selâhiyetine Dair Nizamnâme hazırlanarak göç yönetimi noktasında daha detaylı bir belge elde edilmiştir. 17 maddelik bu tüzükte komisyonun görevleri ve kuruluş şekli detaylandırılmıştır (Menekşe, 2021: 302). Hemen her aşamasıyla göçmenlerin yeni hayatlarına uyum sağlayıp üretici konuma geçmeleri için göç alanında mevzuat, kurumsallaşma ve politikaların uygulanması noktasında Osmanlı yönetimi titiz bir çalışma yürütmüştür. Çünkü devlet siyasi, ekonomik ve askeri yapıda büyük problemlerle karşı karşıya kaldığı bu dönemde bir de kitlesel göç akınlarına maruz kalmış ve daha önce kendi tebaası olan vatandaşlara da kucak açmıştır. Bu tebaanın hemen her alanda problemsiz bir şekilde topluma entegrasyonu büyük öneme sahiptir. Çünkü göçle gelen bu

nüfus orta ve uzun vadede bir yandan kaybedilen nüfusun olumsuz etkilerini ortadan kaldıracak bir yandan da devletin devamlılığına üretim ve ticaretle katkıda bulunacaktır. Diğer taraftan böylesi kalabalık nüfusun göz ardı edilmesi büyük problemler de doğuracağından Osmanlı Devleti göç yönetimine oldukça önem vermiştir.

Türkiye’de Göçler ve Yönetimi

Türkiye göç konusunda oldukça aktif ülkelerdendir. Bu durum hem iç göçler hem de dış göçler için geçerlidir. Türkiye genelde doğusundan batısına ve köyden kente doğru bir iç göç hareketliliği yaşarken dış göçlerde sık sık hem geçiş ülkesi hem de hedef ülke konumunda yer almıştır. Bu nedenle Türkiye’nin Cumhuriyet döneminde yaşadığı dış göçleri ve bu göçleri yönetme noktasında aldığı pozisyonu bilmek günümüz göç yönetimini ve kurumlarını anlamada önem arz etmektedir. Bu noktada Türkiye’ye yapılan göçler ve bu göçlerin yönetimi çerçevesinde hayata geçirilen uygulamalar aşağıda ele alınmıştır.

Türkiye’ye 1923 yılından itibaren yapılan göçlerin büyük çoğunluğu Osmanlı Devleti’nin yaşadığı toprak kayıplarının ürünüdür. Kaybedilen topraklarda yaşayan Türklerin yaşadıkları sorunları çözüme kavuşturmak adına Balkanlardaki devletlerle ikili antlaşmalar yapılmıştır. Bu ikili antlaşmalarla Türklerin belirli bir sistem çerçevesinde Türkiye’ye göçü düzenlenmiştir. Türklerin azınlık olarak baskı altında kaldığı Bulgaristan, Yugoslavya, Romanya ve Yunanistan ile antlaşmalar yapılmıştır (Yıldız ve Çakır Sümer, 2020: 243). Bulgaristan ile 1925 yılında Türk-Bulgar İkamet Sözleşmesi imzalanmıştır. Yapılan sözleşmeye göre Türklerin Türkiye’ye göçü hiçbir şekilde engellenmeyecek, Türkler taşınabilir mal ve hayvanlarını yanlarında götürebilecek, taşınmaz mallarını istediği bir değerle satabilecek şeklinde maddeler sıralanmıştır. Bu maddeler ışığında Türkiye’ye göç belirli bir sistematığe bağlanmış ve yılda ortalama 10.000 kişinin göçü öngörülmüştür. Ancak

Türklere karşı artan baskılarla birlikte ilerleyen yıllarda bu sayı katlanarak artmıştır (Oğuz Uzuner, 2021: 53). Bu dönemde Bulgaristan'dan Türkiye'ye yaklaşık 220.000 kişi göç etmiştir (Tekin ve Altunsoy, 2019: 123). Döneme ait diğer bir antlaşma Yugoslavya ile 1938 yılında yapılmıştır. Çünkü burada yaşayan Türklere topraklarına el koyma, ekonomik faaliyetlerde sınırlama gibi baskılar yapılmıştır. Bu baskılar neticesinde göç anlaşması çerçevesinde Türkiye'ye göçe karar verenler büyükelçilikten göç vizesi almak ya da nüfus kaydını yaptırmak zorunda bırakılmıştır. Ancak antlaşma bir süre sonra iptal edilmiştir. Ardından 1939 – 1950 yılları arasında Yugoslavya, Türkiye'ye göç etmek isteyenlere izin vermemiştir. Daha sonra bu yasağı kaldırarak Türkiye'ye göçü kişilerin iradelerine bırakmıştır. Bu doğrultuda bu dönemde 350.000 kişi Yugoslavya'dan Türkiye'ye göç etmiştir (Çavuşoğlu, 2007: 135). Türkiye'yi hedef alan bir diğer dış göç kaynağı da Romanya olmuştur. Romanya topraklarında yaşayan Türkler 1920 yılından itibaren Türkiye'ye az sayıda da olsa ara ara göçler gerçekleştirmiştir. 1935 yılında Romanya'da 150.000 Müslüman Türk ve 250.000 Hristiyan Türk olmak üzere 400.000 Türk olduğu belirlenmiştir. Bu nüfusun özellikle Müslüman Türk kesiminin büyük çoğunluğu farklı zaman dilimlerinde Türkiye'ye göç etmiştir. Bu dönemde Romanya ile Türkiye arasında sıkı ilişkiler kurulmuştur. Bu durumun ortaya çıkmasında Romanya'nın hem Türkiye ile ilişkilerinde özenli davranması hem de bünyesinde bulunan Türkleri göçe zorlamaması etkili olmuştur. Romanya'dan Türkiye'ye gerçekleşen göçler belirli bir düzen içerisinde zamana yayılarak ve planlı hareket edilerek gerçekleştirilmiştir. Özellikle göçlerin yoğunlaştığı 1934-1940 yılları arasında 71.660 kişi Romanya'dan Türkiye'ye göç etmiştir (Altan, 2022: 20). Bu dönemde Yunanistan'dan da Türkiye'ye kitlesel göçler gerçekleştirilmiştir. Yunanistan'dan yapılan kitlesel göçler Cumhuriyet döneminin ilk yoğun göç hareketleridir. Bu göçler 1923

yılında imzalanan Türk ve Rum Ahali Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol ile gerçekleşmiştir. Bu protokol ile Türkiye'deki Rum Ortodoksları ile Yunanistan'daki Müslüman Türkler mübadele yoluyla zorunlu göçe maruz kalmıştır. Yapılan protokolde her iki ülke göç edenlere zorluk çıkarmadan göç edenlerin mülkiyet haklarına saygılı bir şekilde sürecin tamamlanması noktasında anlaşmışlardır. Ancak uygulama noktasında Yunanistan, Türklerin taşınmazlarına el koyarak gerginlikleri tırmandırmıştır. Mübadelenin belirli bir süreye yayılarak yapılması gerekirken yaşanan bu gerginlikler Türklerin bir an evvel Türkiye'ye gelmesi gerektiğini gün yüzüne çıkarmıştır. Hal böyle iken yaklaşık 500.000 Türk ve Müslüman 2 yıl gibi bir sürede Yunanistan'dan Türkiye'ye göç ettirilmiştir. Mübadele kapsamında 1.104.206 kişi de Türkiye'den Yunanistan'a göç ettirilmiştir (Sarınay, 2011: 354-355). Yunanistan ile yürütülen bu süreç kitlesel göçler içerisinde en sancılı süreçlerden birisi olarak tarihteki yerini almıştır.

Osmanlı'nın devamı niteliğinde ortaya çıkan Türkiye Cumhuriyeti ağır savaşlar, büyük toprak ve nüfus kayıpları, bozulan sağlık, eğitim ve ekonomik işleyiş ile karşı karşıya kalmıştır. Bu denli büyük problemlerin aşılması noktasında devrimler, anayasalar, devlet işleyişi gibi konularda köklü değişiklikler yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu 1923 yılında, yaklaşık 13.000.000 nüfusa sahip ülke konumundadır (Aksoy, 2016: 29). Ancak yaşanan savaşlarda ortaya çıkan toprak ve nüfus kayıpları ülkenin iç işleyişinde büyük problemleri de beraberinde getirmiştir. Çünkü savaşlarda kaybedilen nüfusta sadece askerler değil, esnaf, çiftçi, tüccar gibi pek çok yetişmiş meslek erbabının yanında işgücü de büyük kayıplar vermiştir. Bu nedenle bu yeni devletin politikaları arasında ülke nüfusunu artırıcı uygulamalar ön planda tutulmuştur (Rasimoğlu, 2014: 16-17). Bu doğrultuda bir yandan ülkenin sağlık sistemi iyileştirip ölüm oranlarını azaltma yönünde uygulamalar

hayata geçirilirken bir yandan da kaybedilen topraklarda kalan Müslüman ve Türk nüfusun Anadolu'ya getirilmesi noktasında çalışmalara girişilmiştir. Bu doğrultuda özellikle Balkan devletlerinden Türkiye'ye büyük kitlesel göçler gerçekleştirilmiştir (Karadağ, 2024: 127). Türkiye'ye gelen bu göçmenler Anadolu'nun çeşitli bölgelerine yerleştirilerek bu göçmenlere toprak, tohum, konut gibi konularda yardımlarda bulunulmuştur. Çünkü bu nüfusun bir an evvel üretici konuma getirilmesiyle birlikte ülke ekonomisinin işlerliğinin artırılması amaçlanmıştır. Diğer taraftan Osmanlı'nın son dönemlerinde devleti yıkılmaktan kurtarmak için ileri sürülen Osmanlıcılık, Ümmetçilik gibi kapsayıcı politikaların devleti yıkılmaktan kurtaramaması (Tansü ve Özkan, 2021: 20) yeni devletin ulusçuluk fikrine sarılmasında büyük bir etki ortaya koymuştur. Bu da göç yönetiminin, yeni devlette ulusal kimliğin oluşmasında araç olarak kullanılmasını sağlamıştır. Bu göç yönetimi, amacına uygun şekilde tatbik edilerek ulus devletin konumunun sağlamlaştırılmasında büyük etki meydana getirmiştir. Ayrıca Balkan devletleriyle gerilime sebep olan nüfus konusu büyük oranda çözüme kavuşturulmuş, ülkenin savunma potansiyeli artırılmış, ekonomik istikrar sağlanması noktasında yetişmiş bireyler ülke nüfusuna dâhil edilmiş, boş araziler mamur edilmek üzere dağıtılmıştır (İçduygu vd., 2014: 10-12).

1950'li yıllara gelindiğinde Bulgaristan'da bulunan Türklere uygulanan eğitimde ve ekonomik yaşantıdaki kısıtlamalar ile yeni komünist yönetimin baskıları Türkleri göçe zorlamıştır. Bulgaristan, Türkiye ile zaman zaman gerilen ilişkileri kapsamında 1950'de yaklaşık 250.000 Türk'ün Türkiye'ye üç ay içerisinde kabulü hususunda Türkiye'ye nota vermiştir. Ardından 1952 yılına kadar 154.393 kişi Türkiye'ye göç etmiştir. Sahte evraklarla Türkiye'ye gönderilmek istenen Çingene asıllı göçmenlerin fark edilmesiyle birlikte Türkiye sınırı kapatarak bu durumu engellemiştir (Polat, 2022: 51).

1953 yılında Türkiye ile Makedonya arasında yapılan anlaşmayla Makedonya bünyesinde bulunan yaklaşık 203.000 kişinin Türkiye'ye göçü kararlaştırılmıştır. 1971 yılına kadar bu nüfusun büyük çoğunluğu Türkiye'ye göç etmiştir (Şkriyel, 2022: 112). Bu dönemde Türkiye'ye yapılan diğer bir kitlesel göç de Doğu Türkistan'dan gerçekleşmiştir. Çin baskısından kaçarak Hindistan, Pakistan ve Suudi Arabistan'a sığınan yaklaşık 2000 Doğu Türkistanlı, Bakanlar Kurulu kararıyla 1952 yılında Türkiye'ye kabul edilmiştir (Kul, 2022: 127). Yine 1952 yılında Yugoslavya'dan serbest göçle Türkiye'ye göç akını başlamış ve yıl 1975'e geldiğinde göç edenlerin sayısı yaklaşık 296.000 kişiye ulaşmıştır. Yugoslavya'dan yapılan göçlerde baskı gören Türkler diğer devletlerdeki süreçten farklı olarak herhangi bir anlaşma çerçevesinde değil de kendi imkânları dâhinde Türkiye'ye göç ettiğinden devletin diğer göçmenlere sağladığı yardımlardan mahrum kalmışlardır (Sarinay, 2011: 360).

Türkiye 1970'li yıllarla birlikte Balkanların dışında Orta Doğu'dan da yoğun göç almıştır. 1979'da İran'da gerçekleşen devrim neticesinde iktidara gelen Humeyni'nin karşıtları Avrupa'ya göç etmek üzere Türkiye'ye yönelmişlerdir. Yaklaşık 1.5 milyon İranlı geçiş ülkesi olarak önce Türkiye'ye göç etmiş ardından büyük çoğunluğu da buradan Avrupa'ya ulaşmıştır (Kara ve Korkut, 2010: 157). Bu dönemde öne çıkan göç sürecinde kaynak ülkelerden biri de Bulgaristan olmuştur. Bulgaristan yönetimi Osmanlı Devleti'nden bağımsız olduğu tarihten itibaren bünyesinde bulunan Türklere çeşitli baskılar yaparak onları ülkeyi terke zorlamıştır. Göçte direnenlere ise sistemli bir şekilde asimilasyon politikaları uygulayarak bu nüfusu kendi nüfus ve kültür potalarında eritmeye çalışmıştır. Baskıların tırmandığı dönemlerden biri de 1980'li yılların sonuna denk gelmektedir. Sovyetler Birliği Başkanı Gorbaçov'un uygulamaları da Bulgar yönetimini korkutmuştur. Çünkü Gorbaçov'un glastnost (açıklık) ve perestroika (yeniden

yapılanma) politikaları Sovyetler Birliği'nin dağılmasında önemli rol oynamıştır (Karakuş, 2022: 296). Bulgaristan, Türklerin de benzer bir düzen karşısı faaliyetinde bulunmasının önünü almak adına Türkleri ülkeden çıkarma noktasında yoğun çaba sarf etmiştir. Dönemin sonunda 313.384 kişi Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmiştir (Çetin, 2008: 56). Yugoslavya'da bulunan Türkler de zaman içerisinde Türkiye'ye göç etmişlerdir. Çünkü Yugoslavya'da özellikle Türk nüfusunun fazla olduğu alanlarda yönetim, Türklere çeşitli baskılar yaparak onları göçe zorlamıştır. Uzun süren bu baskılar Türkiye'ye göç sürecini başlatmıştır (Sarınay, 2011: 360). Ancak Yugoslavya'da yapılan baskılardan etkilenen büyük çoğunluk, Türkiye'de toplumsal uyum noktasında çeşitli problemler yaşamıştır. Özellikle yerli halkın maddi ve manevi destekleriyle bu durum zaman içerisinde çözüme kavuşturulmuştur (Tekin, 2018: 249). Müslümanların baskı gördüğü diğer bir ülke de Bosna Hersek olmuştur. Sırp lar o kadar ileri gitmişlerdir ki II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'nın göbeğinde soykırım konusunda bir sembol olan Srebrenitsa Katliamını gerçekleştirmişlerdir. 8.372 Müslüman katledilmiş ve Müslüman nüfus üzerinde büyük bir baskı kurulmuştur. Bu baskılar neticesinde 1998 yılına kadar yaklaşık 350.000 kişi Bosna Hersek'ten kaçmak durumunda kalmıştır. Bu kitleden 20.000'i Türkiye'ye sığınmıştır (Tepealtı ve Aşık, 2022: 83). Yine aynı bölgede bulunan Kosova'da yaşanan iç karışıklıklar neticesinde de Türkiye'ye 17.746 kişi göç etmiştir (Ganiyeva, 2023: 572). Türkiye'nin iki komşu ülkesi olan İran ile Irak arasında yapılan savaş, Halepçe Katliamı, Birinci Körfez Savaşı gibi olaylar neticesinde de pek çok göçmen Türkiye'ye sığınmıştır. Halepçe katliamı neticesinde 51.542 Iraklı ve Birinci Körfez Savaşıyla da 467.489 Iraklı hemen yanı başında bulunan Türkiye'ye göç etmiştir (Kantar ve Doğan, 2020: 97).

Türkiye 2000 yılı sonrasında da çeşitli devletlerden gelen göçmenlerin hedef ülkesi konumunda olmayı sürdürmüştür. 2000

yılı sonrasında Türkiye'ye yapılan göçlerin temel sebebi genelde ülkelerde yaşanan iç karışıklıklar olmuştur. 1991 yılında Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin dağılması sonucu bölgede iç savaşlar çıkmıştır. Bu iç savaşlar nedeniyle farklı ülkelere kitlesel göçler yaşanmaya başlamıştır. Makedonya'da tırmanan olaylar neticesinde 2001 yılında 120.000 kişi göç etmek durumunda kalmış ve bunlardan 10.500'ü Türkiye'ye sığınmıştır. Yugoslavya'nın dağılma süreci sonrası Türkiye'ye yapılan göçler genel olarak geçicilik arz etmiştir. Çünkü bölgede iç karışıklıkların bitmesiyle birlikte, Türkiye'ye sığınan göçmenler de dâhil olmak üzere, büyük çoğunluğu ülkelerine tekrar göç etmiştir (Vardar Tutan, 2023: 21).

Türkiye'de sayıları yüzbinlerle ifade edilen diğer bir göçmen kaynağı da Afganistan olmuştur. Afganistan, ekonomik istikrarsızlığın yanında 1979'da Sovyetlerce işgal edilmiş, 11 Eylül 2001'de ABD'ye gerçekleştirilen saldırı sonrası ABD tarafından işgal edilmiş, ABD'nin 2021'de Afganistan'dan çekilmesiyle birlikte Afganistan'da Taliban yönetimi tekrar başlamıştır. Tüm bu süreçte milyonlarca Afgan gerek ulusal gerekse uluslararası göçe başvurmak zorunda kalmıştır (Işığıcok ve Kariman, 2022: 464). Türkiye'ye farklı dönemlerde göç eden Afgan sayısı yaklaşık 300.000 civarındadır. Afgan göçmenler Türkiye'yi hem hedef hem de geçiş ülkesi olarak kullanmışlardır. Türkiye'ye gelen Afganların neredeyse tamamı düzensiz göçmen konumundadır (Tümtaş ve Köse, 2023: 72). Göç konusunda dönemin en öne çıkan özelliği yasadışı göçlere karşı mücadeledir. Sınır güvenliğini koruma temel amacıyla hareket edilerek yasadışı göçler engellenmek istenmiştir. Türkiye'ye yasadışı göçü gerçekleştirenler genel olarak iki temel amaç çerçevesinde hareket etmiştir. İlk olarak Türkiye'de yasadışı çalışıp ülkelere geri dönme düşüncesi içinde hareket edilmiştir. İkinci amaç ise Türkiye'yi geçiş ülkesi olarak kullanıp Avrupa ülkelere göç etmektir. Göç edenlerin sayısı da bu durumu doğrular niteliktedir. Çünkü 2000 ile 2010 yılları arasında Türkiye'ye kaçak

olarak yaklaşık 700.000 kişi göç etmiştir. Bunlardan yaklaşık 473.000 kişinin Türkiye'yi geçiş ülkesi olarak kullanma temel acında olduğu belirlenmiştir. Türkiye'ye 2000'li yıllarla birlikte en fazla göçmen 94.000 kişi ile Irak'tan gelmiştir. Irak'ı sırasıyla Pakistan, Afganistan, İran ve Bangladeş ülkeleri izlemiştir (Cihan, 2024: 7). Yasal göçlerde de Türkiye tercih edilen ülkelerden olmuştur. 2010 yılından günümüze dek yaklaşık 3,3 milyon kişi oturma izni almıştır. Yasal göçlerde eğitim alma ve çalışma en belirgin amaçlar olarak göze çarpmaktadır. Bu döneme Arap Baharı sonrası Suriyeli göçü damgasını vurmuştur. Türkiye'ye yaklaşık 3,6 milyon Suriyeli göç etmiştir. Bu da Türkiye'yi en fazla sığınmacı barındıran ülke konumuna itmiştir. Türkiye'ye Cumhuriyet döneminden günümüze değin yaklaşık 6,5 milyon göçmen sığınmıştır. Çalışma ve eğitim alma sebebiyle Türkiye'ye gelenleri de sayarsak bu sayı çok daha fazladır. Çünkü sadece bu iki amaç için son 15 yıllık süreçte 3,3 milyon kişi Türkiye'ye göç etmiştir ([Göç İdaresi Başkanlığı](#), 2024). Göç eden sayısının bu denli fazla oluşu Türkiye'de göç yönetimini çok önemli bir konu haline getirmektedir. Bu sebeple Türkiye'de göçe dair politikalar ve mevzuat çalışmaları hep tazeliğini korumuştur.

Türkiye'nin Göç Mevzuatı

Osmanlı'dan miras kalan Anadolu'ya göç hareketleri Cumhuriyetin ilanıyla artarak devam etmiştir. Gerek yakın coğrafyada yaşanan istikrarsızlıklar gerekse ülkenin stratejik konumu göçte Türkiye'yi hem hedef hem de geçiş ülkesi konumunda tutmuştur. Süreç içerisinde yapılan yasal düzenlemeler göç yönetiminin de şekillenmesini sağlamıştır. Ancak Arap Baharı sürecinin bir uzantısı olarak Suriye'de yaşanan iç savaş durumu milyonlarca Suriyelinin Türkiye'ye göçüne sebep olmuştur. Kitlesele göçle birlikte Türkiye'nin göç yönetimi konusunda günün şartlarına uygun, kapsayıcı, çok yönlü ve tutarlı uygulamaların hayata geçirmesi elzem hale gelmiştir (Ekici, 2024: 66). Bu durumda

doğrudan göç konusunu ele alan, daha kapsamlı ve güncel göç mevzuatının gerekliliği gün yüzüne çıkmış ve yeni bir yasal düzenlemeyle göç konusundaki eksikliklerin giderilmesi noktasında çok önemli bir adım atılmıştır. Kanunun ayrıntılarına geçmeden, Türkiye’de daha önce göç yönetiminde etkili olan yasal ve idari düzenlemeleri aktarmak yerinde olacaktır.

Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte nüfus mübadeleleri yeni devletin gündemine oturmuştur. Göç yönetim sistemi de güvenlik temelinde oluşturulmuştur. Bu doğrultuda ulus devlet kimliğini inşa etme noktasında Türk soylu bireylerin ülkeye alınması kararlaştırılmıştır. Kararın alınmasında esas teşkil eden yasal düzenleme 1926 yılında çıkarılan İskân Kanunu’dur. 885 sayılı bu kanun Türkiye’ye göçmen olarak girebileceklerin ve ülkeye alınmayacak olanların niteliklerini saymıştır. 13 Maddeden oluşan kanunda Türk soyuna ve kültürüne tabi bireylerin ülkeye alınması kararlaştırılmıştır. Devamında da casuslar, göçebe çingeneler, anarşistler, memleket dışına çıkarılanlar ve Türk kültürüne bağlı olmayanların ülkeye alınmaması konusu düzenlenmiştir (İskân Kanunu, 1926). Kanunun diğer maddelerinde ülkeye alınanların hukuki statüleri, işlem yapmaya yetkili komisyon, göçmenlerin ülke içerisinde yerleştirilmesi gibi hususlar düzenlenmiştir. Kanun, ülkeye girişlerde doğrudan Türk soyunu ve kültürünü en belirleyici faktör olarak kullanmıştır. Bu da ülkenin ulus devlet olma amacına hizmet eden bir göç yönetimine işaret etmektedir. Kanun, 1934 yılında değiştirilmiş ve yerini 2510 Sayılı İskân Kanunu’na bırakmıştır. Kanun değişikliğine gidilse de 2510 Sayılı Kanun da ilk maddelerinde önceki İskân Kanunu’nda olduğu gibi ülkeye alınacak ve alınmayacak olanlar için aynı nitelikleri saymıştır. Ülkeye kabulde “Türk kültürü” ibaresi bir kez daha vurgulanarak aynı ulus devlet kimliği oluşturma amacı güdülmüştür. Ayrıca nüfus mübadeleleri ve Türkiye’ye göçler bu kanunla desteklenmiştir (Cihan, 2024: 3). Çünkü yeni devletin nüfus gücünü tekrar yerine

getirmesi ve mamur edilmiş bir ülke ortaya çıkarılması noktasında nüfus gücü gerekmektedir. Kanun da ülkeye kabul edilen Türk ve Müslümanlara arazi ve hayvan temini, konut yapımı, iş bulma gibi konularda düzenlemeler yaparak bu durumun yasal dayanağını ortaya koymuştur. Ayrıca göçle gelenlerin geldikleri sosyal ortam ve coğrafi şartlara göre arazi tahsisi gerçekleştirilerek sosyal uyumun daha hızlı sağlanması amaçlanmıştır. Kanun, Merkezi İskân Komisyonu'nun kurulmasını kararlaştırmış ve ayrıca komisyona Türkiye'ye göç edenlere bu yardımların yapılmasında yetki vermiştir (İskân Kanunu, 1934). Devletin yeni kurulması, büyük göç dalgalarına maruz kalması gibi olumsuz şartlar düşünüldüğünde 2510 Sayılı İskân Kanunu göç yönetimi konusunda oldukça iyi düzenlenmiş mevzuatlardandır. Çünkü Türkiye bu dönemde yoğun kitlesel göçlere maruz kalsa da yasa gereği göçmenlere ekonomik yaşantı ve sosyal uyum noktasında önemli yardımlarda bulunmuştur.

Bir taraftan ulus devlet olma yolunda süreçler devam ederken bir taraftan da göç konusunda yasal düzenlemeler çıkarılmıştır. Yıl 1950'ye geldiğinde Pasaport Kanunu çıkarılmıştır. 5682 sayılı bu kanuna göre Türkiye'ye girişlerde sınırda bulunan yolcu giriş kapılarının kullanılması zorunluluğu getirilmiştir. Kapılardan geçerken de pasaport ibraz edilmesi gerekmektedir (Ruhi, 2007: 1). Aynı yıl çıkarılan diğer bir kanun da 5683 Sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun'dur. Kanunun 1. ve 2. Maddesi gereğince Pasaport Kanunu'na göre Türkiye'ye giriş yapanlar kanuni çerçevede Türkiye'de ikamet ve seyahat hakkına sahiptir. Bu konuda gerekli düzenlemeleri İçişleri Bakanlığı yürütmektedir. Bir aydan fazla kalacak kişiler emniyet makamlarına başvurarak ikamet tezkeresi almak zorundadır (Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun, 1950). 1950 tarihli bu iki yasal düzenleme yabancıların ülkeye girişleri ve ülkede ikamet etme konularını düzenlemesi bakımından önemlidir. Bu yasal düzenlemelere göre

Türkiye’de sığınmacı statüsü elde edenler ancak ve ancak İçişleri Bakanlığı’nın izinleri ve belirlediği kıstaslar dâhilinde Türkiye’de ikamet edebilme hakkını kullanabileceklerdir.

Dünya’da hızla tırmanan göçler nedeniyle Birleşmiş Milletler harekete geçerek 1951 yılında Cenevre’de mültecilerle ilgili geniş kapsamlı önemli bir çalışmayı hayata geçirmiştir. 1951 Cenevre Mülteciler Sözleşmesi olarak anılan bu düzenlemeyi kabul eden ülkeler, mültecilik statüsünde olan bireylere uluslararası koruma sağlamayı taahhüt etmişlerdir. Türkiye de sözleşmeyi yasal düzenlemeler yaparak onaylamıştır. Bu doğrultuda Türkiye 1961 yılında çıkarılan “Cenevre’de 28 Temmuz 1951 Tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin Onaylanması Hakkında Kanun” ile sözleşmeyi yürürlüğe girdirmiştir. Türkiye daha sonra sözleşmeye eklenen 1961 Protokolü’nü de 1968’de Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylamıştır. Ancak Türkiye sözleşmeye coğrafi yönden çekince koyarak sadece Avrupa’da ortaya çıkan olaylar nedeniyle Türkiye’ye sığınanlara mültecilik statüsü verilmesini kararlaştırmıştır (Çakmak, 2023: 95). 1951 Cenevre Mülteciler Sözleşmesi ilk imzalandığında yer ve zaman olarak mültecilik statüsü verilmesi hususunu sınırlandırmıştır. Buna göre 01.01.1951 tarihinden önce Avrupa’da yaşanan olaylar sebebiyle mültecilik statüsü alınabiliyordu. Bu hüküm ek protokolle 1967 yılında kaldırılmıştır. Ancak Türkiye sözleşmeye koyduğu coğrafi sınırlama kararını devam ettirerek ülkeye mülteci girişini olabildiğince sınırlandırma isteğini devam ettirmeyi amaçlamıştır. Ayrıca Türkiye’ye göç ederek mültecilik statüsüne başvurmak için Türk Soyundan ve kültüründen olma şartı yürürlükteki durumunu korumuştur. Çünkü göç yönetiminin amacı olan ulus devlet inşa etme sürecini devam ettirmek için bu iki hususun oldukça önemli bir işlevi yerine getireceği düşünülmüştür.

Göç yönetimi noktasında Türkiye mültecilik statüsüne başvuruları kısıtlamak adına Türk soyundan ve kültüründen olup

başvuru yapanlar için daha önceleri sağlanan olanakları kısıtlamıştır. İskân kurumlarının kullanabileceği arazilere sınırlama getirilerek arazilerin dağıtımında çok daha sıkı düzenlemeler hayata geçirilmiştir.

Türkiye göç yönetimi konusunda iç ve dış politikaları doğrultusunda yasal düzenlemeler yaparak sürecin en iyi şekilde yürütülmesini amaçlamıştır. Ancak yakın coğrafyasında meydana gelen iç karışıklık, siyasi ve ekonomik istikrarsızlık gibi faktörler bu bölgelerden Türkiye'ye göçü hep diri tutmuştur. Bu nedenle özellikle Türk kökenli kitlesel göç hareketlerini bir düzen dâhilinde yürütmek adına kaynak ülkelerle ikili göç anlaşmaları yapılmıştır. Yapılan ikili anlaşmalar neticesinde yasal düzenlemelerle de göç yönetimine dair politikalar ve kurumlar şekillendirilmiştir.

Cumhuriyet döneminde göçe dair ilk ikili anlaşma Yunanistan ile yapılmıştır. 1923 yılında Türk ve Rum Ahali Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol imzalanmış ve Türkiye'de bulunan Ortodoks Rumlar ile Yunanistan'da bulunan Müslüman nüfusun mübadelesi öngörülmüştür. Anlaşma 19 maddeden oluşmuş ve mübadelede istisna tutulanlar aktarılmıştır. Devamında mübadele edilen nüfusların yanlarında götürebilecekleri mal ve malzemeleri belirlemek ve süreci yönetmek üzere komisyon kurularak göç eden bireylerin varlıkları güvence altına alınmıştır. Türkiye'ye gelen nüfus, özelliklerine göre belirli alanlara yerleştirilerek araziler dağıtılmış ve bu nüfusun bir an evvel üretici konuma geçmesi için çalışmalar yapılmıştır (Karadağ, 2024: 128). Göç konusunda ikili anlaşma yapılan ülkelerden biri de Bulgaristan'dır. Bulgaristan ile 1925 yılında Türk-Bulgar İkamet Sözleşmesi yapılmıştır. Yapılan sözleşme ile Bulgaristan'da yaşayan ve Türkiye'ye göç etmek isteyen Türkler göç konusunda engellenmeyecek ve yanlarında taşınabilen mallarını ve hayvanlarını götürebileceklerdir. Ayrıca taşınmaz mallarını satarak elde ettikleri parayı yanlarında Türkiye'ye götürebilmeleri sözleşme kapsamına

alınmıştır. Türkiye Bulgaristan'dan gelen göçmenler için de önemli kolaylıklar sağlamıştır. Arazi tahsisi, iş bulma, belirli işlere yönlendirme, krediler, hayvan dağıtımı, askerlikten ve vergiden muafiyet gibi yardımlar yapılarak hem göçmenlerin kolay uyum sağlaması hem de ülkeye katkı sağlanması amaçlanmıştır. Göç yönetimi göçmen odaklı bir anlayışla uygulanmıştır. Yugoslavya ile de 1953 yılında göç konusunda anlaşma yapılmıştır. Yapılan Serbest Göç Anlaşması gereği Türkiye'ye göç edenler serbest göçmen statüsünde değerlendirilmiştir (Zorbay, 2017: 324). Anlaşma Yugoslavya'dan gelen yoğun göçlerin yürütülmesi noktasında önem arz etmektedir. Romanya da Türk nüfusu barındıran önemli ülkelerden biridir. Romanya'da bulunan Türklerin Türkiye'ye göçü konusunda ikili anlaşma yapılarak göç sürecinin detayları aktarılmıştır. 1936 yılında Dobruca'daki Türk Ahalinin Muhaceretini Tanzim Eden Mukavelename adıyla yapılan anlaşma gereği göç süreci 5 yıla yayılmış ve Türkiye'ye göç etmek isteyenler kaydedilmiştir. Anlaşma ile göç sürecinin hemen her detayı ele alınmıştır. Bu doğrultuda bir Türk heyetinin Romanya'da göç sürecini yönetmek üzere oluşturulması kararlaştırılmıştır. Komisyon anlaşma çerçevesinde göçmenlerin yanlarında götürebilecekleri mal, hayvan, para, ziynet eşyası, arazilerinin satılması, göçmen gruplarının oluşturulması gibi tüm konularda tam yetki ile işlem yapmıştır. Anlaşma iki tarafın da gayretiyle neredeyse problemsiz bir şekilde uygulanmıştır (Bozçalışkan ve Avaner, 2021: 391). Türkiye ile Bulgaristan arasında 1968 yılına gelindiğinde tekrar anlaşma yapılmıştır. İmzalanan Türkiye-Bulgaristan Yakın Akraba Göçü Anlaşması ile Türkiye parçalanan aileleri birleştirmek, Bulgaristan ise bünyesinde bulunan Türkleri göç ettirmek amacını taşımaktadır. Anlaşmada göçlerin yaz aylarında yapılacağı, günlük kaç kişinin göç edeceği, kimlerin göç edebileceği, göç yolları ve kullanılacak araçlar, kullanılacak sınır kapıları, göçmenlerin yanında

götürebilecekleri eşyalar gibi hemen her detay düşünülerek imza altına alınmıştır (Tekin ve Altunsoy, 2019: 139).

Afganistan'ın SSCB ve ABD tarafından işgal edilmesiyle birlikte bölgede yaşayan yaklaşık 5000 kadar Türk nüfus göç etmek durumunda kalmış ve Pakistan'a sığınmışlardır. Daha sonra göçmenlerin Türkiye'ye gelme isteği üzerine "Afganistan'dan Pakistan'a Sığınan Türk Soylu Göçmenlerin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair Kanunu" çıkarılmış ve bu göç sürecinin işleyişi ve sonrasında göçmenlerin Türkiye'de iskânı üzerinde durulmuştur. 1982 tarih ve 2641 sayılı bu kanun kapsamında Türkiye'ye göç etmek isteyenler Pakistan İslamabad büyükelçiliğine başvuruda bulunacaklar ve istenilen evrakları temin edeceklerdir. Göç sonrasında ise Türkiye'de iskânlı veya serbest göçmen olarak değerlendirilecekleri kanunla hükmolunmuştur. Ayrıca göçmenlerin Afganistan'da yaşadıkları iklim ve fiziki şartlara göre Türkiye'de uygun bölgelere yerleştirilmesi için araştırmalar yapılmış ve bu doğrultuda hareket edilmiştir (Çakmak, 2023: 354). Göçe zorlanmış diğer bir Türk boyu da Ahıska Türkleridir. Kafkasya bölgesinde Sovyet Rusya'nın baskıları nedeniyle göç etmek durumunda kalan Ahıska Türklerinin bir kısmı da göç sürecinde Türkiye'ye göç etmek istemiştir. Türkiye bu durum neticesinde 1992'de Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun metnini yürürlüğe koyarak Türkiye'ye göç edeceklerin yıllık sayısı, Türkiye'de yerleşecekleri yerler, elde edecekleri statüler, konut tahsisi gibi konuları düzenlemiştir. 3835 sayılı bu kanuna göre 500 ailenin Türkiye'ye göçü öngörülmüştür. Gelen göçmenler Iğdır ilinde ikamet ettirilmiştir (Alım vd., 2011: 305). Türkiye'ye yönelen ya da yönelmesi muhtemel kitlesel göçler cumhuriyet tarihi boyunca kamuoyunda yer edinmiştir. Türkiye de kitlesel göçlerin sorunsuzca gerçekleşmesi ve sonrasında göçmenlerin uyumu ve yerli halkın da kabulü noktasında çalışmalar yürütmüştür. Bu çalışmaların genel

çerçevesi ikili anlaşmalarla, çıkarılan kanunlarla ve yönetmeliklerle hukuksal zemine oturtulmuştur.

Göç hukuku kapsamında 1994 yılında çıkarılan “Türkiye’ye İltica Eden Veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile sığınmacı ve mülteci statüleri ayrı kavramlar olarak ilk kez ele alınmıştır. Yönetmelik devamında mülteci, sığınmacı, münferit yabancı gibi kavram tanımlamaları yapılmış, göç edenlerin işlemleri için valilikler ve İçişleri Bakanlığı görevlendirilmiş, alınacak tedbirler sıralanmış, göçmenlerin Türkiye’de dini yaşantı, sağlık hizmeti, ölümü, iade işlemleri gibi hususlar sıralanmıştır (Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 1994). Yönetmelik, sığınmacı statüsüne yapılan vurgu dolayısıyla önem arz etmektedir. Göç mevzuatının oluşturulmasında çıkarılan diğer bir kanun da 2003 yılında kabul edilen 4817 sayılı kanundur. Bu kanun yabancıların Türkiye’de çalışma konusuna yönelik çıkarılmıştır. Ayrıca kanunun uygulama yönetmeliği de çıkarılarak işleyiş detayları ele alınmıştır. Pek çok hukuki ve idari düzenleme yabancıların Türkiye’de çalışması konusuna değinse de konuyu tam olarak ele almak adına 4817 sayılı kanun çıkarılmıştır. Kanun, Türkiye’deki tüm yabancılara yapılacak işlemleri yeknesak hale getirmeyi amaçlamıştır. Kanunda yabancıların çalışma hayatındaki düzenlemeleri yapmak üzere görevlendirilen kurum Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’dır. Ayrıca kanun yabancıların çalışabileceği sektörleri genişleterek her türlü istihdam kolunda faaliyet gösterebilmelerine imkân sağlamıştır. Yabancıların kayıt dışı istihdamını engellemek

adına kanun 21. maddede ceza konusunu da düzenlemiştir (Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, 2003).

2006 yılında 5543 sayılı yeni bir İskân Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunun çıkarılmasında Avrupa Birliği ile ilişkiler etkili olmuştur. Kanun, göçle ilgili kavram tanımlarına yer vererek ülkeye girişlerde gelenekselleşen Türk kültüründen ve soyundan olma ilkesini devam ettirmiştir. Daha önceki kanunlardan farklı olarak Türkiye'ye giremeyecek olanlar tek tek sayılırken bu kanunda genel ifadeler kullanılmıştır. Göçmenler için yapılacak yardımlar da kanunda sıralanmıştır (İskân Kanunu, 2006).

Suriyeli Göçü: Mevzuat ve Kurumsal Yapı

Suriye'den Türkiye'ye yapılan göçü yönetmek adına Türkiye'de önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar arasında yasal düzenlemeler, göç kurumları, kurumlar arası protokoller, entegrasyon çalışmaları gibi önemli başlıklar yer almaktadır. Bu noktada Suriyeli göçünü yönetmek amacıyla Türkiye'de yapılan mevzuat çalışmaları ile kurumsal düzenlemeler aşağıda aktarılmıştır.

Suriye Olayları ve Türkiye'ye Göçler

Arap Baharı 2010 yılında Tunus'ta demokrasi, insan hakları, refah yaşam, özgürlük gibi taleplerle rejim karşıtı protestolar olarak ortaya çıkmıştır. Tunus ile siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel açılardan benzerlik gösteren bölge ülkelerinin çoğunda benzer olaylar yaşanmaya başlamıştır. Kimi ülkelerde rejim karşıtları iktidarları devirirken kimi ülkelerde de sert bir direnişle karşılaşmışlardır. Bu durumda pek çok ülkede çok sayıda can kayıpları meydana gelmiştir. Ayrıca sayıları milyonlarla ifade edilen vatandaşlar iç ve dış göçe başvurmak zorunda kalmış ve yerinden edilmiştir.

Suriye Arap Baharından ciddi şekilde etkilenen ülkelerden biri olmuştur. Suriye'de işsizliğin çok yüksek oluşu, siyasi

özgürlüklerin kısıtlanması, yolsuzlukların ülke geneline dağılması, ekonomik istikrarsızlık gibi hususlarda halk ciddi problemler yaşamış ve rejime başkaldırmıştır. Esed ailesi 1970 yılından beri Suriye’yi bilfiil yönetmiştir. Bu durumdan da şikâyetçi olan halk ilk olarak Suriye’nin Dera kentinde faaliyetlere başlamıştır. Önce rejim karşıtı duvar yazıları yazılarak mevcut durumdan duyulan rahatsızlık dile getirilmiştir. Bunun üzerine yazıları yazan gençler polislerce tutuklanmaya başlamıştır. Halk bu duruma tepki göstererek 15 Mart 2011 tarihinde Dera’da protestolara başlamıştır. Protestolar halkın haklı taleplerini yüksek perdeden dile getirme gayretiyle barışçıl bir havada başlamış ve kısa sürede ülkede etkili olmuştur (Karkın ve Yazıcı, 2015: 206). Esed, bu durumu bastırmak adına şiddete başvurmaya başlamıştır. Demokratik Birlik Partisi (PYD) ile de anlaşarak Kürtlerin rejim karşıtı protestolarını bastırmak istemiştir. Rejim karşıtlığını kırmak adına yapılan şiddet eylemlerinde binlerce Suriyeli hayatını kaybetmiştir. Olayların tırmanmaya başlamasıyla birlikte rejimin silahlı kanadında fikir ayrılıkları baş göstermiş ve ordudan ayrılan subayların öncülüğünde Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) kurularak protestocuların da silahlı kanadı ortaya çıkmıştır (Canyurt, 2018: 1105). Ülke çapında şiddet olayları yaşanması nedeniyle Arap Birliği faaliyete geçerek arabuluculuk yönünde adımlar atsa da bu adımlar etkili olmamıştır. Ardından Birleşmiş Milletler (BM) 2012 yılında Kofi Annan’a arabulucu olarak görev vermiş ve Annan planı doğrultusunda toplantılar yapılsa da yine sonuç alınamamıştır (Ağır ve Aksu, 2017: 52). Bu kez arabulucu olarak Birleşmiş Milletler Brahimi’yi görevlendirse de başarı sağlanamamıştır. Süreç ilerlerken Suriye’de iç savaş da derinleşmeye başlamıştır. Suriye coğrafyası da rejim ve muhaliflerin yanında uluslararası kuruluşların, devletlerin ve terör örgütlerinin faaliyette bulunduğu bir güç gösterme meydanına dönüşmüştür. Hal böyle iken Suriye’de etki boyutu çok yönlü, çok aktörlü, çok uluslu bir yapı meydana gelmiştir. Rejim İran, Irak, Lübnan ve Rusya’nın

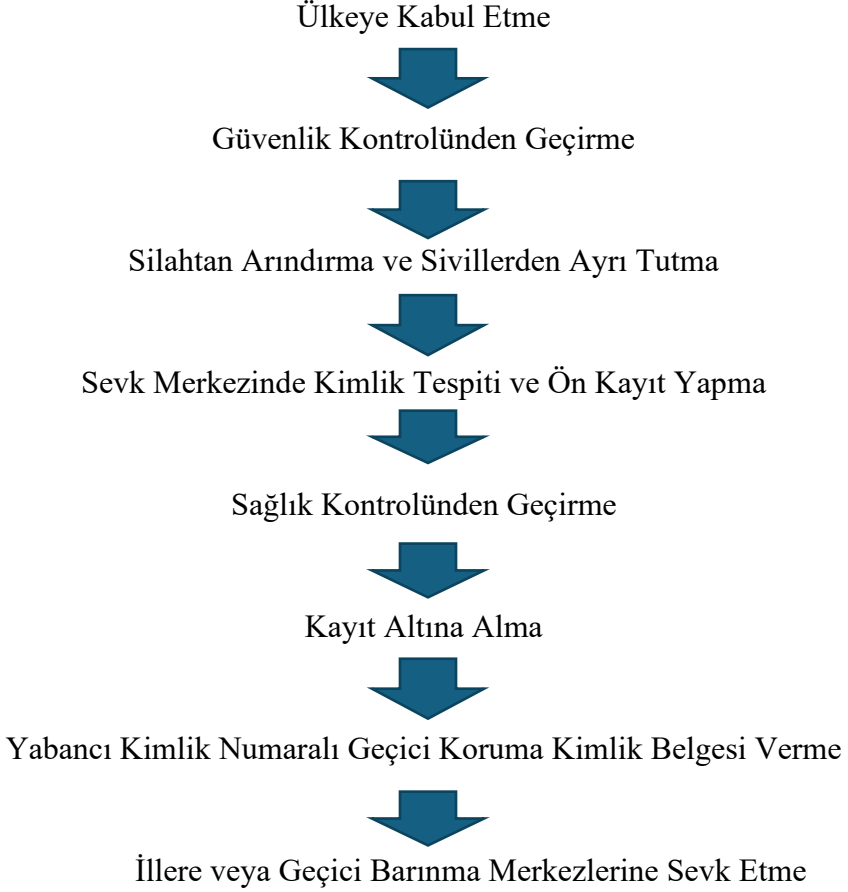
açık desteğini arkasına alarak iktidarını devam ettirme yönünde kararlılığını bildirmiştir. Bu kararlılığın ortaya çıkmasında Rusya önemli rol oynamıştır. Özellikle BM çatısı altında Suriye rejimi aleyhine olabilecek tüm kararları veto ederek uluslararası arenada Esed rejimini desteklemiştir. BM’de Esed rejimine müdahaleyi öngören dört kararı da Rusya veto ederek rejime uluslararası müdahaleyi engellemiştir. Diğer taraftan muhalif kesim de Katar ve Suudi Arabistan’dan destek görürken (Armutlu, 2024: 252) bir yandan da parçalanmalara maruz kalmıştır. İç çatışmayla birlikte ortaya çıkan güvenlik zafiyetleri nedeniyle yabancı gruplar ülkeye girerek bazı topraklarda egemen olmuşlardır. Bu gruplar giderek radikalleşmiş ve bölge halkından da destek görmüşlerdir. Nihayetinde DEAŞ gibi hem radikal hem de farklı ülke ve gruplarca fonlanan, desteklenen terör örgütleri ortaya çıkmıştır (Boyras ve Yıldız, 2022: 30-32). Önceleri tamamen barışçıl bir ortamda demokratik taleplerini dile getiren halkın protestoları evrilerek ülke iç savaşa sürüklenmiştir. Hem rejim hem de rejim karşıtları farklı ülkelerden destek gördükleri için bu durum daha da derinleşmiş ve ülke belirsizliğe sürüklenmiştir. Her iki tarafı da destekleyen devletlerin Suriye üzerindeki emellerinden vazgeçmeme arzuları bu durumu içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir. Ülke toprakları da rejimin, ÖSO’nun, DEAŞ’ın, PKK/PYD’nin kontrolünde parçalı bir yapıda sergilemiştir.

İç savaşın, güç gösterilerinin, terör örgütlerinin ve devlet çekişmelerinin arasında yaşam mücadelesi veren milyonlarca Suriyeli bulunmaktadır. Kesinleşen verilere göre içerisinde çok sayıda sivilin de bulunduğu 350.000 Suriyeli hayatını kaybetmiştir (Anadolu Ajansı, 2025). Bunun yanında yaklaşık 13,5 milyon Suriyeli yerinden edilmiştir. Suriye’nin olaylar başlamadan önce nüfusu yaklaşık 22,5 milyon olduğu bilinmektedir. Bu da demektir ki Suriyelilerin yarıdan fazlası yerinden edilmiş ve yardıma muhtaç duruma sürüklenmiştir. Bunlar iç ve dış göçlerle hayatta

kalma savaşı vermişlerdir. Suriye’de çatışma alanlarından güvenli bölgelere doğru iç göçe başvuran Suriyeliler daha sonra ülkelerini terk ederek komşu ülkeler başta olmak üzere dış göçlere başvurmuştur. Bu şekilde ülkesini terk eden Suriyeli sayısı yaklaşık 7 milyondur. (Çataklı ve Taşdoğan, 2024: 235). Ülkesini terk eden Suriyelilerin sığındığı ülkeler Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak olmuştur. Suriyeliler önceleri can güvenliğini sağlamak adına bu komşu ülkelere göç etmiştir. Ardından yaklaşık 1 milyon Suriyeli de bu ülkeleri geçiş ülkesi olarak kullanmış ve Almanya, İsveç, Avusturya, Kanada ve ABD’ye sığınmıştır (Uluslararası Mülteci Hakları Derneği, 2024).

Suriye’de olayların başlamasının üzerinden yaklaşık 1,5 ay geçmesinin ardından 252 kişilik ilk Suriyeli göç grubu Hatay Cilve Gözü Sınır Kapısından Türkiye’ye giriş yapmıştır. Türkiye bu tarih itibariyle Suriye’den gelenler için açık kapı politikası uygulanacağını taahhüt etmiştir. Bu şekilde açık kapı politikası kapsamında 100.000 kişinin kritik eşik sınırı olduğu da vurgulanmıştır (Sezik ve Ağır, 2015: 96). Ancak Suriye’de iç savaşın giderek şiddetlenmesi, süresinin uzaması ve yayılması gibi durumlar nedeniyle bu kritik sınırın çok çok üzerinde Suriyeli Türkiye’ye göç etse de Türkiye açık kapı uygulamasını devam ettirerek sınıra gelen her bir Suriyeliyi ülkeye almaya devam etmiştir.

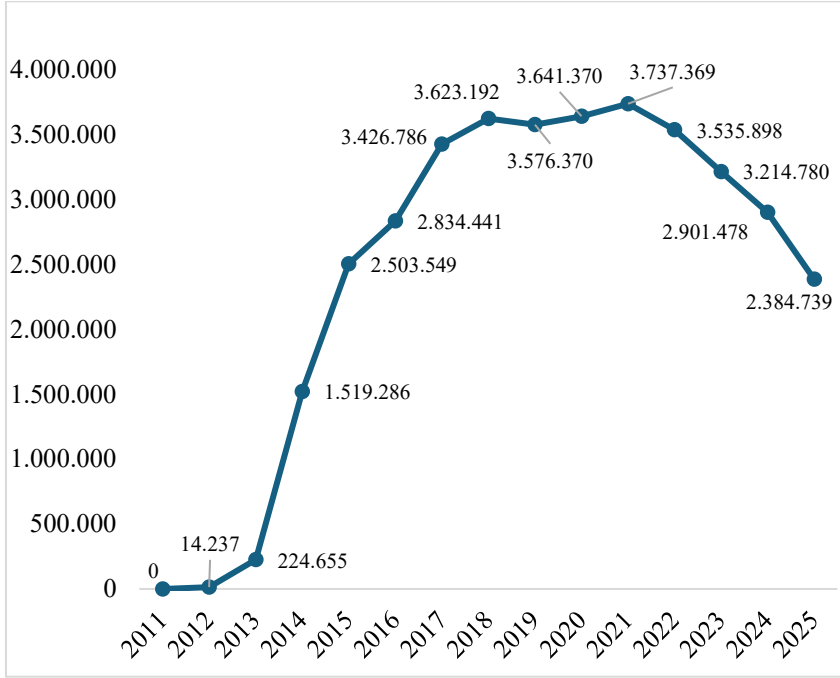
Şekil 3.1. Suriyelilerin Türkiye'ye Kabulünde Uygulanan İşlemler

Kaynak: Özkaya ve Taştan, 2016: 27

Suriyeliler başta Türkiye'nin Suriye sınırına yakın olan Kilis, Hatay, Şanlıurfa, Gaziantep, Kahramanmaraş, Adana, Adıyaman gibi illerine göç etmişlerdir. Kitleler halinde gelen bu nüfusu barındırmak adına bu illerde 26 adet geçici barınma merkezi kurulmuştur. Ancak bu merkezler kısa sürede doldurulduğundan gelen Suriyeliler artık illere gelişigüzel dağılmaya başlamıştır. Aşağıda Göç İdaresi Başkanlığının 2025 kasım ayı verilerine göre Suriyelilere dair istatistiki veriler aktarılmıştır.

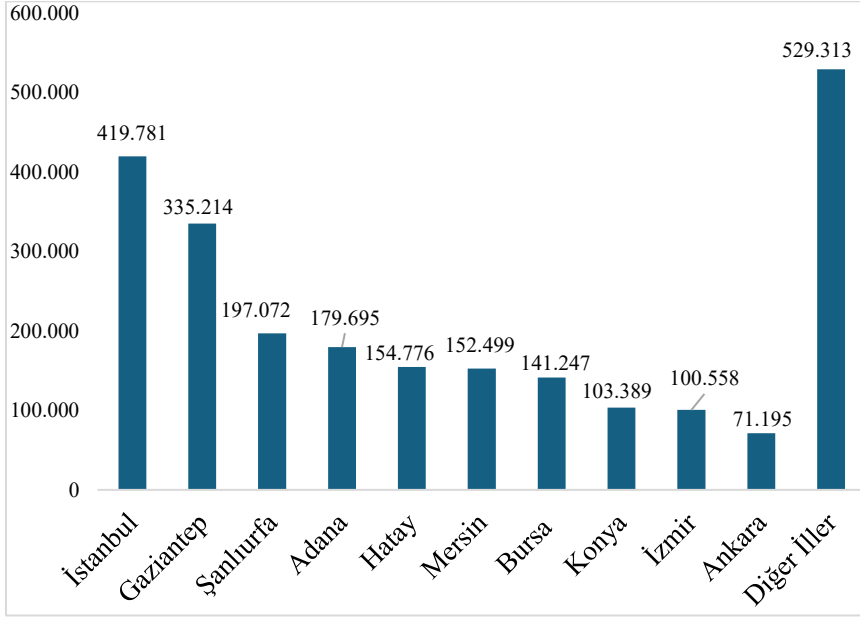
Şekil 3.2. Türkiye’de Geçici Koruma Statüsünde Olan Suriyeliler

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı, 2025

Suriye iç savaşının başlamasıyla birlikte Türkiye’nin de uyguladığı açık kapı politikası doğrultusunda Türkiye’ye sığınan Suriyeliler bir taraftan da kayıt altına alınmıştır. Buna göre 2021 yılına gelindiğinde Türkiye’de kayıtlı Suriyeli sayısı 3.737.369 kişi olarak zirve noktasına ulaşmıştır. Daha sonra Suriyelilerin üçüncü ülkelere yerleştirilmesi, kayıt dışı olarak ülkeden ayrılışları ve geri gönderilmesi gibi durumlar neticesinde 2025 yılı kasım ayı verilerine göre Türkiye’de kayıtlı Suriyeli sayısı 2.384.739 kişi olarak gerçekleşmiştir. Grafikte görüldüğü üzere Türkiye’deki kayıtlı Suriyeli sayısı 2021 yılından bu yana sürekli azalmıştır. Bunda yaklaşık 1.000.000 Suriyelinin Suriye’ye geri dönmesi önemli bir etki ortaya koymuştur. (Erdoğan, 2021: 5). Buna rağmen Türkiye hâlâ en çok Suriyeliye ev sahipliği yapan ülke konumundadır.

Tablo 3.1. Türkiye’de En Çok Suriyeli Bulunan 10 İl

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı, 2025

Suriyeliler önceleri Türkiye’nin Suriye sınırına yakın illerine göç etse de bu iller pek çok Suriyeli tarafından geçiş illeri olarak kullanılmış ve daha sonra Türkiye’nin daha büyük illerine göç etmişlerdir. Bu doğrultuda 2025 yılı kasım ayı itibarıyla sayı olarak en çok Suriyelinin barındığı il İstanbul olmuştur. Bu illeri sırasıyla Gaziantep, Şanlıurfa ve Adana takip etmiştir. En az Suriyelinin yaşadığı il ise 7 kişi ile Hakkâri olmuştur (Göç İdaresi Başkanlığı, 2025).

Türkiye’deki Suriyelilerin yaş dağılımı incelendiğinde Göç İdaresi Başkanlığı tarafından 2025 yılı kasım ayında yayımlanan aşağıdaki tabloya göre 2,3 milyon toplam Suriyeli sayısının 823.695 kişi 5-17 yaş arasında bulunan okul çağındaki nüfusa tekabül etmektedir. Bu durum Türkiye’nin eğitim politikalarında en önemli başlıklardan birisi olmuştur.

Tablo 3.2. Türkiye’deki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

Yaş	Erkek	Kadın
0-4	169.104	158.549
5-17	423.989	399.706
18-64	523.562	573.123
65 ve Üzeri	16.225	20.481
Toplam	1.232.880	1.151.859

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı, 2025

Suriyeli Göçü Sonrası Yasal Düzenleme

Türkiye, Suriye’de yaşanan iç savaş neticesinde milyonlarca Suriyeliye açık kapı politikası uygulayarak kucak açmıştır. Ancak Suriyelilerin Türkiye’deki yaşamlarında barınma, hukuki statü, eğitim, sağlık, istihdam gibi alanlarda doğrudan ve kapsayıcı düzenlemeler yapılamamıştır. Diğer taraftan Suriyeliler kısa sürede Türkiye’deki tüm illere gelişigüzel dağılmaya başlamıştır. Suriye’de iç karışıklığın uzaması üzerine Suriyelilerin tahmin edildiğinin aksine çok daha uzun süre Türkiye’de kalabilecekleri de gün yüzüne çıkmıştır. Hal böyle iken diğer yabancılarla birlikte Suriyelilerin ülkedeki sayılarının milyonlarla ifade edilmesi göç yönetimini önemli bir konu haline getirmiştir. Bu doğrultuda Türkiye özellikle Suriyeli göçüyle birlikte bünyesinde barındırdığı yabancılarla ilgili konuları düzenlemek, göç yönetim esaslarını belirlemek ve bu konuda kurumsallaşmak adına 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nu (YUKK) çıkarmıştır. 6458 Sayılı YUKK öncesi Türkiye’ye giriş ve Türkiye’den çıkış işlemleri 1950 tarihli Pasaport Kanunu; yabancıların Türkiye’de ikametleri ise aynı tarihli Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunda düzenlenmiştir. Her iki düzenleme de 1924 Anayasası döneminde yürürlüğe konulmuştur. Ancak zaman içerisinde

Türkiye'nin sınır ve göç yönetiminde değişiklikler meydana gelmesi ve bünyesinde barındırdığı yabancıların sayısında ciddi artışlar yaşanması gibi durumlar nedeniyle günün gerekliliklerine uygun bir yasal düzenleme elzem hale gelmiştir.

6458 sayılı kanunun kabulü, Avrupa Birliği tarafından da olumlu bulunmuştur. Kanun 5 bölüm ve 126 maddeden oluşmaktadır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013). Bu kanuna dayanılarak geçici koruma statüsünün hatlarını belirlemek üzere 13 Ekim 2014 tarihli ve 2014/6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği de çıkarılmıştır. Kanun, Türkiye'nin göç yönetimi konusunda yasal, idari ve kurumsal alanda karşılaşılan ve eksikliği hissedilen pek çok hususu düzenlemesi bakımından oldukça önemlidir. Kanununun hazırlanmasında, Avrupa Birliği Müktesebatı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları da dikkate alınmıştır. Ayrıca kanunun hazırlanmasında, ilgili uzmanların, kurum ve kuruluşların katılımı sağlanarak yönetim esasları çerçevesinde hareket edilmiştir (Erten, 2015: 8). Kanunun hükümleri olarak; yabancılar, uluslararası koruma ve göç yönetim teşkilatı başlıkları düzenlenmiştir. Kanunun maddeleri ele alındığında; yabancıların ülkeye girişi, ülkede ikametleri, sınır dışı edilmeleri, idari gözetim, vatansızların statüsü, uluslararası koruma, yabancıların çalışma hakları ve göç yönetimi idarî teşkilatlanma konuları düzenlenmiştir. Genel olarak kanun; çağdaş eğilimleri yansıtmayı, insan haklarını ön planda tutması ve günün ihtiyaçlarına dönük konuları düzenlemesi bakımından dikkat çekmektedir. Kanun düzenli ve düzensiz göçlerle ilgili etkin bir sistem öngörmektedir. Kanun, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşların, yabancılar ve uluslararası korumaya dair hükümlerde konuya dâhil olabilmelerinin de önünü açmıştır (Şeker vd., 2014: 118). Kanunda göçe karşı savunma yapmak yerine göçü insan unsurunu ön planda tutarak yönetme ilkesi benimsenmiştir. Örnek olarak sınır dışı edilmek istemeyenlerin bu durumu yargıya taşıma yolu açılmıştır. Hatta taraflarına avukat görevlendirmesi dahi

yapılmaktadır. Yabancıların geri gönderme merkezlerinde en fazla 6 ay tutulabileceği kararlaştırılarak evrensel hukuk normlarıyla eşdeğer bir yapı sergilenmiştir. Kanun kapsamında birçok konuda, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne (GİGM) yetki ve görev verilmiştir. 2021 yılında yapılan değişiklikle de GİGM, Göç İdaresi Başkanlığına dönüştürülmüştür. Öncesinde emniyet makamlarının yetkisi dâhilindeki hususların çoğu başkanlığa devredilmiştir (Uzun, 2023: 58). Bu durum Türkiye'nin, yabancılar ve uluslararası koruma meselelerine artık güvenlik eksenli bakmadığının göstergesi olması itibariyle önemlidir. Kanun göç yönetimi konusunda hem merkez hem de taşrada kurumsallaşarak idari teşkilatlanma yolunda adım atılmasını sağlamıştır. Bu da göç konusunda emniyet görevlilerinin ve bakanlık yetkililerinin değil de doğrudan alanında uzman yetkililerin görev alması anlamına gelmektedir. Yerellik ilkesi gereği il göç idareleri kurularak taşra teşkilatlanması oluşturulmuştur. Bu da daha hızlı ve yerinde kararlar alınıp uygulanması noktasında oldukça önemlidir. Çünkü özellikle Suriyeli göçü ile birlikte Türkiye'nin hemen her ilinde yabancıların yoğunlaşması taşra teşkilatını gerekli kılmıştır. Sonuç olarak Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu; sivil toplum kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ve birlikler gibi geniş bir çevrenin uzlaşısıyla ortaya çıkmıştır. Kanunla birlikte çok eski tarihli ve kapsayıcılığı olmayan mevzuatın uygulanmasından kaynaklı ortaya çıkan problemler giderilmiştir. Göç yönetimi kurumsal bir yapıya büründürülerek göç konusunda uzmanlaşmaya gidilmiştir. Kanun Türkiye'nin göçe bakış açısını güvenlik perspektifinden çıkarmıştır. Kanunla birlikte Göçmen odaklı ve çok daha insancıl bir göç yönetimi öngörülmüştür. Kanun metninde teşkilatlanma da hazırlanmıştır. Diğer kanunların aksine başka bir kanunla teşkilat yapısının detayları aktarılmamıştır. Ayrı bir teşkilat kanununun olmaması nedeniyle uygulamada problemler çıkabileceği yönünde kanuna olumsuz eleştiriler de getirilmiştir.

Suriyeli Göçü Sonrası Göç Yönetiminde Kurumsal Yapı

Göçler toplumsal yaşantıda derin izler bırakan dinamik yapılarıdır. Bu durum hem kaynak hem de hedef ülkeler için geçerlidir. Özellikle hedef ülkelere yönelen kitlesel göçler ya da hedef ülkenin göçmen yoğunluğunun çok fazla olması durumlarında bu ülkelerde gündelik yaşantıda değişim ve dönüşümler meydana gelmektedir. Ülkeler de bu durumdan olumsuz etkilenmemek hatta göçmenlerden yararlanmak adına politikalar geliştirip uygulamaya geçirmektedir. Göçmenlerin günlük hayatın hemen her alanında doğrudan etkiye sahip olması bu durumun gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çünkü özellikle Türkiye gibi yoğun göçe maruz kalan ülkelerde göçmenler eğitim, sağlık, ekonomi, güvenlik, sınır kontrolü, kentleşme, kültür, gibi alanlarda doğrudan etkiler meydana getirmektedir. Bu etkilerin olumsuzluklarını önlemek, en aza indirmek ya da göçmenlerin ülkeye sosyal uyumunu sağlamak adına bu alanlarda uzman kişilerin politika belirleyip uygulaması oldukça önemlidir. Bu doğrultuda ulusal göç kurumlarının yanında uluslararası göç kurumları da faaliyet göstermektedir. Uluslararası göçler konusunda politika belirleme, uygulama, maddi destek sağlama gibi pek çok konuda faaliyet gösteren ve ilk akla gelen kurumlardan biri Birleşmiş Milletler bünyesinde kurulan Mülteciler Yüksek Komiserliği'dir. 1950 yılında kurulmuş ve oldukça aktif görevler üstlenmiştir. Ayrıca 125 ülkede 7.685 çalışan ile uluslararası göçü yönetmede en önemli aktörlerdendir (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi, 2024). Bu konuda diğer önemli bir kurum da Uluslararası Göç Örgütü'dür. Örgüt 1951 yılında kurulmuş ve hükümetlerle yakın ilişkiler içerisinde faaliyet göstermektedir. Örgüt 100'ü aşkın ülkede alt birimler kurmuş, 175 üye devlet ve 8 de gözlemci devlet ile dünya çapında faaliyet göstermektedir. Kurum bünyesinde 10.000'i aşkın yetişmiş personel çalışmaktadır (Arslan vd., 2023: 8).

Cumhuriyetin ilanı sonrasında göç konusu Osmanlı'dan miras alınarak devam etmiştir. Özellikle Balkanlardan ve Kafkasya bölgesinden yapılan kitlesel göçler yeni devletin göç konusunda aktif uygulamalar hayata geçirmesine neden olmuştur. Cumhuriyetin ilk kitlesel göç deneyimi Yunanistan ile yapılan nüfus mübadelesiyle gerçekleşmiştir. Mübadeleyi yönetmek ve daha kapsamlı politikalar gütmek adına İskân-ı Muhâcirîn Umum Müdürlüğü kaldırılarak Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti kurulmuştur. Bu bakanlık da iki yıllık çalışma süresinin ardından kapatılmış, tekrar Dâhiliye Vekâleti'ne bağlı bir genel müdürlük olarak İskân Umum Müdürlüğü adını almıştır (Şakacı, 2020: 53). Türkiye'de göç yönetim aktörü olarak İçişleri Bakanlığı'na bağlı genel müdürlük faaliyet göstermiştir. Ancak Türkiye'nin uluslararası göçte aktif konumda olması ve sürekli göç alan ülke durumunda kalması hem mevzuat hem de göç kurumları olarak yeni uygulamaları gerekli hale getirmiştir. Özellikle yoğun Suriyeli göçü ve hemen her ile Suriyelilerin dağılması nedeniyle göç konusunda kurumsallaşma çok daha önemli hale gelmiştir. Suriyelilerin Türkiye'ye ilk girişleriyle birlikte süreci yönetmek adına Afet ve Acil Durum Başkanlığı görevlendirilmiştir. İçişleri Bakanlığı'na bağlı olan başkanlık Suriyelileri barındırmak amacıyla geçici barınma merkezleri kurmuş ve önemli bir görev üstlenmiştir (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2025). Ancak kısa sürede sayıları milyonlara ulaşan Suriyelilerin hemen her ile dağılması göç konusunda taşra teşkilatlanmasının da gerekliliği ortaya çıkarmıştır.

Göçün Merkezden Yönetimi

Türkiye'de, Suriyelilerin kitlesel göçüyle birlikte göç yönetiminde önemli değişiklikler yapılmıştır. İlk olarak 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nu yürürlüğe konulmuştur. 6458 sayılı bu kanun günün gereklilikleri dikkate alınarak ve geniş katılımlı olarak düzenlenmiştir. Ayrıca kanunla birlikte göç konusunda uzmanlardan oluşan bir kurum da

kurulmuştur. Kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 29 Ekim 2021 tarih ve 31663 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'yle ismi değiştirilerek Göç İdaresi Başkanlığı adını almıştır (Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2021). 6458 sayılı kanunla kurumsallaşan başkanlık, önceden bakanlıklar ve emniyet birimlerinde olan çoğu görev ve yetkiyi bünyesinde toplamıştır. Göç konusunda uzman personellerle birlikte kurum Türkiye'nin göç yönetimine yeni bir soluk getirmiştir. Göç konusunda merkez örgütlenmelerden biri de Göç Kurulu'dur. Kurul ilk olarak Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Göç Politikaları Kurulu adıyla ihdas edilmiştir. Daha sonra Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin uygulanmaya başlanmasıyla birlikte 703 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kaldırılmıştır. Yerine 13.09.2018 tarih ve 17 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'yle Göç Kurulu ihdas edilmiştir. Kurul, İçişleri Bakanının başkanlığında ve İçişleri Bakanı'nın belirleyeceği ilgili bakanlık ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinden meydana gelir. Kurul toplantılarını İçişleri Bakanının çağrısıyla gerçekleştirmektedir. Kurulun temel işlevi Türkiye'nin göç politikalarını üretmek, göç konusunda koordinasyon sağlamak ve göç stratejilerinin uygulanmasını denetlemektir (Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2018).

Göçün Yerelden Yönetimi

Suriyeli göçü hem sayısal olarak hem de Türkiye'nin hemen her ilinin bu göçten bir şekilde etkilenmesi yönüyle önemli bir fark ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle etkin, kapsayıcı ve yerinde göç yönetim ilkeleri belirlemek ve bu ilkeleri uygulamak her zamankinden daha önemli hale gelmiştir. Bu kitlesel göçü yönetmek üzere uzman personellerle donatılmış kurumlar ortaya çıkarılması noktasında adımlar atılmıştır. Merkez teşkilatı için Göç İdaresi Başkanlığı kurulmuştur. Merkezi teşkilatlanmanın yanında önemli bir düzenleme olarak taşra teşkilatlanması da oluşturulmuştur. İl ve

gerekli görülen ilçe düzeylerinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile göç idareleri kurulmuştur. Kurulan göç idareleri özellikle Suriyelilerin yoğun olduğu illerde, merkezde üretilen politikaların uygulanması, işlem birliğinin sağlanması, uzman personellerin sahayı değerlendirip hızlı ve yerinde uygulamaları hayata geçirmesi adına önemli katkılar ortaya koymuştur. Ayrıca Suriyelilerin yanında Türkiye'nin her geçen gün uluslararası göçlere maruz kalmasıyla birlikte göç idarelerinin öneminin daha da artacağı düşünülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇALIŞMANIN KONUSU

Göç yönetimi, hedef ülke açısından, bir taraftan yabancıların ülkeye girişi, ülkede kalmaları ve ülkeden ayrılmalarına dair tüm prosedürleri içerirken diğer taraftan yabancıları toplumsal yaşantıda karşılaşılabilecekleri tüm durumlar için onları muhatap olarak kabul etme, problemsiz bir uyum ve kabul süreci gerçekleştirme ile bu doğrultudaki uygulamaları içermektedir. Türkiye’de göç yönetimi, Suriyelilerin yerli nüfusa oranla bir hayli fazla olduğu Hatay, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kilis ve Şanlıurfa gibi illerde çok daha önemli hale gelmiştir. Buradan hareketle Türkiye’ye kitleler halinde göç eden Suriyeliler Kilis ilinde dünyada eşine az rastlanır bir durum ortaya çıkarmıştır. Zaman zaman kendi nüfusuna yakın bir oranda Suriyeli nüfusa ev sahipliği yapan ilde uygulanan kentsel göç yönetimi farklı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Çünkü ilde bir yandan Suriyelilerin entegrasyonu konusunda adımlar atılırken diğer taraftan entegrasyon sürecini olumsuz etkileyen durumlar da ortaya çıkmaktadır. Bu noktada çalışmada Türkiye’deki Suriyeliler için uygulanan göç yönetimi irdelenerek Suriyelilerin geri dönüş düşüncelerine etkileri Kilis ili özelinde ele alınmıştır.

Çalışmanın Amacı

Uluslararası göçlerde en çok tercih edilen ülkelerden biri de Türkiye olmuştur. Bu durumun ortaya çıkmasında Türkiye’nin coğrafi konumu oldukça etkili olmuştur. Hem Asya ile Avrupa

arasında kavşak konumunda olması hem de istikrarsız ülke yönetimlerinin yer aldığı Ortadoğu ülkelerine komşu olması bu durumu perçinlemiştir. Bu doğrultuda siyaset bilimi literatürüne Arap Baharı olarak geçen olaylar silsilesinde Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki pek çok ülkede iç savaşlar ve büyük toplumsal olaylar meydana gelmiştir. İç savaş yaşanan ülkelere biri de Suriye'dir. Bu iç savaş neticesinde ülkede binlerce can kaybı yaşanmış ve milyonlarca kişi de yerinden edilmiş bir şekilde iç ve dış göçlere başvurmuştur. Özellikle Türkiye gibi komşu ülkelere sığınan milyonlarca Suriyeli bu ülkelere çok yönlü etkiler meydana getirmeye başlamıştır. Türkiye bu kitlesel göç akınlarına karşı açık kapı politikası güderek gelen her bir Suriyeliyi ülkeye kabul etmiştir. Bu kitlesel ve ani göç hareketi sonrası göç yönetimi oldukça önem arz eden bir yapıya bürünmüştür. Bu doğrultuda sağlıktan güvenliğe, eğitimden istihdama kadar her alanda etkin ve verimli göç yönetim sisteminin uygulanması elzem hale gelmiştir. Bu çalışmanın amacı da Türkiye'nin göç yönetiminin Suriyelilerin geri dönüş düşüncelerine etkilerini, Kilis'te yaşayan Suriyeliler özelinde, ortaya koymaktır. Bu doğrultuda özellikle kentsel göç yönetiminde Suriyelilerin geri dönüş ya da Kilis'te yaşantılarına devam etme düşüncelerinin saptanarak Suriyelilerin kente entegrasyonu ya da geri gönderilmeye dair politikalar üretilmesine katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Ayrıca Suriyelilerin geri dönüş eğilimlerine göre kentsel düzeyde göç politikaları önerilerek Suriyeli göçü sonrası kentsel alanda meydana gelen problemlerin çözümüne katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın Önemi

Çalışmada saha olarak seçilen Kilis ili Suriyeli göçü bakımından diğer illere göre farklı bir konumdadır. Çünkü zaman zaman kendi nüfusuna yakın sayıda Suriyeli nüfusa ev sahipliği yapan Kilis, kendi nüfusuna oranla en çok Suriyelilerin yaşadığı il konumundadır. Göç İdaresi Başkanlığı'nın 2025 yılı kasım ayı

verilerine göre Suriyelilerin kent nüfusuna oranı %23 olarak gerçekleşmiştir. Bu nedenle Suriyelilerin kentte kalma ya da tekrar Suriye'ye dönme düşüncesi, kentsel göç yönetiminde önemli bir unsurdur. Hali hazırda Suriyelilere yönelik uygulanan göç yönetimi incelendiğinde kentte istedikleri yerde ikamet edebilme, iş yeri açıp çalıştırabilme, araç sahibi olabilme, ücretsiz sağlık hizmetlerinden yararlanma, Türk çocuklarla aynı koşullarda aynı sınıflarda eğitim görme, Türkçe kurslarına katılma, maddi yardımlar alma gibi uygulamalar Suriyelileri kentin bir parçası olarak değerlendirip onların kente uyumunu öngörmektedir. Diğer yandan çevreden soyutlanmış geçici barınma merkezinin varlığı, Suriye'ye geri dönüşe dair telkinler, trafikte Suriyelilerin araçlarını ayrıştıran yabancı plaka uygulaması, Suriyelilerin ilde belirli mahallelerde kümelenerek yaşamaları, Suriye'deki kültürü devam ettirme adına ortaya çıkan fırın, lokanta, giyim vs. üzerine iş yerleri açılması gibi faktörler de Suriyelilerin Kilis'te kendi kültürlerini yaşamalarına ve dolayısıyla kente uyum sağlayabilmelerini geciktirmektedir. Bu çalışma ile Suriyelilerin Suriye'ye dönme ya da Kilis'te kalma yönündeki düşünceleri saptanarak bu duruma uygun göç yönetimi konusunda veri sağlanacağı düşünülmektedir. Ayrıca, Suriye'deki muhalif gruplar 2024 yılı kasım ayıyla birlikte Suriye'nin Halep, Tel Rıfat, Hama gibi bölgelerinde kontrolü ele geçirmiş ve 8 Aralık 2024'te de Esed rejimini devirerek 53 yıllık Baas yönetimine son vermiştir. Bu durum Kilis'te yaşayan Suriyelilerin geri dönüş düşüncelerini de etkileyeceğinden yapılan bu çalışma konuya açıklık getirme noktasında önem arz etmektedir.

Çalışmanın Problemleri ve Hipotezleri

Türkiye'nin maruz kaldığı kitlesel Suriyeli göçü çok boyutlu etkiler meydana getirmiştir ve getirmeye de devam etmektedir. Bu etkilerin bir kısmı hemen ortaya çıkarken bir kısmı da daha uzun sürede kendini hissettireceği düşünülmektedir. Özellikle Suriyelilerin daha yoğun nüfusa sahip olduğu Suriye sınırına yakın

illerde bu etkilerin çok daha şiddetli hissedileceği düşünülmektedir. Bu da özellikle bu illerde göç yönetimi konusunda çok daha isabetli kararların alınıp uygulanmasını zorunlu hale getirmektedir.

Kilis'te yaşayan Suriyelilerin Suriye'ye geri dönüş düşüncesi içerisinde mi yoksa Kilis'te temelli kalma düşüncesinde mi olduğu bilinmemektedir. Bu doğrultuda Kilis'te yerli halk ile Suriyelilerin iç içe yaşaması, Suriyeli çocuk ve gençlerin Türk öğrencilerle aynı eğitim kurumlarında eğitim almaları, Suriyelilere yönelik uygulanan Türkçe kursları, yerli halk ile sürekli ekonomik faaliyette bulunabilecek ortamın varlığı, herhangi bir Türk vatandaşı gibi sağlık hizmetlerinden faydalanabilmeleri, yapılan ekonomik yardımlar gibi uygulamalar Suriyelilerin Kilis'e ve Kilisli'lere entegrasyonuna hizmet etmektedir. Diğer taraftan Kilis'te toplumsal yaşantıdan tecrit edilen geçici barınma merkezinin varlığı burada yaşayan Suriyelileri tamamen entegrasyona kapalı hale getirmektedir. Suriyelilerin Kilis'te yoğun nüfusa sahip olmaları, hemen her alanda iş yeri açmaları hem Türkçe konuşma durumlarını oldukça azaltmakta hem de Suriye'deki sosyal ve kültürel yaşantılarını Kilis'te devam ettirebilmelerine olanak sağlamaktadır. Bu da entegrasyon sürecini geciktiren hususlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bu noktada araştırmanın temel problemi Kilis'te uygulanan kentsel göç yönetiminin bir yandan Suriyelilerin kente entegrasyonuna hizmet ederken diğer yandan bu konuya tamamen aykırı uygulamalar ve durumlar ortaya çıkarmasıdır. Bu da göç yönetiminin etkin ve verimli olmasında problemlere yol açmaktadır. Bu nedenle Kilis'te yaşayan Suriyelilerin geri dönüşlerine dair düşüncelerinin bilinmesi göç yönetimi için önem arz etmektedir. Özellikle Suriye'deki Esed rejiminin devrilmesi sonrası tüm Türkiye'de olduğu gibi Kilis'te de büyük coşku yaşayan Suriyelilerin bu devrim sonrası ülkelerine aynı coşku ile dönüp dönmeyecekleri bilinmemektedir. Yani Suriyelilerin geri dönüş düşüncelerine göre kapsayıcı, tutarlı ve isabetli bir göç yönetimi

mümkün hale gelebilir. Buradan hareketle Suriyelilere uygulanan göç yönetimi dâhilinde şu temel sorulara cevaplar aranmaktadır:

- Suriyeliler Kilis'te dışlanmışlık hissine kapılmakta mıdır?
- Suriyeliler Kilis'in sosyal ve kültürel yaşantısına uyum sağlayabilmiş midir?
- Suriyeliler Kilis'te geçici ve düşük ücretli işlerde çalıştırılıyor mudur?
- Suriyeliler Kilis'te güvenlik endişesi yaşamakta mıdır?
- Suriyeliler Kilis'te ekonomik yardım alabilmekte midir?
- Suriyeliler Kilis'te kültürel asimilasyona maruz kalmakta mıdır?
- Suriyeli çocuk ve gençler Kilis'te iyi eğitim alabilmekte midir?
- Suriyeliler Kilis'te sağlık alanında problemler yaşamakta mıdır?

Ayrıca yapılan literatür taraması, yerinde gözlemler ve saha çalışması ışığında şu temel hipotezler belirlenmiştir:

H₁ Suriyeliler Kilis'te alt gelir grubuna dahildir.

H₂ Suriyelilerin göçte Kilis'i tercih etmelerinde ilişkiler ağı da etkili olmuştur.

H₃ Suriyelilerin Kilis'te mekânsal dağılımında ekonomik faktörler ön plandadır.

H₄ Suriyeliler Kilis'te istihdam konusunda problemler yaşamaktadır.

H₅ Suriyeliler Kilis'te Türkçe öğrenme konusunda problemler yaşamaktadır.

H₆ Suriyeliler Kilis'te yerli halkla iyi ilişkiler içerisinde.

H₇ Suriyeliler Kilis'te dini yaşantılarında problem yaşamamaktadır.

H₈ Suriyeliler genel olarak Kilis'e uyum sağlayabilmiştir.

Yukarıda aktarılan temel hipotezlerin yanında çalışmada test edilen diğer alt hipotezler şunlardır:

H₉ Katılımcıların cinsiyet, medeni hal, yaş, meslek, eğitim durumu, ailedeki kişi sayısı, aylık kazanç, çalışılan işin süreklilik durumu ve Kilis'te yaşanan sürelerle göre Suriye'ye geri dönüş düşünceleri anlamlı şekilde farklılaşacaktır. Buna göre;

H_{9A} Suriyelilerin Kilis'te dışlanmışlık hissi nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncesi işsizlerde çalışanlardan daha yüksektir.

H_{9B} Suriyelilerin Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırılmaları nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncesi işçi olarak çalışanlarda diğer çalışanlardan daha yüksektir.

H_{9C} Eğitim düzeyi arttıkça Suriyelilerin Kilis'te Türkçe öğrenmede zorlanma nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncesi azalmaktadır.

H_{9D} Eğitim düzeyi arttıkça Suriyelilerin Kilis'te Suriyeli çocuk ve gençlerin iyi eğitim alamaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncesi de artmaktadır.

H_{9E} Ailedeki kişi sayısı arttıkça Suriyelilerin Kilis'e uyum sağlayamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncesi azalmaktadır.

H_{9F} Aylık kazanç arttıkça Suriyelilerin genel olarak Kilis'e uyum sağlayamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncesi artmaktadır.

Çalışmanın Materyalleri

Çalışmada basılı ve elektronik kaynak taraması yapılarak göç kuramları, göçlerin sebepleri, sonuçları, türleri ve tarihte yaşanan önemli kitlesel göç hareketleri ele alınmıştır. Bu doğrultuda Türkiye'ye gerçekleşen Suriyeli göçü anlamlandırılmak istenmektedir. Daha sonra Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin Suriye'ye geri dönüşlerine dair düşüncelerini Kilis'te yaşayan Suriyeliler özelinde saptamak amacıyla anket formu düzenlenmiştir. Hazırlanan form iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda katılımcıların demografik verilerini elde etmek üzere başlıklar

hazırlanmıştır. İkinci kısımda ise katılımcıların Suriye'ye geri dönüş düşüncesini saptamak üzere görüşler hazırlanmıştır. Buradaki görüşler, Suriyelilere uygulanan göç politikaları ve Suriyelilerin günlük yaşantılarında karşılaştıkları durumlar dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu doğrultuda ankette beşli likert tekniği kullanılmıştır. Ayrıca anket formu katılımcıların ana dili olan Arapçaya çevrilerek toplanacak verilerin doğruluk derecesi artırılmak istenmiştir. Oluşturulan anketler öncelikle belirli bir gruba uygulanarak katılımcılara yöneltilen ifadelerin şekil ve içerik olarak uygulanabilirliği sınanmış ve bu doğrultuda gerekli düzenlemeler yapılarak anket formunun nihai hali elde edilmiştir. Anket formunda yer alan görüşler ışığında Suriyelilerin Suriye'ye dönme düşüncesi ve sebeplerine dair veriler elde edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca Kilis İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Kilis Defterdarlığına başvuru yapılarak Kilis'te yaşayan Suriyelilere dair istatistiki veriler elde edilmiştir. Araştırmacının uzun süredir çalışma sahasında yaşaması elde edilen verilerin yerinde gözlemlerle değerlendirilmesine katkı sağlamıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Evren, çalışma yapılacak konu ya da alanla ilgili belirli bir tanıma uygun düşen, araştırmacının çalışma sahasını oluşturan ve elde ettiği verileri genelleştirebildiği topluluktur (Garip, 2023: 5). Örneklem ise evren içerisinden bazı tekniklerle seçilen ve evreni temsil etme becerisine sahip birim ya da topluluktur (Kahraman Kılbaş ve Cevahir, 2023: 2). Buna göre çalışmanın evrenini Kilis'te yaşayan Suriyeliler oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemine ise anket uygulanan Suriyeliler oluşturmaktadır. Bu doğrultuda rastgele örneklem yoluyla anket uygulanacak kişilere ulaşılmıştır. SPSS programı vasıtasıyla frekans analizi ve ki-kare testi yapılarak anketlerden veriler ortaya çıkarılmıştır. Çalışmada ayrıca kaynak taraması yoluyla da veriler elde edilmiştir.

Kaynak taraması ve anketlerden elde edilen veriler karma yöntemle değerlendirilmiştir. Karma yöntem, hem nitel hem de nicel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanılmasıdır. Bu doğrultuda basılı ve elektronik kaynak taraması sonucu elde edilen veriler nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemiyle çözümlenmiş ve çalışmaya dair kavramsal ve kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Doküman analizi, çalışma konusuyla ilgili olan basılı ve elektronik kaynakların içeriklerini sistemli bir biçimde ele almak amacıyla kullanılan nitel araştırma yöntemlerindendir. Elde edilen kaynaklardaki veriler bu yöntem doğrultusunda tematik bir tasnifi ve verilerin yorumlanmasını olanaklı kılmaktadır (Kıral, 2020: 172). Anket uygulamasından elde edilen veriler ise nicel araştırma yöntemlerinden tarama (survey) araştırma deseniyle çözümlenmiştir. Buna göre tarama (survey) araştırma deseni, anket ve görüşme soruları gibi çeşitli formlar vasıtasıyla belirli bir grubun özelliklerini ve bir konudaki eğilimini ortaya çıkararak analiz edilmesine ve çeşitli hipotezlerin sınanmasına olanak sağlayan yöntemdir (Karasar, 2016: 109). Ayrıca çalışmada yerinde gözlem yoluyla da veriler elde edilerek çalışmanın içeriği güçlendirilmiştir. Çalışmada elde edilen veriler Kilis ili özelinde aktararak genel değerlendirmelere, sonuçlara ve göç yönetimi konusunda önerilere yer verilmiştir.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmada saha ve uyruk bakımından sınırlandırma yapılmıştır. Saha olarak Kilis ili, uyruk olarak sadece Suriyelilerin görüşleri ele alınmıştır. Çalışma sahasında yaşayan Suriyelilerle ilgili istatistiki verilerin derlenmesi aşamasında kamu kurumlarına resmi başvuruda bulunulmuş ancak bazı kurumlardan istenilen bilgiler ve belgeler elde edilememiştir. Bu da çalışmada önemli bir kısıt olarak ortaya çıkmıştır. Çalışmayla ilgili diğer bir kısıt da anket uygulanması aşamasında ortaya çıkmıştır. Kilis'te anket uygulanmasına Suriye'de Esed rejiminin devrilmesinden yaklaşık

bir ay sonra başlanmıştır. Suriyelilerin geri dönüş düşüncelerinin sorulduğu ankette, katılımcılardan bazıları anketin sonucuna göre Suriye'ye geri gönderileceğini düşünerek anket doldurmaktan kaçınmışlardır. Bu yanlış algı gerekli açıklamalardan sonra giderilmiştir.

Çalışmanın Geçerliliği

Araştırmada Türkiye'deki göç yönetiminin Suriyelilerin geri dönüş düşüncelerine etkileri ele alınmış olup bu doğrultuda anket formu hazırlanmıştır. Anketler öncelikle belirli bir gruba uygulanmış ve elde edilen veriler güvenilirlik geçerlilik testine tabi tutulmuştur. SPSS programı aracılığıyla yapılan Alpha testinde Cronbach's Alpha değeri ,906 olarak elde edilmiştir. Bu durum uygulanan anketlerin güvenilirlik ve geçerlilik için ilgili testten yeterli düzeyde bir oran elde edildiği anlamına gelmektedir. Anket uygulamasından elde edilmesi planlanan veriler göç yönetiminin içeriğini oluşturacak şekilde tasarlanmıştır. Anket uygulaması, basılı ve elektronik kaynak taraması, resmi kurumlardan elde edilen istatistiki veriler ve yerinde gözlemlerden elde edilen verilerle Suriyelilerin geri dönüşleri ele alınmış ve göç yönetimi kapsamında politika önerilerine yer verilmiştir

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇ YÖNETİMİNDE KİLİS VE SURİYELİLER

Çalışma Sahasını Tanımlayıcı Veriler

Kilis ili, Gaziantep’e bağlı bir ilçe konumundayken 1995 yılında çıkarılan 550 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Türkiye’nin 79. ili olmuştur (Sekiz İlçe ve Üç İl Kurulması Ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 1995). Kilis’in Türkiye illerinden sadece Gaziantep ile sınırı vardır. Kilis’in güneyinde ise Suriye sınır hattı uzanmaktadır. Genel olarak düz bir alan üzerine kurulan Kilis’in rakımı 663 metredir. Yüz ölçümü de 1521 km² olup en yakın komşu şehir olan Gaziantep’e uzaklığı 58 km’dir (Kilis İl Sanayi Durum Raporu, 2019: 2). Kilis, Suriye’nin Azez kentine 16 km, Afrin kentine ise 37 km uzaklıkta olup Suriye kentleriyle çok daha yakın mesafede yer almaktadır. Kilis’in nüfusu 2023 yılı verilerine göre 155.179 kişi olarak gerçekleşmiştir. İlde genel olarak tarım ve hayvancılık başlıca geçim kaynağı olmuştur (Kilis Belediyesi, 2025). Kilis’in Suriye sınırına olan uzaklığı yaklaşık 10 km olup Kilis’te bulunan Öncüpınar Sınır Kapısı Suriye ile ticaret ve turizm gibi alanlarda aktif ilişkiler kurulmasında önemli rol oynamaktadır. Ayrıca Kilis ve Suriye’yi ayıran ve doğal sınır özelliği sergileyen akarsu, dağ, göl ve deniz gibi faktörlerin olmaması, ortak tarih ve kültür mirasına sahip olunması gibi etkenler iki bölge arasında benzer sosyal ve kültürel yapıların ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Kilis ve Suriyeliler

--95--

Tablo 4.1. Türkiye’de Suriyelilerin Sayısal ve Oransal Olarak En Yoğun Olduğu İlk 20 İl

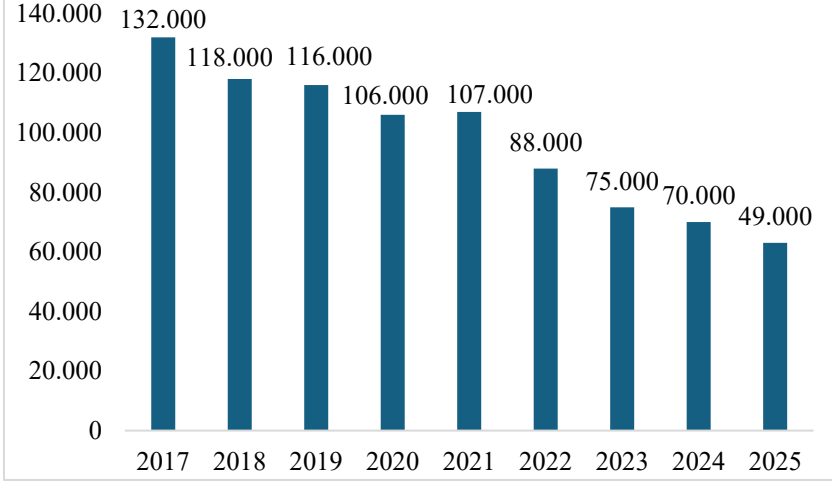
	İller	Suriyeli Sayısı	İller	Suriyelilerin İl Nüfusuna Oranı
1	İstanbul	419.781	Kilis	%23,87
2	Gaziantep	335.214	Gaziantep	%13,26
3	Şanlıurfa	197.072	Hatay	%9,01
4	Adana	179.695	Şanlıurfa	%8,09
5	Hatay	154.776	Mersin	%7,24
6	Mersin	152.499	Adana	%7,30
7	Bursa	141.247	Kahramanmaraş	%4,89
8	Konya	103.389	Mardin	%4,69
9	İzmir	100.558	Osmaniye	%4,60
10	Ankara	71.195	Konya	%4,25
11	Kayseri	63.280	Bursa	%4,18
12	Kahramanmaraş	58.263	Kayseri	%4,17
13	Kilis	49.142	Nevşehir	%3,39
14	Mardin	44.047	Adıyaman	%2,62
15	Kocaeli	41.514	İstanbul	%2,60
16	Manisa	27.057	Malatya	%2,51
17	Diyarbakır	20.427	Burdur	%2,36
18	Malatya	19.288	İzmir	%2,19
19	Adıyaman	16.437	Kocaeli	%1,91
20	Sakarya	12.294	Elazığ	%1,51

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı, 2025

Yukarıdaki tablolarda Türkiye’de Suriyelilerin en çok tercih ettiği iller aktarılmıştır. Buna göre sayısal olarak en çok Suriyeli İstanbul’da yaşamaktadır. İstanbul’u Gaziantep, Şanlıurfa, Adana, Hatay, Mersin gibi Türkiye’nin güney illeri takip etmiştir. Kilis ili de Suriyeli sayısı bakımından 13. sırada yer alsa da kendi nüfusuna oranla en çok Suriyelinin yaşadığı il konumundadır. Hatta 2015 yılı verilerine göre Kilis il nüfusu 130.125 kişi iken 131.914 Suriyeliye ev sahipliği yaparak %100.83 oranla kendi nüfusundan daha çok sayıda Suriyeli nüfusa ev sahipliği yapmıştır (Dokuyucu, 2018: 39). Uygulanan göç yönetimi kapsamında zamanla üçüncü ülkelere

yerleştirme ve diğler illere gönderme yoluyla ilde Suriyeli oranı düşürülse de hâlâ oransal olarak Kilis Türkiye’de en fazla Suriyelinin yaşadığı il olma konumunu sürdürmektedir.

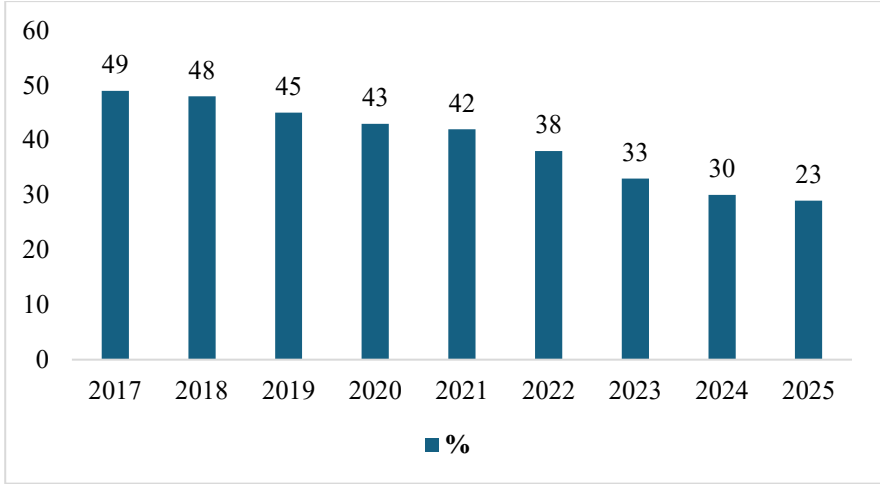
Tablo 4.2. Kilis’te Yıllara Göre Suriyeli Sayısının Değışimi

Kaynak: Syrian Dialogue Center, 2025

Yukarıdaki tabloda da g r leceğı üzere Kilis’teki Suriyeli sayısı 2017 yılından itibaren uygulanan politikalarla kademeli olarak düşürülmüştür. İlde Suriyeli sayısı 2017 yılından 2025 yılı sonlarına kadar yaklaşık 83.000 kişi azaltılmıştır. Bu durumun yaşanmasında ilin kapasitesinin çok üzerinde kalabalık bir nüfusu barındırmada problemler yaşanması etkili olmuştur.

Tablo 4.3. Kilis'teki Suriyelilerin Yıllara Göre İl Nüfusuna Oranları

Kaynak: Syrian Dialogue Center; 2025

Yukarıdaki tabloda Kilis'te yaşayan Suriyeliler için uygulanan Suriyeli yoğunluğunu azaltma politikası sonucunda Kilis'te Suriyelilerin oransal olarak yıllar itibariyle dağılımı verilmiştir. Dağılıma göre Kilis'in kendi nüfusundan daha çok Suriyeliye ev sahipliği yapma durumu ortadan kaldırılarak ilde Suriyeli oranı 2017 yılında %49, 2018'de %48, 2019'da %45, 2020'de %43, 2021'de %42, 2022'de %38, 2023'te %33, 2024'te %30 ve 2025 yılı kasım ayı itibariyle de %23'e düşürülmüştür.

Suriyelilerin Kilis'teki Dağılımı

Suriye iç savaşıyla birlikte Suriye sınırının hemen yanı başında bulunan Kilis ili yoğun göç almaya başlamıştır. İki bölgeyi ayıran ve doğal sınır özelliği gösteren herhangi bir engelin bulunmaması nedeniyle Öncü Pınar Gümrük Kapısının yanında Suriyeliler tel örgüleri aşıp Kilis'e rahatça ulaşabilmişlerdir. Kilis'te Suriyeliler için öncelikle Öncüpınar ve Elbeyli Beşiriye Geçici Barınma Merkezleri kurularak Suriyeliler bu alanlara yerleştirilmiştir. Bu iki geçici barınma merkezinde toplam 6.675 adet

konteyner bulunmakta ve yaklaşık 37.000 kişiye barınma imkânı sağlanabilmektedir (Geçici Barınma Merkezleri, 2018; Harunoğulları, 2016: 382). Ancak kitleler halinde Suriyeli göçünün devam etmesiyle birlikte bu iki geçici barınma merkezi yetersiz kalmış ve gelen her bir Suriyeli kent mekânına gelişigüzel dağılmaya başlamıştır.

Suriyelilerin göçüyle birlikte Kilis'in küçük bir il olması nedeniyle konut yetersizliği büyük bir problem olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü il nüfusu 2011 yılından 2017 yılına kadar ikiye katlanmıştır. Ancak konut arzı aynı hızla artmadığından ilde barınma problemi baş göstermiştir. Bu doğrultuda özellikle il merkezinde kullanılmayan eski konutlar, depolar, garajlar gibi alanlar tamirat ve tadilatlarla yaşam alanı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca Kilis'e göç eden Suriyelilerin pek çoğu, savaştan kaçan insanlar olduğu için, yanlarında mal varlıklarını getirememişlerdir. Bu nedenle Suriyeliler Kilis'te konut seçiminde konutun ekonomik olması durumunu ön planda tutmuşlardır. Bu da Suriyelilerin Kilis'in çöküntü alanlarında kümelenmelerine neden olmuştur. Aşağıdaki tabloda Kilis'te bulunan mahallelerde yaşayan yerli nüfus ile Suriyeli nüfusun sayıları ve oranları verilmiştir. Tablo her ne kadar 2021 yılı verilerine göre hazırlansa da halihazırda Suriyelilerin mekânsal dağılımını yansıttığı söylenebilir.

Tablo 4.4. Kilis 'te Suriyelilerin Mahallelere Dağılımı ve Yerli Nüfusa Oranları

Mahalle	Suriyeli Sayısı	Yerli Nüfusu	%	Mahalle	Suriyeli Sayısı	Yerli Nüfusu	%
Abdioymağı	350	275	56	Kartalbey	1.100	995	53
Akpınar	450	327	58	Kazım Karabekir	3.800	5.800	40
A. İ. Karaoglanoglu	1.600	5.792	22	Ketenciler	450	285	61
Altınüzüm	800	475	63	Maraşal Fevzi Çakmak	1.100	1.143	49
Aslan	300	200	60	Mehmet R. Kazancıoğlu	750	7.957	9
Aşit	1.050	836	56	Mehmet Sanlı	150	5.401	3
Atatürk	3.700	5.022	42	Mercidabık	700	560	56
Bariş	900	1.389	39	Meşetlik	450	273	62
Bilali Habeş	900	1.970	31	Mihali	400	313	56
Bölük	550	412	57	Muallim Rifat Bilge	450	904	33
Büyükkütah	180	230	44	Mullahamit	350	382	48
Canpolat Paşa	360	241	60	Mücahitler	700	1.337	34
Cumhuriyet	440	231	66	Müslümanbey	900	773	54
Çaylak	350	293	54	Nacaroglu	290	284	51
Demirciler	700	875	44	Namık Kemal	1.350	961	58
Deveciler	800	563	59	Namık Ünler Paşa	950	1.126	46
Doğan Güreş Paşa	800	2.589	24	Necmettin Erbakan	600	4.212	12
Ebulüle	1.000	1.319	43	Nedim Ökmen	2.400	1.527	61
Ekrem Çetin	13.500	13.778	49	Nurettin	350	143	71
Fatih Sultan Mehmet	800	1.624	33	Okçular	350	490	42
Gaziler	250	305	45	Osman Gazi	850	523	62
Hacı Gümüş	280	140	67	Öncüpınar	750	1.350	36
Hacı İlyas	170	116	59	Polat Paşa	1.350	1.108	55
Hakverdi	450	355	56	Saraç Mehmet Çavuş	1.000	1.261	44
H. Kamil Demirbaş	1.200	933	56	Şehit Sakıp	1.300	1.096	54
Helvacioğlu	650	2.276	22	Şhitler	300	432	41
Hindioğlu	750	309	71	Şih Abdullah	1.500	980	60
Hürriyet	1.600	973	62	Şih Ahmet	350	374	48
İnnaplı Kütah	500	286	64	Şih Mehmet	1.000	2.093	32
İslambey	380	318	54	Şihlar	380	171	69
İsmet Paşa	3.600	3.796	49	Şörhabil	500	708	41
Tosyalı	1.550	876	64	Tabakhane	330	257	56
K. Sultan Süleyman	1.500	1.458	51	Tekye	400	193	67
Karaali	400	460	47	Tırıklı	700	213	77
Kartalbey	1.100	995	53	Vaiz	350	408	46
Yaşar Aktürk	1.000	4.958	17	Yedi Aralık	800	866	48
Zeytinli	1.050	454	70				

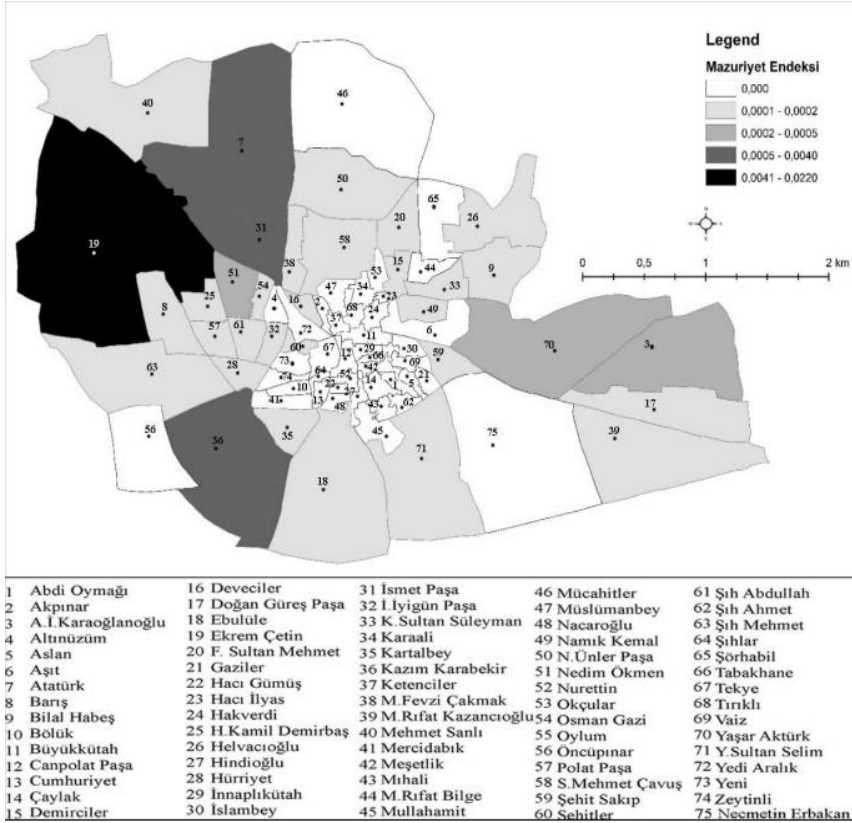
Kaynak: Cengiz ve İncili, 2022: 212

Tabloya göre yüzey alanı küçük olan ve genel olarak kent merkezinde yer alan Abdioymağı, Aşıt, Canbolat Paşa, Deveciler, Hakverdi, Hürriyet, Tosyalı, Kartalbey, Mercidabık, Meşetlik, Mihali, Nedim Ökmen, Şehit Sakıp, Tekye, Zeytinli gibi Mahalleler Suriyeli nüfus açısından oldukça yoğun alanlardandır. Bu bölgelerde bulunan konutlar çoğunlukla Kilis'in eski avlulu evlerindendir. Bu evler nispeten daha büyük ve kira olarak da daha uygun olduğu için birkaç Suriyeli aile bu evlerde birlikte kalabilmektedir. (Cengiz ve İncili, 2022: 213). Diğer taraftan Ekrem Çetin Mahallesi kentin daha dış bölgesinde yer alsa da Suriyelilerin yoğun bir şekilde yaşadığı mahallelerden olmuştur. Çünkü bu mahalle eski yapıların yoğunluğu ve düşük kira tutarları ile Suriyelilerin ihtiyaçlarına cevap veren önemli alanlardandır.

Suriye'de iç savaşın devam etmesi, Suriyelilerin uzun süre Türkiye'de kalmalarına neden olmuştur. Bu durum Suriyelilerin bulundukları mahallelerde önemli değişiklikler ortaya çıkarmıştır. Lefebvre'nin "her toplum kendi mekânını üretir" düşüncesinin (Lefebvre, 2019: 30) tezahürü olarak Suriyeliler de özellikle yoğun yaşadıkları mahallelerde kendi yemeklerini satan lokantalar, kendi ekmeklerini yapan fırınlar, kendi kıyafet tarzlarına uygun kıyafetler satan konfeksiyonlar gibi işletmeleri faaliyete geçirmeye başlamışlardır. Bu da Suriyeli yoğun mahallelerde yaşayan Kilislileri, Suriyelilerin görece daha az yoğunlukta olduğu diğer mahallelere doğru göçe itmeye başlamıştır. Kilis'te Suriyeli nüfusun daha az yoğun olduğu Necmettin Erbakan, Mehmet Sanlı, Mehmet Rıfat Kazancıoğlu gibi mahalleler daha konforlu ve daha yüksek kiralara sahip evlerin bulunduğu alanlardandır. Bu mahalleler gerek evlerinin daha az insan yaşamaya uygun olması gerekse yüksek kira tutarları nedeniyle Suriyelilerce çok daha az tercih edilmiştir. Ayrıca Kilis istihdam koşullarının oldukça kısıtlı olduğu bir ekonomik yapı sergilediğinden Kilis'te yaşayan Suriyeliler de bu durumdan payına düşeni almışlardır. Birçoğu işsizlikle ya da çok düşük ücretli,

dönemsel, kısmi zamanlı işlerle geçimlerini sağlama yoluna gitmişlerdir. Bu da Suriyelilerin Kilis'teki yaşantılarında önce ekonomik olma durumunu gözetmelerine sebep olmaktadır. Aşağıdaki haritada Suriyelilerin yoğun yaşadığı mahalleler aktarılmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere Suriyelilerin Kilis'te kentsel mekânda ayrıştığı ortaya çıkmaktadır.

Şekil 4.2. Kilis'te Suriyelilerin Yoğun Yaşadığı Mahalleler

Kaynak: Cengiz ve İncili, 2022: 217

Göç İdaresi Başkanlığının 2025 yılı kasım ayı verilerine göre Kilis'te yaşayan Suriyeli sayısı 49.034 kişi ve Suriyelilerin yerli halka oranı da %23,83 olarak aktarılmıştır. Bu oranla Kilis, Türkiye'de en yoğun Suriyeli yaşayan il statüsünü devam ettirmiştir.

Esed rejiminin düşmesiyle birlikte Kilis'te yaşayan Suriyeliler de Suriye'ye dönmeye başlasalar da henüz göç eden sayısı çok azdır. Suriye'de istikrar ortamının sağlanmasıyla birlikte Kilis'te yaşayan Suriyelilerin de büyük çoğunluğunun göç edeceği tahmin edilmektedir.

Suriyelilere Uygulanan Göç Yönetimi

Suriyeliler 2011 yılından itibaren kitleler halinde Türkiye'ye göç etmiştir. Göç sürecinde Türkiye Suriyeliler için açık kapı politikası çerçevesinde sınırına gelen her bir Suriyeliyi hiçbir ayırım gözetmeksizin ülkeye almıştır (Özbey, 2022: 722). İlk Suriyeli grup Hatay'dan Türkiye'ye giriş yapmıştır. Hatay'da Suriyeliler için Yayladağı Geçici Barınma Merkezi kurulmuştur. Ancak Suriyelilerin kitleler halinde göçü devam etmiş ve artık geçici barınma merkezi kapasitesinin çok üzerinde sayıya ulaşılmıştır. Gönüllü olarak Yayladağı Geçici Barınma Merkezinden ayrılmak isteyen Suriyelilere, İstanbul ve Antalya illeri hariç olmak üzere, diğer illerde ikamet izni verilmeye başlanmıştır (Çataklı ve Taşdoğan, 2024: 239). Bu uygulamayla birlikte Suriyeliler Türkiye'nin dört bir yanına yayılmaya başlamıştır. Suriye'de iç savaşın derinleşmesiyle birlikte çok kısa süre içerisinde sayıları milyonlarla ifade edilebilecek seviyeye ulaşan Suriyeliler özellikle Suriye sınırına yakın illerde yoğun nüfuslara ulaşmışlardır. Bu illerde de geçici barınma merkezleri kurularak Suriyelilerin bir kısmı bu merkezlerde barındırılmaya başlanmıştır. Türkiye'de Suriyelilerin iskânını düzenlemek adına Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında Antalya, Sakarya, Aydın, Kocaeli, Bursa, Kırklareli, Çanakkale, Hatay, İstanbul, Düzce, İzmir, Muğla, Edirne, Tekirdağ ve Yalova illeri için geçici koruma kayıtları dondurulmuş ve bu illerde kayıtsız olan veya başka illerde kaydı bulunan Suriyeliler diğer illere yönlendirilmiştir (Polat ve Çiçek, 2023: 68).

Türkiye'de özellikle Suriyelilerin yoğun yaşadığı illerde pek çok değişiklik yaşanmıştır. Çünkü Suriyeliler şehir merkezlerine

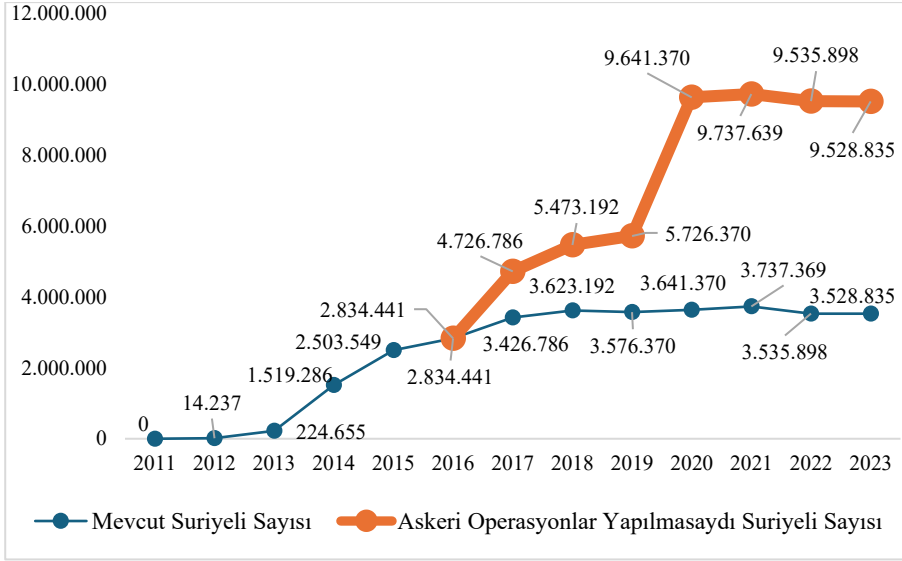
gelişi güzel dağılmış ve gündelik hayatın içerisinde yerli nüfusla birlikte yaşamaya başlamıştır. Türkiye’de bu göç akınını yönetmek üzere birtakım tedbirlerin alınması gerekliliği gün yüzüne çıkmıştır. Çünkü bu illerde altyapı, ekonomi, sosyal yaşantı, eğitim, sağlık, konut gibi başlıklar problem yaşanma olasılığı hayli yüksek başlıklardan olmuştur. Ayrıca göç yönetiminin esaslarını belirlemek adına kapsayıcı ve günün şartlarına uygun bir kanuna duyulan ihtiyaç, Suriyelilerin hukuki statüsünün belirsizliği, göç politikalarını uygulamak ve gerektiğinde denetlemek adına doğrudan göç kurumlarının olmaması, göç konusunda yetişmiş insan gücüne duyulan ihtiyaç gibi durumlar da Türkiye’yi göç yönetiminde değişikliğe zorlayan önemli başlıklardan olmuştur.

Türkiye’de Suriyelilerin çok kısa sürede yaklaşık 3,6 milyon nüfusa ulaşması ve sayılan faktörlerin de etkisiyle Türkiye’nin göç konusunda, mevzuat, yönetim, kurumsallaşma gibi başlıklarda önemli değişiklikler meydana gelmiştir (Özdemir Dal, 2022: 83). Bu doğrultuda ilk olarak göç mevzuatında gereksinim duyulan yasal düzenleme yapılmıştır. 11 Nisan 2013 tarih ve 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çıkarılarak göç yönetiminde hem mevzuat hem de kurumsallaşma adına önemli bir değişiklik yapılmıştır. Kanun günün şartlarına ve uluslararası mevzuata uygunluğunun yanında ulusal çapta kamu kurum ve kuruluşlarının desteği ile yönetim ilkeleri çerçevesinde hazırlanmıştır. Kanunla birlikte göç yönetimi konusunda kurumsallaşmaya gidilerek hem merkezi hem de yerel çapta göç kurumları oluşturulmuştur. Merkezi çapta İçişleri Bakanlığı’na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurularak daha önce göç yönetimi konusunda yetkili kılınan Emniyet, Jandarma, afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı gibi kurumlardan bu yetkilerin büyük çoğunluğu Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne aktarılmıştır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2021 yılında Göç İdaresi Başkanlığına dönüştürülmüştür. Başkanlığa bağlı ve taşrada il düzeyinde il göç

idareleri kurularak göç yönetimi konusunda taşra teşkilatlanması da tamamlanmıştır. Suriyeliler Türkiye’de geçici koruma statüsüne alınarak Suriyeliler için kullanılan ve geçerliliği olmayan misafir, göçmen, sığınmacı, mülteci gibi farklı söylemlere son verilmiştir (Şimşek, 2018: 377).

Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle Suriye’nin kuzeyinde etkili olmaya başlayan terör örgütlerine karşı Türkiye sınır ötesi operasyonlar yapmaya başlamıştır. Bu askeri operasyonlarda temel amaç Türkiye’nin hemen yanı başında bulunan terör kaynağını yok etmek, Suriye sınır hattı boyunca güvenlik koridoru oluşturmak ve bu alanda yaşayan Suriyelilerin yerinden edilmelerini engelleyerek Türkiye’ye bu bölgeden yapılacak olası göçlere engel olmaktır. Bu doğrultuda Türkiye 2018 yılından itibaren Suriye’nin kuzeyine Zeytin Dalı, Barış Pınarı, Bahar Kalkanı gibi büyük çaplı askeri operasyonlar yaparak bu bölgede terörden temizlenmiş alanlar oluşturmuştur (Babahanoğlu, 2023: 413). Bu operasyonların en önemli sonuçlarından birisi de Türkiye’ye yönelen Suriyeli göçünü kaynağında önlemedir. Bu operasyonlarla birlikte Suriye’nin terörden temizlenen alanlarında Suriyelilerin büyük çoğunluğu yaşantılarına devam etmiş, hatta terör örgütlerinin bölgeden temizlenmesiyle birlikte bu bölgeden Türkiye’ye göç edenlerin bir kısmı tekrar yaşam alanlarına dönmüşlerdir.

Şekil 4.3. Suriye'ye Yapılan Askeri Operasyonlarla Türkiye'ye Göçü Engellenen Suriyeli Sayısı

Kaynak: Çataklı ve Taşdoğan, 2024: 249

Yukarıdaki şekle göre yapılan askeri operasyonlardan Zeytin Dalı Operasyonu ile yaklaşık 550.000, Barış Pınarı Operasyonu ile yaklaşık 300.000 ve Bahar Kalkanı Operasyonu ile yaklaşık 4.000.000 ve toplamda 4.858.000 Suriyelinin Türkiye'ye göçünün önüne geçilmiştir. Ayrıca bu bölgede 85.305 konut yapımı gerçekleştirilerek 71.809 aileye barınma imkânı sunulmuştur. Ek olarak bölgede gündelik yaşama dair hayata tutundurma noktasında tedbirler alınarak gönüllü geri dönüş için uygun ortam hazırlanmış ve toplamda 550.000 Suriyelinin bölgeye geri dönüşü sağlanmıştır (Çataklı ve Taşdoğan, 2024: 249). Bu doğrultuda Suriyeli göçüne dair göç yönetimi çok boyutlu bir yapı sergileyerek hem ülke içinde hem de ülke dışında faaliyetlerde bulunulmuştur.

Türkiye'de 2011 yılından beri Suriyelilere yönelik göç yönetimi zaman zaman farklı uygulamaları ortaya çıkarmıştır. Özellikle bazı yerel yöneticiler Suriyelileri istemediklerini beyan ederek Suriyelilere yönelik uygulanan ve genel kabul gören

uygulamalara karşı bir tutum içerisinde olmuşlardır. Ancak bu durum oldukça sınırlı kalmıştır. Suriyelilere yönelik uygulanan göç yönetimi genel olarak değerlendirildiğinde ise bazı uygulamaların Suriyelilerin Türkiye'ye entegrasyonunu sağlamaya yönelik olduğu bazılarının ise uygulanan entegrasyon politikalarına aykırılıklar barındırdığı gözlemlenmektedir. Bu doğrultuda Türkiye'de Suriyeli göçünün yönetimi noktasında entegrasyon politikaları ve entegrasyona aykırı uygulamalar aşağıda aktarılmıştır.

Suriyelilere Kilis'te Uygulanan Entegrasyon Politikaları

Suriye'de terör örgütlerinin güçlenmesi, üçüncü ülkelerin müdahaleleri, muhalif gruplarla sürekli silahlı mücadelelerin yaşanması iç savaşı derinleştirmiştir. Bu durumda Türkiye'de bulunan Suriyelilerin de kısa süre içerisinde ülkelere dönemeyecekleri anlaşılmıştır. Türkiye'de özellikle Kilis ili gibi Suriyeli yoğun kentlerde olası toplumsal çatışmaları önlemek, Suriyelilerin Türkiye'ye uyumunu, yerli halkın da Suriyelileri kabulünü sağlamak adına politikalar geliştirilmiş ve uygulanmaya başlanmıştır. Bu politikalar dil eğitiminden sağlığa, ekonomik politikalardan sosyal ve kültürel politikalara kadar pek çok alanı kapsamaktadır.

Sosyal ve Kültürel Politikalar

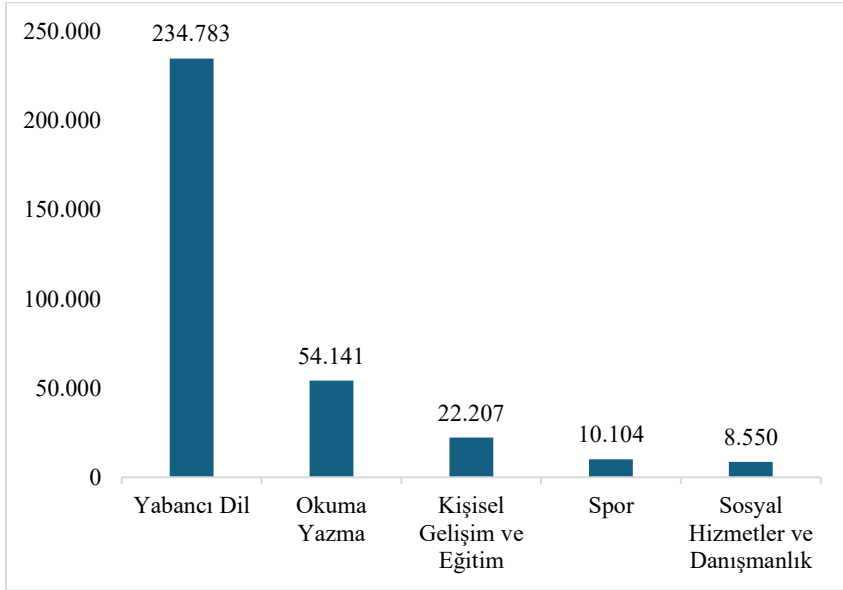
Suriyelilerin Türkiye'ye gelmeye başlamasıyla birlikte Türkiye'de özellikle devlet büyüklerinin Suriyeliler için misafir, muhacir, savaş mağduru gibi ifadeler kullanarak Suriyelilere karşı olumsuz tavır alınmasının önüne geçilmek istenmiştir. Müslümanların baskılardan dolayı 622 yılında Mekke'den Medine'ye göç etmesiyle neticesinde göç eden Mekke halkına muhacir, göç edilen yerde bulunan yerli Medine halkına da ensar denilmiş ve bu iki halk arasında çok sıkı sosyal ilişkiler ortaya çıkmıştır. Bu durum İslam tarihinde hicret olarak aktarılmıştır

(Ayrancı, 2018: 45). Suriyelilerin Türkiye'ye göçü noktasında da hicret olayına sık sık atıfta bulunulmuştur. Türkiye'ye gelen Suriyelilerin muhacir, Türk halkının da ensar olduğu hükümetçe sıklıkla aktarılarak bu iki toplum arasında uyum ve kabul aşamalarının gerçekleşmesi hususunda tarihi bir olay örnek alınmıştır. Bunun yanında diğer bir aktif söylem de Suriyelilerin Müslüman kimliği üzerinden gerçekleşmiştir. Suriyelilerin Türkiye'ye sığınan Müslüman kardeş olduğu aktarılarak ümmet düşüncesiyle diğer ayrılıkçı düşüncelerin önüne geçilmek istenmiştir (TRT Haber, 2025).

Kilis'te de bu kapsamda gerek yerel yönetim birimleri gerekse sivil toplum kuruluşları çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. İlk olarak Kilis'e göç eden Suriyeliler için iki adet geçici barınma merkezi kurularak Suriyelilerin barınma, yeme içme, güvenlik, sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır (Paksoy ve Özgüven, 2017: 62). Daha sonra Kilis'te Suriyelilere iş yeri açma izni verilerek Suriyelilerin sosyal ve kültürel özelliklerini yansıtan ve bu doğrultuda faaliyette bulunan lokanta, konfeksiyon, fırın, gibi iş yerleri açılmıştır. Bu mekânlar bir taraftan Suriyelilerin kendi sosyal ve kültürel kodlarını Kilis'te de devam ettirebilmelerine olanak sağlarken diğer taraftan da yerli halka kendi kültürlerini tanıtmaya imkânına sahip olmuşlardır.

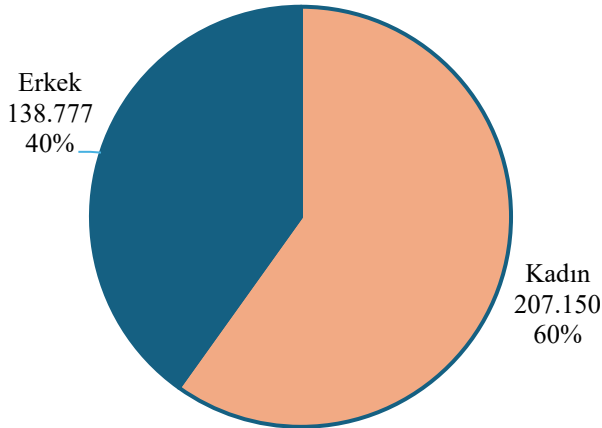
Suriyelileri Türkiye'de bulundukları illere tutundurmaya yönelik farklı alanlarda pek çok kurslar düzenlenmiştir. Bu kurslar halk eğitim merkezleri bünyesinde açılarak Suriyelilere destek olunması amaçlanmıştır. Bu kapsamda 2014-2018 yılları arasında toplam 345.927 Suriyeli kurslara katılmıştır.

Tablo 4.5. Suriyelilerin Halk Eğitim Merkezlerindeki Kurslara Katılım Sayıları

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı, 2019: 12

Tablo 4.6. Suriyelilerin 2014-2018 Yılları Arası Kurslara Katılım Oranları

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı, 2019: 12

Kilis'te belediye ve valilik aracılığıyla Suriyelilere yönelik ev eşyası, kıyafet, kömür gibi gündelik ihtiyaçları karşılamak amacıyla yardım faaliyetleri yapılmıştır (Memurlar Net, 2025). Burada amaç zor durumda olan Suriyelilerin gündelik yaşantılarını kolaylaştırmaktır.

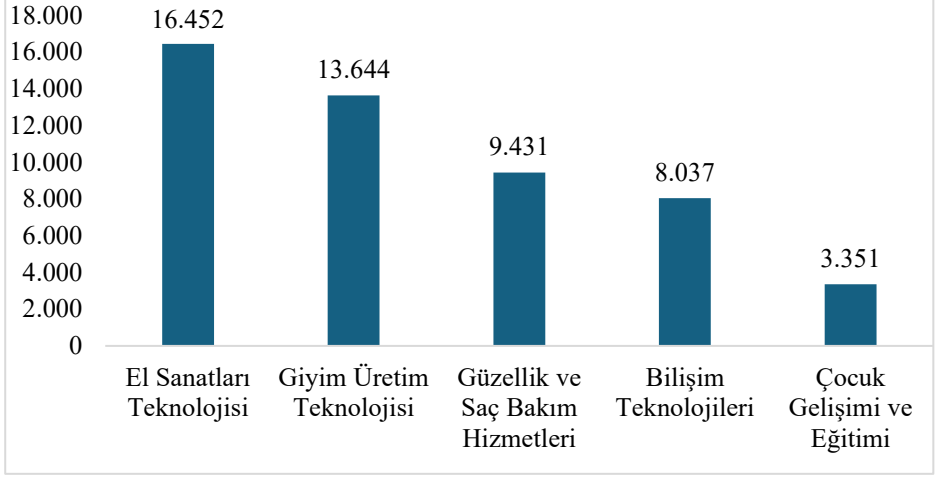
Federal Alman Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı ile Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları birimlerinin ortak finanse ettiği ve Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit tarafından yürütülen Kilis Toplum Merkezi 2018 yılında kurulmuştur. Merkez her ay Kilis'te yaşayan 1.000 Suriyeliye hizmet vermiş ve toplamda 100.000'den fazla Suriyeliye ulaşmıştır. Merkez, Kilis'te yaşayan Suriyeliler ve Kilis yerli halkının barış, güven ve uyum içerisinde birlikte yaşamalarına olanak sağlamak amacıyla faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu kapsamda, Suriyelilerin yaşam koşullarını iyileştirme, sinema ve tiyatro faaliyetleri, gezi faaliyetleri, çocuklar için eğlence faaliyetleri, spor müsabakaları, psikolojik destek faaliyetleri, müzik, resim, dikiş nakış kursları gibi çeşitli alanlarda pek çok faaliyet gerçekleştirilmiştir (Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı, 2020: 3).

İstihdama Yönelik Politikalar

Can güvenliği tehdidi ile ani bir şekilde ülkelerini terk eden Suriyeliler Türkiye'de istihdam konusunda problemler yaşamıştır. Hali hazırda Türkiye'de var olan işsizler kervanına Suriyeliler de eklenmiştir. Bu durumun aşılması noktasında Türkiye Suriyelilere iş yeri açma izni vermiş ve Suriyelilerce 15.000'in üzerinde şirket kurulmuştur. Bu işletmelerde 250.000'in üzerinde kişi istihdam edilmiştir (Köse, 2024: 1). Bunun yanında Suriyeliler için Türkiye'de çeşitli eğitsel kurs ve projeler geliştirilmiştir. Bu kapsamda Suriyelilere yönelik açıcılık, ayakkabı ve tekstile yönelik üretim, bilgisayar destekli üretim, otelcilik hizmetleri, kaynakçılık, tesisatçılık, hasta kabul, kuaförlük gibi meslek edindirme kursları

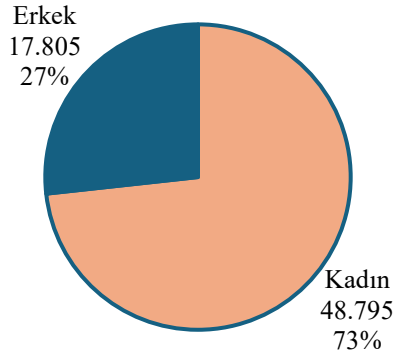
açılmış ve pek çok Suriyeli bu kurslarda eğitim almıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2025; Uluslararası Çalışma Örgütü, 2025).

Tablo 4.7. Suriyelilerin Halk Eğitim Merkezlerindeki Mesleki ve Teknik Kurslara Katılım Sayıları

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı, 2019: 13

Tablo 4.8. Suriyelilerin 2014-2018 Halk Eğitim Merkezlerindeki Mesleki ve Teknik Kurslara Katılım Oranları

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı, 2019: 13

Bu eğitimlerin yanında Türkiye’de Suriyeliler için çalışma izni verilerek onların çalışma hayatına geçişi sağlanmak istenmiştir. Ayrıca çalışma izni ile Suriyelilerin Türkiye’de hayatlarını idame

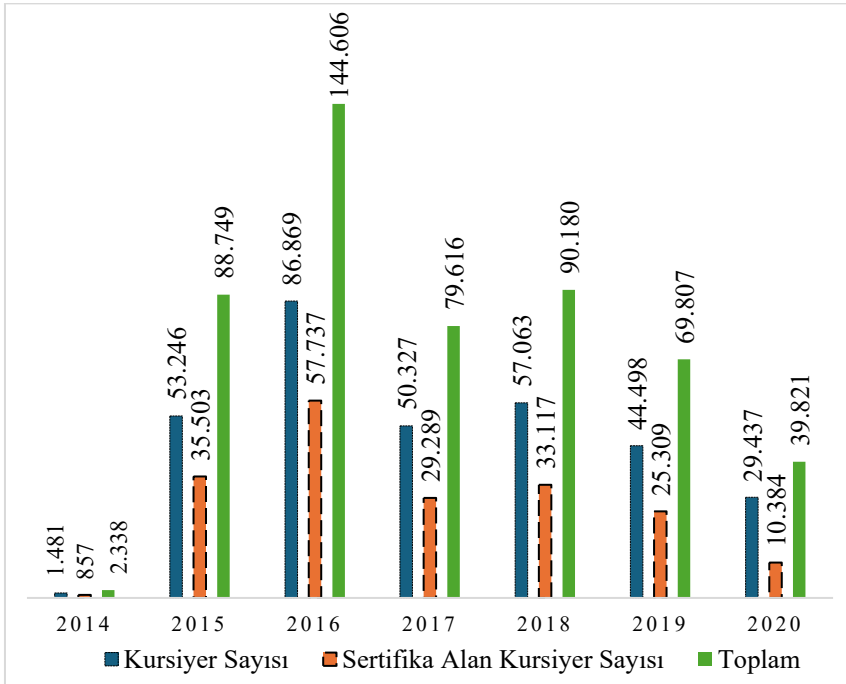
ettirme ve Türkiye'ye tutundurma politikası güdülmüştür. Bu politika dâhilinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın 2023 yılı çalışma izni istatistiklerine göre Türkiye geneli 108.520 Suriyeliye çalışma izin belgesi verilmiştir. Aynı istatistiki verilere göre Kilis'te çalışma izni verilen yabancı sayısı ise sadece 989 kişi ile sınırlı kalmıştır. Kilis'te yaşayan Yabancıların neredeyse tamamının Suriyeli olduğu düşünüldüğünde Kilis'teki Suriyelilerin büyük çoğunluğunun çalışma izin belgesi olmadan çalışma hayatına katıldığı ortaya çıkmaktadır (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2025). Ayrıca Kilis ilinde sanayi, ticaret ve turizm gibi iş kollarının istihdam konusunda oldukça yetersiz kalması bu konuda Suriyelileri daha büyük problemlerle karşı karşıya bırakmıştır. Suriyeliler Kilis'te yaşantılarını devam ettirmek adına genelde inşaat ve tarım işçiliği, hamallık gibi ara eleman düzeyinde ucuz işgücü olarak konumlanmıştır (Efe vd., 2022: 85). Suriyelilerin ilde kısa sürede nüfusu iki katına çıkarması ilin ekonomik göstergelerinde canlılık oluşmasını da sağlamıştır.

Dil Eğitimi

Suriyelilerin Türkiye'de yerli halkla iç içe yaşaması noktasında öne çıkan en önemli araçlardan biri de dil faktörüdür. Her iki milletin aynı kentsel mekânı paylaşabilmelerini sağlamak adına dil ve bu bağlamda iletişim probleminin çözülmesi gerekliliğinden hareketle Suriyelilere dil eğitim programları düzenlenmiştir. Bu doğrultuda öncelikle Suriyelilerin durum tespiti yerinde olacaktır. Kalkınma Bakanlığınca 2015 yılında yapılan saha araştırmalarına göre Suriyelilerin kendi dillerinde okuryazar olmayanların oranı %33 olarak tespit edilmiştir. Okuryazar olup ancak herhangi bir okul diplomasına sahip olmayanların oranı %13 olarak aktarılmıştır (Erdoğan ve Çorabatır, 2023: 20). Mevcut durumda Türkiye'deki Suriyelilerin kendi ana dilinde bile okuryazar oranının düşük olduğu düşünüldüğünde Türkiye'de yerli halk ile iç içe bir yaşantı sürmeleri noktasında Suriyelilere Türkçe dil eğitimi verilmesi konusunda

önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar genel olarak halk eğitim merkezleri koordinesinde gerçekleştirilse de üniversiteler, yerel yönetim birimleri, sivil toplum kuruluşları da Türkçe kursları açarak Suriyelilere konuşma, okuma, anlama, yazma gibi hususlarda eğitimler vermiştir. Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğünce farklı yaşlarda bulunan Suriyelilere verilen bu Türkçe eğitimlere 2014-2020 yılları arasında toplam 322.931 Suriyelinin katıldığı aktarmıştır. Bu eğitimler 6-12 yaş, 13-17 yaş ve yetişkinler olmak üzere üç grup şeklinde ve üç seviye olarak gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4.9. Suriyelilere Yönelik 2014-2020 Yılları Arası Okuma Yazma ve Türkçe Kursları

Kaynak: Bulut, 2022: 136

Kilis'te de Suriyelilere yönelik Türkçe dil kursları açılarak eğitimler verilmiştir. Bu konuda Kilis Halk Eğitim Merkezi, Kilis 7

Aralık Üniversitesi, Kilis yerel yönetim birimleri uhdesinde açılan kurslarda Suriyelilerin Türkçe öğrenmesi sağlanmıştır. Suriyelilere Türkçe öğretim politikası ile bir arada yaşayan iki halkın sağlıklı iletişim kurmalarının önündeki engel kaldırılmak istenmiştir. Ayrıca Türkçe kursları Suriyelilerin Kilis'e ve Kilisliyle uyum sağlaması yönünde atılan en önemli adımlardan biri olmuştur.

Ekonomik Yardımlar

Suriye'den Türkiye'ye ani ve kitlesel göç gerçekleştiren Suriyelilerin çoğu yollarında maddi ve ayni olarak kayda değer pek bir şey getirememiştir. Bu nedenle pek çoğu Türkiye'de barınma ve gıda gibi en temel ihtiyaçlarını dahi karşılamakta güçlükler yaşamıştır. Suriyelilerin bu kötü durumlarını iyileştirmek adına Türkiye önemli mali kaynak ayırmıştır. Bu doğrultuda insani yardımın gayri safi milli hasılaya oranı olarak Birleşmiş Milletlerin %0,7 hedefi, Türkiye tarafından 2021 yılında %0,96 oran ile aşılmıştır. Türkiye bu oran ile Lüksemburg'un ardından dünyada en çok yardım yapan ikinci ülke olarak kayda geçmiştir. Türkiye'nin bu sıralaması 2022 yılında da devam etmiş ve Türkiye 5.587.000 dolar insani yardımda bulunmuştur (Anadolu Ajansı, 2025).

Türkiye'deki Suriyelilere Türkiye'nin yanında diğer devletler ve uluslararası kuruluşlar da yardımlarda bulunmuştur. Bu yardımlardan en dikkat çeken Sosyal Uyum ve Yardım Projesi adıyla Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları Birimi tarafından finanse edilmektedir. Proje, Türk Kızılay ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinesinde 28 Kasım 2016 tarihinde başlatılmıştır. Projenin amacı Türkiye'de yerleşik bulunan ve temel insani ihtiyaçları karşılamada güçlük çeken yabancılara destek vermektir. Tutarlar Halkbank'ın verdiği kıızılaykart üzerinden her ay düzenli ve nakit olarak yabancılara hesabına aktarılmaktadır (Türk Kızılay, 2025). Barınma, gıda, giyim gibi en temel ihtiyaçların karşılanmasına yardım eden bu destek, ailedeki her birey için 500 ₺ tutarındadır. Proje kapsamında bu destekten yararlananlar için

sahada çalışmaları yapılarak projenin amacı, kapsamı, içeriği, aylık tutarın yeterliliği gibi konular araştırılmaktadır. 2024 yılı aralık ayı itibariyle projeden yararlananların sayısı 1.081.848 olarak gerçekleşmiştir. Proje kapsamında toplam 30,4 milyar  tutarında nakit desteği sağlanmıştır (Türk Kızılay, 2025). Bu kişilerin büyük çoğunluğu Suriyelilerden oluşmaktadır.

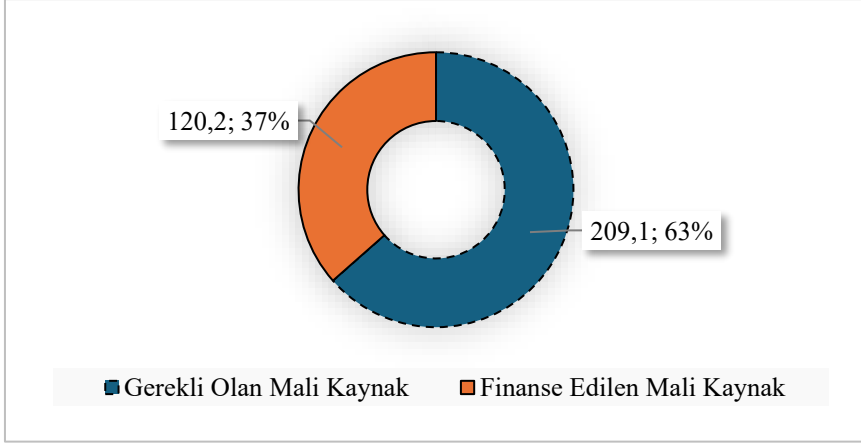
Türkiye’de yabancılara yönelik ve Avrupa Birliği’nin finanse ettiği diğer bir proje de Tamamlayıcı Sosyal Uyum Yardımı Projesidir. Proje, Türkiye’de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ile Türk Kızılay tarafından yürütülmektedir. Proje, Türkiye’de yerleşik bulunan ve herhangi bir gelir getirici işte çalışması mümkün olmayan bireyleri kapsamaktadır. Bu bireylerin toplumsal yaşantıda insani ihtiyaçlarını onurlu bir şekilde sağlamalarına destek olmak amacıyla hazırlanan proje, yine kızılıykart üzerinde her aile için aylık ve nakit olarak ödemeleri içermektedir. Her aileye 2024 yılı için aylık 700  ve tam bağımlı veya ağır engelli bireyler için bu ödemeye ek aylık 2.400  demeler yapılmaktadır. Proje kapsamında 364.740 kişiye toplamda 8,4 milyar  ödeme yapılmıştır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2025). Yine sayıları itibariyle proje kapsamına alınan yabancılara büyük çoğunluğunu Suriyeliler oluşurmaktadır.

Yapılan maddi yardımlardan birisi de eğitime ilişkin Yabancılara Yönelik şartlı Eğitim Yardımı Projesidir. Projenin detayları, Türkiye’de okul çağında çocuğu bulunup maddi güçlükler yaşayan Türk ailelere 2003 yılından itibaren yapılan yardımlar baz alınarak geliştirilmiştir. Projenin finansmanı Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım Birimi, Norveç Hkmeti ve Amerika Birleşik Devletleri Nüfus, Mlteçiler ve G Dairesi tarafından sağlanmaktadır. Projede iş birliğini sağlayan Birleşmiş Milletler ocuklara Yardım Fonu Türkiye’de bulunan yabancı uyruklu çocukların eğitimlerini desteklemek adına saha çalışmalarına başlamış ve 2017 yılı itibariyle proje uygulanmaya başlanmıştır.

Projenin Türkiye tarafında ise Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Türk Kızılay faaliyetinde bulunmaktadır. Projenin temel amacı çocukların eğitiminde devamlılığı sağlamaktır. Proje kapsamında iki farklı gruba yönelik çeşitlendirilmiş ödemeler yapılmaktadır. Bunlardan ilki anaokulu ile lise çağı arasındaki çocukları kapsayan gruptur. Proje kapsamında bu yaş grubunda bulunup okula devam eden her bir kız çocuğuna 100 ₺, erkek çocuğuna ise 90 ₺ tutarında aylık nakdi yardım yapılmaktadır. Diğer grup ise lise eğitimine devam eden öğrencileri kapsamakta olup her bir kız öğrenciye aylık 150 ₺ ve erkek öğrenciye ise aylık 130 ₺ nakdi yardım yapılmaktadır (Mülteciler Derneği, 2025). Projeden faydalananların ilgili ayda 4 günden fazla devamsızlık yapması durumunda bu kişiler proje kapsamı dışına alınmaktadır. Projeden 2024 yılı kasım ayı itibariyle en az bir defa yararlananların sayısı 423.912 kişidir. Proje kapsamında toplamda yaklaşık 3,3 milyar ₺ yardımda bulunulmuştur (Türk Kızılay, 2025). Projeden faydalananların büyük çoğunluğunu yine Suriyeliler oluşturmaktadır.

Suriyeliler konusunda Türkiye'ye finansal destekler yapılsa da bu destekler oldukça yetersiz kalmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütünün raporuna göre 30 Eylül 2024 tarihi itibariyle Türkiye'deki büyük çoğunluğu Suriyeli olan yabancılar için 329,3 milyon dolar finansmana ihtiyaç duyulmaktadır. Bu finansmanın 2024 yılı eylül ayı itibariyle %37'lik kısmı olan 120,2 milyon doları finanse edilmiştir. Kalan %63'lük dilime tekabül eden 209,1 milyon dolarlık finansman açığı hâlâ devam etmektedir (United Nations High Commissioner For Refugees, 2024: 2).

Şekil 4.4. Türkiye’ye Yapılan Mali Yardımlar ve Yardım Taahhütleri (Milyon \$)

Kaynak: United Nations High Commissioner for Refugees Agency, 2025

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin 2024 yılı eylül ayı verilerine göre Türkiye’ye 120 milyon dolar mali yardım yapılmıştır. Ancak bu tutar Suriyeliler için gerekli olan mali kaynağın sadece %37’lik kısmına tekabül etmektedir. Yapılan her bir maddi yardım aslında Suriyelileri Türkiye’ye tutundurma amacına hizmet etmektedir. Bu sayede göç süreci Türkiye topraklarında durdurulmakta ve sadece maddi yardımlar yapılarak özellikle Suriyelilerin ABD ve Avrupa’ya yayılmaları engellenmek istenmektedir. Yapılan her maddi yardımdan Kilis’te yaşayan Suriyeliler de faydalandırılmaktadır. Bu yardımlar onların Kilis’e entegrasyonunda önemli rol oynamaktadır.

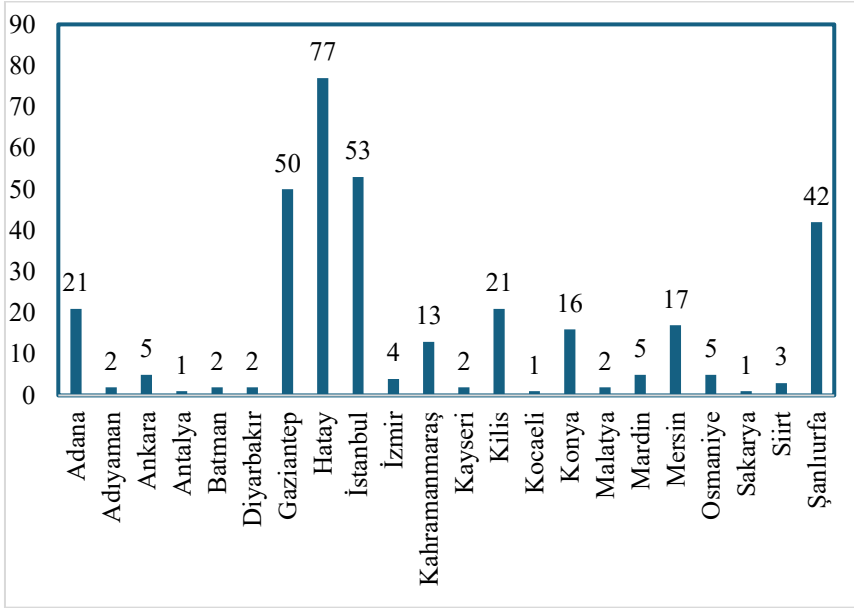
Suriyeli Çocuklara Dair Eğitim Politikaları

Suriyelilerin Türkiye’ye entegrasyonunda kullanılan en önemli araçlardan birisi de eğitim politikasıdır. Suriyelilerin Türkiye’deki çocuk sayıları dikkate alındığında sadece Suriyeli çocuklara yönelik eğitim faaliyetlerinin yapılması pek çok açıdan imkânsızlıklar barındırmaktadır. Bunun yanında çocukların bulundukları ortama çabuk uyum sağlamaları, dil öğrenme becerinin

daha yüksek olması gibi durumlar düşünüldüğünde Suriyeli çocuklar için uyum fırsatının kaçırılmaması adına Suriyeli çocuklar da bulundukları illerde herhangi bir Türk çocukla aynı statüde değerlendirilerek eğitim programına dâhil edilmiştir. Bu sayede Suriyeli çocuklar Türkçe öğrenerek uyum sürecini çabuk atlatma, yerli halkın çocuklarıyla iletişimi geliştirerek onlarla yakın ilişkiler kurma, eğitim alarak vasıflı bireyler haline gelme, suç unsurlarına kapalı bir durumda olma gibi pek çok açıdan desteklenmiştir. Kimi Türkiye’ye çocuk yaşta gelmiş kimi ise Türkiye’de doğmuş olan bu çocuklar için Türkiye’deki eğitim politikası oldukça önem arz eden bir yapıdadır.

Suriye’nin iç savaş öncesi 2011 yılı eğitim programı verilerine göre ilköğretim ve lise çağındaki çocuklarda okullaşma oranı %62 olarak gerçekleşmiştir (Erdoğan ve Çorabatır, 2023: 20). Hali hazırda okullaşma oranının düşük seyrettiği Suriyeli çocukların Türkiye’de eğitime kazandırılması oldukça önemli hale gelmiştir. Göç İdaresi Başkanlığının 16.01.2025 tarihli verilerine göre Türkiye’de okul çağında bulunan 5-18 yaş arası Suriyelilerin sayısı 1.026.808 olarak ortaya konulmuştur (Göç İdaresi Başkanlığı, 2025). Bu denli yoğun nüfus için Türkiye’de eğitim politikası olarak ilk uygulama Geçici Eğitim Merkezlerinin kurulmasıdır. Bu merkezlerde Suriyeli gönüllü eğitimciler çadır, konteyner, prefabrik gibi yapılardan oluşan sınıflarda Suriyeli çocuklara eğitimler vermiştir. Geçici Eğitim Merkezlerinde uygulanmak üzere Suriye eğitim müfredatından uyarlamalar yapılarak yeni bir müfredat oluşturulmuştur. Bu yeni müfredata göre 2011-2013 yılları arasında Suriyeli öğrenciler Arapça ile eğitimlerine devam etmiştir (Tanrıkulu, 2018: 2587).

Tablo 4.10. Türkiye’de Kurulan Geçici Eğitim Merkezleri

Kaynak: Tanrıkulu, 2018: 2594

Daha sonra Türkiye’de Suriyeli sayısının katlanarak artmasıyla birlikte 2014-2015 yılı geçiş dönemi olarak değerlendirilmiş, bu süreçte geçici eğitim merkezleri aşamalı bir şekilde kapatılmaya başlanmıştır. 2016 yılıyla birlikte her bir Suriyeli öğrenci herhangi bir Türk öğrenci ile aynı statüde, aynı haklarla, aynı ortamda, milli eğitim müfredatı çerçevesinde Türkçe eğitim görmeye başlamıştır. Bu süreçte yaklaşık 1 milyon Suriyeli çocuk okullaşmış ve milli eğitim sistemine entegre edilmiştir. Ayrıca Suriyeli çocukların bu entegrasyonunu sağlamak adına Türkçe dil eğitimleri verilmiş, okuldan bir şekilde kopan Suriyeli çocuklar tekrar okullara kaydedilerek geçmiş dönemlerin telafileri gerçekleştirilmiş, yaz okulları açılarak hızlandırılmış kurslar da verilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2025).

Tablo 4.11. Türkiye’deki Suriyeli Öğrencilerin Yıllar İtibariyle Eğitim Kademelerine Göre Dağılımı

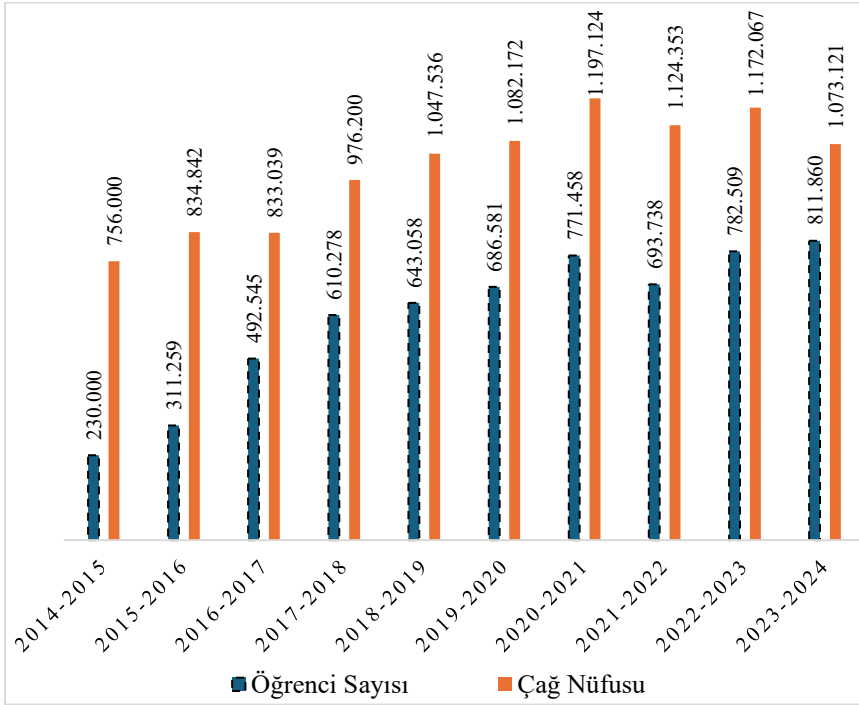
Eğitim-Öğretim Yılı	Okul Öncesi		İlkokul		Ortaokul		Lise		Toplam	
	Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oran %	Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oran %	Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oran %	Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oran %	Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oran %
2016-2017	25.761	31	308.638	76	106.257	45	51.889	24	492.545	59
2017-2018	36.548	39	374.303	78	137.613	50	61.813	23	610.278	62
2018-2019	32.198	33	365.535	95	173.252	57	72.073	26	643.058	61
2019-2020	35.553	31	338.807	88	222.703	69	89.518	33	686.581	63
2020-2021	35.707	28	353.130	79	271.645	77	110.976	39	771.458	64
2021-2022	43.202	36	311.822	74	263.492	78	75.222	29	693.738	61
2022-2023	50.102	41	335.689	77	283.478	79	113.240	42	782.509	66
2023-2024	56.050	47	365.000	90	278.593	93	112.217	43	881.860	75

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2023: 66

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan rapora göre 2014 yılında Türkiye’deki Suriyeli çocukların okullaşma oranı %30

ile başlamış (Milli Eğitim Bakanlığı, 2025) ve 10 yıllık süreçte bu oran hızla artarak %75'e yükselmiştir. 2023-2024 eğitim öğretim yılında Türkiye'deki okullara kayıtlı toplamda 811.860 Suriyeli öğrenci vardır. Okula çağındaki Suriyeli çocukların sayısı dikkate alındığında yaklaşık 200.000 Suriyeli çocuk hâlâ okullara kazandırılmamıştır (Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2023).

Tablo 4.12. Türkiye'deki Suriyeli Öğrencilerin Yıllara Göre Okullaşma Durumu

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2023: 66

Kilis'te yaşıntılarına devam eden Suriyeli çocuklar da aynı eğitim politikası çerçevesinde mevcut durumda Kilisli çocuklarla bir arada eğitimlerine devam etmektedir. Milli Eğitim Bakanlığının 2023-2024 eğitim öğretim yılı verilerine göre Kilis'te 235 okul, 2016 derslik, 3.349 öğretmen ve 61.037 kayıtlı öğrenci bulunmaktadır. Bu

durumda toplamda okullaşma oranı %95'in üzerinde gerçekleşmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2025). Kilis'te yabancı uyruklu öğrencilerin toplam sayısı 21.343 kişidir. Bu sayının 21.212'si Suriyeli öğrencilerden oluşmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı, 2025). Özellikle Suriyelilerin yoğun yaşadığı mahallelerde öğrencilerin büyük çoğunluğunu Suriyeli öğrenciler oluşturmaktadır.

Kilis İl Milli Eğitim Müdürlüğüne 21.05.2025 tarihli dilekçe ile başvurularak Kilis'te Suriyeli öğrencilere dair istatistiki veriler talep edilmiştir. Bu talep Kilis İl Milli Eğitim Müdürlüğünce uygun görülerek 03.06.2025 tarih ve E-21722023-622.01-133299524 sayılı yazı ile, ilgili istatistiki veriler tarafımıza iletilmiştir. Buna göre Kilis'te okul öncesinde 904, ilkokulda 7.957, ortaokulda 6.362 ve lisede de 2.976 kişi olmak üzere toplamda 18.199 Suriyeli öğrenci eğitimine devam etmektedir. Bu durumda Kilis'te ilk ve ortaöğretimde eğitim gören öğrencilerin %29'u Suriyeli öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 4. 13. Kilis'te Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Kademelerine Göre Dağılımı

Okul Öncesi	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf
904	2.165	1.937	1.995	1.860	1.430	1.539	1.791	1.602	1.108	705	662	501
Toplam: 18.199												

Kaynak: Kilis İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2025

Sağlık Politikaları

Türkiye'de Suriyelilere yönelik yapılan en önemli yardımlardan birisi de sağlık alanında ortaya çıkmıştır. Suriyelilerin

Türkiye’de bulundukları sürede sağlıkla ilgili problemlerini çözmek adına öncelikle yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bunları; Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Geçici Koruma Yönetmeliği, Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar Yönergesi, AFAD ve Sağlık Bakanlığı arasında yapılan protokoller, AFAD- Suriyeli Misafirlerin Sağlık ve Diğer Hizmetleri Hakkında Genelge, Göçmen Sağlığı Merkezleri/Birimlerine Dair Yönerge, Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetine Dair Esaslar olarak sıralamak mümkündür. Yapılan mevzuat çalışmalarıyla birlikte Suriyeliler için acil sağlık hizmetleri, koruyucu sağlık hizmetleri, tedavi edici sağlık hizmetlerinin Türkiye’nin tüm illerinde herhangi bir ücret ödemeksizin verilmesi kararlaştırılmıştır (Gültaş ve Yalçın Balçık, 2018: 196). Bu politika kapsamında Türkiye’deki Suriyelilerin herhangi bir Türk vatandaşı gibi tüm sağlık hizmetlerinden yararlandırılması sağlanmıştır.

Suriyelilerin gerek iç savaş durumunda bozulan sağlık hizmetleri gerekse Türkiye’ye göç süreçlerinde maruz kaldıkları olumsuz şartlar nedeniyle yoğun oldukları illerde hastalıklarda da çeşitlenmeler ve vaka sayılarında artışlar yaşanmıştır. Bu durumda Suriyeliler için, çocuk aşılarının yapılması ve takibi, süregelen hastalıkların tedavisi gibi takip ve tedavi konusunda çalışmalar yoğunlaştırılmıştır (Sezen vd., 2018: 121).

Suriyelilerin en yoğun yaşadığı il Kilis olmuştur. Bu durum Kilis’te sağlık hizmetlerinde bir takım değişikliklere sebep olmuştur. Öncelikle Suriyelilerle birlikte ilde sağlık hizmetlerine olan talep artmıştır. Talep artışıyla birlikte sağlık hizmetlerine erişimde yoğunluk yaşanmaya başlanmıştır. Bu yoğunluk artışı kaynakta yetersizlikler, hizmet kalitesinde aksamalar, fiziki alan yetersizlikleri, yetişmiş sağlık personeli eksiklikleri gibi problemler ortaya çıkarmıştır (Aslan vd., 2018: 56). Problemleri gidermek adına Sıhhat Projeleri kapsamında pek çok Suriyeli sağlık personeli

istihdam edilmiş ve bu personellere yönelik hizmet içi eğitimler yapılarak kaliteli hizmet sunumu desteklenmiştir. Ayrıca Kilis Bab-1 Şifa Göçmen Sağlığı Merkezi kurularak Suriyeliler başta olmak üzere yabancıların sağlık hizmetlerine erişimleri desteklenmiştir (Aydın, 2021: 237).

Vatandaşlığa Kabul Politikası

Suriyelilerin Türkiye’de tutundurulmasında etki ortaya koyan diğer bir politika da onlara Türk vatandaşlığı vermedir. Bu yolla Suriyeliler Türkiye’de herhangi bir Türk vatandaşının sahip olduğu tüm haklara ve yükümlülöklere sahip olmuştur. Türk vatandaşlığına geçen özellikle yetişkin bireyler aileleri için yeni fırsatlar ortaya çıkararak onların da Türkiye’ye tutunmasında önemli rol oynamaktadır. Bu kapsamda 21 Ağustos 2024 tarihinde İletişim Başkanlığı’ndan yapılan açıklamaya göre Türk vatandaşlığına kabul alan kişi sayısı 238.768 kişidir (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2025). Bu sayının Türkiye’de yaşayan Suriyelilere oranı %8,34’tür. Yani Türkiye’deki Suriyelilerin %8,34’ü Türk vatandaşlığına geçerek bu kişilerin ve varsa ailelerinin Türkiye’ye entegrasyonu sağlanmıştır.

Kilis’te Suriyelilerin Entegrasyonunu Zorlaştıran Durumlar

Suriyelilerin Türkiye’ye gerçekleştirdiği yoğun ve ani göç dalgasının yönetimi konusunda Türkiye’de merkezi yönetim ve yerel yönetimler aktif rol oynamıştır. Suriye iç savaşının çok aktörlü bir boyut kazanmasıyla birlikte Türkiye’deki Suriyelilerin uzun yıllar ölkelerine dönemeyeceğine dair görüş ağır basmaya başlamıştır. Bu doğrultuda Suriyelilerin Türkiye’ye entegrasyonu konusunda politikalar güdülse de gerek ölkede gerekse il düzeyinde entegrasyon politikalarına aykırı uygulamalar da ortaya çıkmıştır. Bu uygulamalardan bir kısmı doğrudan göç yönetiminin bir sonucu iken bir kısmı da il özelinde ortaya çıkmıştır. Bu

doğrultuda Kilis ilinde Suriyelilerin Türkiye'ye entegrasyonunu sekteye uğratan faktörler aşağıda aktarılmıştır.

Suriyeli Nüfusun İlde Yoğun Olması

Kilis Suriyeli göçünden en çok etkilenen illerin başında gelmektedir. Suriye ile Kilis ilini ayıran dağ ve akarsu gibi doğal sınır özelliği sergileyen engellerin olmaması, ilde Suriye'ye açılan iki sınır kapısının olması, ilin yerli halkının Suriye ile akrabalık ilişkilerinin olması, iç savaş öncesi sınır ticareti nedeniyle iki bölge arasında ticari ilişkilerin olması gibi sebeplerle Suriyeliler göçte Kilis'i yoğun olarak tercih etmişleridir. Suriyelilerin ildeki sayısı 2017 yılına gelindiğinde 131.000 kişinin üzerine çıkarak yerli halkın nüfusunu geçmiş ve Suriyeli nüfusun yerli halka oranı %100,83 olarak gerçekleşmiştir (Dokuyucu, 2018: 39). Bu denli yabancı nüfusun bir ilde bir arada yaşaması onların yerli halkla kaynaşmasını geciktirmiştir. Çünkü tüm ihtiyaçlarını ilde herhangi bir yerli halkla iletişime geçmeden giderebilecek derecede nüfusa sahip olan Suriyelilerin bu durumu onların Kilis'e ve Kilislilere uyumu noktasında gecikmelere sebep olmuştur.

Süreç içerisinde Suriyelilerin Kilis'te yoğunluğu azaltılmaya başlanmıştır. Bu azaltmalarda Suriyelileri üçüncü ülkelere yerleştirme, diğer illere gönderme ve Suriyelilerin Suriye'ye kesin geri dönüşlerini sağlama gibi yöntemler kullanılmıştır. Yöntemlerin uygulanmasıyla birlikte Kilis'te Suriyeli sayısı ve oranı gün geçtikçe azalmaya başlamıştır. Göç İdaresi Başkanlığı'nın verilerine göre uygulanan göç yönetimi neticesinde Kilis'te kayıtlı Suriyelilerin il nüfusuna oranı da %23 olarak gerçekleşmiştir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2025). Her ne kadar Suriyeli nüfusun sayısı azalsa da oransal olarak hâlâ Kilis en fazla Suriyelinin barındığı il konumundadır.

Tablo 4.14. Türkiye’deki Suriyelilerin Diğer Ülkelere Yerleştirilme Durumları

Sıra No	Ülke	Yerleştirilen Suriyeli Sayısı
1	Amerika Birleşik Devletleri	8.537
2	Almanya	19.500
3	Avustralya	1.126
4	Avusturya	219
5	Belçika	1.940
6	Bulgaristan	105
7	Danimarka	31
8	Estonya	59
9	Finlandiya	2.975
10	Fransa	6.441
11	Hırvatistan	250
12	Hollanda	6.057
13	İngiltere	2.787
14	İspanya	1.213
15	İsveç	3.174
16	İsviçre	220
17	İtalya	399
18	Kanada	13.990
19	Letonya	46
20	Litvanya	102
21	Lüksemburg	206
22	Malta	17
23	Norveç	1.869
24	Portekiz	463
25	Romanya	254
26	Slovenya	57
Toplam:		72.037

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı, 2025

Kilis’te Geçici Barınma Merkezinin Varlığı

Suriyelilerin Türkiye’ye ilk girişiyle birlikte Suriye sınırına yakın illerde Suriyeliler için çadır ve konteynerlerden oluşan geçici barınma merkezleri kurulmuştur. Bu merkezlerde Suriyeliler için,

kalacak yer, gıda, güvenlik, eğitim, spor, ibadet, park alanları gibi pek çok sosyal donatı alanları kurulmuştur.

Şekil 4.5. Geçici Barınma Merkezlerinde Bulunan Sosyal Donatılar

Hizmet Türü	Sayı / Alan
Mescit	212
Kuran Kursu	79
Spor Alanı	159.586 m ²
Oyun Parkı	26.965 m ²
Dinlenme Salonu	48
İnternet Salonu	13
Kuaför Salonu	40
İtfaiye Birimi	50
Market	49
Bulaşıkthane	677
Çamaşırhane	433

Kaynak: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2016: 48

İlk geçici barınma merkezi Hatay'da kurulmuştur. Daha sonra 10 ilde toplam 26 geçici barınma merkezi kurularak bu merkezlerde 260.000 kişiden daha fazla kapasiteye ulaşılmıştır (Çetinkaya vd., 2016: 5).

Şekil 4.6. Geçici Barınma Merkezlerindeki Suriyeli Sayısı

İl	Barınma Merkezi Sayısı	Suriyeli Sayısı
Kilis	2	33.347
Gaziantep	5	40.312
Şanlıurfa	5	105.012
Hatay	6	18.618
Kahramanmaraş	1	18.432
Mardin	3	12.002
Adana	1	10.373
Adıyaman	1	9.599
Osmaniye	1	9.290
Malatya	1	7.880

Kaynak: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2016: 16

Geçici barınma merkezleri, barınan her bir kişi için, sosyal donatı alanları da dâhil olmak üzere, toplam 45 m² alan düşecek

şekilde tasarlanmıştır. Barınma merkezlerinde bulunan çadır veya konteynerlerin arası için 2 metre boşluk, her küme için de 6 metre yangın boşluğu bırakılmıştır. Barınma merkezlerinde hizmet grup bölgesi oluşturularak bu bölgelere yönetim birimi, kolluk birimi, lojistik birimi, sağlık birimi, itfaiye birimi gibi donatılar yerleştirilerek barınma merkezlerinin yönetimi sağlanmaktadır (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2024).

Geçici barınma merkezleri bulundukları alanlarda çevreden yalıtılmış bir şekilde kapalı bir yapı özelliği sergilemektedir. Bu merkezlerde barınanların neredeyse tüm ihtiyaçları karşılandığından bulundukları il ile etkileşimleri de en aza inmektedir. Bu da yabancıların bulundukları mekânın yerli insanına ve kültürüne adaptasyonunu sekteye uğratmaktadır. Çünkü geçici barınma merkezinde yaşayanların hem mekân hem de insan etkileşimi oldukça sınırlı kalmaktadır.

Kilis ilinde de Öncüpınar ve Elbeyli Beşiriye geçici barınma merkezleri kurulmuş ve bu merkezlerin kapasiteleri zamanla artırılmıştır. Yaklaşık 35.000 kişilik kapasite sağlayan bu iki geçici barınma merkezi Kilis'te özellikle yoksul Suriyelilerin barındıkları alanlardan olmuştur (Harunoğulları, 2016: 382). Kilis'te bulunan bu iki geçici barınma merkezi her ne kadar Suriyeliler için önemli hizmetleri yerine getirse de Suriyelilerin Kilis'e ve Kilislilere uyumunu sekteye uğratan faktörleri de barındırmaktadır.

Kilis'te Suriyelilerin Belli Mahallelerde Yoğunlaşması

Suriyelilerin Türkiye'nin diğer illerinde olduğu gibi Kilis'te de kent mekânına dağılımında herhangi bir kıstas belirlenmemiştir. Suriyeliler de kentlere ve kent mekânına gelişigüzel dağılmaya başlamıştır. Kilis, Suriyelilerin oransal olarak en çok yaşadığı şehir olduğundan Suriyeliler sosyal yaşantıda Kilis kent mekânının tamamına yayılmıştır (Harunoğulları ve Ağcadağ Çelik, 2019: 585). Ancak Suriyeliler zamanla belli başlı faktörlerin etkisiyle Kilis'in

bazı mahallelerinde kümelenerek o mahallelerde yerli halka karşı sayısal üstünlük konumuna bile geçmişlerdir.

Suriyelileri belli başlı alanlarda kümelenerek yaşamaya iten çeşitli faktörler vardır. Bu faktörlerin başına ekonomi gelmektedir. Kilis'teki Suriyeliler gerek can güvenliği endişesi içerisinde Kilis'e acil göç etmeleri gerekse buradaki Suriyelilerin genelde ekonomik olarak alt gelir grubunda yer almaları onları Kilis'te barınma konusunda her şeyden önce ekonomik davranmaya itmiştir. Bu nedenle Kilis'te kiraların düşük olduğu, yapısal olarak daha eski ve bakımsız konutların bulunduğu mahalleler Suriyeliler için daha cazip hale gelmiştir. Suriyelileri belli başlı alanlarda öbekler halinde yaşamaya iten diğer bir faktör konut yapısıdır. Suriyeliler Kilis'in eski, avlulu ve geniş evlerinin bulunduğu mahallelerde yoğun nüfuslara ulaşmışlardır. Çünkü bu evler birkaç ailenin birlikte yaşamalarını mümkün kılmaktadır (Cengiz ve İncili, 2022: 213). Toplumsal aidiyet duygusu da Suriyelileri birlikte yaşamaya iten faktörlerdendir. Çünkü bir arada yaşayan Suriyeliler toplumsal yaşantıda, ekonomik ve sosyal olarak, dayanışma içerisinde problemlerinin çözümünü kolaylaştırmaktadır. Hem de bu sayede kendi kültürel değerlerini daha kolay devam ettirebilmektedirler. Yerli halk tarafından dışlayıcı söylemlere ve fiillere maruz bırakılma, önyargılı davranışlar gibi durumlar da Kilis'te Suriyelileri bir arada yaşamaya iten faktörlerdendir. Bir arada yaşama duygusu dışlanmışlığa karşı bir güvenli liman olarak değerlendirilmektedir (Çiftçi, 2019: 156).

Kilis'te Suriyeliler yukarıda sayılan çeşitli faktörlerin etkisiyle il merkezinde öbekler halinde yaşamlarına devam etmektedir. Kilis il merkezinde toplam 75 mahalle bulunmaktadır (Kilis Valiliği, 2025). Bu mahallelerden 40'ında Suriyeli nüfusun yerli halka oranı %50'den fazladır. Bunlar; Yavuz Sultan Selim, Mihali, Hacı Gümüş, Tosyalı, Kanuni Sultan Süleyman, Cumhuriyet, Zeytinli, Meşetlik, Nedim Ökmen, Nurettin, Çaylak,

Deveciler, Canpolat Paşa, Şıh Abdullah, İnnaplı Kütah, Müslüman Bey, Hacı İlyas, Gazi Osman Paşa, Nacaroğlu, Tekye, Mercidabık, Hürriyet, Abdioymağı, Şıhlar, Polat Paşa, Altın Üzüm, Şehit Sakıp, Akpınar, Tırıklı, Hindioğlu, Aslan, Hakverdi, Aşit, İslambey, Bölük, Tabakhane, Yeni, Hasan Kamil Demirbaş, Namık Kemal mahalleleridir (Cengiz ve İncili, 2022: 212). Bu mahallelerde Suriyeliler kendi ihtiyaçlarını herhangi bir Kilisli ile iletişime geçmeden karşılayabilecek durumdadır. Ayrıca bu mahallelerde mekânsal ve kültürel olarak yer yer getto benzeri örüntülere rastlamak mümkündür. Bu denli değişim ve dönüşüm yaşanan alanlar Suriyelilerin Suriye'deki yaşantılarını Kilis'te de devam ettirebilmelerine olanak sağlamaktadır. Ayrıca bu yaşam Suriyelilerin kendi dillerini rahatça kullanabilmelerine olanak sağlarken Türkçe öğrenmelerini de geri plana itmektedir. Bu nedenle Suriyelilerin Kilis'e ve Kilis yerli halkına entegrasyonu sekteye uğramaktadır.

Kilis'te Suriyelilerce Açılan İşletmelerin Varlığı

Türkiye'de bulunan yabancı uyruklu bireylerin işyeri açabilmeleri kanun ve yönetmeliklerle düzenlenmiştir. Bu konuda 2005 yılında çıkarılan İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik ile 2016 tarihli Uluslararası İşgücü Kanunu yol gösterici olmuştur. Mevzuat kapsamında yabancıların Türkiye'de işyeri açabilmeleri için öncelikle Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'ndan çalışma izin belgesi almaları zorunlu tutulmuştur (Uluslararası İşgücü Kanunu, 2016). Ancak öncelikle işyeri açmaya dair tüm işlemlerin yerine getirilmesi daha sonra çalışma izni almak için başvuruda bulunulması gerekmektedir. Bakanlıktan çalışma izni alınması sonrasında işyerinin açılacağı yerde bulunan belediyelere başvurularak işyeri açma ve çalışma ruhsatı almaları gerekmektedir (İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik, 2005). Bu işlemler sonrasında Türkiye'de bulunan yabancılar işyeri açıp kendi hesaplarına gelir getirici faaliyette bulunabilirler.

Türkiye’deki Suriyeliler için de bu husus 2016 tarihli Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik ile düzenlenmiştir. Yönetmelik gereği daha önce yürürlükte bulunan çalışma izni alınması zorunluluğu devam ettirilerek Suriyelileri için de aynı süreçler tekrarlanmıştır (Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik, 2016). Bu doğrultuda Türkiye’de yaşayan Suriyeliler de Türkiye’de doğrudan kendi namına şirket açabilmekte ya da şirketlere ortak olabilmektedir. Suriyeliler 2024 yılı itibariyle Türkiye’de 10.000’den fazla şirket kurarak ekonomik canlılığa ve istihdama katkı sağlamıştır (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Bilgi Erişim Müdürlüğü, 2025). Aynı şekilde Kilis’te yaşayan Suriyeliler de Kilis’te işletmeler açarak veya işletmelere ortak olarak hem ekonomik kazanç elde etmişler hem de kendi kültürel değerlerini Kilis’te yaşatmaya devam etmişlerdir. Kilis Vergi Dairesinden edinilen bilgilere göre Kilis’te 465 Suriyeli esnaf bulunmakta iken 2025 yılı itibariyle bu sayı 867’ye yükselmiştir. Bu işletmelerin 506’sı basit usul, 189’u gerçek usul ve 172’si de kurumlar vergisi mükellefi olarak faaliyette bulunmaktadır. Bu işletmelerin başında bakkallar, Suriye mutfağına özgü yemekler satan lokantalar, Suriye ekmeği yapan fırınlar, Suriyelilerin giyim tarzını yansıtan kıyafetler satan konfeksiyon dükkanları, parfümeri dükkanları, kozmetik ürün satan dükkanlar, kuaför ve güzellik salonları, manavlar ve kreşler gelmektedir. Kilis’te 2025 yılı itibariyle Türk esnaf sayısının 4.808 kişi olduğu düşünüldüğünde (Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, 2025) ilde yaklaşık her 6 esnaftan birisinin Suriyeli olduğu söylenebilir. Bu işletmelere Suriyelilerin yoğunlukta olduğu mahallelerde sıklıkla rastlamak mümkündür. Suriyelilerin Kilis’te işletmeler kurması ve çalıştırması Suriyelileri Kilis’te ekonomik olarak rahatlatmakta ve onların Kilis’e tutunmalarına katkı sağlamaktadır. Ayrıca bu durum Kilis’te ekonomik canlılığı da beraberinde getirmiştir. Ancak bu işletmeler genelde Suriyeliler

tarafından tercih edilmektedir. Bu da Suriyelilerin Kilis'te Suriye'deki yaşantılarına benzer bir yaşantı sürebilmelerine olanak sağlamaktadır. Netice itibarıyla Suriyeliler Kilis'te işletmeler kurarak ekonomik canlılığı artırsalar da bu durum diğer taraftan Suriyelilerin Kilis'e entegrasyonunda gecikmeleri beraberinde getirmektedir.

Geçici Eğitim Merkezlerinin Varlığı

Suriyelilerin Türkiye'ye göçüyle birlikte sayıları milyonları bulan Suriyeli çocukların eğitimi en önemli konulardan birisi olmuştur. Eğitimleri yarım kalan ya da bir şekilde okulla buluşamayan Suriyeli çocuklara yönelik eğitim faaliyetlerine başlanmıştır. Bu doğrultuda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2014 yılında Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi yayımlanarak özellikle Suriyeli yoğun illerde geçici eğitim merkezlerinin açılması ve Suriyeli öğrencilerin bu merkezlerde eğitim-öğretim faaliyetlerine devam edebilmelerinin sağlanması konusu düzenlenmiştir (Yabancılar Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi, 2014). Bu merkezlerde uygulanmak üzere Suriye'nin eğitim müfredatından uyarlamalar yapılmış ve yeni bir müfredat oluşturulmuştur. Bu müfredata göre Suriyeli öğrenciler eğitim görmeye başlamışlardır. Bu eğitimler Suriyeli gönüllü öğretmenler ve Türk öğretmenlerce Arapça olarak verilmiştir. 2014-2015 eğitim – öğretim yılına gelindiğinde geçici eğitim merkezleri aşamalı olarak kapatılmaya başlanmıştır. Bu merkezlerde eğitim gören Suriyeli öğrenciler Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilk ve orta öğretim okullarına aktarılmıştır. Daha sonra 2016 yılına gelindiğinde Suriyeli öğrenciler Türk eğitim sistemine dâhil edilerek geçici eğitim merkezleri işlevlerini tamamlamıştır (Alemin ve Çavuş Bekce, 2021: 59).

Geçici eğitim merkezlerinin kurulması kapsamında 19 ilde toplam 432 geçici eğitim merkezi kurulmuştur. Bu merkezlerden 31 tanesi geçici barınma merkezleri içerisinde faaliyet göstermiştir

(K lekk  Akyavuz vd., 2020: 3). Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2019 yılı verilerine göre ise yine 19 ilde toplam 213 geçici eğitim merkezi faaliyette bulunmuştur. Bu merkezlerden 19 tanesi de Kilis'tedir (Milli Eğitim Bakanlığı G   ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı, 2024). Bu merkezlerde ilk olarak hem Suriye müfredatı benzeri bir müfredat uygulanmış hem de Arapça eğitimler verilmiştir. Her ne kadar geçici eğitim merkezleri aşamalı bir şekilde kapatılsa da yaklaşık 10 yıl Suriyeli  ğrencilere eğitimler verilmiştir. Bu eğitimlerde Arapçanın kullanılması, Türk öğrencilerden yalıtlmış bir mekânın kullanılması, Suriye'deki müfredata yakın bir müfredatın belirlenmesi, Suriyeli eğitmenlerin de görevlendirilmesi gibi hususlar Suriyeli  ocukların hem Türk eğitim sistemine hem de Kilis'e entegrasyonunda gecikmelere sebep olduğu düşünülmektedir.

Suriyelilerin Düşük  cretli İşlerde  alışmaları

Suriyeliler Türkiye'de tutunabilmek adına hemen her alanda ortaya çıkan iş fırsatlarını değerlendirmek zorunda kalmışlardır. Çünkü birçoğu ani bir şekilde Türkiye'ye göç ettiği için yanlarında sermaye getirememiştir. Bu nedenle barınma, yeme – içme, kıyafet, ev eşyası gibi tüm ihtiyaçlarını Türkiye'de çalışarak gidermek zorunda kalmışlardır. Bu zorunluluk Suriyelileri piyasada ücretlerin düşük olduğu, yerli işçilerce tercih edilmeyen, düşük statülü, geçici, sosyal güvencesi olmayan vs. işlerde çalışmak zorunda bırakmıştır (Bayrakçı ve Altun, 2023: 62). Zamanla Suriyelilerin  alışma izni almaları, işletmeler kurmaları ya da işletmelere ortak olmaları gibi durumların ortaya çıkmasıyla birlikte Suriyeliler de çalışma hayatında kendi varlıklarını hissettirmeye başlamışlardır. Bu sayede Suriyeliler daha çok kazanma, birikim yapma, sosyal statülerini yükseltme gibi durumlar ortaya çıkarsa da hâlâ çalışma hayatında düşük ücretli işlerde çalışan büyük bir Suriyeli kesim olduğu bilinmektedir.

Kilis'te yaşıyan Suriyelilerin de durumu benzerlik göstermektedir. Kilis istihdam koşullarının oldukça kıt olduğu iller arasındadır. Sanayi, ticaret, turizm gibi alanlar Kilis'te pek gelişim gösterememiştir. Bu nedenle Kilisli gibi Kilis'te yaşıyan Suriyeliler de tarım, hayvancılık, gündelik işler gibi alanlarda istihdam edilmektedir. Hatta Kilis'te zeytin hasadı, gündelik ev temizlikçiliği, hamallık, inşaat işçiliği gibi alanlarda Suriyelilerin daha aktif olarak çalıştıkları sahada kişisel olarak gözlemlenmiştir. Bu nedenle Suriye'de Esed rejiminin devrilmesinin ardından Suriyelilerin geri dönüş konuları Kilis'te gündemi sıklıkla meşgul etmektedir. Özellikle yukarıda sayılan alanlarda işveren konumunda olan pek çok Kilisli Suriyelilerin ülkelerine geri dönmeleri durumunda oldukça zorluk yaşayacaklarını düşünerek onların geri dönmelerini istememektedir. Ancak sahada Suriyelilerle sıklıkla iletişim içerisinde olduğumuz için hem onlarla sohbetlerimizde hem de kişisel gözlemlerimiz doğrultusunda Suriyelilerin Kilis'te düşük ücretli işlerde çalışmaları onlarda büyük bir memnuniyetsizlik ortaya çıkarmaktadır. Bu da onları Suriye'ye geri dönme ya da üçüncü ülkelere göç etme yoluna itmektedir.

Diğer Faktörler

Suriyelilerin, herhangi bir politikadan ziyade, Kilis ilindeki yaşantılarında ortaya çıkan bazı durumlar da onların Kilis'e entegrasyonunda gecikmelere yol açtığı düşünülmektedir. Araştırmacının 2013 yılından bu yana yaşantısını Kilis'te sürdürmesi Suriyelilerin zorunlu göç süreçlerinin neredeyse tamamına tanıklık etmesini, Suriyelilerle sıklıkla iletişim içerisinde olmasını, Suriyelilerin Kilis'teki yaşantılarına dair bolca kişisel tecrübe ve gözlemler edinmesini sağlamıştır. Bu doğrultuda yukarıda sayılan başlıklar dışında Suriyelilerin Kilis'e entegrasyonunu sekteye uğrattığı ya da bu konuda önem arz ettiği düşünülen bazı hususlar araştırmacının kişisel gözlem ve deneyimleri doğrultusunda aşağıda aktarılmıştır.

Buna göre özellikle bazı yerel yöneticilerin Suriyelilere karşı ve Suriye’de iç savaşın devam ettiği dönemde bile ülkelerine geri gndereceklerine dair söylemleri onları sürekli bir endişe içerisinde bırakarak onların gündelik yaşantılarını olumsuz etkilemektedir. Bu tür söylemlerin gündemde olması onları geleceğe yönelik planlarında ve beklentilerinde endişe içerisinde olmaya itmektedir.

Bu konuda diğer bir husus da Türkiye’de yabancılarının yurt dışından getirdiği araçlar için kullanılan plaka uygulamasıdır. Uygulama Suriyelilerin Kilis’te kullandıkları araçlar için de geçerlidir. Bu plakalı araçlar özellikle Suriyelileri trafikte belirgin hale getirerek onlara karşı olumsuz davranışları tetikleyebilmektedir. Suriyelilerle yapılan gündelik sohbetlerde bile Suriyeliler bu şekilde trafikte problem yaşadıklarını aktarılmıştır.

Suriyeliler için düzenlenen çalışma izin belgesi de oldukça sınırlı kalmaktadır. Bu konu da Suriyelilerin kayıt dışı çalışma durumunu artırmaktadır. Suriyelilerin düşük ücretlerle ve herhangi bir sosyal güvence olmadan çalıştırılmaları da sıklıkla karşılaşılan durumlardandır. Suriyelilere, aynı iş yerinde aynı içi yapan bir Türk çalışanın üçte bir düzeyine kadar düşük ücret veren çok fazla sayıda işletme vardır. Bu husus zor durumda olan Suriyelilerin bu durumlarından kazanç sağlamak anlamına gelmektedir.

Suriyeliler Kilis’te kitlesel linç girişimlerine, toplumsal olaylara ve devamında kitlesel bir dışlanmaya maruz kalmamışlardır. Ancak Kilislilerce bireysel saldırılara, şiddete ve dışlanmaya maruz kalan Suriyeliler de vardır. Bu hususlar her ne kadar bireysel ya da sınırlı düzeyde gerekleşe de Kilis küçük bir il statüsünde olduğundan yaşanan bu olaylar hemen Suriyeliler arasında yayılıp onlarda büyük bir endişe oluşturabilmektedir.

Suriyelilerin uluslararası kuruluşlardan, diğer devletlerden ve Türkiye’den çok fazla maddi yardım aldığı düşünülmektedir. Kilislilerde bu düşüncenin oluşmasında; devlet yetkililerinin

medyada Suriyelilere yönelik yapılan yardımlara sık sık vurgu yapması, Kilis'te az sayıda bulunan ATM cihazlarının önünde Suriyelilerin uzun kuyruklar oluşturmaları ve bazı kulaktan dolma bilgilerin artık kültleşmesi olduğu söylenebilir.

Yukarıda sayılan durumlar Suriyelilerin Kilis'e entegrasyonunu olumsuz etkileyen hususlar olarak yazarın Suriyelilerle iletişiminden elde ettiği çıkarımları ve kişisel gözlemleri doğrultusunda aktarılmıştır.

Suriyeli Göçü Sonrası Kilis'te Meydana Gelen Değişim ve Dönüşümler

Şüphesiz ki Suriyeli göçü Cumhuriyet tarihi boyunca görülen en büyük göçlerden biridir. Türkiye'de sayıları zaman zaman 4 milyona yaklaşan Suriyeliler eğitim, sağlık, konut, belediye hizmetleri gibi hemen her alanda yeni durumların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Özellikle Suriyelilerin yoğun nüfus oranlarına eriştikleri illerde bu durumlar daha fazla hissedilmektedir. Bu illerden birisi de Kilis'tir ve Kilis Türkiye'de Suriyelilerin en yoğun yaşadığı il konumunda olmuştur. Kilis'in bu özelliği hâlâ devam etmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2025). Kilis nüfus büyüklüğü olarak Türkiye'de 81 il içerisinde 77. sırada olup nüfusu en az olan illerdendir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2025). Bu nedenle Kilis'te özellikle Suriyelilerin geldiği ilk yıllarda altyapı yetersizlikleri, konut yetersizlikleri ve buna bağlı olarak emlak sektöründe aşırı artışlar, kent ekonomisinde değişimler, mekânsal ayrışma gibi olumlu ve olumsuz durumlar ortaya çıkmıştır. Çünkü Kilis'in kentsel tasarımı ve olanakları kendi yerli nüfusuna yetecek şekilde kurgulanmış ancak Suriyelilerle birlikte il nüfusu iki katına kadar ulaşmış ve bu olanaklar bu ani nüfus artışına cevap verememiştir. Bu nedenle Kilis'te Suriyelilerle birlikte yaşanan bu değişim ve dönüşümler dikkate değerdir.

Altyapı Yetersizlikleri

Kilis Suriyeli göçünün ardından hem yerli halka hem de zaman zaman kendi nüfusuna denk Suriyelilere ev sahipliği yapmaktadır. Bu iki nüfus Kilis kent mekânında aynı alanları kullanmaktadır. Bu da belediye hizmetlerinde önemli derece artış ortaya çıkarmaktadır. Ani nüfus artışı karşısında belediye hizmetlerinin de ani bir şekilde bu duruma cevap vermesi oldukça sınırlıdır. Kilis Belediyesi de yayımladığı faaliyet raporlarında çöp konteynerlerinin sayısını artırma, katı atık bertaraf sisteminin kapasitesini artırma, güneş enerji panellerini devreye alma gibi kentin altyapısını güçlendirme faaliyetlerinde bulunmuştur (Kilis Belediyesi, 2025). Ancak her ne kadar bu belediye hizmetlerini artırıcı politikalar güdülse de altyapı yetersizlikleri devam etmiştir. Özellikle 2017 yılıyla birlikte şehirde sık sık su kesintileri yaşanmaya başlanmıştır. Bu durumunun önüne geçmek adına Yukarı Afrin Barajı kurularak 2021 yılı sonrasında bu barajdan Kilis’e içme suyu getirilerek problem büyük orandan çözülmüştür (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025). Diğer taraftan Kilis ili özellikle kent merkezi, yapı dokusu olarak dar ve çıkmaz sokakların çok olduğu bir durumdur. Kilisli motosiklet kullanarak bu durumun üstesinden gelmeye çalışmaktadır. Ancak Suriyelilerin kiralardan ucuzluğu ve geniş aileleri barındıracak evlerin varlığı nedeniyle genelde Kilis’in merkez mahallelerinde bulunan evleri tercih etmelerinden dolayı Kilis’te araç trafiği problemi başlamıştır (Demir, 2023: 59). Bununla birlikte otopark yetersizlikleri, hava kirliliği ve gürültü kirliliği gibi olumsuzluklarda da artışlar yaşanmıştır. Ayrıca hali hazırda devam eden şehirdeki yeşil alan yetersizliği Suriyelilerin Kilis’e gelişiyi birlikte daha da artmıştır.

Konut Yetersizliği ve Emlak Piyasasında Suni Artışlar

Kilis Suriyelilerle birlikte konut yetersizliğinde ciddi problemlerin yaşandığı bir il olmuştur. Suriyelilerle birlikte ilde nüfusun zaman zaman iki katına çıkması, Kilis’in Suriyelilerce geçiş

ili olarak kullanılması, konut arzının bu ani nüfus artışına cevap verememesi gibi durumların etkisiyle Kilis'te ciddi bir konut açığı ortaya çıkmıştır. Suriyelilerin Kilis'e göçüyle birlikte ilde konut kiralari, konut ve arsa fiyatları ciddi oranda artmıştır. Milliyet Gazetesi'nin 08.02.2012 tarihli haberine göre Gaziantep, Kilis ve Hatay'da Suriyelilerle birlikte kiralarda 3 kat artış yaşandığı aktarılmıştır. Ayrıca yerinde gözlemlerden elde edilen veriler doğrultusunda Kilis'te ambar, garaj, depo gibi alanlar tamirat ve tadilat yapılarak özellikle Suriyelilere konut olarak kiralanmaktadır. Bunun yanında atıl durumda olan binalar ve kullanılmayan evler de Suriyelilerce kiralanmıştır. Ancak hâlâ ciddi oranda konut problemi yaşayan Suriyeliler ekonomik gerekçeleri de gözeterek bir evi, birkaç aile birleşerek kiralama yolunu seçmektedirler.

Konut kiralalarının artışının yanında ilde özellikle ikinci el ev eşyalarının fiyatlarında ciddi artışlar da yaşanmıştır. Çünkü Kilis'e göç eden Suriyelilerin çoğu yanlarında ev eşyası olarak pek bir şey getirememiştir. Ayrıca Suriyelilerin bu durumu ilde konutların eşyalı olarak kiralanmasını da beraberinde getirmiştir. Pek çok konut sahibi konutlarına ikinci el de olsa eşyalar koyarak bu konutlar için daha yüksek tutarda kiralalar talep etmiştir. Kilis'te Suriyelilerle birlikte konut sektöründe ciddi bir değişim yaşanmıştır.

Kent Ekonomisinde Değişimler

Suriyeliler, yoğun olduğu illerde bazı olumsuz durumlar ortaya çıkarsa da bazı alanlarda da olumlu etkiler meydana getirmişlerdir. Suriyelilerin yoğun göçüyle birlikte yaşanan değişimlerden birisi de ekonomide gerçekleşmiştir. Suriyelilerin pek çoğu ani bir durum neticesinde Türkiye'ye göç ettikleri için göç sırasında yanlarında ekonomik değer olarak pek bir şey getirememişlerdir. Bu da onların Türkiye'deki hayat standartlarını aşağıya çekmiştir. Bu durumu düzeltmek adına uluslararası kuruluşlar, diğer devletler, sivil toplum kuruluşları ve Türkiye pek çok proje gerçekleştirmiştir. Bu projelerde doğrudan nakdi destekler

sağlama, eşya yardımı, eğitim bursu, yemek yardımı gibi çeşitli yardımlar yapılmıştır. Ancak bu destekler Suriyelilerin Türkiye'ye toplam maliyetinin çok gerisindedir. Ayrıca Suriye'deki iç savaş nedeniyle Türkiye'nin Ortadoğu ticaret hacmi de ciddi oranda düşmüştür (Çoltu ve Öztürk, 2018: 192). Bunun yanında Suriyeliler de Türk ekonomi sistemi içerisinde çalışma hayatına entegre olarak yaşam standartlarını yükseltmeye başlamışlardır.

Türkiye çapında düşünüldüğünde Suriyelilerin ekonomiye toplam maliyeti oldukça yüksek iken iller düzeyinde farklı etkiler ortaya çıkmaktadır. Kilis'te Suriyeliler neredeyse tüm iş alanlarında faaliyet göstermektedir. Suriyeliler tarım, hayvancılık, gıda, giyim, inşaat, eğitim gibi alanlarda işçi ya da işveren olarak kentin ekonomisine katkı sağlamaktadır. Ayrıca kısa sürede nüfusun iki katına çıkması kentin ekonomik faaliyetlerine ciddi bir canlılık sağlamıştır (Efe vd., 2022: 86; Paksoy ve Özgüven, 2017: 69). Ek olarak Kilis'te ilk kurulan holding de Suriyelilerce kurulmuştur ve 2025 yılı itibarıyla faaliyetlerine devam etmektedir.

Mekânsal Ayrışmanın Ortaya Çıkması ve Derinleşmesi

Suriyelilerin Kilis'e göçüyle birlikte ilde geçici barınma merkezleri kurulmuş ve ardından bu merkezlerin kapasitesinin dolmasıyla birlikte Suriyeliler kendi imkânları dâhilinde il merkezine dağılmaya başlamışlardır. Ancak ilde ani göç dalgasını karşılayacak konut stokunun olmaması konut yetersizliğini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle Suriyeliler bir evde birkaç aile birleşerek barınmaya çalışmışlardır. Ayrıca bu şekilde barınma maliyetlerini de en aza indirmektedirler. Suriyeliler ilk olarak Kilis'te hemen her yere dağılsa da zaman içerisinde Kilis'in evlerinin daha geniş, kira tutarlarının daha düşük ve daha eski evlerinin olduğu alanlarda yoğunlaşmaya başlamışlardır. Buna göre Kilis'te Beşyüzevler, Karataş, Dereboyu ve merkezdeki mahallelerin çoğunda Suriyeliler yerli nüfusu bile aşan sayılara ulaşmışlardır. Bu bölgelerde bulunan mahallelerdeki yerli halk da zamanla bu bölgedeki mahallelerden

Suriyelilerin görece daha az olduğu Yeni Beşevler ve Eski Beşevler bölgesindeki mahallelere doğru bir göç hareketi gerçekleştirmişlerdir. Çünkü Suriyelilerin yoğun olduğu bu alanlarda mekânsal değişimin yanında kültürel uyumsuzluklar da ortaya çıkmıştır. Suriyelilerin kalabalık bir yapıda oluşu yerli halkı daha sakin ve daha az Suriyelilerin olduğu bölgelere itmiştir.

Kilis iklim özellikleri itibariyle özellikle Suriye'nin kuzey bölgeleriyle benzerlik göstermektedir (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2025). Bu durum Suriyelilerin mekân kullanım özelliklerini Kilis'te de sergilemelerinin önünü açmıştır. Suriyeliler, yoğun oldukları mahallelerde özellikle akşamları havanın daha serin olması nedeniyle gece geç saatlere kadar sokaklarda vakit geçirmektedirler. Bu durum yerli halk tarafından oldukça yadırganmaktadır. Çünkü gece geç saatlere kadar sokaklarda ortaya çıkan gürültü, sabah işe gitmek üzere erken saatlerde kalkacaklar için rahatsız bir ortam ortaya çıkarmaktadır. Yazar da Suriyelilerin yoğunlukta olduğu Beşyüzevler bölgesinde yaşarken ortaya çıkan bu durumlardan dolayı Suriyelilerin daha az yoğunlukta olduğu Yeni Beşevler semtine taşınmak zorunda kalmıştır. Bu vesileyle yazar tarafından mekânsal ayrışma sürecinde etkili olan faktörler deneyimlenmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE ANALİZLERİ

Çalışmada saha için öncelikle anket formu hazırlanmıştır. Form iki bölüm şeklinde düzenlenmiş olup birinci bölümde ankete katılanlara dair verilere, ikinci bölümde ise katılımcıların Suriye'ye geri dönüş düşüncelerini belirlemek adına 17 farklı düşünceye yer verilmiştir. Beşli likert tipi olarak hazırlanan anket formu anlam kayması, anlatım bozukluğu, kelime düşüklüğü vs. açısından ele alınarak anlaşılır hale getirilmiştir. Ardından, hazırlanan anket formu alanında uzman kişilerce Arapçaya çevrilerek Türkçe okuma ve anlamada problem yaşayan kişilerin ankete zorlanmadan katılması amaçlanmıştır. Anketi uygulayabilmek adına İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 06.09.2024 tarih ve 22 karar sayısı ile etik kurul onayı alınmıştır. Anket öncelikle 25 Aralık 2024 tarihinde 20 kişilik bir gruba uygulanmıştır. Bu uygulamayla birlikte anket formunun ve Arapça tercümesinin anlaşılabilir olduğu saptanmıştır. Anket uygulanmasına, Suriye'de Esed rejiminin devrildiği tarih olan 8 Aralık 2024 tarihinden sonra başlanmıştır. Bu durumun Esed rejimi sonrası Suriye'ye geri dönüş düşüncesi umudu filizlenen Suriyelilerin geri dönüş eğilimlerinin ortaya çıkarılmasında oldukça etkili olduğu düşünülmektedir. Anketler 6 Ocak 2025 – 24 Şubat 2025 tarihleri arasında Kilis il merkezinin muhtelif yerlerinde 525 kişiye uygulanmıştır. Anket uygulamasından elde edilen veriler SPSS Statistics programı 27. paket versiyonu aracılığıyla frekans analizleri ve ki kare (chi-square)

testi yapılarak çözümlenmiştir. Anket uygulamasında katılımcıların cevap vermekten kaçındığı görüşler kayıp veri olarak belirtilmiştir. Anketlerin çözümlenmesi neticesinde elde edilen bulgular ve analizleri aşağıda aktarılmıştır.

Katılımcıların Özelliklerine İlişkin Bulgular

Anket formunun ilk bölümünde katılımcıların demografik özelliklerini saptamak adına 15 adet tanımlayıcı veri hazırlanmıştır. Bu veriler; cinsiyet, medeni hal, yaş, meslek, eğitim durumu, ailedeki kişi sayısı, aynı evde yaşayan kişi sayısı, evdeki oda sayısı, aylık kazanç, ailenin aylık kazancı, işin süreklilik durumu, ailede çalışan kişi sayısı, Kilis'te yaşanan süre, göçte Kilis'in seçilme sebebi ve Kilis'te yaşanan mahallenin seçilme sebebi olarak sıralanmıştır.

Cinsiyet Dağılımı

Ankete katılan 525 katılımcının 257'si kadın ve 263'ü erkektir. Katılımcılardan 5'i cinsiyetini belirtmemiştir. Bu doğrultuda katılımcılardan %49'u kadın iken %50.1'i erkektir. Anket uygulanırken katılımcıların cinsiyet durumları göz önünde bulundurularak belirli bir cinsiyetin görüşlerinin ağırlıkta olmasının önüne geçilmek istenmiştir. Aşağıda katılımcıların cinsiyet durumunu belirten frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.1. Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kadın	257	49,0
Erkek	263	50,1
Toplam	520	99,1

Medeni Hal Dağılımları

Katılımcılara ait ikinci veri ise katılımcıların medeni halidir. Buna göre katılımcıların 105'i bekâr, 387'si evli ve 24'ü ise boşanmış durumdadır. Ayrıca 9 katılımcı da medeni hallerini belirtmemiştir. Buna göre katılımcıların %20,3'ü bekâr, %75'i evli

ve %4,7'si ise boşanmıştır. Aşağıda katılımcıların medeni halini belirten frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.2. Medeni Hal Dağılımları

Medeni Hal	Sayı (N)	Yüzde (%)
Bekâr	105	20,0
Evli	387	73,7
Boşanmış	24	4,6
Toplam	516	98,3

Yaş Aralıkları Dağılımı

Katılımcılara ait üçüncü veri yaş bilgisidir. Katılımcılardan; 210'u 18-35 yaş aralığında 258'i 36-50 yaş aralığında, 45'i 51-70 yaş aralığında ve 4'ü 71 ve üzeri yaş aralığındadır. Ayrıca 8 katılımcı da yaşlarıyla ilgili bilgi vermemiştir. Buna göre katılımcıların 18-35 yaş aralığında olanlar %40, 36-50 yaş aralığında olanlar %49,1, 51-70 yaş aralığında olanlar %8,6 ve 71 yaş ve üzeri olanlar %0,8 olarak gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda katılımcıların büyük çoğunluğunun genç ve yetişkin olduğu ortaya çıkmaktadır. Aşağıda katılımcıların yaş aralığı dağılımını belirten frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.3. Yaş Aralıkları Dağılımı

Yaş	Sayı (N)	Yüzde (%)
18-35 Yaş	210	40,0
36-50 Yaş	258	49,1
51-70 Yaş	45	8,6
71 ve Üzeri Yaş	4	0,8
Toplam	517	98,5

Mesleki Dağılım

Katılımcılara ait dördüncü veri meslek bilgisidir. Katılımcılardan 186'sı işsiz, 32'si esnaf, 223'ü işçi ve 76'sı diğer meslek kollarındandır. Katılımcılardan 8'i de meslekleriyle ilgili bilgi vermemiştir. Buna göre katılımcıların %35,4'ü işsiz, %6,1'i esnaf, %42,5'i işçi ve %14,5'i ise diğer meslek kollarındandır. Meslek bilgisine göre katılımcılardan %35,4'ü kendini işsiz olarak

aktarmıştır. Bu durum Kilis'te Suriyelilerin istihdam konusunda ciddi problemler yaşadıklarını göstermektedir. Ayrıca katılımcıların %42,5'i de işçi konumundadır. Bu da Kilis'te Suriyelilerin, işsiz kesim de düşünüldüğünde, ekonomik olarak alt gelir grubunda bulunduklarını göstermektedir. Aşağıda katılımcıların mesleki dağılımını belirten frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.4. Mesleki Dağılım

Meslek	Sayı (N)	Yüzde (%)
İşsiz	186	35,4
Esnaf	32	6,1
İşçi	223	42,5
Diğer	76	14,5
Toplam	517	98,5

Eğitim Durumu Dağılımı

Katılımcılara ait beşinci veri katılımcıların eğitim durumlarına ilişkindir. Katılımcılardan 52'si kendini okuryazar, 213'ü ilköğretim mezunu, 140'ı lise mezunu ve 104'ü de üniversite mezunu olarak tanımlamıştır. Ayrıca katılımcılardan 16'sı eğitim durumlarıyla ilgili bilgi vermemiştir. Buna göre katılımcıların %9,9'u okuryazar, %40,6'sı ilköğretim mezunu, %26,7'si lise mezunu ve %19,8'i de üniversite mezunu olarak kendini tanımlamıştır. Bu doğrultuda katılımcıların anket formunda yöneltilen bilgileri anlamada yeterli düzeyde oldukları söylenebilir. Aşağıda katılımcıların eğitim durumlarının dağılımını belirten frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.5. Eğitim Durumu Dağılımı

Eğitim Durumu	Sayı (N)	Yüzde (%)
Okuryazar	52	9,9
İlköğretim	213	40,6
Lise	140	26,7
Üniversite	104	19,8
Toplam	509	97,0

Ailelerdeki Kişi Sayısına Göre Dağılım

Katılımcılara ait altıncı veri ailedeki kişi sayılarına ilişkindir. Katılımcılardan 31'i 1-3 kişilik, 250'si 4-6 kişilik, 179'u 7-9 kişilik ve 61'i 10 kişi ve üzeri ailelerde yaşamaktadır. Katılımcılardan 4'ü ailedeki kişi sayısını belirtmek istememiştir. Buna göre katılımcılardan %5,9'u 1-3 kişilik, %47,6'sı 4-6 kişilik, %34,1'i 7-9 kişilik ve %11,6'sı 10 kişi ve üzeri ailelerde yaşadıklarını belirtmiştir. Bu doğrultuda Kilis'te yaşayan Suriyelilerin kalabalık aile yapılarına sahip oldukları söylenebilir. Aşağıda katılımcıların ailedeki kişi sayılarına göre dağılımını belirten frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.6. Ailelerdeki Kişi Sayısına Göre Dağılım

Ailedeki Kişi Sayısı	Sayı (N)	Yüzde (%)
1-3 Kişi	31	5,9
4-6 Kişi	250	47,6
7-9 Kişi	179	34,1
10 Kişi ve Üzeri	61	11,6
Toplam	521	99,2

Aynı Evde Yaşayan Kişi Sayısına Göre Dağılım

Katılımcılara ait yedinci veri aynı evde yaşayan kişi sayısına ilişkindir. Katılımcıların 27'si 1-3 kişi, 258'i 4-6 kişi, 176'sı 7-9 kişi ve 60'ı 10 ve üzeri kişi ile aynı evi paylaştıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcılardan 4'ü aynı evde yaşadıkları kişi sayısını belirtmemiştir. Buna göre katılımcıların %5,1'i 1-3 kişi, %49,1'i, 4-6 kişi, %33,5'i 7-9 kişi ve %11,4'ü 10 ve üzeri kişi ile aynı evi paylaştıklarını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda katılımcıların %44,9'u yani yarıya yakını 7 kişi ve üzeri ile aynı evi paylaşmaktadır. Bu durum Suriyelilerin Kilis'te konutlarda kalabalık yaşantı sürdüklerini göstermektedir. Aşağıda katılımcıların aynı evde yaşayan kişi sayısına göre dağılımını belirten frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.7. Aynı Evde Yaşayan Kişi Sayısına Göre Dağılım

Evde Yaşayan Kişi Sayısı	Sayı (N)	Yüzde (%)
1-3 Kişi	27	5,1
4-6 Kişi	258	49,1
7-9 Kişi	176	33,5
10 Kişi ve Üzeri	60	11,4
Toplam	521	99,2

Yaşanılan Evlerdeki Oda Sayısına Göre Dağılım

Katılımcılara ait sekizinci veri katılımcıların evlerindeki oda sayısına ilişkindir. Katılımcılardan 206'sı 1-2 odalı, 290'ı 3-4 odalı, 25'i 5-6 odalı ve 2'si 7 ve üzeri odalı evlerde yaşadıklarını beyan etmiştir. Ayrıca 2 katılımcı da evlerinin oda sayısını belirtmemiştir. Buna göre katılımcılardan %39,2'si 1-2 odalı, %55,2'si 3-4 odalı, %4,8'i 5-6 odalı ve %0,4'ü 7 ve üzeri odalı evlerde yaşadıklarını belirtmişlerdir. Aşağıda katılımcıların evlerindeki oda sayılarına göre dağılımını belirten frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.8. Yaşanılan Evlerdeki Oda Sayısına Göre Dağılım

Evdeki Oda Sayısı	Sayı (N)	Yüzde (%)
1-2 Oda	206	39,2
3-4 Oda	290	55,2
5-6 Oda	25	4,8
7 Oda ve Üzeri	2	0,4
Toplam	523	99,6

Aylık Kazanca Göre Dağılım

Katılımcılara ait dokuzuncu veri katılımcıların aylık kazançlarına ilişkindir. Katılımcılardan 308'i 0-15.000 TL, 151'i 15.001-25.000 TL, 25'i 25.001-35.000 ₺ ve 12'si 35.001 ₺ ve üzeri aylık kazanç elde etmektedir. Ayrıca 29 katılımcı da aylık kazançlarını belirtmemiştir. Buna göre katılımcıların %58,7'si 0-15.000 TL, %28,8'i 15.001-25.000 TL, %4,8'i 25.001-35.000 ₺ ve %2,3'ü 35.001 ₺ ve üzeri aylık kazanç elde etmektedir. Tablodan hareketle katılımcıların %87,5'i 25.000 ₺ altında aylık kazanç elde ettiklerini belirtmiştir. Türkiye'de 2025 yılı itibarıyla net asgari

ücretin 22.104 ₺ olduğu düşünüldüğünde Kilis'te yaşayan Suriyelilerin büyük çoğunluğu asgari ücretin altında aylık gelir elde etmektedir. Bu nedenle Kilis'te yaşayan Suriyelilerin ekonomik olarak problemler yaşadıkları söylenebilir. Aşağıda katılımcıların aylık kazançlarına göre dağılımını belirten frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.9. Aylık Kazanca Göre Dağılım

Aylık Kazanç (TL)	Sayı (N)	Yüzde (%)
0-15.000	308	58,7
15.001-25.000	151	28,8
25.001-35.000	25	4,8
35.001 ve Üzeri	12	2,3
Toplam	496	94,5

Ailelerinin Aylık Kazancına Göre Dağılımı

Katılımcılara ait onuncu veri katılımcıların ailelerinin aylık kazançlarına ilişkindir. Katılımcılardan 251'i 0-15.000 TL, 177'si 15.001-25.000 TL, 41'i 25.001-35.000 ₺ ve 16'sı 35.001 ₺ ve üzeri aylık kazanç elde etmektedir. Ayrıca 40 katılımcı da aylık kazançlarını belirtmemiştir. Buna göre katılımcıların %47,8'i 0-15.000 TL, %33,7'si 15.001-25.000 TL, %7,8'i 25.001-35.000 ₺ ve %3'ü 35.001 ₺ ve üzeri aylık kazanç elde etmektedir. Buradan hareketle katılımcılardan %81,5'inin ailelerinin aylık kazancı 25.000 TL'nin altındadır. Suriyelilerin göçüyle birlikte Kilis'te kiralık ev ücretlerinde büyük artışlar yaşanmıştır. Kilis'te ortalama bir kiralık dairenin fiyatının 10.000 TL'den fazla olduğu düşünüldüğünde Suriyelilerin Kilis'te genelde alt gelir grubuna dâhil olduğu ve bu nedenle Kilis'te ekonomik problemler yaşadıkları söylenebilir. Bu bulgulara göre çalışmanın H₁ numaralı "*Suriyeliler Kilis'te alt gelir grubuna dâhildir.*" hipotezi desteklenmiştir. Aşağıda katılımcıların ailelerinin aylık kazançlarına göre dağılımını belirten frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.10. Ailelerinin Aylık Kazancına Göre Dağılımı

Ailenin Aylık Kazancı (TL)	Sayı (N)	Yüzde (%)
0-15.000	251	47,8
15.001-25.000	177	33,7
25.001-35.000	41	7,8
35.001 ve Üzeri	16	3,0
Toplam	485	92,4

Çalışılan İşin Süreklilik Durumuna Göre Dağılım

Katılımcılara ait on birinci veri katılımcıların yaptıkları ekonomik faaliyetlerin sürekliliğine ilişkindir. Katılımcıların 190'ı işsiz, 94'ü yarı zamanlı işlerde, 102'si geçici işlerde ve 128'i ise sürekli işlerde çalıştıklarını beyan etmişlerdir. Ayrıca 11 katılımcı da yaptıkları işin süreklilik durumunu belirtmemiştir. Buna göre katılımcıların %36,2'si işsizken, %17,9'u yarı zamanlı, %19,4'ü geçici ve %24,4'ü de sürekli işlerde çalışmaktadır. Bu doğrultuda katılımcılardan %73,4'ü ya işsizdir ya da sürekliliği olmayan işlerde çalışmaktadır. Bu da Kilis'te yaşayan Suriyelilerin istihdam konusunda ciddi problemler yaşadıklarını ortaya koymaktadır. İstihdam konusunda problem yaşayan Suriyeliler Kilis'te toplumsal yaşantıda daha alt ekonomik ve sosyal statülerde yaşantı sürmek zorunda kalmaktadır. Kilis'in hali hazırda ekonomik faaliyetlerinin potansiyeli düşünüldüğünde yerli halkla birlikte Kilis'te yaşayan Suriyelilerin istihdam konusunda ilerleyen zamanlarda da problemler yaşanacağı açıktır. Aşağıda katılımcıların yaptıkları işlerin süreklilik durumlarına göre dağılımını belirten frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.11. Çalışılan İşin Süreklilik Durumuna Göre Dağılım

İşin Süreklilik Durumu	Sayı (N)	Yüzde (%)
İşsiz	190	36,2
Yarı Zamanlı	94	17,9
Geçici	102	19,4
Sürekli	128	24,4
Toplam	514	97,9

Ailede Çalışan Kişi Sayısına Göre Dağılım

Katılımcılara ait on ikinci veri katılımcıların ailelerinde çalışan kişi sayısına ilişkindir. Katılımcılardan 54'ünün ailelerinde çalışan hiç kimse bulunmamaktadır. Katılımcılardan 323'ünün ailelerinde 1 kişi, 113'ünün ailelerinde 2 kişi ve 25'inin ailelerinde çalışan 3 ve üzeri kişi bulunmaktadır. Ayrıca katılımcılardan 10'u ailelerinde çalışan kişi sayısını belirtmemiştir. Buna göre katılımcılardan %10,3'ünün ailelerinde çalışan bulunmamaktadır. Katılımcılardan %61,5'inin ailesinde 1, %21,5'inin ailesinde 2 ve %4,8'inin ailesinde 3 ve üzeri kişi çalışmaktadır. Bu doğrultuda Kilis'te ailelerinde çalışan olmayıp sadece yapılan yardımlarla yaşayan Suriyelilerin sayısının azımsanmayacak derecede olduğu söylenebilir. Aşağıda katılımcıların ailelerinde çalışan kişi sayılarına göre dağılımını belirten frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.12. Ailede Çalışan Kişi Sayısına Göre Dağılım

Ailede Çalışan Kişi Sayısı	Sayı (N)	Yüzde (%)
Çalışan Yok	54	10,3
1 Kişi	323	61,5
2 Kişi	113	21,5
3 Kişi ve Üzeri	25	4,8
Toplam	515	98,1

Kilis'te Yaşanılan Sürelere Göre Dağılım

Katılımcılara ait on üçüncü veri katılımcıların Kilis'te yaşadıkları sürelerle ilişkindir. Katılımcılardan 25'i Kilis'te 0-2 yıl, 64'ü 3-6 yıl, 124'ü 7-9 yıl ve 308'i 10 yıl ve daha fazla süredir Kilis'te yaşamaktadır. Ayrıca katılımcılardan 4'ü Kilis'te yaşadıkları yıllara dair bilgi vermemiştir. Buna göre Katılımcılardan %4,8'i 0-2 yıl, %12,2'si 3-6 yıl, %23,6'sı 7-9 yıl ve 58,7'si 10 yılı aşkın süredir Kilis'te yaşadıklarını beyan etmişlerdir. Katılımcılardan %82,3'ü 7 yılı aşkın süredir Kilis'te yaşadıklarını beyan etmiştir. Bu da Kilis'te Suriyelilerin çoğunun zor koşullarda da olsa belirli bir hayat düzeni içerisinde olduklarını göstermektedir. Yoksa Suriye'den Kilis'e göç

ettikten sonra pek çoğu Kilis'ten de ya diğer illere ya da diğer ülkelere göç edebilirlerdi. Aşağıda katılımcıların Kilis'te yaşadıkları yıllara göre dağılımını belirten frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.13. Kilis'te Yaşanılan Sürelere Göre Dağılım

Kilis'te Yaşanılan Süre	Sayı (N)	Yüzde (%)
0-2 Yıl	25	4,8
3-6 Yıl	64	12,2
7-9 Yıl	124	23,6
10 Yıl ve Üzeri	308	58,7
Toplam	521	99,2

Göçte Kilis'in Seçilme Sebeplerine Göre Dağılım

Katılımcılara ait on dördüncü veri katılımcıların Suriye'den göç ederken Kilis'i seçme sebeplerine ilişkindir. Katılımcılardan 148'i coğrafi yakınlık, 107'si sosyal ve kültürel yakınlık, 154'ü akraba ve tanıdıklarının olması ve 113'ü de diğer sebeplerle Kilis'e göç etmişlerdir. Ayrıca 3 kişi de göç süreçlerinde Kilis'i tercih etmelerinin sebebini belirtmemiştir. Bu doğrultuda katılımcılardan %28,2'si coğrafi yakınlık, %20,4'ü sosyal ve kültürel yakınlık, %29,3'ü akrabalarının ve tanıdıklarının olması ve %21,5'i de diğer sebeplerle göç süreçlerinde Kilis'i seçmişlerdir. Buradan hareketle Suriyelilerin göç süreçlerinde Kilis'i tercih etmelerinde coğrafi yakınlık ile Kilis'te akraba ve tanıdıklarının olması temel faktörler olarak ortaya çıkmıştır. Coğrafi yönden Kilis Suriye ile oldukça yakındır. Suriye'de ortaya çıkan ani can güvenliği endişesi ve Suriye ile Kilis'i ayıran doğal sınırların olmaması Suriyelileri en yakın güvenli bölgelerden olan Kilis'e göç ettirmiştir. Diğer taraftan Suriye iç savaşı öncesinde Kilis'te akraba ve tanıdıkları olan ya da iç savaş sonrasında Kilis'e daha önce göç eden akraba ve tanıdıkları olanlar da göç süreçlerinde Kilis'i tercih etmişlerdir. Bu doğrultuda Suriyelilerin Kilis'e göçünde uluslararası göç teorilerinden ilişkiler ağı (network) kuramının etkili olduğu söylenebilir. Buna göre çalışmanın H₂ numaralı “*Suriyelilerin göçte Kilis'i tercih*

etmelerinde ilişkiler ağı da etkili olmuştur.” hipotezi desteklenmiştir. Aşağıda katılımcıların Kilis’e göç etme sebeplerine göre dağılımını belirten frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.14. Göçte Kilis’in Seçilme Sebeplerine Göre Dağılım

Göçte Kilis’in Seçilme Sebebi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Coğrafi Yakınlık	148	28,2
Sosyal ve Kültürel Yakınlık	107	20,4
Akrabaların ve Tanıdıkların Olması	154	29,3
Diğer Sebepler	113	21,5
Toplam	522	99,4

Kilis’te Mahalle Seçim Sebeplerine Göre Dağılım

Katılımcılara ait on beşinci veri katılımcıların Kilis’te yaşadıkları mahallenin seçilme sebeplerine ilişkindir. Katılımcılardan 68’i mahallelerinde çok fazla Suriyeli olması, 116’sı mahallelerinde akraba ve tanıdıklarının olması, 186’sı mahallede ev kiralarmının düşük olması ve 153 de diğer sebeplerle yaşadıkları mahalleleri seçmişlerdir. Ayrıca katılımcılardan 2’si de yaşadıkları mahalleyi seçme sebeplerine dair bilgi vermemiştir. Bu doğrultuda katılımcılardan %13’ü mahallelerinde çok fazla Suriyeli olması, %22,1’i mahallelerinde akraba ve tanıdıklarının olması, %35,4’ü ev kiralarmının düşük olması ve %29,1’i diğer sebeplerden dolayı yaşadıkları mahalleleri seçmişlerdir. Bu durum, Suriyelilerin Kilis’te yaşadıkları mahalleyi seçme sebeplerinde en etkili faktör olarak ev kiralarmının düşük olması durumunu ortaya çıkarmıştır. Bu durumda Suriyelilerin ekonomik davranışlarla Kilis’te dağılım gösterdikleri söylenebilir. Bu bulgular doğrultusunda çalışmanın H₃ numaralı “Suriyelilerin Kilis’te mekânsal dağılımında ekonomik faktörler ön plandadır.” hipotezi desteklenmiştir. Diğer taraftan Suriyeliler akraba ve tanıdıklarıyla ve diğer Suriyelilerle bir arada yaşama isteği nedeniyle Kilis’te belli başlı mahallelerde neredeyse getto tipi yerleşim alanları ortaya çıkarmıştır. Ayrıca bu mahallelerde bulunan yerli halkın da Kilis’te görece daha az Suriyeli bulunan mahallelere

göç etmeleri sebebiyle Kilis'te mekânsal ayrışma ortaya çıkmıştır. Aşağıda katılımcıların Kilis'te yaşadıkları mahalleleri seçme sebeplerine göre dağılımını belirten frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.15. Kilis'te Mahalle Seçim Sebeplerine Göre Dağılım

Kilis'te Yaşanılan Mahallenin Seçim Sebebi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Çok Fazla Suriyeli Olması	68	13,0
Akrabaların ve Tanıdıkların Olması	116	22,1
Ev Kiralarının Düşük Olması	186	35,4
Diğer Sebepler	153	29,1
Toplam	523	99,6

Frekans Tabloları ve Analizleri

Frekans analizi belirli bir değişkenin ne sıklıkla gerçekleşebileceğini tahmin etmek ve bu tahminlerin güvenilirliğini değerlendirmek için kullanılmaktadır (Oosterbaan, 1994: 3). Çalışmada katılımcıların anket formunda yöneltilen görüşlere katılım durumlarına göre sayıları ve oranları frekans tabloları oluşturularak ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda düzenlenen anket formunun ikinci bölümünde katılımcıların Suriye'ye geri dönüş düşüncelerini saptamak adına katılımcılara 17 adet görüş yöneltilmiştir. Katılımcılardan bu görüşler için; kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, fikrim yok, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum seçeneklerinden birisinin işaretlenmesi istenmiştir. Bu doğrultuda katılımcılar tarafından anket formları doldurulmuştur. Kimi katılımcılar ise görüşler için ayrılan alanları boş bırakarak ilgili görüşe cevap vermemiştir. Bu durum her ne kadar az olsa da yine de frekans tablolarında kayıp veri olarak aktarılmıştır. Anketlerden elde edilen veriler SPSS Statistics programı 27. paket versiyonu aracılığıyla frekans analizleri yapılarak bu analizlere ilişkin frekans tabloları oluşturulmuştur. Aşağıda katılımcılara yöneltilen ve onların Suriye'ye geri dönüşlerine ilişkin düşüncelerini saptamak adına belirlenen görüşler ve analizleri aktarılmıştır.

Katılımcıların Kilis'te Dışlanmışlık Hissi Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Dışlanmışlık hissi çerçevesinde katılımcılara yöneltilen “Kilis'te kendimi (çocuklarımız ve gençlerimiz de dâhil) dışlanmış hissettiğim için Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyorum.” görüşü için 90 katılımcı (%17,1) “kesinlikle katılmıyorum”, 177 katılımcı (%33,7) “katılmıyorum”, 150 katılımcı (%28,6) “fikrim yok”, 74 katılımcı (%14,1) “katılıyorum” ve 29 katılımcı da (%5,5) “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Ayrıca katılımcılardan 5'i bu görüş için fikir beyan etmemiştir. Aşağıda katılımcıların bu görüş için verdikleri yanıtlar ve bu yanıtların yüzdelik dağılımlarına ilişkin frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.16. Katılımcıların Kilis'te Dışlanmışlık Hissi Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşüncelerine Göre Dağılımları

Dışlanmışlık Hissi Nedeniyle Geri Dönüş Düşüncesi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	90	17,1
Katılmıyorum	177	33,7
Fikrim Yok	150	28,6
Katılıyorum	74	14,1
Kesinlikle Katılıyorum	29	5,5
Toplam	520	99,0

Sosyal dışlanma, toplumsal yaşantıda dil, din, mezhep, ırk, renk, kültür, mekân, sosyal statü, ekonomi, ideoloji gibi çok çeşitli sebeplerle belirli bir kesimin toplumsal yaşantıda dışarıda tutulması, önüne çeşitli engeller konulması ve belirli haklardan mahrum bırakılması olarak tanımlanabilir (Tartanoğlu, 2010: 2). Sosyal dışlanma ülke içerisinde vatandaşlar arasında görülebileceği gibi dış göç alan ülkelerde de göçle gelen bireylere karşı ortaya çıkabilmektedir. Sosyal dışlanmaya maruz kalan bireylerde bir takım davranışlar ortaya çıkabilmektedir. Bu durum bazen topluma uyum sağlamak için olumlu davranışları tetiklerken bazen de daha da marjinalleşmeyi beraberinde getirebilmektedir (Solak ve Teközel, 2019: 302).

Suriye iç savaşıyla birlikte Türkiye'ye göç edip burada yaşamaya başlayan Suriyelilere karşı yerli halk tarafından zaman zaman şiddet olayları, olumsuz söylemler, kabullenmeme gibi durumlar ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca Suriye iç savaşının derinleşmesi ve Türkiye'de Suriyelilerin milyonlarla ifade edilen sayılara ulaşması neticesinde yerel çapta olsa da Suriyelilere karşı zaman zaman protestolar ve şiddet olayları da gerçekleşmiştir. Türkiye'de Suriyelilerin en yoğun yaşadığı il konumunda olan Kilis'te Suriyelilerin yerli halkça kabulü ayrı bir ehemmiyet taşımaktadır. Çünkü Kilis'te, zaman zaman yerli halktan daha fazla sayıya ulaşan Suriyelilerle yaşanacak toplumsal olayların çok daha vahim sonuçlar doğurması muhtemeldir.

Bu noktada tablo 5.16.'da sunulan görüşe katılımcıların %33,7'si "katılmıyorum" cevabını vererek dışlanmışlık hissi nedeniyle Suriye'ye geri dönme düşüncesi taşımadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcıların %5,5'i "kesinlikle katılıyorum" cevabını vererek dışlanmışlık hissi nedeniyle Suriye'ye geri dönmeyi düşündüklerini beyan etmiştir. Tabloya göre en yüksek ve en düşük skorlar bu şekilde ortaya çıkarken katılımcılardan %28,6'sı bu görüş için "fikrim yok" cevabını vermiştir. Tablodan anlaşılacağı üzere Suriyelilerin Kilis'te dışlanmışlık hissine kapılmadıkları söylenebilir. Suriyelilerin Kilis'te dışlanmış hissetmemelerinde; Kilis ile Suriye arasında akrabalık bağları, sosyal ve kültürel yakınlık, özellikle Suriye iç savaşı öncesinde ticari ilişkiler gibi faktörlerin rol oynadığı düşünülmektedir. Ayrıca uygulanan göç yönetiminin de bu konuda etkili olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda; Suriyelilere olumlu çağrışımlarda bulunabilecek misafir, savaş mağduru, muhacir gibi toplumsal statüler atfedilerek onların yerli halkça kabulü amaçlanmıştır. Suriyeli çocuklar eğitim sürecinde herhangi bir Türk çocukla aynı statüde ve aynı haklarla değerlendirilerek herhangi bir ayrımcılık yaratacak durumun önüne geçilmiştir. Sağlık alanında tüm Suriyeliler için hastane işlemleri ve

ilaç temini ücretsiz hale getirilmiştir. Ortaya konan göç yönetimi ve yaklaşık 14 yıllık göç süreci genel olarak değerlendirildiğinde Türkiye’de Suriyelilere karşı büyük çapta bir protesto, çatışma, toplumsal olayların ortaya çıkmaması göstermektedir ki Türk toplumu tarafından Suriyelilerin genel kabulü sağlanmış ve Suriyelilerin dışlanmışlık hissine kapılmaları engellenmiştir. Bu da Suriyelilerin dışlanmışlık hissi nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olmamalarını sağlamıştır.

Katılımcıların Kilis’in Sosyo-Kültürel Yapısına Uyum Sağlayamaması Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşünceleri

Sosyo-kültürel yapıya uyum çerçevesinde katılımcılara yöneltilen “Kilis’in sosyo-kültürel yaşantısına uyum sağlayamadığım için Suriye’ye geri dönmeyi düşünüyorum.” görüşü için 107 katılımcı (%20,4) “kesinlikle katılmıyorum”, 262 katılımcı (%49,9) “katılmıyorum”, 86 katılımcı (%16,4) “fikrim yok”, 46 katılımcı (%8,8) “katılıyorum” ve 18 katılımcı da (%3,4) “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Ayrıca katılımcılardan 6’sı bu görüş için fikir beyan etmemiştir. Aşağıda katılımcıların bu görüş için verdikleri yanıtlar ve bu yanıtların yüzdelik dağılımlarına ilişkin frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5. 17. Katılımcıların Kilis’in Sosyo-Kültürel Yapısına Uyum sağlayamaması Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşüncelerine Göre Dağılımları

Sosyo-Kültürel Yapı ve Geri Dönüş Düşüncesi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	107	20,4
Katılmıyorum	262	49,9
Fikrim Yok	86	16,4
Katılıyorum	46	8,8
Kesinlikle Katılıyorum	18	3,4
Toplam	519	98,9

Sosyal ve kültürel yapı içerisinde çok çeşitli normları, adetleri, gelenekleri, görenekleri, dili, yeme içme kültürünü vs. barındıran geniş bir alana işaret etmektedir. Bu faktörler bir toplumda yaşayan bireylerin davranış kalıplarını, gündelik

yaşantılarını ve karar alma süreçlerini derinden etkilemektedir (Nirun ve Özönder, 1988: 341). Hemen her alanda etkili olan bu faktörler bireyle toplum arasında aidiyet bağının kurulmasını da sağlamaktadır. Ayrıca toplumları diğer toplumlardan ayıran en belirgin yapı taşlarından biri de toplumun sahip olduğu sosyal ve kültürel yapısıdır.

Suriye toplumu 1516'dan 1918 yılına kadar Osmanlı Devletinin hâkimiyeti altında yaşamış ve iki toplum arasında tarihsel birlikteliğin yanında sosyal ve kültürel etkileşimler de yaşanmıştır (Mollaalioglu, 2021: 1). Suriye'nin 1918 yılında Osmanlı Devletinden ayrılıp bağımsızlığını ilan etmesinin ardından bu kez de 911 km uzunluk ile Suriye Türkiye'nin en uzun kara sınır komşusu olmuştur. Türkiye - Suriye sınır hattı boyunca iki ülke arasında etkileşimi devam ettiren farklı illerde 11 sınır kapısı bulunmaktadır. Bu sınır kapılarından ilki 1953 yılında açılmıştır. Kilis'te de Suriye'ye açılan 2 sınır kapısı bulunmaktadır. Bunlardan Öncüpınar Gümrük Kapısı 1953 yılında, Çobanbey Gümrük Kapısı ise 2013 yılında açılmıştır (Ticaret Bakanlığı, 2024). Bu iki gümrük kapısı özellikle Suriye iç savaşı öncesinde iki ülke arasında ticaret ve turizm gibi amaçlarla sıklıkla kullanılmıştır ve hâlâ kullanılmaktadır. Diğer taraftan Suriye bağımsız bir devlet olup iki ülke arasına sınır çizilse de Kilis ve Suriye arasında soydaşlık, akrabalık ilişkileri, günümüzde sınır geçişleri gibi faktörler bu iki yerleşim yeri arasında sosyal ve kültürel özellikler açısından benzeşmeleri beraberinde getirmiştir. Bu durum Kilis'te yaşayan Suriyeliler için burada yaşamayı kolaylaştıran faktörlerden olmuştur. Buradan hareketle tablo 5.17.'de sunulan görüşe katılımcılardan %49,9'u "katılmıyorum" cevabını vererek Kilis'in sosyo-kültürel yapısına uyum sağlayamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olmadıklarını beyan etmiştir. Diğer taraftan bu görüşe katılımcıların %3,4'ü "kesinlikle katılıyorum" cevabını vererek Kilis'in sosyo-kültürel yaşantısına uyum sağlayamama nedeniyle Suriye'ye geri

dönmeyi düşündüklerini belirtmiştir. Tabloya göre en yüksek ve en düşük skorlar bu şekilde ortaya çıkarken katılımcılardan %16,4'ü bu görüş için “fıkrım yok” cevabını vermiştir. Tabloya göre Suriyelilerin Kilis'in sosyo-kültürel yapısına uyum sağladığı söylenebilir. Bu durumun ortaya çıkmasında yukarıda sayılan akrabalık bağları, sınır ticareti ve turizmi, tarihsel birliktelik gibi faktörlere ek olarak Suriyelilerin yerli halkla iç içe yaşamasına izin verilmesi de oldukça etkili olmuştur. Bu sayede Suriyeliler Kilis yerli halkı ile iletişim ve etkileşim içerisinde olmak durumunda kalmıştır. Ancak Suriyelilerin Kilis'te çok kalabalık oluşu, Kilis'in bazı bölgelerinde yerli halktan sayıca üstün duruma gelmeleri gibi faktörler yerli halkla Suriyelilerin etkileşimini sekteye uğratsa da Suriyelilerin Kilis'in sosyo-kültürel yaşantısına uyumunun önüne geçememiştir. Bu da Suriyelilerin Kilis'in sosyo-kültürel yaşantısına uyum sağlayamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olmamalarını sağlamıştır.

Katılımcıların Akraba ve Arkadaşlarının Suriye'de Kalması Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Akraba ve arkadaşlık bağı çerçevesinde katılımcılara yöneltilen “akrabalarım ve arkadaşlarım Suriye'de kaldığı için Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyorum.” görüşü için 57 katılımcı (%10,9) “kesinlikle katılmıyorum”, 146 katılımcı (%27,8) “katılmıyorum”, 81 katılımcı (%15,4) “fıkrım yok”, 166 katılımcı (%31,6) “katılıyorum” ve 68 katılımcı da (%13) “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Ayrıca katılımcılardan 7'si bu görüş için fikir beyan etmemiştir. Aşağıda katılımcıların bu görüş için verdikleri yanıtlar ve bu yanıtların yüzdelik dağılımlarına ilişkin frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5. 18. Katılımcıların Akraba ve Arkadaşlarının Suriye’de Kalması Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşüncelerine Göre Dağılımları

Akraba ve Arkadaşların Suriye’de Kalması		
Nedeniyle Geri Dönüş Düşüncesi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	57	10,9
Katılmıyorum	146	27,8
Fikrim Yok	81	15,4
Katılıyorum	166	31,6
Kesinlikle Katılıyorum	68	13,0
Toplam	518	98,7

Suriyeliler can güvenliği endişesiyle hem iç göçlere hem de başta Suriye’nin sınır komşusu olan ülkelere doğru dış göçlere başvurmuştur. Yaklaşık 13 milyon Suriyeli yerinden edilmiş durumda iken bunların yarısı ülke içerisinde iç göçe diğer yarısı da uluslararası göçe başvurmuştur (Uluslararası Mülteci Hakları Derneği, 2024). Özellikle uluslararası göçlerle birlikte Suriye’de akrabalık ve arkadaşlık bağları koparılan yüzbinlerce kişi olduğu tahmin edilmektedir. Buradan hareketle tablo 5.18.’de sunulan görüşe katılımcıların %31,6’sı “katılıyorum” cevabını vererek Kilis’e göç sonrası akraba ve arkadaşlarının Suriye’de kalması nedeniyle bu bağlarının koptuğunu ve bu sebeple Suriye’ye geri dönme düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcıların %10,9’u bu görüş için “kesinlikle katılmıyorum” cevabını vererek akraba ve arkadaşlarının Suriye’de kalması nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncelerinin olmadıklarını belirtmiştir. Tabloya göre en yüksek ve en düşük skorlar bu şekilde ortaya çıkarken katılımcılardan %15,4’ü bu görüş için “fikrim yok” cevabını vermiştir. Tabloya göre Suriyelilerin akraba ve arkadaşlık bağlarına önem verdiği ve bu bağların etkisiyle Suriyeliler geri dönebileceklerini vurgulamışlardır. Suriye’den Kilis’e yapılan göçler genelde kitlesel göçler olarak ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda göç eden bireylerin genel olarak çevresinde bulunan akraba ve arkadaşlarıyla birlikte göç ettikleri düşünülse de Suriye’de ortaya

çıkan iç savaşın çok yönlü ve kısa sürede ülkenin büyük çoğunluğunda etkili olması Suriyelilerin planlı bir göç süreci yürütmesini engellemiştir. Ortaya çıkan ani can güvenliği endişesi, bireyleri ülke içi ya da dışı fark etmeksizin en yakın güvenli bölgeye göçe zorlamıştır (Apak, 2015: 139). Bu da, katılımcıların da vurguladığı üzere, akraba ve arkadaşlık bağlarının kopuşuna sebebiyet vermiştir.

Katılımcıların Kilis'te İstihdam Problemleri Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Kilis'te istihdam edilme çerçevesinde katılımcılara yöneltilen “Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırıldığımız için Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyorum.” görüşü için 61 katılımcı (%11,6) “kesinlikle katılmıyorum”, 127 katılımcı (%24,2) “katılmıyorum”, 77 katılımcı (%14,7) “fikrim yok”, 176 katılımcı (%33,5) “katılıyorum” ve 73 katılımcı da (%13,9) “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Ayrıca katılımcılardan 11'i bu görüş için fikir beyan etmemiştir. Aşağıda katılımcıların bu görüş için verdikleri yanıtlar ve bu yanıtların yüzdelik dağılımlarına ilişkin frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.19. Katılımcıların Kilis'te İstihdam Problemleri Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşüncelerine Göre Dağılımları

İstihdam Problemleri Nedeniyle Geri		
Dönüş Düşüncesi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	61	11,6
Katılmıyorum	127	24,2
Fikrim Yok	77	14,7
Katılıyorum	176	33,5
Kesinlikle Katılıyorum	73	13,9
Toplam	514	97,9

Kilis ilinin ekonomisi genel olarak tarım ve hayvancılık temellidir. İlin arazilerinin %67'si tarım arazisi olarak geçmektedir. Bu arazilerde en çok zeytin, üzüm, biber, Antep fıstığı ve mısır üretimi yapılmaktadır. Ancak ilde sulama imkânları az olduğundan

ekili dikili alanlardan elde edilen ürünler ilin iklim özelliklerine göre yıldan yıla dalgalanmalar göstermektedir (Kilis Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, 2021: 37). İlde yürütülen hayvancılık faaliyetleri kapsamında en çok üretim küçükbaş ve büyükbaş hayvancılıkta toplanmıştır (İpekyolu Kalkınma Ajansı, 2024). İlde imalat sanayisi gelişim gösterse de oldukça sınırlı kalmıştır. Ayrıca ilde bulunan ve Suriye'ye açılan gümrük kapılarının Suriye'deki iç karışıklık nedeniyle aktif olarak kullanımında problemler yaşanması nedeniyle sınır ticaretinde önemli derecede düşüşler gerçekleşmiştir. Bu durum il ekonomisini olumsuz etkilemiştir. İlde istihdamı artıracak ekonomik faktörlerin sınırlı olması nedeniyle işsizlik önemli problemlerdendir. Türkiye İstatistik Kurumu 2023 yılı verilerine göre ilde işsizlik oranı %10,7 olarak gerçekleşmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2024). İl nüfusunun ekonomik faaliyetlerinin oldukça sınırlı olması nedeniyle ilde ortaya çıkan istihdam problemi Suriyelilerin yoğun göçüyle daha da derinleşmiş ve Suriyeliler de bu durumdan paylarına düşeni almıştır. Öyle ki tablo 5.11.'e göre katılımcıların sadece %24,4'ü Kilis'te sürekli bir işte çalışabildiklerini belirtmişlerdir. Geri kalan %75,6'lık kesim Kilis'te ya geçici ve yarı zamanlı işlerde çalışmakta ya da işsiz bir şekilde hayata tutunmaya çalışmaktadır.

Buradan hareketle tablo 5.19.'da sunulan görüşe katılımcıların %47,4'ü “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” cevabını vererek Kilis'te sürekliliği olmayan ve düşük ücretli işlerde çalıştıklarını ve bu sebeple Suriye'ye geri dönme düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcıların %11,6'sı bu görüş için “kesinlikle katılmıyorum” cevabını vererek Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalışmaları nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin olmadıklarını belirtmiştir. Tabloya göre en yüksek ve en düşük skorlar bu şekilde ortaya çıkarken katılımcılardan %14,7'si bu görüş için “fikrim yok” cevabını vermiştir. Yukarıda bahsedilen her iki tablo birlikte

değerlendirildiğinde Kilis’te yaşanan işsizlik durumunda Suriyeliler de ciddi şekilde etkilenmiştir. Katılımcıların çoğunun geçici ve yarı zamanlı işlerde çalışması ya da işsiz olduklarını vurgulaması Suriyelilerin istihdam nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde oldukları söylenebilir. Elde edilen bu bulgulara göre çalışmanın H4 numaralı “*Suriyeliler Kilis’te istihdam konusunda problemler yaşamaktadır.*” hipotezi desteklenmiştir.

Katılımcıların Ekonomik Olarak Suriye’de Daha İyi Durumda Olacağını Düşünmeleri Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşünceleri

Ekonomik olarak Suriye’de daha iyi durumda olma düşüncesi çerçevesinde katılımcılara yöneltilen “Ekonomik olarak Suriye’de Kilis’ten daha iyi durumda olduğum için Suriye’ye geri dönmeyi düşünüyorum.” görüşü için 77 katılımcı (%14,7) “kesinlikle katılmıyorum”, 127 katılımcı (%24,2) “katılmıyorum”, 98 katılımcı (%18,7) “fikrim yok”, 152 katılımcı (%29) “katılıyorum” ve 63 katılımcı da (%12) “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Ayrıca katılımcılardan 8’i bu görüş için fikir beyan etmemiştir. Aşağıda katılımcıların bu görüş için verdikleri yanıtlar ve bu yanıtların yüzdelik dağılımlarına ilişkin frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.20. Katılımcıların Ekonomik Olarak Suriye’de Daha İyi Durumda Olacağını Düşünmeleri Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşüncelerine Göre Dağılımları

Ekonomik Olarak Suriye’de Daha İyi Durumda Olma Düşüncesi ve Geri Dönüş	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	77	14,7
Katılmıyorum	127	24,2
Fikrim Yok	98	18,7
Katılıyorum	152	29,0
Kesinlikle Katılıyorum	63	12,0
Toplam	517	98,5

Suriye, iç savaş öncesinde özellikle 1970’lerden sonra ekonomik düzeni devletin lokomotifliğinde olan ülkelerdendir. Bu dönemde petrol üretiminin önemli derecede artışı, ağır sanayi hamleleri, tarım yatırımları gibi önemli ekonomik gelişmeler sağlanmıştır. 1990 ve 2000’li yıllarla birlikte küresel ekonomik düzende önemli etkiler ortaya çıkaran neoliberal politikalar Suriye’yi de etkileyerek devlet güdümünde olan ekonomik düzenin giderek özel sektöre kaymasını sağlamıştır. Ancak Suriye’de devlet güdümünde kurulan ve önemli bir istihdam kapısı olan tarım kooperatiflerinin neoliberal politikalarla giderek azalması, devletin piyasadan gitgide çekilmesiyle birlikte dezavantajlı grupların desteklenememesi durumu ortaya çıkmıştır (Gök ve Yıldırım, 2022: 232). Daha sonra tarımsal sulama kapasitesinin artırılmaması ve iklim değişikliği risklerinin yönetilememesiyle birlikte 2007-2009 yılları arasında etkili olan ciddi kuraklıklar tarımsal faaliyetlerle geçimini sağlayan Suriyelilerin topraklarını bırakarak Şam, Halep, Lazkiye gibi büyük kentlere göç etmelerine sebep olmuştur (Conker, 2020: 164). Bu kentlerin çeperlerinde gecekondu benzeri yapılarda yaşayan bu göçmenlerin Suriye nüfusunun yaklaşık %30’una denk bir sayıya tekabül ettiği belirtilmiştir. Yaşanan ekonomik problemlerin yanında Baas rejiminin giderek daha baskıcı bir yönetime doğru kayması Arap Baharı sürecini tetikleyen etmenler olarak sıralanabilir (Özdemir, 2016: 91).

Yukarıda kısaca Suriye’nin iç savaş öncesi ekonomik durumu aktarılmıştır. Bu doğrultuda tablo 5.20.’de sunulan görüşe katılımcıların %29’u “katılıyorum” cevabını vererek ekonomik olarak Suriye’de Kilis’ten daha iyi durumda olacaklarını ve bu sebeple Suriye’ye geri dönme düşüncelerinin olduğunu belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcıların %14,7’si bu görüş için “kesinlikle katılmıyorum” cevabını vererek ekonomik olarak Kilis’te Suriye’den daha iyi durumda olduklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncelerinin olmadığını belirtmiştir. Tabloya göre en

yüksek ve en düşük skorlar bu şekilde ortaya çıkarken katılımcılardan %18,7'si bu görüş için “fikrim yok” cevabını vermiştir. Bu bilgiler ışığında Kilis'te yaşayan Suriyelilerin Kilis'te ekonomik olarak problemler yaşadıkları, Suriye'ye dönme durumlarında ekonomik şartlar bakımından Kilis'ten daha iyi durumda olacaklarını düşündükleri söylenebilir. Ancak Suriye'de yaşanan iç karışıklık neticesinde pek çok şehir, tarım alanları, altyapı vs. tahrip edilmiştir. Ayrıca petrol sahalarının bir kısmı da terör örgütleri kontrolü altındadır. Suriye'de her ne kadar Baas rejimi yıkılsa da ekonomik ve siyasi belirsizlikler devam etmektedir. Suriyelilerin Suriye'de Kilis'tekinden daha iyi ekonomik şartlara sahip olacaklarına dair düşünceleri Suriye'nin genel ekonomik koşulları düşünüldüğünde pek çok açıdan şüpheler barındırmaktadır.

Katılımcıların Dil Öğrenme Problemi Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Dil öğrenme problemi çerçevesinde katılımcılara yöneltilen “Türkçeyi öğrenmede zorlandığım için Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyorum.” görüşü için 113 katılımcı (%21,5) “kesinlikle katılmıyorum”, 221 katılımcı (%42,1) “katılmıyorum”, 61 katılımcı (%11,6) “fikrim yok”, 96 katılımcı (%18,3) “katılıyorum” ve 25 katılımcı da (%4,8) “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Ayrıca katılımcılardan 9'u bu görüş için fikir beyan etmemiştir. Aşağıda katılımcıların bu görüş için verdikleri yanıtlar ve bu yanıtların yüzdelik dağılımlarına ilişkin frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.21. Katılımcıların Dil Öğrenme Problemi Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşüncelerine Göre Dağılımları

Dil Öğrenememe Nedeniyle Geri Dönüş Düşüncesi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	113	21,5
Katılmıyorum	221	42,1
Fikrim Yok	61	11,6
Katılıyorum	96	18,3
Kesinlikle Katılıyorum	25	4,8
Toplam	516	98,3

Dil insanlar arasında haberleşme, duygu ve düşünce aktarımı, bilgi paylaşımı gibi çeşitli etkileşimleri yerine getiren iletişim faktörüdür. Dil ayrıca toplumları birbirinden ayıran, toplumda nesiller arası kültür aktarımını devam ettiren ve bireyleri toplumsal aidiyet duygusuyla birleştiren en başat faktörlerdendir. Dilin önemi, farklı bir dil konuşan insanlarla iletişim kurmaya çalışma noktasında ayrıca kendini göstermektedir.

Uluslararası göçlerde de en belirleyici etmenlerden olan dil konusu önemini artırarak devam ettirmektedir. Suriyeliler de iç savaş nedeniyle Ortadoğu ve Avrupa ülkeleri ile ABD ve Kanada gibi çok çeşitli dillerin hâkim olduğu ülkelere yayılmışlardır. Türkiye de en çok Suriyeli barındıran ülke konumundadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2025). Özellikle göçün ilk yıllarında Hatay, Gaziantep, Adana, Kilis, Şanlıurfa, Kahramanmaraş gibi illerde yoğun nüfusa ulaşan Suriyelilerin Türkçe öğrenme durumları ayrı bir önem taşımıştır. Bu yüzden Suriyelilerin gündelik hayatlarını devam ettirebilmek, yerli halkla iyi ilişkiler kurmak ve genel olarak toplumsal yaşantıya entegre olmak adına Türkçe öğrenmeleri oldukça önem arz eden bir konudur. Konunun önemine binaen Türkiye’de Suriyeliler için dil öğrenme noktasında önemli projeler hayata geçirilmiştir. Bu hususta Türkiye’de merkezi yönetim, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları gibi pek çok aktör devreye girerek Suriyeliler için dil kursları düzenlemiştir. Suriyelilerin yerli halkla iç içe yaşaması ve Suriyeli çocukların Türk öğrencilerle aynı imkânlarda ve mekânlarda eğitim görmeleri yönünde uygulamalar yapılması Suriyelilerin Türkçe öğrenmelerini kolaylaştırmıştır.

Bu bilgiler ışığında tablo 5.21.’de sunulan görüşe katılımcıların %61,6’sı “kesinlikle katılmıyorum” ve “katılmıyorum” cevabını vererek Türkçe öğrenme problemlerinin kalmadığını ve bu sebeple Suriye’ye geri dönme düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcıların %4,8’i bu görüş için “kesinlikle katılıyorum” cevabını vererek Türkçeyi

öğrenmede zorlandığını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Tabloya göre en yüksek ve en düşük skorlar bu şekilde ortaya çıkarken katılımcılardan %11,6'sı bu görüş için “fikrim yok” cevabını vermiştir. Bu bilgiler ışığında Kilis'te yaşayan Suriyelilerin Türkçe öğrenme ve dolayısıyla Kilis yerli halkı ile iletişim kurma konusunda problemlerinin olmadığı söylenebilir. Bu konuda Suriyelilerin geri dönüş düşüncesi taşımamaları uygulanan politikalarda başarı sağlandığını göstermektedir. Bu bulgulara göre çalışmanın H₅ numaralı “*Suriyeliler Kilis'te Türkçe öğrenme konusunda problemler yaşamaktadır.*” hipotezi desteklenmemiştir. Diğer taraftan Kilis'in Suriyelilerin en yoğun yaşadığı il konumunda olması, Suriyelilerin belli başlı bölgelerde yerli nüfustan daha fazla sayıya ulaşması, Suriyelilerin işyeri açabilmeleri, geçici barınma merkezlerinin varlığı gibi hususlar Suriyelilerin Kilis'te Türkçe öğrenme durumlarını sekteye uğratacağı düşünülse de elde edilen bulgular bu durumun ortaya çıkmadığını göstermektedir.

Katılımcıların Kilis'te Güvenlik Endişesi Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Güvenlik endişesi düşüncesi çerçevesinde katılımcılara yöneltilen “Kilis'te genel olarak güvenlik endişesi yaşadığım için Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyorum.” görüşü için 152 katılımcı (%29) “kesinlikle katılmıyorum”, 230 katılımcı (%43,8) “katılmıyorum”, 82 katılımcı (%15,6) “fikrim yok”, 40 katılımcı (%7,6) “katılıyorum” ve 17 katılımcı da (%3,2) “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Ayrıca katılımcılardan 4'ü bu görüş için fikir beyan etmemiştir. Aşağıda katılımcıların bu görüş için verdikleri yanıtlar ve bu yanıtların yüzdelik dağılımlarına ilişkin frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.22. Katılımcıların Kilis’te Güvenlik Endişesi Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşüncelerine Göre Dağılımları

Güvenlik Endişesi Nedeniyle Geri Dönüş Düşüncesi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	152	29,0
Katılmıyorum	230	43,8
Fikrim Yok	82	15,6
Katılıyorum	40	7,6
Kesinlikle Katılıyorum	17	3,2
Toplam	521	99,2

Güvenlik ihtiyacı insanların hayatlarını yönlendiren en önemli argümanlardır. Bu durum Abraham Maslow’un geliştirdiği ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramında da vurgulanmıştır. Maslow kuramında insan ihtiyaçlarını beş basamakta incelemiştir. İlk basamakta hava, su, yemek, barınma, uyku ve giyinme gibi insanın fizyolojik ihtiyaçları yer alırken ikinci basamakta; kişisel güvenlik, mülkiyet güvenliği, hukuk ve istikrar gibi güvenlik ihtiyaçları yer almaktadır. Diğer basamaklarda ise sırasıyla sevgi ve ait olma ihtiyacı, saygı ihtiyacı ve son olarak da kendini gerçekleştirme ihtiyacı gelmektedir (Aydın, 2022: 235). Maslow’a göre bireyin güvenlik ihtiyacı yeme, içme, barınma, giyinme gibi en temel ihtiyaçlarının hemen ardından gelmektedir. Burada kişinin güvenlik ihtiyaçlarına hayatı derecede önem atfedilmektedir. Buradan hareketle Suriye’de ortaya çıkan ve milyonlarca Suriyeliyi yerinden eden şey tam olarak güvenlik zafiyetidir. Yani yerinden edilen bireyler can güvenliği ihtiyaçlarının karşılanamaması sebebiyle güvende hissedecekleri yerlere göç etmişlerdir.

Bu bilgiler ışığında tablo 5.22.’de sunulan görüşe katılımcıların %43,8’i “katılmıyorum” cevabını vererek Kilis’te genel olarak güvenlik endişesi yaşamadıklarını ve bu sebeple Suriye’ye geri dönme düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcıların %3,2’si bu görüş için “kesinlikle katılıyorum” cevabını vererek Kilis’te genel olarak güvenlik hususunda problemler yaşadıklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Tabloya göre en yüksek ve en

düşük skorlar bu şekilde ortaya çıkarken katılımcılardan %15,6'sı bu görüş için “fikrim yok” cevabını vermiştir. Buradan hareketle Kilis'te yaşayan Suriyelilerin güvenlik konusunda problem yaşamadıkları ve bu nedenle de Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olmadıkları söylenebilir.

Kültürel çatışma teorisi, özellikle uluslararası göçlerde ev sahibi toplum ile göçle gelen toplum arasında kültürel uyumsuzluklar ya da çatışmalar yaşanması, göçmen grupların suça meyilli olmasına ya da göçmen gruplara karşı ev sahibi toplumun çatışma içerisine girmesine dayanmaktadır. Teoriye göre bu şekilde ortaya çıkan kültürel uyumsuzluklar o bölgede ev sahibi toplum ile göçmenlerde güvensizliğe dair algıların gelişmesine zemin hazırlamaktadır. Kilis yerli halkı ile Suriyeliler arasında kültürel olarak farklılıklar olsa da tarihsel birliktelik, dini birlik, az da olsa göç eden Türkmenler dolayısıyla, soy birliği gibi birleştirici faktörler de bulunmaktadır. Ek olarak merkezi ve yerel yönetimlerce uygulanan güvenlik politikaları neticesinde Suriyelilerle yerli halk arasında toplumsal boyuta taşınabilecek çatışmaların olmaması güvenlik politikalarında başarılı olunduğunun göstergesi sayılabilir.

Katılımcıların Kilis'te Yeterince Ekonomik Yardım Alamaması Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Yeterince ekonomik yardım alamama düşüncesi çerçevesinde katılımcılara yöneltilen “Yeterince ekonomik yardım alamadığım için Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyorum.” görüşü için 95 katılımcı (%18,1) “kesinlikle katılmıyorum”, 165 katılımcı (%31,4) “katılmıyorum”, 100 katılımcı (%19) “fikrim yok”, 111 katılımcı (%21,1) “katılıyorum” ve 46 katılımcı da (%8,8) “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Ayrıca katılımcılardan 8'i bu görüş için fikir beyan etmemiştir. Aşağıda katılımcıların bu görüş için verdikleri yanıtlar ve bu yanıtların yüzdelik dağılımlarına ilişkin frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.23. Katılımcıların Kilis’te Yeterince Ekonomik Yardım Alamaması Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşüncelerine Göre Dağılımları

Yardım Alamama Nedeniyle Geri Dönüş Düşüncesi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	95	18,1
Katılmıyorum	165	31,4
Fikrim Yok	100	19,0
Katılıyorum	111	21,1
Kesinlikle Katılıyorum	46	8,8
Toplam	517	98,5

Dünya çapında zorla yerinden edilen insan sayısı son 12 yıldır sürekli artış göstermektedir. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği yayımladığı rapora göre 2023 yılı sonu verilerine göre dünyada savaş, çatışma, şiddet olayları, insan hakları ihlalleri, kamu düzeninin bozulması gibi sebeplerle zorla yerinden edilen insan sayısının 117,3 milyon olduğu açıklanmıştır. Bu sayı 10 yıl önceki sayının yaklaşık iki katına tekabül etmektedir. Bu rakam dünyadaki her 69 kişiden 1’inin zorla yerinden edilme durumuna maruz kaldığını göstermektedir (United Nations High Commissioner for Refugees Agency, 2025). Dünya çapında zorla yerinden edilen mültecilerin %65’i Suriye, Venezüela, Ukrayna ve Afganistan uyrukludur ve bu mültecilerin %32’si Türkiye, İran, Kolombiya, Almanya ve Uganda’ya sığınmıştır. Zorla yerinden edilenlerden 47 milyon kişinin çocuk olduğu düşünüldüğünde insani yardım konusunun önemi ortaya çıkmaktadır. (United Nations High Commissioner for Refugees Agency, 2025).

Yukarıda aktarılan bilgilere göre zorla yerinden edilen insanların büyük çoğunluğunun insani yardıma muhtaç durumda olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Avrupa Birliği gibi uluslararası kuruluşlar ile devletler ve sivil toplum kuruluşları tarafından yerinden edilmiş kişilere yardımlar yapılmaktadır. Bu yardımlar tıbbi malzeme, gıda, temiz su, nakdi yardımlar gibi geniş bir içeriğe sahiptir. Birleşmiş Milletlerin yayımladığı başka bir raporda zorla yerinden edilen

insanların ihtiyaçlarını fonlamak adına sadece 2025 yılı için 102 milyon dolarlık desteğe ihtiyaç duyulduğu aktarılmıştır (United Nations High Commissioner for Refugees Agency, 2025).

Türkiye’de yaşayan Suriyelilere yönelik de insani yardımlar yapılmaktadır. Bu doğrultuda tablo 5.23.’te sunulan görüşe katılımcıların %31,4’ü “katılmıyorum” cevabını vererek yeterince ekonomik yardım aldıklarını ve bu sebeple Suriye’ye geri dönme düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcıların %8,8’i bu görüş için “kesinlikle katılıyorum” cevabını vererek yeterince ekonomik yardım alamadıklarını ve bu sebeple Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Tabloya göre en yüksek ve en düşük skorlar bu şekilde ortaya çıkarken katılımcılardan %19’u bu görüş için “fikrim yok” cevabını vermiştir. Buradan hareketle Kilis’te yaşayan Suriyelilerin ekonomik yardım alma konusunda pek problem yaşamadıklarını ve bu sebeple Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olmadıkları söylenebilir. Türkiye’de Suriyelilere yönelik yapılan yardımlar yukarıda ekonomik yardımlar başlığı altında detaylı olarak aktarıldığından bu başlık altında ayrıca yer verilmemiştir.

Katılımcıların Suriye’de Ev ve Arazi Sahibi Olması Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşünceleri

Suriye’de ev ve arazi sahibi olunması çerçevesinde katılımcılara yöneltilen “Suriye’de evim ve arazim olduğu için Suriye’ye geri dönmeyi düşünüyorum.” görüşü için 116 katılımcı (%22,1) “kesinlikle katılmıyorum”, 138 katılımcı (%26,3) “katılmıyorum”, 75 katılımcı (%14,3) “fikrim yok”, 132 katılımcı (%25,1) “katılıyorum” ve 57 katılımcı da (%10,9) “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Ayrıca katılımcılardan 7’si bu görüş için fikir beyan etmemiştir. Aşağıda katılımcıların bu görüş için verdikleri yanıtlar ve bu yanıtların yüzdelik dağılımlarına ilişkin frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.24. Katılımcıların Suriye’de Ev ve Arazi Sahibi Olması Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşüncelerine Göre Dağılımları

Suriye’de Ev ve Arazi Sahibi Olma		
Nedeniyle Geri Dönüş Düşüncesi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	116	22,1
Katılmıyorum	138	26,3
Fikrim Yok	75	14,3
Katılıyorum	132	25,1
Kesinlikle Katılıyorum	57	10,9
Toplam	518	98,7

Suriye’de 10 yıldan fazla süren eden iç savaş, Esed rejiminin 8 Aralık 2024 tarihinde devrilmesiyle büyük oranda sona ermiş olsa da gerek terör örgütleri gerekse devrik rejim taraftarları ile yer yer çatışmalar devam etmektedir. Yaşanan iç savaşta Esed rejimi ve muhalifler iki taraf olarak yer alsa da bu iki grubu destekleyen devletler ile terör örgütleri de iç savaşın birer tarafı olarak Suriye’deki iç karışıklığın uzamasına sebep olmuştur. Bu süre zarfında Suriye’de ağır silahlar kullanılarak kentsel alanlarda büyük tahribatlar ortaya çıkmıştır. Özellikle evler, köprüler, yollar, okullar, hastaneler, tarım ambarları, su ve enerji kaynakları gibi alanlar hedef alınarak temel yaşamsal faaliyetlerin durdurulması amaçlanmıştır. Bu da Suriye’de pek çok yerleşim biriminde altyapı sistemleri, konut, ekonomi gibi temel fonksiyonların ciddi zarar görmesine ya da tamamen yok olmasına sebep olmuştur (Harunoğulları, 2021-53). Bu doğrultuda tablo 5.24.’te sunulan görüşe katılımcıların %26,3’ü “katılmıyorum” cevabını vererek Suriye’de ev ve arazi sahipliği nedeniyle Suriye’ye geri dönme düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcıların %10,9’u bu görüş için “kesinlikle katılıyorum” cevabını vererek Suriye’de ev ve arazi sahibi olduklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Tabloya göre en yüksek ve en düşük skorlar bu şekilde ortaya çıkarken katılımcılardan %14,3’ü bu görüş için “fikrim yok” cevabını vermiştir. Buradan hareketle Kilis’te yaşayan Suriyelilerin büyük çoğunluğunun Suriye’de ev ve arazi sahibi

olmadıkları ve bu sebeple de Suriye’ye geri dönüş düşüncesi taşımadıkları söylenebilir. Ayrıca yukarıda belirtildiği üzere Suriye’de uzun süre devam eden iç savaş neticesinde kentsel alanlarda büyük yıkımlar meydana gelmiştir. Suriye’de var olduğu düşünülen konutların, özellikle iç savaşın yoğunlaştığı kentlerde, büyük oranda tahrip edildiği de göz ardı edilmemelidir.

Katılımcıların Kültürel Asimilasyon Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşünceleri

Kültürel asimilasyon çerçevesinde katılımcılara yöneltilen “Kilis’te çocuklarımız ve gençlerimiz kültürel asimilasyona maruz kaldığı için Suriye’ye geri dönmeyi düşünüyorum.” görüşü için 114 katılımcı (%21,7) “kesinlikle katılmıyorum”, 203 katılımcı (%38,7) “katılmıyorum”, 112 katılımcı (%21,3) “fikrim yok”, 66 katılımcı (%12,6) “katılıyorum” ve 22 katılımcı da (%4,2) “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Ayrıca katılımcılardan 8’i bu görüş için fikir beyan etmemiştir. Aşağıda katılımcıların bu görüş için verdikleri yanıtlar ve bu yanıtların yüzdelik dağılımlarına ilişkin frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5. 25. Katılımcıların Kültürel Asimilasyon Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşüncelerine Göre Dağılımları

Asimilasyon Nedeniyle Geri Dönüş Düşüncesi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	114	21,7
Katılmıyorum	203	38,7
Fikrim Yok	112	21,3
Katılıyorum	66	12,6
Kesinlikle Katılıyorum	22	4,2
Toplam	517	98,5

Özellikle uluslararası göçlerde kullanılan bir kavram olan asimilasyon sıklıkla üzerinde durulan konulardadır. Fransızca kökenli bir kelime olan asimilasyon; benzeme, benzeştirme, benzeştirilme anlamlarında kullanılmaktadır. Kavram genel olarak; toplumda azınlık durumunda olan farklı kimlik ve kültürel değerlere sahip bireylerin bu özelliklerinin baskın çoğunluk tarafından etkin

politikalarla eritilmesi, özümzenmesi ve yok edilmesi anlamlarında kullanılmaktadır (Çakmaklı, 2022: 128). Bu tür uluslararası göçlerde ev sahibi toplum için iki seçenek ortaya çıkmaktadır. Ev sahibi toplum ya bünyesinde bulunan azınlık grubun özelliklerini devam ettirecek ve farklılıkları kucaklayacak bir yol seçecek ya da azınlıkların bu farklılıklarını gerek tehdit olarak algılayıp gerekse tahammülsüzlük gösterip onlar için asimilasyon yolunu seçecektir. Dünyada yaşanan göçlerde her iki seçenek de kullanılsa da ağırlıklı olarak baskın grupların azınlıkları bünyesinde eritme yani asimile etme yolunu seçtikleri görülmektedir. Çünkü hükümetler ulus devlet fikri doğrultusunda uygulamalar ortaya çıkaran politikalar gütmektedir (Şan ve Tzampaz, 2021: 65). Ayrıca dünya genelinde uluslararası göçe başvuranlar genelde yerinden edilmiş ya da ekonomik gerekçelerle göç eden bireylerdir ve bu bireylerin genelde daha alt ekonomik ve sosyal statülerde olması da kaçınılmazdır. Bu bireyler de hedef ülkelerde, etkin ve verimli göç yönetimi sergilenmemesi durumunda, suça daha açık konumda olabilmektedir. Bu nedenle hedef ülkede özellikle göçle gelenlerin yoğun olduğu alanlarda ev sahibi toplum ile azınlık grup arasında güvenlik zafiyetleri, radikalleşmeler, suç oranlarının artması gibi bir takım olumsuzluklar ortaya çıkabilmektedir. Ülkeler bu durumu birebir kendileri deneyimlemese bile dünyada örneğine rastlandığından hiç risk almayarak doğrudan azınlık gruba karşı asimilasyon politikalarına yönelebilmekte ya da çok sıkı tedbirler alabilmektedir. Bu doğrultuda tablo 5.25.'te sunulan görüşe katılımcıların %38,7'si "katılmıyorum" cevabını vererek Suriyelilerin Kilis'te kültürel olarak herhangi bir asimilasyona maruz kalmadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönme düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcıların %4,2'si bu görüş için "kesinlikle katılıyorum" cevabını vererek Kilis'te Suriyelilerin kültürel asimilasyona maruz kaldığını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir.

Tabloya göre en yüksek ve en düşük skorlar bu şekilde ortaya çıkarken katılımcılardan %21,3'ü bu görüş için “fikrim yok” cevabını vermiştir. Buradan hareketle Kilis’te yaşayan Suriyelilerin çocuklarının ve gençlerinin herhangi bir kültürel asimilasyon politikasına maruz kalmadıkları ve bu sebeple de Suriye’ye geri dönüş düşüncesi taşımadıkları söylenebilir. Suriyeli çocukların herhangi bir Türk çocukla eğitim konusunda aynı haklara sahip olması, yardım faaliyetleri güdülmesi, serbest dolaşma ve ikamet hakkı tanınması, dini gerekliliklerini serbestçe yerine getirebilmeleri, sağlık hizmetleri ve ilaçlardan ücretsiz faydalanmaları, çalışma ve iş yeri açabilme hakkına sahip olmaları, ana dillerini özgürce konuşabilmeleri gibi Suriyelilere uygulanan göç yönetimi değerlendirildiğinde Suriyelilerin Türkiye’deki gündelik yaşantıya uyum sağlayabilmelerinin amaçlandığı söylenebilir. Bu politikaların hiç biri kültürel asimilasyona işaret etmemektedir. Zaten bu durum katılımcılar tarafından da vurgulanmıştır.

Katılımcıların Eğitim Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşünceleri

Eğitim çerçevesinde katılımcılara yöneltilen “Kilis’te çocuklarımız ve gençlerimiz iyi eğitim alamadığı için Suriye’ye geri dönmeyi düşünüyorum.” görüşü için 143 katılımcı (%27,2) “kesinlikle katılmıyorum”, 236 katılımcı (%45) “katılmıyorum”, 77 katılımcı (%14,7) “fikrim yok”, 48 katılımcı (%9,1) “katılıyorum” ve 18 katılımcı da (%3,4) “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Ayrıca katılımcılardan 3’ü bu görüş için fikir beyan etmemiştir. Aşağıda katılımcıların bu görüş için verdikleri yanıtlar ve bu yanıtların yüzdelik dağılımlarına ilişkin frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.26. Katılımcıların Eğitim Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşüncelerine Göre Dağılımları

Eğitim Nedeniyle Geri Dönüş Düşüncesi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	143	27,2
Katılmıyorum	236	45,0
Fikrim Yok	77	14,7
Katılıyorum	48	9,1
Kesinlikle Katılıyorum	18	3,4
Toplam	522	99,4

Göç İdaresi Başkanlığının 6 Mart 2025 tarihli verilerine göre Türkiye’de 2,8 milyondan fazla Suriyeli bulunmaktadır. Bu sayının yaklaşık üçte biri 4-17 yaş aralığında bulunmaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2025). Bu yaş aralığı okul çağında bulunan nüfusa tekabül etmektedir. Türkiye’de bulunan bu Suriyeli grubun eğitimi için göçün ilk yıllarından bu yana önemli adımlar atılmıştır. İlk olarak Suriyeli çocuklar için geçici eğitim merkezleri kurularak Suriyeli çocukların eğitim konusu üzerine odaklanılmıştır. Bu merkezlerde Suriye’deki eğitim müfredatı da göz önünde bulundurularak bir müfredat hazırlanmış ve bu çerçevede Suriyeli gönüllü öğretmenlerce Arapça eğitim öğretim faaliyetleri başlamıştır. Bu merkezler 2014 yılına gelindiğinde kademeli olarak kapatılmaya başlanmıştır. 2016 yılına gelindiğinde ise Suriyeli çocuklar Türk eğitim sistemine dâhil edilerek her bir Suriyeli çocuğun herhangi bir Türk öğrenciyle aynı haklar ve sorumluluklar çerçevesinde ve aynı mekânlarda karışık bir şekilde eğitim görmeleri sağlanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2019: 20).

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı’nın 2023-2024 eğitim öğretim yılı verilerine göre Türkiye’de üniversite eğitimine devam eden 60.750 öğrenci bulunmaktadır (Yükseköğretim Başkanlığı, 2025). Bu öğrenciler de Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı tarafından her yıl yapılan Türkiye’ye yurt dışından öğrenci kabul sınavı ile üniversitelere puanlarına göre yerleştirilmektedir. Suriyeli üniversite öğrencileri için

üniversitelerde dil kursları açılarak Türkçe öğrenmeleri desteklenmektedir.

Kilis'te 21.212'si Suriyeli olmak üzere toplam 21.343 yabancı uyruklu öğrenci eğitimlerine devam etmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2022: 15). Ayrıca Kilis'te üniversite eğitime devam eden toplam 845 Suriyeli bulunmaktadır (Yükseköğretim Bakanlığı, 2025). Bu noktada tablo 5.26.'da sunulan görüşe katılımcıların %45'i "katılmıyorum" cevabını vererek Kilis'te çocukların ve gençlerin iyi eğitim aldıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönme düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcıların %3,4'ü bu görüş için "kesinlikle katılıyorum" cevabını vererek Kilis'te Suriyelilerin çocuklarının ve gençlerinin iyi eğitim alamadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Tabloya göre en yüksek ve en düşük skorlar bu şekilde ortaya çıkarken katılımcılardan %14,7'si bu görüş için "fikrim yok" cevabını vermiştir. Buradan hareketle Kilis'te yaşayan Suriyelilerin Suriyeli çocuk ve gençlere yönelik verilen eğitimden memnun oldukları ve bu durum çerçevesinde Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olmadıkları söylenebilir. Diğer yandan Kilis'te araştırmacı tarafından yapılan yerinde gözlemler ışığında okul ve dolayısıyla eğitimci sayısının yetersiz olduğu söylenebilir. Çünkü Kahramanmaraş merkezli depremlerde hasar alan okulların yıkılması ve yoğun Suriyeli nüfusu ildeki okullarda öğrenci yoğunluğunun artmasına neden olmuştur. Yer yer sınıflarda 45 kişilik kontenjanlarla eğitim öğretim faaliyetleri yapılmaya çalışılmaktadır. Bu da eğitimde problemlerin ortaya çıkmasına ve kalitenin sağlanamamasına sebep olmaktadır. Bu nedenle il düzeyinde okul ve eğitimci sayısının artırılarak sınıflardaki yoğunluğun azaltılması temel hedefinden hareket edilerek daha kaliteli eğitimin sürdürülebilir hale getirilmesi sağlanmalıdır.

Katılımcıların Kilis'te Gelecek Beklentisi Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

İyi bir gelecek düşüncesi çerçevesinde katılımcılara yöneltilen “Çocuklarımızın/gençlerimizin Kilis'te iyi bir geleceği olacağına inanmadığım için Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyorum.” görüşü için 102 katılımcı (%19,4) “kesinlikle katılmıyorum”, 179 katılımcı (%34,1) “katılmıyorum”, 85 katılımcı (%16,2) “fikrim yok”, 107 katılımcı (%20,4) “katılıyorum” ve 47 katılımcı da (%9) “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Ayrıca katılımcılardan 5'i bu görüş için fikir beyan etmemiştir. Aşağıda katılımcıların bu görüş için verdikleri yanıtlar ve bu yanıtların yüzdelik dağılımlarına ilişkin frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5. 27. Katılımcıların Kilis'te Gelecek Beklentisi Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşüncelerine Göre Dağılımları

Kilis'te Gelecek Beklentisi Nedeniyle		
Geri Dönüş Düşüncesi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	102	19,4
Katılmıyorum	179	34,1
Fikrim Yok	85	16,2
Katılıyorum	107	20,4
Kesinlikle Katılıyorum	47	9,0
Toplam	520	99,0

Göçler kişi rızası bakımından zorunlu ve isteğe bağlı göçler olarak ortaya çıkmaktadır. İsteğe bağlı göçlerde kişileri ekonomik gerekçeler, kariyer, istihdam, eğitim, sağlık, iklim, kültür gibi pek çok faktör göçe sevk edebilir. Zorunlu göçlerde ise kişi rızasından önce ortada göçe sevk eden bir zorunluluk vardır. Bu göçlerde en büyük ve hatta en önemli zorunluluk can güvenliğidir. Bu noktada kişilerin can güvenliğini tehlikeye sokan savaş ve siyasi faktörler gibi beşeri durumların yanında deprem, sel, aşırı kuraklık gibi doğal durumlar da zorunlu göçlere sebebiyet verebilmektedir. Suriyelilerin Türkiye'ye göçü de iç savaş neticesinde ortaya çıkan can güvenliği tehlikesi neticesinde gerçekleşmiştir. Her ne kadar Suriyelilerin

göçte temel amaçları can güvenliklerini garantiye almak olsa da Türkiye’de hayata yeniden tutunmuşlardır. Suriye’de iç savaşın derinleşerek daha da uzaması bu durumu perçinlemiştir. Bu noktada Suriyeliler Türkiye’de hayatlarına devam ederken her bireyde olduğu gibi onlarda da gelecek beklentisi artarak devam etmiştir. Buradan hareketle tablo 5.27.’de sunulan görüşe katılımcıların %34,1’i “katılmıyorum” cevabını vererek Kilis’te çocukların ve gençlerin iyi bir geleceğe sahip olacaklarına inandıklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönme düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcıların %9’u bu görüş için “kesinlikle katılıyorum” cevabını vererek Kilis’te Suriyeli çocukların ve gençlerin iyi bir geleceği olmayacağını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Tabloya göre en yüksek ve en düşük skorlar bu şekilde ortaya çıkarken katılımcılardan %16,2’si bu görüş için “fikrim yok” cevabını vermiştir. Buradan hareketle Kilis’te yaşayan Suriyelilerin özellikle çocukları ve gençleri için burada daha iyi geleceğe sahip olacaklarına inandıklarını ve bu inanç nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncelerinin bulunmadığı söylenebilir. Anketlerin 2025 yılı ocak ayı içerisinde uygulanmaya başlandığı düşünüldüğünde katılımcıların Esed rejimi sonrasında Suriye’nin yeni durumuna temkinli yaklaştıkları söylenebilir. Çünkü katılımcıların çoğu henüz Suriye’de iyi bir geleceğe sahip olamayacaklarına inanmaktadır. Bu inancın ortaya çıkmasında; Suriye’de güvenlik endişesinin devam etmesi, ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklar gibi faktörlerin de etkili olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların Yerli Halk İle İyi İlişkiler Kuramaması Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşünceleri

Yerli halk ile ilişkiler çerçevesinde katılımcılara yöneltilen “Kilis’te yerli halk ile iyi ilişkiler kuramadığım için Suriye’ye geri dönmeyi düşünüyorum.” görüşü için 138 katılımcı (%26,3) “kesinlikle katılmıyorum”, 228 katılımcı (%43,4) “katılmıyorum”,

78 katılımcı (%14,9) “fikrim yok”, 53 katılımcı (%10,1) “katılıyorum” ve 17 katılımcı da (%3,2) “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Ayrıca katılımcılardan 11’i bu görüş için fikir beyan etmemiştir. Aşağıda katılımcıların bu görüş için verdikleri yanıtlar ve bu yanıtların yüzdelik dağılımlarına ilişkin frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5. 28. Katılımcıların Yerli Halk İle İyi İlişkiler Kuramaması Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşüncelerine Göre Dağılımları

Yerli Halk İle İlişki Kuramama		
Nedeniyle Geri Dönüş Düşüncesi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	138	26,3
Katılmıyorum	228	43,4
Fikrim Yok	78	14,9
Katılıyorum	53	10,1
Kesinlikle Katılıyorum	17	3,2
Toplam	514	97,9

Suriyelilerin Türkiye’ye ilk göç etmeleriyle beraber geçici barınma merkezlerine alınmışlardır. Bu alanlarda kentlerden dolayısıyla da yerli halktan soyutlanmış bir halde yaşantı sürdüren Suriyeliler zamanla bu alanlara sığmayacak kadar çok sayılarda Türkiye’ye giriş yapmaya devam etmişlerdir. Daha sonra Türkiye’deki kentlere dağılmaya başlayan Suriyeliler için kent merkezlerinde herhangi bir kısıt olmadan istedikleri yerlerde ikamet etmeye başlamışlardır. Bu noktada Suriyeliler için yerli halkla etkileşim içerisinde olma durumu ortaya çıkmıştır. Çünkü kent hayatında karşılaştıkları tüm durumlarda yerli halk ile iletişim kurmak zorunda kalmışlardır. Bu iletişimin içeriği oldukça geniştir çünkü her bir Suriyeli yaşadığı gündelik hayatında komşu, müşteri, öğrenci, arkadaş, veli, kiracı, işveren, işçi, eş gibi statülerle yerli halkla iletişim içerisinde bulunmak durumunda kalmıştır. Türkçe öğrenme bu iletişimde en etkili araç olarak ortaya çıkmıştır. Bu durumun aşılması adına göç yönetimi çerçevesinde Suriyeliler için Türkçe kursları düzenlenmiş ve bu kurslarda elde edilen teorik bilgiler gündelik hayatlarında geniş bir uygulama alanı bulmuştur.

Buradan hareketle tablo 5.28.'de sunulan görüşe katılımcıların %69,7'si "kesinlikle katılmıyorum" ve "katılmıyorum" cevabını vererek Kilis'te yerli halkla iyi ilişkiler kurabildiklerini ve bu nedenle Suriye'ye geri dönme düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcıların %3,2'si bu görüş için "kesinlikle katılıyorum" cevabını vererek Kilis'te yerli halkla iyi ilişkiler kuramadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Tabloya göre en yüksek ve en düşük skorlar bu şekilde ortaya çıkarken katılımcılardan %14,9'u bu görüş için "fikrim yok" cevabını vermiştir. Buradan hareketle Kilis'te yaşayan Suriyelilerin Kilislilerle iyi ilişkiler kurarak gündelik hayatlarını devam ettirdiklerini ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin olmadığı söylenebilir. Suriyelilerle Kilislilerin iyi ilişkiler kurabilmesinde daha önce de değinilen tarihsel birliktelik, akrabalık ilişkileri, dini birliktelik, iç savaş öncesi sınır ticareti nedeniyle ortaya çıkan bağlantılar, Türkmenlerin Kilis'e göçü sebebiyle ortaya çıkan dil birliği, Suriyelilere yapılan yardımlar gibi faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca sahada yapılan gözlemler değerlendirildiğinde Kilislilerin algısında Suriyeliler, misafir, din kardeşi, savaş mağduru, muhacir gibi statülerle değerlendirilmektedir. Bu da Suriyelilerin Kilislilerce kabul edilmesinde olumlu bir etki meydana getirmektedir. Elde edilen bu bulgulara göre çalışmanın H₆ numaralı "*Suriyeliler Kilis'te yerli halkla iyi ilişkiler içerisinde.*" hipotezi desteklenmiştir.

Katılımcıların Kilis'te Sağlık Alanında Problemler Yaşaması Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Sağlık alanında yaşanan problemler çerçevesinde katılımcılara yöneltilen "Kilis'te herhangi bir hastalık durumunda hastane işlemlerinde ve ilaç temininde problem yaşadığım için Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyorum." görüşü için 166 katılımcı (%31,6) "kesinlikle katılmıyorum", 241 katılımcı (%45,9) "katılmıyorum", 62 katılımcı (%11,8) "fikrim yok", 33 katılımcı

(%6,3) “katılıyorum” ve 16 katılımcı da (%3) “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Ayrıca katılımcılardan 7’si bu görüş için fikir beyan etmemiştir. Aşağıda katılımcıların bu görüş için verdikleri yanıtlar ve bu yanıtların yüzdelik dağılımlarına ilişkin frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.29. Katılımcıların Kilis’te Sağlık Alanında Problemler Yaşamaları Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşüncelerine Göre Dağılımları

Sağlık Alanında Problemler Yaşama Nedeniyle Geri Dönüş Düşüncesi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	166	31,6
Katılmıyorum	241	45,9
Fikrim Yok	62	11,8
Katılıyorum	33	6,3
Kesinlikle Katılıyorum	16	3,0
Toplam	518	98,7

Suriyeliler için Türkiye’de sağlık konusunda önemli düzenlemeler yapılmıştır. Suriye’de iç savaş nedeniyle sağlık hizmetlerinin aksaması ve Türkiye’ye göç sürecinde olumsuz koşulların ortaya çıkması durumları nedeniyle Türkiye’deki Suriyeliler sağlık problemlerine açık hale gelmiştir. Bu durumu düzeltmek adına ilk olarak mevzuat çalışmaları yapılmış daha sonra Suriyelilerin Türk sağlık sistemine entegre edilmesi yönünde adımlar atılmıştır. Çocuk aşısı takibi, hamilelik kontrolleri, ilaç takibi gibi işlemlerle bu süreç devam ettirilmiştir. İlerleyen süreçte Suriyelilerin tüm hastane hizmetlerinden ücretsiz olarak faydalanmaları ve ilaçlara ücretsiz olarak erişebilmeleri sağlanmıştır. Özellikle Suriyelilerin yoğun olduğu Kilis gibi illerde hastalıkların sayısında ve çeşitlenmesinde artışlar, hastane hizmetlerinde yoğunluklar ve yer yer aksamalar yaşansa da süreç içerisinde uygulanan politikalarla bu olumsuzlukların önüne geçilmek istenmiştir.

Tablo 5.29.’da sunulan görüşe katılımcıların %45,9’u “katılmıyorum” cevabını vererek Kilis’te hastalık durumlarında

hastane işlemlerinde ve ilaç temininde problem yaşamadıklarını belirtmiş ve bu nedenle Suriye'ye geri dönme düşüncesinde olmadıklarını vurgulamıştır. Diğer taraftan katılımcıların %3'ü bu görüş için “kesinlikle katılıyorum” cevabını vererek Kilis'te hastalık durumlarında hastane işlemlerinde ve ilaç temininde problem yaşadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Tabloya göre en yüksek ve en düşük skorlar bu şekilde ortaya çıkarken katılımcılardan %11,8'i bu görüş için “fikrim yok” cevabını vermiştir. Buradan hareketle Kilis'te yaşayan Suriyelilerin hastane hizmetlerinde ve ilaç temininde genel olarak problem yaşamadıkları ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olamadıkları söylenebilir. Bu görüşün ortaya çıkmasında yukarıda sayılan politikaların yanında; Kilis'te Bab-ı Şifa Göçmen Sağlığı Merkezinin kurulması ve Prof. Dr. Alaeddin Yavaşca Devlet Hastanesinin hizmete açılması gerek yapı gerekse personel olarak sağlık sisteminin güçlendirilmesi etkili olmuştur.

Katılımcıların Kilis'te Dini Yaşantı Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Dini hayatta yaşanan problemler çerçevesinde katılımcılara yöneltilen “Kilis'te dini yaşantımda problemler yaşadığım için Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyorum.” görüşü için 200 katılımcı (%38,1) “kesinlikle katılmıyorum”, 226 katılımcı (%43) “katılmıyorum”, 63 katılımcı (%12) “fikrim yok”, 18 katılımcı (%3,4) “katılıyorum” ve 14 katılımcı da (%2,7) “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Ayrıca katılımcılardan 4'ü bu görüş için fikir beyan etmemiştir. Aşağıda katılımcıların bu görüş için verdikleri yanıtlar ve bu yanıtların yüzdelik dağılımlarına ilişkin frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.30. Katılımcıların Kilis’te Dini Yaşantı Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşüncelerine Göre Dağılımları

Dini Yaşantı Nedeniyle Geri Dönüş Düşüncesi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	200	38,1
Katılmıyorum	226	43,0
Fikrim Yok	63	12,0
Katılıyorum	18	3,4
Kesinlikle Katılıyorum	14	2,7
Toplam	521	99,2

Suriyelilerin Türkiye’de uyum noktasında en az zorluk çektiği alanlardan birisi dini hayattır. Türkiye’deki Suriyeliler de büyük oranda İslam dinine mensup olduğundan Türkiye’de bu konuda genel olarak problem yaşamamışlardır. Ancak Suriyelilerle yerli halkın din yaşantıda farklı tutum ve davranışları bulunmaktadır. Bu kapsamda Suriyelilerin İslam algısında şekilciliğin ve dış görünüşün önemli olduğu söylenebilir. Çünkü İslami modele uygun kılık kıyafet seçimi göze çarpmaktadır. Bu kapsamda Suriyeli kadınların ve genç kızların büyük oranda başörtülü, uzun kıyafetler tercih eden ve hatta yüzlerini dahi gizleyen bir kıyafet yapısı dikkat çekmektedir. Suriyeli erkeklerin ise uzun sakal ve saçlarının İslami çizgiye işaret ettiği söylenebilir. Türkiye’deki İslami algıda ise iyi niyet, kalp temizliği ve ahlak gibi daha çok hissi ve ahlaki değerlerin ağır bastığı söylenebilir (Erkan, 2016: 32). Bu iki farklı toplumun farklı İslami algıları olsa da bir arada ve rahatça ibadetlerini yerine getirme durumları İslam’ın birleştirici etkisini ortaya koymaktadır.

Tablo 5.30.’da sunulan görüşe katılımcıların %81,1’i “kesinlikle katılmıyorum” ve “katılmıyorum” cevabını vererek Kilis’te dini yaşantılarında problem yaşamadıklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönme düşüncesinde olmadıklarını vurgulamıştır. Diğer taraftan katılımcıların %2,7’si bu görüş için “kesinlikle katılıyorum” cevabını vererek Kilis’te dini yaşantılarında problem yaşadıklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Tabloya göre en yüksek ve en düşük skorlar bu şekilde ortaya çıkarken katılımcılardan %12’si bu görüş için

“fikrim yok” cevabını vermiştir. Buradan hareketle Kilis’te yaşayan Suriyelilerin dini yaşantılarında genel olarak problem yaşamadıkları ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olmadıkları söylenebilir. Genel olarak düşünüldüğünde Kilis yerli halkının da muhafazakâr bir yapıda oluşu Suriyelilerin dini algısıyla örtüştüğünden Kilis yerli halkı ile Suriyeliler arasında dini yaşantı, bir problem alanı olmaktan öte birleştirici bir faktör olarak değerlendirilebilir. Bu bulgulara göre çalışmanın H₇ numaralı “*Suriyeliler Kilis’te dini yaşantılarında problem yaşamamaktadır.*” hipotezi desteklenmiştir.

Katılımcıların Kilis’te İyi Ortam Sağlanamaması Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşünceleri

Katılımcılara yöneltilen “Kilis’te çocuklarımıza ve gençlerimize iyi bir ortam sağlanamadığı için Suriye’ye geri dönmeyi düşünüyorum.” görüşü için 116 katılımcı (%22,1) “kesinlikle katılmıyorum”, 202 katılımcı (%38,5) “katılmıyorum”, 82 katılımcı (%15,6) “fikrim yok”, 83 katılımcı (%15,8) “katılıyorum” ve 38 katılımcı da (%7,2) “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Ayrıca katılımcılardan 4’ü bu görüş için fikir beyan etmemiştir. Aşağıda katılımcıların bu görüş için verdikleri yanıtlar ve bu yanıtların yüzdelik dağılımlarına ilişkin frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.31. Katılımcıların Kilis’te İyi Ortam Sağlanamaması Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşüncelerine Göre Dağılımları

İyi Ortam Sağlanamama Nedeniyle		
Geri Dönüş Düşüncesi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	116	22,1
Katılmıyorum	202	38,5
Fikrim Yok	82	15,6
Katılıyorum	83	15,8
Kesinlikle Katılıyorum	38	7,2
Toplam	521	99,2

Tablo 5.31.'de sunulan görüşe katılımcıların %38,5'i "katılmıyorum" cevabını vererek Kilis'te Suriyeli çocuk ve gençlere iyi ortamlar sağlandığını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönme düşüncesinde olmadıklarını vurgulamıştır. Diğer taraftan katılımcıların %7,2'si bu görüş için "kesinlikle katılıyorum" cevabını vererek Kilis'te Suriyeli çocuk ve gençlere iyi ortam sağlanmadığını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Tabloya göre en yüksek ve en düşük skorlar bu şekilde ortaya çıkarken katılımcılardan %15,6'sı bu görüş için "fikrim yok" cevabını vermiştir. Buradan hareketle Kilis'te Suriyeli çocuk ve gençlere genel olarak iyi ortam sağlandığını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olmadıkları söylenebilir. İyi ortamdan kasıt güvenli, huzurlu, eğitim olanaklarına erişilebilir, sağlıklı bir çevre ve toplumsal düzendir. Bu hususlarla birlikte genel olarak ayrımcılığa maruz kalmadan toplumsal yaşantıda yerli halkla birlikte aynı kentsel mekânların paylaşılması da iyi ortama işaret etmektedir.

Katılımcıların Uyum Problemleri Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Katılımcılara yöneltilen "Genel olarak Kilis'e uyum sağlayamadığım için Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyorum." görüşü için 128 katılımcı (%24,4) "kesinlikle katılmıyorum", 238 katılımcı (%45,3) "katılmıyorum", 73 katılımcı (%13,9) "fikrim yok", 56 katılımcı (%10,7) "katılıyorum" ve 25 katılımcı da (%4,8) "kesinlikle katılıyorum" cevabını vermiştir. Ayrıca katılımcılardan 5'i bu görüş için fikir beyan etmemiştir. Aşağıda katılımcıların bu görüş için verdikleri yanıtlar ve bu yanıtların yüzdelik dağılımlarına ilişkin frekans tablosu aktarılmıştır.

Tablo 5.32. Katılımcıların Uyum Problemleri Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşüncelerine Göre Dağılımları

Uyum Problemleri Nedeniyle Geri Dönüş Düşüncesi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	128	24,4
Katılmıyorum	238	45,3
Fikrim Yok	73	13,9
Katılıyorum	56	10,7
Kesinlikle Katılıyorum	25	4,8
Toplam	520	99,0

Uyum, genel olarak göçlerle birlikte kullanılan bir kavramdır. Uluslararası göçlerde daha sık kullanılan uyum konusu çift taraflı bir yapıya işaret eder. Bu taraflar ev sahibi toplum ile göçle gelenleri kapsar. Uyum konusunun tam olarak gerçekleşmesi için göçmenlerin ev sahibi toplumun yapısına, hukuk kurallarına, ahlaki değerlerine vs. uygun davranışlarda bulunması, ev sahibi toplumun da göçle gelen bireyleri hiçbir ayrımcılığa maruz bırakmadan, farklılıklarını hoşgörü içerisinde karşılamayı ve genel manada onları kabul etmeyi kapsar. Burada ev sahibi toplumun göçmen bireyleri bünyesinde eritmesi, asimile etmesi, kültürel değerlerini yok sayması, milli benliklerine ilişkin faktörleri kısıtlaması gibi durumlar uyuma değil asimilasyona işaret etmektedir.

Uyum konusunda özellikle ev sahibi toplumun göç yönetimi etkin rol oynamaktadır. Türkiye göç konusunda hem geçiş ülkesi hem de hedef ülke olarak oldukça deneyim kazanmıştır. Özellikle Suriyelilerin kitlesel göçü bu durumu daha da perçinlemiştir. Bu doğrultuda göç politikalarının üretilmesinde ve uygulanmasında hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimler etkin rol oynamıştır. Bu kapsamda Suriyelilere dair uygulanan göç yönetiminde önce mevzuat çalışmaları ardından da hem kurumsallaşma hem de uzmanlaşma ön planda tutulmuştur. Türkiye’de Suriyeliler için uygulanan göç politikaları ele alındığında Suriyelilerin Türkiye’ye entegre edilmesi hususunda uygulamaların ortaya çıktığı söylenebilir. Bu kapsamda Tablo 5.32.’de sunulan görüşe

katılımcıların %69,7'si “kesinlikle katılmıyorum” ve “katılmıyorum” cevabını vererek genel olarak Kilis’e ve Kilislilere uyum sağladıklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönme düşüncesinde olmadıklarını vurgulamıştır. Diğer taraftan katılımcıların %4,8’i bu görüş için “kesinlikle katılıyorum” cevabını vererek genel olarak Kilis’e ve Kilislilere uyum sağlayamadıklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Tabloya göre en yüksek ve en düşük skorlar bu şekilde ortaya çıkarken katılımcılardan %13,9’u bu görüş için “fikrim yok” cevabını vermiştir. Buradan hareketle Suriyelilerin genel olarak Kilis’e ve Kilis yerli halkına uyum sağladıklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olmadıkları söylenebilir. Suriyelilere yönelik uygulanan göç yönetimi Suriyelilerin Kilis’e entegrasyonu amacı doğrultusunda uygulamalar ortaya çıkarmıştır. Ancak Kilis’te Suriyelilerin Kilis’e ve Kilis yerli halkına uyumunu sekteye uğratabilecek uygulamalar da ortaya çıkmıştır. Ancak tablo 5.32.’den de anlaşılacağı üzere bu faktörler Suriyelilerin Kilis’e ve Kilis yerli halkına uyumunu tehlikeye sokacak bir boyut ortaya çıkarmamıştır. Elde edilen bu bulgulara göre çalışmanın H₈ numaralı “*Suriyeliler genel olarak Kilis’e uyum sağlayabilmiştir.*” hipotezi desteklenmiştir.

Ki-Kare (Chi-Square) Testine İlişkin Bulgular ve Analizleri

Çalışmada anketlerdeki verileri ortaya çıkarmak adına ki-kare testi de uygulanmıştır. Ki-kare testinin temeli, gözlenen frekanslarla beklenen frekanslar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının istatistiki olarak belirlenmesine dayanır (Güngör ve Bulut, 2008: 84). Ki-kare testi ile çalışmada kullanılan anketlerde katılımcı verilerine ilişkin özellikler ile katılımcıların Suriye’ye geri dönüş düşüncelerine dair görüşleri teste tabi tutularak aralarında istatistiki olarak anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı ortaya çıkarılmıştır. Bu doğrultuda teste tabi tutulan iki frekans arasında anlamlı ilişkinin olup olmadığı p (probability) değeri ile

saptanmaktadır. Bu değerin ,05'ten küçük olması teste tabi tutulan frekanslar arasında istatistiki olarak anlamlı ilişkiye işaret etmektedir (Kılıç, 2016: 181).

Tablo 5.33. Katılımcıların Medeni Hallerine Göre Dışlanmışlık Hissi Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	Bekâr %	Evli %	Boşanmış %
Kesinlikle Katılmıyorum	22,1	16,1	13,0
Katılmıyorum	24,0	36,7	30,4
Fikrim Yok	15,4	31,8	43,5
Katılıyorum	26,0	11,2	13,0
Kesinlikle Katılıyorum	12,5	4,2	0
Toplam	100 (104)	100 (384)	100 (23)

	Medeni Hal
Ki-Kare	39,13
df	8
p	,001
Gamma	-,118

Tablo 5.33.'te katılımcıların medeni hallerine göre dışlanmışlık hissi nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre bekâr katılımcıların %26'sı "katılıyorum" cevabını vererek Kilis'te kendilerini dışlanmış hissettiklerini ve bu sebeple Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Evli katılımcıların %36,7'si ile boşanmış katılımcıların %30,4'ü "katılmıyorum" cevabını vererek Kilis'te kendilerini dışlanmış hissetmediklerini ve bu sebeple Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin olmadığını belirtmiştir. Yine bu görüş için bekâr katılımcıların %15,4'ü, evli katılımcıların %31,8'i ve boşanmış katılımcıların %43,5'i "fikrim yok" cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 39,13 ve p değeri ,001'dir. Bu bulgular Suriyelilerin medeni

halleri ile Kilis’te dışlanmış hissetme nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=39,13$, $df=8$, $p<.05$).

Medeni hal (nominal değişken) ile Suriyelilerin Kilis’te dışlanmış hissetmesi nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin -,118 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir. Elde edilen bulgulara göre dışlanmışlık hissi sebebiyle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinin bekârlarda evlilerden daha fazla olduğu söylenebilir.

Tablo 5.34. Katılımcıların Medeni Hallerine Göre Sosyo-Kültürel Yaşantıya Uyum Sağlayamama Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	Bekâr %	Evli %	Boşanmış %
Kesinlikle Katılmıyorum	25,2	20,1	16,7
Katılmıyorum	32,0	54,0	66,7
Fikrim Yok	22,3	15,1	12,5
Katılıyorum	15,5	7,3	4,2
Kesinlikle Katılıyorum	4,9	3,4	0
Toplam	100 (103)	100 (383)	100 (24)

	Medeni Hal
Ki-Kare	21,44
df	8
p	,006
Gamma	-,138

Tablo 5.34.’te katılımcıların medeni hallerine göre sosyo-kültürel yaşantıya uyum sağlayamama nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre bekâr katılımcıların %32’si, evli katılımcıların %54’ü ile boşanmış katılımcıların %66,7’si “katılmıyorum” cevabını vererek

Kilis'in sosyo-kültürel yaşantısına uyum sağladıklarını ve bu sebeple Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin olmadığını belirtmiştir. Diğer taraftan bekâr katılımcıların %4,9'u ile evli katılımcıların %3,4'ü görüş için "kesinlikle katılıyorum" cevabını vererek Kilis'in sosyo-kültürel yaşantısına uyum sağlayamadıklarını ve bu sebeple Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin olduğunu belirtmiştir. Yine bu görüş için bekâr katılımcıların %22,3'ü, evli katılımcıların %15,1'i ve boşanmış katılımcıların %12,5'i "fıkrım yok" cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 21,44 ve p değeri ,006'dır. Bu bulgular Suriyelilerin medeni halleri ile Kilis'in sosyo-kültürel yaşantısına uyum sayılamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=21,44$, $df=8$, $p<.05$).

Medeni hal (nominal değişken) ile Suriyelilerin Kilis'in sosyo-kültürel yaşantısına uyum sağlayamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin -,138 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir. Elde edilen bulgulara göre sosyo-kültürel yaşantıya uyum sağlayamama sebebiyle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinin bekârlarda evlilerden daha fazla olduğu söylenebilir.

Tablo 5.35. Katılımcıların Medeni Hallerine Göre Kilis'te İstihdam Problemleri Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	Bekâr %	Evli %	Boşanmış %
Kesinlikle Katılmıyorum	19	10,4	8,3
Katılmıyorum	18,1	25,3	37,5
Fikrim Yok	15,2	14,6	16,7
Katılıyorum	24,8	37,2	29,2
Kesinlikle Katılıyorum	22,9	12,5	8,3
Toplam	100 (105)	100 (376)	100 (24)

	Medeni Hal
Ki-Kare	19,66
df	8
p	,012
Gamma	-,036

Tablo 5.35.'te katılımcıların medeni hallerine göre Kilis'te istihdam problemleri nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre bekâr katılımcıların %24,8'i ile evli katılımcıların %37,2'si "katılıyorum" cevabını vererek Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırıldıklarını ve bu sebeple Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Aynı görüş için boşanmış katılımcılar ise %37,5 oranla "katılmıyorum" cevabını vererek Suriyelilerin Kilis'te düşük ücretli ve sürekliliği olmayan işlerde çalıştırılmadıklarını ve bu sebeple Suriye'ye geri dönüş düşüncesi taşımadıklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için bekâr katılımcıların %15,2'si, evli katılımcıların %14,6'sı ve boşanmış katılımcıların %16,7'si "fikrim yok" cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 19,66 ve p değeri ,012'dir. Bu bulgular Suriyelilerin medeni halleri ile Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırılmaları nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında

istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=19,66$, $df=8$, $p<.05$).

Medeni hal (nominal değişken) ile Suriyelilerin Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalışmaları nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin $-,036$ olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu söylenebilir. Elde edilen bulgulara göre Suriyelilerin Kilis'te istihdam problemleri nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri evlilerde bekârlardan daha fazla olduğu söylenebilir.

Tablo 5. 36. Katılımcıların Medeni Hallerine Göre Yerli Halkla İyi İlişkiler Kuramama Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	Bekâr %	Evli %	Boşanmış %
Kesinlikle Katılmıyorum	25,2	27,8	20,8
Katılmıyorum	32	48,1	45,8
Fikrim Yok	25,2	11,9	16,7
Katılıyorum	11,7	9,3	16,7
Kesinlikle Katılıyorum	5,8	2,9	0
Toplam	100 (103)	100 (378)	100 (24)

	Medeni Hal
Ki-Kare	19,41
df	8
p	,013
Gamma	-,130

Tablo 5.36.'da katılımcıların medeni hallerine göre Kilis'te yerli halkla iyi ilişkiler kuramaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre bekâr katılımcıların %32'si, evli katılımcıların %48,1'i ile boşanmış katılımcıların %45,8'i "katılmıyorum" cevabını vererek Kilis'te yerli halkla iyi ilişkiler kurabildiklerini ve bu sebeple Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan bekâr

katılımcıların %5,8'i ile evli katılımcıların %2,9'u “kesinlikle katılıyorum” cevabını vererek Kilis’te yerli halkla iyi ilişkiler kuramadıklarını ve bu sebeple Suriye’ye geri dönmeyi düşündüklerini belirtmiştir. Yine bu görüş için bekâr katılımcıların %25,2’si, evli katılımcıların %11,9’u ve boşanmış katılımcıların %16,7’si “fikrim yok” cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 19,41 ve p değeri ,013’tür. Bu bulgular medeni hal ile Suriyelilerin Kilis’te yerli halkla iyi ilişkiler kuramaması nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=19,41$, $df=8$, $p<.05$).

Medeni hal (nominal değişken) ile Suriyelilerin Kilis’te yerli halkla iyi ilişkiler kuramaması nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin -,130 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu söylenebilir. Elde edilen bulgulara göre Suriyelilerin Kilis’te yerli halkla iyi ilişkiler kuramaması nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşünceleri bekârlardan evli ve boşanmışlara doğru giderek azaldığı söylenebilir.

Tablo 5. 37. Katılımcıların Yaş Dağılımına Göre Kilis’te İstihdam Problemleri Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	18-35 Yaş %	36-50 Yaş %	51-70 Yaş %	71 ve Üzeri Yaş %
Kesinlikle Katılmıyorum	10,6	11,1	18,2	50
Katılmıyorum	21,3	28,2	27,3	0
Fikrim Yok	16,4	14,7	13,6	0
Katılıyorum	30,4	36,9	31,8	50
Kesinlikle Katılıyorum	21,3	9,1	9,1	0
Toplam	100 (207)	100 (252)	100 (44)	100 (4)

	Yaş Dağılımı
Ki-Kare	26,11
df	12
p	,010
Gamma	-,162

Tablo 5.37.'de katılımcıların yaş aralıklarına göre Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırılmaları nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan 18-35 yaş aralığında olanların %30,4'ü, 36-50 yaş aralığında olanların %36,9'u ile 51-70 yaş ve aralığında olanların %31,8'i "katılıyorum" cevabını vererek Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırıldıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcılardan 18-35 yaş aralığında olanların %10,6'sı, 36-50 yaş aralığında olanların %11,1'i ile 51-70 yaş ve aralığında olanların %18,2'si "kesinlikle katılmıyorum" cevabını vererek Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırılmadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için katılımcılardan 18-35 yaş aralığında olanların %16,4'ü, 36-50 yaş aralığında olanların %14,7'si ile 51-70 yaş aralığında olanların %13,6'sı "fikrim yok" cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 26,11 ve p değeri ,010'dur. Bu bulgular yaş aralığı ile Suriyelilerin Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırılmaları nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=26,11$, $df=12$, $p<.05$).

Yaş aralığı (nominal değişken) ile Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırılmaları nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma

değerinin -,162 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu söylenebilir. Elde edilen bulgulara göre Suriyelilerin Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırılmaları nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri 36-50 yaş aralığından 51-70 ve 18-35 yaş aralığına doğru giderek azaldığı söylenebilir.

Tablo 5. 38. Katılımcıların Yaş Dağılımına Göre Kilis'te Yerli Halkla İyi İlişkiler Kuramaması Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	18-35 Yaş %	36-50 Yaş %	51-70 Yaş %	71 ve Üzeri Yaş %
Kesinlikle Katılmıyorum	22,8	27,5	31,1	25
Katılmıyorum	39,8	47,8	51,1	50
Fikrim Yok	21,8	10,8	8,9	25
Katılıyorum	10,2	10,8	4,4	0
Kesinlikle Katılıyorum	5,6	1,2	4,4	0
Toplam	100 (206)	100 (251)	100 (45)	100 (4)

	Yaş Dağılımı
Ki-Kare	23,41
df	12
p	,024
Gamma	-,196

Tablo 5.38.'de katılımcıların yaş aralıklarına göre Kilis'te yerli halkla iyi ilişkiler kuramaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan 18-35 yaş aralığında olanların %37,8'i, 36-50 yaş aralığında olanların %47,8'i ile 51-70 yaş ve aralığında olanların %51,1'i "katılmıyorum" cevabını vererek yerli halkla iyi ilişkiler kurabildiklerini ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcılardan 18-35 yaş aralığında olanların %5,6'sı, 36-50 yaş aralığında olanların %1,2'si ile 51-70 %4,4'ü "kesinlikle katılıyorum" cevabını vererek Kilis'te yerli halka iyi ilişkiler kuramadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri

dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için katılımcılardan 18-35 yaş aralığında olanların %21,8'i, 36-50 yaş aralığında olanların %10,8'i ile 51-70 yaş aralığında olanların %8,9'u “fikrim yok” cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 23,41 ve p değeri ,024'tür. Bu bulgular yaş aralığı ile Suriyelilerin Kilis'te yerli halkla iyi ilişkiler kurulamaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=23,41$, $df=12$, $p<.05$).

Yaş aralığı (nominal değişken) ile Kilis'te yerli halkla iyi ilişkiler kuramaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin -,196 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu söylenebilir. Elde edilen bulgulara göre yaş arttıkça Suriyelilerin Kilis'te yerli halkla iyi ilişkiler kuramaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri azalmaktadır.

Tablo 5. 39. Katılımcıların Yaş Dağılımına Göre Kilis'te Dini Yaşantı Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	18-35 Yaş %	36-50 Yaş %	51-70 Yaş %	71 ve Üzeri Yaş %
Kesinlikle Katılmıyorum	34,6	41,9	37,8	25
Katılmıyorum	47,7	43	40	25
Fikrim Yok	15,4	10,9	4,4	25
Katılıyorum	2,4	1,9	13,3	25
Kesinlikle Katılıyorum	2,9	2,3	4,4	0
Toplam	100 (208)	100 (258)	100 (45)	100 (4)

	Yaş Dağılımı
Ki-Kare	29,30
df	12
p	,004
Gamma	-,064

Tablo 5.39.'da katılımcıların yaş aralıklarına göre Kilis'te dini yaşantısında problemler yaşaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan 18-35 yaş aralığında olanların %47,7'si, 36-50 yaş aralığında olanların %43'ü ile 51-70 yaş ve aralığında olanların %40'ı "katılmıyorum" cevabını vererek Kilis'te dini yaşantıda problem yaşamadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcılardan 18-35 yaş aralığında olanların %2,9'u, 36-50 yaş aralığında olanların %2,3'ü ile 51-70 %4,4'ü "kesinlikle katılıyorum" cevabını vererek Kilis'te dini yaşantıda problemler yaşadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için katılımcılardan 18-35 yaş aralığında olanların %15,4'ü, 36-50 yaş aralığında olanların %10,9'u ile 51-70 yaş aralığında olanların %4,4'ü "fikrim yok" cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 29,30 ve p değeri ,004'tür. Bu bulgular yaş aralığı ile Suriyelilerin Kilis'te dini yaşantısında problemler yaşaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=29,30$, $df=12$, $p<.05$).

Yaş aralığı (nominal değişken) ile Suriyelilerin Kilis'te dini yaşantısında problemler yaşaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin -,064 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu

ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir. Bu bulgulara göre Suriyelilerin Kilis’te dini yaşantısında problemler yaşaması nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinin yaş ilerledikçe arttığı söylenebilir.

Tablo 5. 40. Katılımcıların Mesleklerine Göre Kilis’te Dışlanmış Hissetme Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	İşsiz %	Esnaf %	İşçi %	Diğer %
Kesinlikle Katılmıyorum	12,6	15,6	21,2	19,7
Katılmıyorum	35	25	34,7	32,9
Fikrim Yok	27,9	45,9	30,2	19,7
Katılıyorum	16,4	9,4	10,4	21,1
Kesinlikle Katılıyorum	8,2	3,1	3,6	6,6
Toplam	100 (183)	100 (32)	100 (222)	100 (76)

	Meslek
Ki-Kare	21,62
df	12
p	,042
Gamma	-,101

Tablo 5.40.’ta katılımcıların mesleklerine göre Kilis’te dışlanmış hissetme nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan işsiz olanların %35’i, esnaf olanların %25’i, işçi olanların %34,7’si ve diğer mesleklerle sahip olanların %32,9’u “katılmıyorum” cevabını vererek Kilis’te kendilerini dışlanmış hissetmediklerini ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcılardan işsiz olanların %8,2’si, esnaf olanların %3,1’i, işçi olanların %3,6’sı ve diğer mesleklerle sahip olanların %6,6’sı “kesinlikle katılıyorum” cevabını vererek Kilis’te kendilerini dışlanmış hissettiklerini ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için katılımcılardan işsiz olanların %27,9’u, esnaf olanların %45,9’u, işçi

olanların %30,2'si ve diğer mesleklere sahip olanların %19,7'si “fikrim yok” cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 21,62 ve p değeri ,042'dir. Bu bulgular Suriyelilerin yaptıkları meslekler ile Kilis'te dışlanmışlık hissi nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=21,62$, $df=12$, $p<.05$).

Meslek (nominal değişken) ile Suriyelilerin Kilis'te dışlanmışlık hissi nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin -,101 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir. Bu bulgulara göre çalışmanın H_{9A} numaralı “*Suriyelilerin Kilis'te dışlanmışlık hissi nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncesi işsizlerde çalışanlardan daha yüksektir.*” hipotezi desteklenmemiştir.

Tablo 5. 41. Katılımcıların Mesleklerine Göre Kilis'te İstihdam Problemleri Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	İşsiz %	Esnaf %	İşçi %	Diğer %
Kesinlikle Katılmıyorum	6,6	18,8	15,5	12,3
Katılmıyorum	25,8	31,3	23,7	20,5
Fikrim Yok	19,8	21,9	10	15,1
Katılıyorum	28	25	39,7	35,6
Kesinlikle Katılıyorum	19,8	3,1	11	16,4
Toplam	100 (182)	100 (32)	100 (219)	100 (73)

	Meslek
Ki-Kare	29,80
df	12
p	,003
Gamma	-,035

Tablo 5.41.'de katılımcıların mesleklerine göre Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırılmaları nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan işsiz olanların %28'i, işçi olanların %39,7'si ve diğer mesleklere sahip olanların %35,6'sı "katılıyorum" cevabını vererek Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırıldıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcılardan işsiz olanların %6,6'sı, işçi olanların %15,5'i ve diğer mesleklere sahip olanların %12,3'ü "kesinlikle katılmıyorum" cevabını vererek Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırılmadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için katılımcılardan işsiz olanların %19,8'i, işçi olanların %10'u ve diğer mesleklere sahip olanların %15,1'i "fikrim yok" cevabını vermiştir. Tabloda görüleceği üzere süreklilik arz eden bir işle uğraştığı düşünülen esnaf katılımcıların Suriyelilerin Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırılması nedeniyle Suriye'ye geri dönme düşüncesi için %31,3 oranla "katılmıyorum" cevabını vermesi aslında anlamlı bir ilişki ortaya çıkarmıştır.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 29,80 ve p değeri ,003'tür. Bu bulgular Suriyelilerin mesleklerine göre Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırılmaları nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=29,80$, $df=12$, $p<.05$).

Meslek (nominal değişken) ile Suriyelilerin Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırılmaları nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin -,035 olmasından hareketle bu iki değişken

arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir. Bu bulgulara göre çalışmanın H_{9B} numaralı “*Suriyelilerin Kilis’te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırılmaları nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncesi işçi olarak çalışanlarda diğer çalışanlardan daha yüksektir.*” hipotezi desteklenmiştir.

Tablo 5. 42. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Kilis’te Dışlanmışlık Hissi Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	Okuryazar %	İlköğretim %	Lise %	Üniversite %
Kesinlikle Katılmıyorum	17,3	15,8	20,9	16,3
Katılmıyorum	26,9	35,4	37,4	30,8
Fikrim Yok	30,8	38,3	24,5	13,5
Katılıyorum	19,2	6,7	12,2	28,8
Kesinlikle Katılıyorum	5,8	3,8	5	10,6
Toplam	100 (52)	100 (209)	100 (139)	100 (104)

	Eğitim Durumu
Ki-Kare	50,29
df	12
p	,000
Gamma	,046

Tablo 5.42.’de katılımcıların eğitim durumlarına göre Kilis’te dışlanmışlık hissi nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan okuryazar olanların %26,9’u, ilköğretim mezunu olanların %35,4’ü, lise mezunu olanların %37,4’ü ve üniversite mezunu olanların %30,8’i “katılmıyorum” cevabını vererek Kilis’te dışlanmışlık hissine kapılmadıklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcılardan okuryazar olanların %5,8’i, ilköğretim mezunu olanların %3,8’i, lise mezunu olanların %5’i ve üniversite mezunu olanların %1,6’sı “kesinlikle katılıyorum” cevabını vererek Kilis’te

dışlanmışlık hissine kapıldıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için katılımcılardan okuryazar olanların %30,8'i, ilköğretim mezunu olanların %38,3'ü, lise mezunu olanların %24,5'i ve üniversite mezunu olanların %13,5'i “fikrim yok” cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 50,29 ve p değeri ,000'dır. Bu bulgular Suriyelilerin eğitim durumlarına göre Kilis'te dışlanmışlık hissi nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=50,29$, $df=12$, $p<.05$).

Eğitim düzeyi (nominal değişken) ile Suriyelilerin Kilis'te dışlanmışlık hissi nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin ,046 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir. Elde edilen bulgulara göre genel olarak eğitim düzeyi arttıkça dışlanmışlık nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinin azaldığı söylenebilir.

Tablo 5. 43. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Kilis'in Sosyo-Kültürel Yaşantısına Uyum Sağlayamama Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	Okuryazar %	İlköğretim %	Lise %	Üniversite %
Kesinlikle Katılmıyorum	18	17,9	28,3	16,3
Katılmıyorum	52	53,3	50,7	43,3
Fikrim Yok	18	17,9	13	19,2
Katılıyorum	8	6,6	6,5	17,3
Kesinlikle Katılıyorum	4	4,2	1,4	3,8
Toplam	100 (50)	100 (212)	100 (138)	100 (104)

	Eğitim Durumu
Ki-Kare	21,46
df	12
p	,044
Gamma	,025

Tablo 5.43.'te katılımcıların eğitim durumlarına göre Kilis'in sosyo-kültürel yaşantısına uyum sağlayamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan okuryazar olanların %52'si, ilköğretim mezunu olanların %53,3'ü, lise mezunu olanların %50,7'si ve üniversite mezunu olanların %43,3'ü "katılmıyorum" cevabını vererek Kilis'in sosyo-kültürel yaşantısına uyum sağlayabildiklerini ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcılardan okuryazar olanların %4'ü, ilköğretim mezunu olanların %4,2'si, lise mezunu olanların %1,4'ü ve üniversite mezunu olanların %3,8'i "kesinlikle katılıyorum" cevabını vererek Kilis'in sosyo-kültürel yaşantısına uyum sağlayamadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için katılımcılardan okuryazar olanların %18'i, ilköğretim mezunu olanların %17,9'u, lise mezunu olanların %13'ü ve üniversite mezunu olanların %19,2'si "fikrim yok" cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 21,46 ve p değeri ,044'tür. Bu bulgular Suriyelilerin eğitim durumlarına göre Kilis'in sosyo-kültürel yaşantısına uyum sağlayamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=21,46$, $df=12$, $p<.05$).

Eğitim düzeyi (nominal değişken) ile Suriyelilerin Kilis'in sosyo-kültürel yaşantısına uyum sağlayamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma

değerinin ,025 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu söylenebilir. Elde edilen bulgulara göre genel olarak eğitim düzeyinin artmasıyla birlikte Suriyelilerin Kilis'in sosyo-kültürel yaşantısına uyum sağlayamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin de arttığı söylenebilir.

Tablo 5. 44. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Kilis'te Türkçe Öğrenmede Zorlanması Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	Okuryazar %	İlköğretim %	Lise %	Üniversite %
Kesinlikle Katılmıyorum	14	17,1	22,1	36,5
Katılmıyorum	36	45,2	46,3	35,6
Fikrim Yok	6	15,7	8,1	11,5
Katılıyorum	28	17,6	21,3	11,5
Kesinlikle Katılıyorum	16	4,3	2,2	4,8
Toplam	100 (50)	100 (210)	100 (136)	100 (104)

	Eğitim Durumu
Ki-Kare	42,12
df	12
p	,000
Gamma	-,216

Tablo 5.44'te katılımcıların eğitim durumlarına göre Kilis'te Türkçe öğrenmede zorlanması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan okuryazar olanların %36'sı, ilköğretim mezunu olanların %45,2'si, lise mezunu olanların %46,3'ü "katılmıyorum" ve üniversite mezunu olanların %36,5'i "kesinlikle katılmıyorum" cevabını vererek Kilis'te Türkçe öğrenmede zorlanmadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcılardan okuryazar olanların %16'sı, ilköğretim mezunu olanların %4,3'ü, lise mezunu olanların %2,2'si ve üniversite mezunu olanların %4,8'i "kesinlikle

katılıyorum” cevabını vererek Kilis’te Türkçe öğrenmede zorlandıklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için katılımcılardan okuryazar olanların %6’sı, ilköğretim mezunu olanların %15,7’si, lise mezunu olanların %8,1’i ve üniversite mezunu olanların %11,5’i “fikrim yok” cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 42,12 ve p değeri ,000’dır. Bu bulgular Suriyelilerin eğitim durumlarına göre Kilis’te Türkçe öğrenmede zorlanması nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=42,12$, $df=12$, $p<.05$).

Eğitim düzeyi (nominal değişken) ile Suriyelilerin Kilis’te Türkçe öğrenmede zorlanması nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin -,216 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir. Bu bulgulara göre çalışmanın H_{0c} numaralı “*Eğitim düzeyi arttıkça Suriyelilerin Kilis’te Türkçe öğrenmede zorlanma nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncesi azalmaktadır.*” hipotezi büyük oranda desteklenmiştir.

Tablo 5. 45. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Suriye’de Ev ve Arazi Sahibi Olması Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	Okuryazar %	İlköğretim %	Lise %	Üniversite %
Kesinlikle Katılmıyorum	26	20,5	27,3	16,5
Katılmıyorum	26	31,9	23,7	20,4
Fikrim Yok	10	20	8,6	12,6
Katılıyorum	18	22,4	28,8	32
Kesinlikle Katılıyorum	20	5,2	11,5	18,4
Toplam	100 (50)	100 (210)	100 (139)	100 (103)

	Eğitim Durumu
Ki-Kare	35,82
df	12
p	,000
Gamma	,124

Tablo 5.45.’te katılımcıların eğitim durumlarına göre Suriye’de ev ve arazi sahibi olma nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan okuryazar olanların %26’sı ile ilköğretim mezunu olanların %31,9’u “katılmıyorum” cevabını vererek Suriye’de ev ve arazi sahibi olamadıklarını ve bu sebeple Suriye’ye geri dönüş düşüncelerini de olmadığını belirtmiştir. Katılımcılardan lise mezunu olanların %28,8’i ve üniversite mezunu olanların %32’si “katılıyorum” cevabını vererek Suriye’de ev ve arazi sahibi olduklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için katılımcılardan okuryazar olanların %10’u, ilköğretim mezunu olanların %20’si, lise mezunu olanların %8,6’sı ve üniversite mezunu olanların %12,6’sı “fikrim yok” cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 35,82 ve p değeri ,000'dır. Bu bulgular Suriyelilerin eğitim durumlarına göre Suriye'de ev ve arazi sahibi olmaları nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=35,82$, $df=12$, $p<.05$).

Eğitim düzeyi (nominal değişken) ile Suriyelilerin Suriye'de ev ve arazi sahibi olmaları nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin ,124 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu söylenebilir. Elde edilen bulgulara göre genel olarak Suriyelilerin eğitim düzeyi arttıķķa Suriye'de ev ve arazi sahibi olmaları nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerin de arttığı söylenebilir.

Tablo 5. 46. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Kilis'te Verilen Eğitim Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	Okuryazar %	İlköğretim %	Lise %	niversite %
Kesinlikle Katılmıyorum	34,7	26,3	31,4	21,2
Katılmıyorum	34,7	50,2	47,9	38,5
Fikrim Yok	10,2	12	11,4	26
Katılıyorum	14,3	8	7,9	9,6
Kesinlikle Katılıyorum	6,1	3,3	1,4	4,8
Toplam	100 (49)	100 (213)	100 (140)	100 (104)

	Eğitim Durumu
Ki-Kare	23,91
df	12
p	,021
Gamma	,078

Tablo 5.46.'da katılımcıların eğitim durumlarına göre Kilis'te Suriyeli ocuk ve gençlerin iyi eğitim alamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları

gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan okuryazar olanların %34,7'si, ilköğretim mezunu olanların %50,2'si, lise mezunu olanların %49,9'u ve üniversite mezunu olanların %38,5'i "katılmıyorum" cevabını vererek Kilis'te Suriyeli çocuk ve gençlerin iyi eğitim aldıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcılardan okuryazar olanların %6,1'i, ilköğretim mezunu olanların %3,3'ü, lise mezunu olanların %1,4'ü ve üniversite mezunu olanların %4,8'i "kesinlikle katılıyorum" cevabını vererek Kilis'te Suriyeli çocuk ve gençlerin iyi eğitim alamadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için katılımcılardan okuryazar olanların %10,2'si, ilköğretim mezunu olanların %2'si, lise mezunu olanların %11,4'ü ve üniversite mezunu olanların %26'sı "fikrim yok" cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 23,91 ve p değeri ,021,'dir. Bu bulgular Suriyelilerin eğitim durumlarına göre Kilis'te Suriyeli çocuk ve gençlerin iyi eğitim alamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=23,91$, $df=12$, $p<.05$).

Eğitim düzeyi (nominal değişken) ile Suriyelilerin Kilis'te Suriyeli çocuk ve gençlerin iyi eğitim alamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin ,078 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir. Bu bulgulara göre çalışmanın H_{9D} numaralı "Eğitim düzeyi arttıkça Suriyelilerin Kilis'te Suriyeli çocuk ve gençlerin iyi eğitim alamaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncesi de artmaktadır." hipotezi büyük oranda desteklenmiştir.

Tablo 5. 47. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Kilis’te Dini Yaşantı Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	Okuryazar %	İlköğretim %	Lise %	Üniversite %
Kesinlikle Katılmıyorum	36	35,1	42,9	39,4
Katılmıyorum	30	51,2	42,1	37,5
Fikrim Yok	20	10,9	7,9	15,4
Katılıyorum	6	1,9	4,3	3,8
Kesinlikle Katılıyorum	8	0,9	2,9	3,8
Toplam	100 (50)	100 (211)	100 (140)	100 (104)

	Eğitim Durumu
Ki-Kare	23,90
df	12
p	,021
Gamma	-,052

Tablo 5.47.’de katılımcıların eğitim durumlarına göre Kilis’te dini yaşantılarında problemler yaşaması nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan okuryazar olanların %36’sı, lise mezunu olanların %42,9’u ve üniversite mezunu olanların %39,4’ü “kesinlikle katılmıyorum”, ilköğretim mezunu olanların %51,2’si ise “katılmıyorum” cevabını vererek Kilis’te dini yaşantılarında problem yaşamadıklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcılardan okuryazar olanların %6’sı, “katılmıyorum”, ilköğretim mezunu olanların %0,9’u, lise mezunu olanların %2,9’u ve üniversite mezunu olanların %3,8’i “kesinlikle katılıyorum” cevabını vererek Kilis’te dini yaşantılarında problem yaşadıklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için katılımcılardan okuryazar olanların %20’si, ilköğretim mezunu olanların %10,9’u, lise mezunu olanların %7,9’u ve üniversite mezunu olanların %15,4’ü “fikrim yok” cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 23,90 ve p değeri ,021,'dir. Bu bulgular Suriyelilerin eğitim durumlarına göre Kilis'te dini yaşantılarında problemler yaşaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=23,90$, $df=12$, $p<.05$).

Eğitim düzeyi (nominal değişken) ile Suriyelilerin Kilis'te dini yaşantılarında problemler yaşaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin -,052 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu söylenebilir. Elde edilen bulgulara göre Suriyelilerin Kilis'te dini yaşantılarında problemler yaşaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin okuryazar olanlardan üniversite mezunu, lise mezunu ve ilköğretim mezunu olanlara doğru azaldığı söylenebilir.

Tablo 5. 48. Katılımcıların Ailedeki Kişi Sayısına Göre Kilis'in Sosyo-Kültürel Yaşantısına Uyum Sağlayamama Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	1-3 Kişi %	4-6 Kişi %	7-9 Kişi %	10 ve Üzeri Kişi %
Kesinlikle Katılmıyorum	35,5	17,9	20,9	21,3
Katılmıyorum	54,8	53,3	49,2	41
Fikrim Yok	6,5	17,5	15,8	21,3
Katılıyorum	3,2	8,5	11,9	4,9
Kesinlikle Katılıyorum	0	2,8	2,3	11,5
Toplam	100 (31)	100 (246)	100 (177)	100 (61)

	Ailedeki Kişi Sayısı
Ki-Kare	26,05
df	12
p	,011
Gamma	,098

Tablo 5.48.'de katılımcıların ailedeki kişi sayısına göre Kilis'in sosyo-kültürel yaşantısına uyum sağlayamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan ailedeki birey sayısı 1-3 kişi olanların %58,4'ü, 4-6 kişi olanların %53,3'ü, 7-9 kişi olanların %49,2'si ve 10 kişi ve üzeri olanların %41'i "katılmıyorum" cevabını vererek Kilis'in sosyo-kültürel yaşantısına uyum sağlayabildiklerini ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcılardan ailedeki birey sayısı 4-6 kişi olanların %2,8'i, 7-9 kişi olanların %2,3'ü ve 10 kişi ve üzeri olanların %11,5'i "kesinlikle katılıyorum" cevabını vererek Kilis'in sosyo-kültürel yaşantısına uyum sağlayamadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için katılımcılardan ailedeki birey sayısı 1-3 kişi olanların %6,5'i, 4-6 kişi olanların %17,5'i, 7-9 kişi olanların %15,8'i ve 10 kişi ve üzeri olanların %21,3'ü "fikrim yok" cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 26,05 ve p değeri ,011,'dir. Bu bulgular Suriyelilerin ailedeki kişi sayısına göre Kilis'in sosyo-kültürel yaşantısına uyum sağlayamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=26,05$, $df=12$, $p<.05$).

Ailedeki kişi sayısı (nominal değişken) ile Suriyelilerin Kilis'in sosyo-kültürel yaşantısına uyum sağlayamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır.

Gamma değerinin ,098 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir. Elde edilen bulgulara göre ailedeki kişi sayısı arttıkça Kilis'in sosyo-kültürel yaşantısına uyum sağlayamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinin de arttığı söylenebilir.

Tablo 5. 49. Katılımcıların Ailedeki Kişi Sayısına Göre Suriye’de Ev ve Arazi Sahibi Olma Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	1-3 Kişi %	4-6 Kişi %	7-9 Kişi %	10 ve Üzeri Kişi %
Kesinlikle Katılmıyorum	22,6	18,1	27,4	25
Katılmıyorum	32,3	29,4	22,3	23,3
Fikrim Yok	6,3	14,5	12	26,7
Katılıyorum	29	28,6	25,1	11,7
Kesinlikle Katılıyorum	9,7	9,3	13,1	13,3
Toplam	100 (31)	100 (248)	100 (175)	100 (60)

	Ailedeki Kişi Sayısı
Ki-Kare	22,32
df	12
p	,034
Gamma	-,041

Tablo 5.49.’da katılımcıların ailedeki kişi sayısına göre Suriye’de ev ve arazi sahibi olma nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan ailedeki birey sayısı 1-3 kişi olanların %32,3’ü, 4-6 kişi olanların %29,4’ü “katılmıyorum” cevabını vererek, 7-9 kişi olanların %27,4’ü ve 10 kişi ve üzeri olanların %25’i ise “kesinlikle katılmıyorum” cevabını vererek Suriye’de ev ve arazi sahibi olmadıklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncelerinin de olmadığını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcılardan ailedeki birey sayısı 1-3 kişi olanların %9,7’si, 4-6 kişi olanların %9,3’ü, 7-9 kişi olanların %13,1’i ve 10 kişi ve üzeri olanların %13,3’ü “kesinlikle

katılıyorum” cevabını vererek Suriye’de ev ve arazi sahibi olduklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için katılımcılardan ailedeki birey sayısı 1-3 kişi olanların %6,3’ü, 4-6 kişi olanların %14,5’i, 7-9 kişi olanların %12’si ve 10 kişi ve üzeri olanların %26,7’si “fıkrım yok” cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 22,32 ve p değeri ,034’tür. Bu bulgular Suriyelilerin ailedeki kişi sayısına göre Suriye’de ev ve arazi sahibi olma nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=22,32$, $df=12$, $p<.05$).

Ailedeki kişi sayısı (nominal değişken) ile Suriyelilerin Suriye’de ev ve arazi sahibi olma nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin -,041 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir. Bu bulgulara göre ailedeki kişi sayısı arttıkça Suriyelilerin Suriye’de ev ve arazi sahibi olma nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinin de arttığı söylenebilir.

Tablo 5. 50. Katılımcıların Ailedeki Kişi Sayısına Göre Kilis’e Uyum Sağlayamama Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	1-3 Kişi %	4-6 Kişi %	7-9 Kişi %	10 ve Üzeri Kişi %
Kesinlikle Katılmıyorum	19,4	23,6	24,2	32,8
Katılmıyorum	51,6	44,7	56	32,8
Fıkrım Yok	9,7	17,1	8,4	21,3
Katılıyorum	3,2	10,2	13,5	8,2
Kesinlikle Katılıyorum	16,1	4,5	3,4	4,9
Toplam	100 (31)	100 (246)	100 (178)	100 (61)

	Ailedeki Kişi Sayısı
Ki-Kare	26,17
df	12
p	,010
Gamma	-,061

Tablo 5.50.'de katılımcıların ailedeki kişi sayısına göre Kilis'e uyum sağlayamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan ailedeki birey sayısı 1-3 kişi olanların %51,6'sı, 4-6 kişi olanların %44,7'si, 7-9 kişi olanların %56'sı ve 10 kişi ve üzeri olanların %32,8'i "katılmıyorum" cevabını vererek Kilis'e genel olarak uyum sağlayabildiklerini ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcılardan ailedeki birey sayısı 1-3 kişi olanların %3,2'si "katılıyorum" cevabını vererek, 4-6 kişi olanların %4,5'i, 7-9 kişi olanların %3,4'ü ve 10 kişi ve üzeri olanların %4,9'u "kesinlikle katılıyorum" cevabını vererek Kilis'e genel olarak uyum sağlayamadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için katılımcılardan ailedeki birey sayısı 1-3 kişi olanların %9,7'si, 4-6 kişi olanların %17,1'i, 7-9 kişi olanların %8,4'ü ve 10 kişi ve üzeri olanların %21,3'ü "fkrım yok" cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 26,17 ve p değeri ,010,'dur. Bu bulgular Suriyelilerin ailedeki kişi sayısına göre Kilis'e uyum sağlayamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=26,75$, $df=12$, $p<.05$).

Ailedeki kişi sayısı (nominal değişken) ile Suriyelilerin Kilis'e uyum sağlayamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin -,061 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu

ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir. Bu bulgulara göre çalışmanın H_{9E} numaralı “*Ailedeki kişi sayısı arttıkça Suriyelilerin Kilis’e uyum sağlayamama nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncesi azalmaktadır.*” hipotezi kısmen desteklenmiştir.

Tablo 5. 51. Katılımcıların Aylık Kazançlarına Göre Kilis’te Gelecek Beklentisi Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	0-15.000 ₺ %	15.001-25.000 ₺ %	25.001-35.000 ₺ %	35.001 ₺ ve Üzeri %
Kesinlikle Katılmıyorum	20,8	14,8	20	50
Katılmıyorum	33,2	35,6	44	8,3
Fikrim Yok	17,9	4,1	12	0
Katılıyorum	17,9	24,8	24	41,7
Kesinlikle Katılıyorum	10,1	10,7	0	0
Toplam	100 (307)	100 (149)	100 (25)	100 (12)

	Aylık Kazanç
Ki-Kare	22,95
df	12
p	,028
Gamma	,027

Tablo 5.51’de katılımcıların aylık kazançlarına göre Kilis’te Suriyeli çocuk ve gençlerin iyi bir geleceği olacağına inanmama nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan aylık kazancı 0-15.000 ₺ arası olanların %33,2’si, 15.001-25.000 ₺ arası olanların %35,6’sı, 25.001-35.000 ₺ arası olanların %44’ü, “katılmıyorum” cevabını vererek ve 35.000 ₺ ve üzeri olanların %50’si “kesinlikle katılmıyorum” cevabını vererek Kilis’te Suriyeli çocuk ve gençlerin iyi bir geleceği olacağına inandıklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri

dönüş düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcılardan aylık kazancı 0-15.000 ₺ arası olanların %10,1'i ve 15.001-25.000 ₺ arası olanların %10,7'si “kesinlikle katılıyorum” cevabını vererek Kilis'te Suriyeli çocuk ve gençlerin iyi bir geleceği olacağına inanmadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için katılımcılardan aylık kazancı 0-15.000 ₺ arası olanların %17,9'u, 15.001-25.000 ₺ arası olanların %4,1'i ve 25.001-35.000 ₺ arası olanların %12'si “fikrim yok” cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 22,95 ve p değeri ,028'dir. Bu bulgular Suriyelilerin aylık kazançlarına göre Kilis'te Suriyeli çocuk ve gençlerin iyi bir geleceği olacağına inanmama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=22,95$, $df=12$, $p<.05$).

Aylık kazanç (nominal değişken) ile Suriyelilerin Kilis'te Suriyeli çocuk ve gençlerin iyi bir geleceği olacağına inanmama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin ,027 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir. Elde edilen bulgulara göre aylık kazanç arttıkça Kilis'te gelecek beklentisi nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinin azaldığı söylenebilir.

Tablo 5. 52. Katılımcıların Aylık Kazançlarına Göre Kilis'te Sağlık Alanında Problemler Yaşamaları Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	0-15.000 ₺ %	15.001-25.000 ₺ %	25.001-35.000 ₺ %	35.001 ₺ ve Üzeri %
Kesinlikle Katılmıyorum	38,7	21,6	40	33,3
Katılmıyorum	39,7	58,1	36	50
Fikrim Yok	11,8	10,8	20	0
Katılıyorum	6,2	6,8	4	16,7
Kesinlikle Katılıyorum	3,6	2,7	0	0
Toplam	100 (305)	100 (148)	100 (25)	100 (12)

	Aylık Kazanç
Ki-Kare	23,70
df	12
p	,022
Gamma	,120

Tablo 5.52.'de katılımcıların aylık kazançlarına göre Kilis'te hastane işlemlerinde ve ilaç temininde problemler yaşamaları nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan aylık kazancı 0-15.000 ₺ arası olanların %39,7'si, 15.001-25.000 ₺ arası olanların %58,1'i ve 35.000 ₺ ve üzeri olanların %50'si "katılmıyorum" cevabını vererek ve 25.001-35.000 ₺ arası olanların %40'ı "kesinlikle katılmıyorum" cevabını vererek Kilis'te hastane işlemlerinde ve ilaç temininde problemler yaşamadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcılardan aylık kazancı 0-15.000 ₺ arası olanların %3,6'sı ve 15.001-25.000 ₺ arası olanların %2,7'si "kesinlikle katılıyorum" cevabını vererek Kilis'te hastane işlemlerinde ve ilaç temininde problemler yaşadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için

katılımcılardan aylık kazancı 0-15.000 ₺ arası olanların %11,8'i, 15.001-25.000 ₺ arası olanların %10,8'i ve 25.001-35.000 ₺ arası olanların %20'si "fikrim yok" cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 22,95 ve p değeri ,028'dir. Bu bulgular aylık kazançlarına göre Suriyelilerin Kilis'te hastane işlemlerinde ve ilaç temininde problemler yaşaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=22,95$, $df=12$, $p<.05$).

Aylık kazanç (nominal değişken) ile Suriyelilerin Kilis'te hastane işlemlerinde ve ilaç temininde problemler yaşaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin ,120 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir. Bu bulgulara göre aylık kazancı artan Suriyelilerin Kilis'te hastane işlemlerinde ve ilaç temininde problemler yaşaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinin büyük oranda azaldığı söylenebilir.

Tablo 5. 53. Katılımcıların Aylık Kazançlarına Göre Kilis’e Uyum Sağlayamama Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	0-15.000 ₺ %	15.001-25.000 ₺ %	25.001-35.000 ₺ %	35.001 ₺ ve Üzeri %
Kesinlikle Katılmıyorum	28,5	17,4	24	33,3
Katılmıyorum	46,6	46,3	44	33,3
Fikrim Yok	14,8	14,1	12	0
Katılıyorum	5,9	18,1	4	33,3
Kesinlikle Katılıyorum	4,3	4	16	0
Toplam	100 (305)	100 (149)	100 (25)	100 (12)

	Aylık Kazanç
Ki-Kare	37,19
df	12
p	,000
Gamma	,198

Tablo 5.53.’te katılımcıların aylık kazançlarına göre genel olarak Kilis’e uyum sağlayamama nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan aylık kazancı 0-15.000 ₺ arası olanların %44,6’sı, 15.001-25.000 ₺ arası olanların %46,3’ü, 25.001-35.000 ₺ arası olanların %44’ü, ve 35.000 ₺ ve üzeri olanların %33,3’ü “katılmıyorum” cevabını vererek genel olarak Kilis’e uyum sağlayabildiklerini ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcılardan aylık kazancı 0-15.000 ₺ arası olanların %4,3’ü ve 15.001-25.000 ₺ arası olanların %4’ü, “kesinlikle katılıyorum” cevabını vererek, 25.001-35.000 ₺ arası olanların ise %4’ü “katılıyorum” cevabını vererek genel olarak Kilis’e uyum sağlayamadıklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için katılımcılardan aylık kazancı 0-15.000 ₺ arası olanların

%14,8'i, 15.001-25.000 ₺ arası olanların %14,1'i ve 25.001-35.000 ₺ arası olanların %12'si "fikrim yok" cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 37,19 ve p değeri ,000'dır. Bu bulgular katılımcıların aylık kazançlarına göre Suriyelilerin genel olarak Kilis'e uyum sağlayamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=37,19$, $df=12$, $p<.05$).

Aylık kazanç (nominal değişken) ile Suriyelilerin genel olarak Kilis'e uyum sağlayamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin ,198 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir. Bu bulgulara göre çalışmanın H_{9F} numaralı "*Aylık kazanç arttıkça Suriyelilerin genel olarak Kilis'e uyum sağlayamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncesi artmaktadır.*" Hipotezi büyük oranda desteklenmiştir.

Tablo 5. 54. Katılımcıların Ailelerinin Aylık Kazançlarına Göre Kilis'e Uyum Sağlayamama Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	0-15.000 ₺ %	15.001-25.000 ₺ %	25.001-35.000 ₺ %	35.001 ₺ ve Üzeri %
Kesinlikle Katılmıyorum	28,1	19,5	29,3	12,5
Katılmıyorum	49	43,7	41,5	37,5
Fikrim Yok	15,3	13,2	7,3	25
Katılıyorum	4,8	17,8	7,3	25
Kesinlikle Katılıyorum	2,8	5,7	14,6	0
Toplam	100 (249)	100 (174)	100 (41)	100 (16)

	Ailenin Aylık Kazancı
Ki-Kare	40,21
df	12
p	,000
Gamma	,208

Tablo 5.54.'te katılımcıların ailelerinin aylık kazançlarına göre genel olarak Kilis'e uyum sağlanamaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan ailelerinin aylık kazancı 0-15.000 ₺ arası olanların %49'u, 15.001-25.000 ₺ arası olanların %43,7'si, 25.001-35.000 ₺ arası olanların %41,5'i ve 35.000 ₺ ve üzeri olanların %37,5'i "katılmıyorum" cevabını vererek Kilis'e genel olarak uyum sağlayabildiklerini ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olmadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcılardan ailelerinin aylık kazancı 0-15.000 ₺ arası olanların %2,8'i, 15.001-25.000 ₺ arası olanların %5,7'si "kesinlikle katılıyorum" cevabını vererek, katılımcılardan ailelerinin aylık kazancı 25.001-35.000 ₺ arası olanların %7,3 ve 35.000 ₺ ve üzeri olanların %25'i ise "katılıyorum" cevabını vererek Kilis'e genel olarak uyum sağlayamadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için katılımcılardan ailelerinin aylık kazancı 0-15.000 ₺ arası olanların %15,3'ü, 15.001-25.000 ₺ arası olanların %13,2'si, 25.001-35.000 ₺ arası olanların %7,3'ü ve 35.001 ₺ ve üzeri olanların %25'i "fıkrım yok" cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 40,21 ve p değeri ,000'dır. Bu bulgular Suriyelilerin ailelerinin aylık kazançlarına göre genel olarak Kilis'e uyum sağlayamaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=40,21$, $df=12$, $p<.05$).

Ailenin aylık kazancı (nominal değişken) ile Suriyelilerin genel olarak Kilis’e uyum sağlayamaması nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin ,208 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu söylenebilir. Elde edilen bulgulara göre Suriyelilerin genel olarak Kilis’e uyum sağlayamaması nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşünceleri için gelir arttıkça Suriye’ye geri dönüş düşüncesinin de arttığı söylenebilir.

Tablo 5. 55. Katılımcıların İşlerinin Süreklilik Durumuna Göre Kilis’te İstihdam Problemleri Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	İşsiz %	Yarı Zamanlı %	Geçici %	Sürekli %
Kesinlikle Katılmıyorum	10,3	22,3	10,9	8,1
Katılmıyorum	29,7	10,6	23,8	28,5
Fikrim Yok	19,5	14,9	15,8	7,3
Katılıyorum	23,8	38,3	37,6	43,1
Kesinlikle Katılıyorum	16,8	13,8	11,9	13
Toplam	100 (185)	100 (94)	100 (101)	100 (123)

	İşin Süreklilik Durumu
Ki-Kare	38,83
df	12
p	,000
Gamma	,060

Tablo 5.55.’te katılımcıların çalıştıkları işin süreklilik durumuna göre Kilis’te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırılmaları nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan işsiz olanların %29,7’si “katılmıyorum” cevabını vererek Kilis’te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırılmadıklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncelerinin olmadığını belirtmiştir.

Diğer yandan katılımcılardan yarı zamanlı işlerde çalışanların %38,3'ü, geçici işlerde çalışanların %37,6'sı ve sürekli işlerde çalışanların %43,1'i "katılıyorum" cevabını vererek Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırıldıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için katılımcılardan işsiz olanların %19,5'i, yarı zamanlı işlerde çalışanların %14,9'u, geçici işlerde çalışanların %15,8'i ve sürekli işlerde çalışanların %7,3'ü "fikrim yok" cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 38,83 ve p değeri ,000'dır. Bu bulgular Suriyelilerin işlerinin süreklilik durumuna göre Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırılmaları nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=38,83$, $df=12$, $p<.05$).

Çalışılan işin süreklilik durumu (nominal değişken) ile Suriyelilerin Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırılmaları nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin ,060 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir. Bu bulgulara göre Suriyelilerin Kilis'te sürekliliği olmayan düşük ücretli işlerde çalıştırılmaları nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncesi işleri sürekli olanlarda daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 5. 56. Katılımcıların İşlerinin Süreklilik Durumuna Göre Ekonomik Olarak Suriye’de Daha İyi Durumda Olacağını Düşünmeleri Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	İşsiz %	Yarı Zamanlı %	Geçici %	Sürekli %
Kesinlikle Katılmıyorum	11,7	25,5	10,9	16,3
Katılmıyorum	31,4	18,1	27,7	17,1
Fikrim Yok	21,8	13,8	18,8	17,9
Katılıyorum	23,9	29,8	30,7	35
Kesinlikle Katılıyorum	11,2	12,8	11,9	13,8
Toplam	100 (188)	100 (94)	100 (101)	100 (123)

	İşin Süreklilik Durumu
Ki-Kare	23,70
df	12
p	,022
Gamma	,078

Tablo 5.56.’da katılımcıların çalıştıkları işin süreklilik durumuna göre ekonomik olarak Suriye’de Kilis’ten daha iyi durumda olacağına inanç nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre katılımcılardan işsiz olanların %31,4’ü “katılmıyorum” cevabını vererek ekonomik olarak Suriye’de Kilis’ten daha iyi durumda olacaklarına inanmadıklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncelerinin olmadığını belirtmiştir. Diğer yandan katılımcılardan yarı zamanlı işlerde çalışanların %29,8’i, geçici işlerde çalışanların %30,7’si ve sürekli işlerde çalışanların %35’i “katılıyorum” cevabını vererek ekonomik olarak Suriye’de Kilis’ten daha iyi durumda olacaklarını ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde olduklarını belirtmiştir. Yine bu görüş için katılımcılardan işsiz olanların %21,8’i, yarı zamanlı işlerde çalışanların %13,8’i, geçici işlerde çalışanların %18,8’i ve sürekli işlerde çalışanların %17,9’u “fikrim yok” cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 23,70 ve p değeri ,022'dir. Bu bulgular Suriyelilerin çalıştıkları işin süreklilik durumuna göre ekonomik olarak Suriye'de Kilis'ten daha iyi durumda olacağına inanç nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=23,70$, $df=12$, $p<.05$).

Çalışılan işin süreklilik durumu (nominal değişken) ile Suriyelilerin ekonomik olarak Suriye'de Kilis'ten daha iyi durumda olacağına inanç nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasında gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin ,078 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir. Bu bulgulara göre Suriyelilerin ekonomik olarak Suriye'de Kilis'ten daha iyi durumda olacağına inanç nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinin işleri sürekli olanlarda daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 5. 57. Katılımcıların Kilis'te Yaşadıkları Sürelere Göre Kilis'te Güvenlik Endişesi Nedeniyle Suriye'ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	0-2 Yıl %	3-6 Yıl %	7-9 Yıl %	10 ve Üzeri Yıl %
Kesinlikle Katılmıyorum	28	32,8	30,6	27,6
Katılmıyorum	28	54,7	37,1	46,4
Fikrim Yok	24	4,7	24,3	14,5
Katılıyorum	16	7,8	8,1	6,6
Kesinlikle Katılıyorum	4	0	0,8	4,9
Toplam	100 (25)	100 (64)	100 (124)	100 (304)

	Kilis'te Yaşanılan Süre
Ki-Kare	26,09
df	12
p	,010
Gamma	,033

Tablo 5.57.'de katılımcıların Kilis'te yaşadıkları sürelerle göre Kilis'te genel olarak güvenlik endişesi yaşaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre Kilis'te 0-2 yıl yaşayan katılımcılardan %28'i, 3-6 yıl yaşayan katılımcılardan %54,7'si, 7-9 yıl yaşayan katılımcılardan %37,1'i ve 10 yıl ve üzeri yaşayan katılımcılardan %46,4'ü "katılmıyorum" cevabını vererek Kilis'te genel olarak güvenlik endişesi yaşamadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin olmadığını belirtmiştir. Diğer yandan Kilis'te 0-2 yıl yaşayan katılımcılardan %4'ü, 7-9 yıl yaşayan katılımcılardan %0,8'i ve 10 yıl ve üzeri yaşayan katılımcılardan %4,9'u "kesinlikle katılıyorum" cevabını vererek Kilis'te genel olarak güvenlik endişesi yaşadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin olduğunu belirtmiştir. Yine bu görüş için Kilis'te 0-2 yıl yaşayan katılımcılardan %24'ü, 3-6 yıl yaşayan katılımcılardan %4,7'si, 7-9 yıl yaşayan katılımcılardan %24,3'ü ve 10 yıl ve üzeri yaşayan katılımcılardan %14,5'i "fikrim yok" cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 26,09 ve p değeri ,010'dur. Bu bulgular Suriyelilerin Kilis'te yaşadıkları sürelerle göre Kilis'te genel olarak güvenlik endişesi yaşaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=26,09$, $df=12$, $p<.05$).

Kilis'te yaşanan süre (nominal değişken) ile Suriyelilerin Kilis'te genel olarak güvenlik endişesi yaşaması nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasındaki ilişki ve

ilişkinin yönü gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin ,033 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir. Bu bulgulara göre Kilis’te yaşanan sürenin artması Suriyelilerin Kilis’te genel olarak güvenlik endişesi yaşamaması nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncesinde kısmen azalma ortaya çıkardığı söylenebilir.

Tablo 5. 58. Katılımcıların Kilis’te Yaşadıkları Sürelere Göre Kilis’te Yeterince Ekonomik Yardım Alamama Nedeniyle Suriye’ye Geri Dönüş Düşünceleri

Cevap Kategorileri	0-2 Yıl %	3-6 Yıl %	7-9 Yıl %	10 ve Üzeri Yıl %
Kesinlikle Katılmıyorum	8	6,3	19,2	21,1
Katılmıyorum	28	34,4	34,2	31,3
Fikrim Yok	44	17,2	20	17,1
Katılıyorum	16	32,8	19,2	20,7
Kesinlikle Katılıyorum	4	9,4	7,5	9,9
Toplam	100 (25)	100 (64)	100 (120)	100 (304)

	Kilis’te Yaşanılan Süre
Ki-Kare	23,06
df	12
p	,027
Gamma	-,089

Tablo 5.58.’de katılımcıların Kilis’te yaşadıkları sürelerle göre Kilis’te yeterince ekonomik yardım alamama nedeniyle Suriye’ye geri dönüş düşüncelerinin yüzdelik dağılımları gösterilmektedir. Buna göre Kilis’te 0-2 yıl yaşayan katılımcılardan %28’i, 3-6 yıl yaşayan katılımcılardan %34,4’ü, 7-9 yıl yaşayan katılımcılardan %34,2’si ve 10 yıl ve üzeri yaşayan katılımcılardan %31,3’ü “katılmıyorum” cevabını vererek Kilis’te yeterince ekonomik yardım alabildiklerini ve bu nedenle Suriye’ye geri dönüş düşüncelerinin olmadığını belirtmiştir. Diğer yandan Kilis’te 0-2 yıl yaşayan katılımcılardan %4’ü, 3-6 yıl yaşayan katılımcılardan

%9,4'ü, 7-9 yıl yaşayan katılımcılardan %7,5'i ve 10 yıl ve üzeri yaşayan katılımcılardan %9,9'u "kesinlikle katılıyorum" cevabını vererek Kilis'te yeterince ekonomik yardım almadıklarını ve bu nedenle Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin olduğunu belirtmiştir. Yine bu görüş için Kilis'te 0-2 yıl yaşayan katılımcılardan %44'ü, 3-6 yıl yaşayan katılımcılardan %17,2'si, 7-9 yıl yaşayan katılımcılardan %20'si ve 10 yıl ve üzeri yaşayan katılımcılardan %17,1'i "fikrim yok" cevabını vermiştir.

Bu iki değişken için ki-kare testi uygulanarak ki-kare değeri ve gamma değeri elde edilmiştir. Veri analizlerine göre ki-kare değeri 23,06 ve p değeri ,027'dir. Bu bulgular Suriyelilerin Kilis'te yaşadıkları sürelerle göre Kilis'te yeterince ekonomik yardım alamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($\chi^2=23,06$, $df=12$, $p<.05$).

Kilis'te yaşanan süre (nominal değişken) ile Suriyelilerin Kilis'te yeterince ekonomik yardım alamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşünceleri (ordinal değişken) arasındaki ilişki ve ilişkinin yönü gamma değeri kullanılarak ilişkinin varlığı ve yönü ortaya çıkarılmıştır. Gamma değerinin -,089 olmasından hareketle bu iki değişken arasında ilişki olduğu ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir. Elde edilen bulgulara göre genel olarak Kilis'te yaşanan süre arttıkça yeterince ekonomik yardım alamama nedeniyle Suriye'ye geri dönüş düşüncesinin de arttığı söylenebilir.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye, tarihindeki en büyük dış göçü Suriye’den almıştır. Arap Baharının devamı niteliğinde Suriye’de rejim karşıtı hareketlerle birlikte iç savaş ortaya çıkmış ve milyonlarca Suriyeli Türkiye’ye göç etmiştir. Bu nedenle Türkiye’de göç yönetimi konusunda önemli adımlar atılarak Suriyelilerin Türkiye’ye entegrasyonu üzerinde durulmuştur. Türkiye’de Kilis ili kendi nüfusuna oranla en çok Suriyeli barındıran il konumunda olup çalışmada Kilis’te yaşayan Suriyelilerin, Esed rejimi sonrası Suriye’ye geri dönüş düşünceleri irdelenmiştir. Çalışma kapsamında Kilis’te Suriyelilere uygulanan göç yönetimi ve onların gündelik yaşantılarında karşılaştıkları durumlar doğrultusunda yöneltile 17 farklı düşünce ve bu düşünceler dâhilinde Suriye’ye geri dönüş düşünceleri ele alınmıştır. Katılımcılar bu görüşlerden akraba ve arkadaşlarının Suriye’de kalması, Kilis’te geçici ve düşük ücretli işlerde çalışmak zorunda kalmaları ve ekonomik olarak Suriye’de daha iyi durumda olacaklarına olan inanç nedeniyle Suriye’ye geri dönmek istemektedir. Bu doğrultuda Kilis’te yaşayan Suriyelilerin akraba ve arkadaşlık bağlarının güçlü olduğu, Kilis’te istihdam konusunda ciddi problemler yaşadıkları ve Kilis’e göçle birlikte ekonomik olarak daha alt seviyelere düştükleri söylenebilir. Yaşanan bu durumlar, Kilis’te yaşayan Suriyelileri Suriye’ye geri dönüş düşüncesine itmektedir. Diğer taraftan katılımcılar Kilis’te dışlanmışlık hissi yaşamadıklarını, Türkçe öğrenmede

zorlanmadıklarını, güvenlik endişesi yaşamadıklarını, yeterince ekonomik yardım alabildiklerini, kültürel asimilasyona maruz kalmadıklarını, iyi eğitime erişebildiklerini, iyi bir gelecek beklentisine sahip olduklarını, yerli halkla iyi ilişkiler kurabildiklerini, tedaviye ve ilaçlara erişebildiklerini, dini yaşantılarında problem yaşamadıklarını, çocuklara ve gençlere iyi ortam sağlanabildiğini ve genel olarak Kilis'e ve Kilisliyle uyum sağlayabildiklerini belirtmiştir. Katılımcılar bu görüşler doğrultusunda Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin olmadığını belirtmiştir. Anket uygulamasından elde edilen bu veriler Kilis'te Suriyelilere uygulanan göç yönetiminin ve Kilis yerli halkının Suriyelilere karşı ılımlı yaklaşımının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda Kilis'te yaşayan Suriyeliler için Türkçe kursları sayesinde dil konusunda problem yaşamalarının önüne geçilmesi, alınan güvenlik tedbirleriyle birlikte toplumsal gerginliğin önlenmesi, ekonomik yardımlarla Kilis'te tutundurulmalarına destek sağlanması, sağlık hizmetlerine ve iyi eğitime ücretsiz erişim sağlanması gibi etkin politikalar yürütülmüştür. Ayrıca Suriyelilerin geri dönüş düşüncelerinin olmamasında genel olarak Kilis yerli halkı tarafından dışlanmışlığa maruz kalmama, Kilis'in sosyo-kültürel yaşantısına uyum sağlama, süregelen tarihsel birliktelik, akrabalık bağları, yerli halkın toplumsal kabulü gibi faktörlerin de etkileri büyüktür.

Katılımcılardan elde edilen verilere göre Kilis'te yaşayan Suriyelilerin yaşadıkları en büyük sorunlardan birisinin işsizlik olduğu söylenebilir. Ayrıca çalışanların da büyük çoğunluğunun geçici ve düşük ücretli işlerde çalıştığı düşünüldüğünde bu sorunun çok daha derin olduğu söylenebilir. Bu da Suriyelilerin Kilis'te gündelik yaşantılarını sürdürmede ciddi problemlerle karşılaşmalarına zemin hazırlamaktadır. Katılımcıların çoğunluğunun aylık kazançlarının 15.000 liranın altında olduğu göz önüne alındığında Suriyelilerin genel olarak Kilis'te ekonomik

olarak alt gelir grubunda bulundukları söylenebilir. Bu bağlamda Suriyelilere yapılacak olan her bir yardım büyük önem taşımaktadır. Çünkü Suriyelilerin ekonomik olarak desteklenmesi Kilis'te tutunmalarını sağlayarak onların toplumsal hayata entegrasyonunda büyük aşama kaydedilmesini sağlamaktadır. Buradan hareketle Kilis'te yaşayan Suriyelilerin istihdamı konusunda tedbirler alınması elzem hale gelmiştir. Yapılacak yasal düzenlemelerle Suriyelilerin iş hayatı düzenlenmelidir. Suriyelilerin 14 yılı aşkın süredir Türkiye'de yaşantılarına devam ettikleri düşünüldüğünde yapılacak düzenlemelerle iş hayatıyla birlikte sosyal güvencelerine dair önlemlerin de alınması gerekmektedir. Ayrıca Kilis'te yaşayan Suriyelilerin çok azına çalışma izin belgesi verilmektedir. Bu da Suriyelilerin kayıt dışı ve ucuz işgücü olarak kullanılmalarına sebep olmaktadır. Yaşanan süreç yerli işçilerde işsizliklerin yaşanmasını ve toplumsal yaşantıda gerilimlerin tırmanmasını tetikleyebilmektedir. Tüm bu süreci çözüme kavuşturmak adına gerek merkezi yönetimin gerekse yerel yönetimlerin idari, mali ve hukuki düzenlemeler yapmaları gerekmektedir.

Katılımcılardan ve yerinde gözlemlerden elde edilen verilere göre Suriyelilerin aynı evde kalabalık bir şekilde yaşadıkları saptanmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında Kilis'te konut kiralарının yüksek olmasının payı büyüktür. Ayrıca Suriyelilerin Kilis'te kısa sürede il nüfusunu iki katına çıkaracak sayılara ulaşması ve bu ani duruma konut arzının cevap verememesi de Suriyelilerin aynı evde kalabalık yaşantı sürmelerine neden olmuştur. Kilis'te yaşanan konut problemi fırsat bilinerek yerli halk tarafından eski evler, depolar, evlerdeki otoparklar gibi atıl alanlar kiralık konutlara dönüştürölerek özellikle Suriyelilerin kullanımına açılmıştır. Ancak yine de konut kiralарının aşırı yükselişine engel olunamamıştır. Yaşanan bu durum Kilis'te eski evlerin bulunduğu mahallelerde Suriyelilerin yoğunlaşmasına ve bu alanlarda bulunan yerli halkın da görece daha az Suriyelilerin olduğu diğer mahallelere doğru göç

etmesine sebep olmuştur. Yaşanan bu süreç Kilis'te mekânsal ayrışmanın derinleşmesine neden olmuştur. Suriyelilerin kısa vadede Suriye'ye kesin dönüşünün olası görülmemesinden hareketle Kilis'te konut arzının artırılması gerektiği söylenebilir. Konut arzının artırılmasıyla birlikte Kilis'te eski ve işlevsiz yaşam alanlarından daha yaşanabilir yerleşim alanlarına geçiş sağlanması, konut kiralарının aşırı artışının önüne geçilmesi, mekânsal ayrışmanın giderilmesi ve belediye hizmetlerinin daha erişilebilir hale gelmesi sağlanabilir.

Kilis, il nüfusuna oranla Türkiye'de en fazla yabancı barındıran il konumundadır. Bu yabancıların büyük çoğunluğunu Suriyeliler oluşturmaktadır. Bu yoğunluk ilde pek çok alanda değişim ve dönüşümü beraberinde getirmiştir. Bunun yanında zaman zaman ilde belediye hizmetlerinde aksaklıklar, emlak piyasasında sert yükselişler, konut yetersizliği, sağlık hizmetlerinde aksamalar gibi pek çok olumsuz sonuçlar yaşanmıştır. Bu nedenle Kilis'te yaşayan Suriyelilerin üçüncü ülkelere ve Türkiye'de başka illere yerleştirme gibi uygulamalarla oranları düşürölmek istenmiştir. Ancak hâlâ ilde Suriyelilerin yoğunluğu ciddi şekilde hissedilmektedir. Üretilcek yeni politikalarla ilde yabancı yoğunluğunun ilin kapasitesine uygun bir orana çekilmesi gerekmektedir.

Kilis'te Suriyelilerden kaynaklı önemli sorunlardan birisi de eğitim alanında ortaya çıkmaktadır. Özellikle ilköğretim düzeyinde, Suriyelilerin yoğun yaşadığı mahallelerde bulunan okullarda çoğunluğunun Suriyeli olduğu pek çok sınıf bulunmaktadır. Bu da o sınıflarda bulunan Türk öğrencilerin durumdan olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Suriyeli çocukların okul ortamında Türkçe öğrendikleri düşünüldüğünde problemin boyutu ortaya çıkmaktadır. Bu durumu iyileştirmek adına yapılacak idari ve yasal düzenlemelerle eğitim çağındaki yabancı öğrencilerin ilde bulunan eğitim kurumlarına dengeli dağılımının yapılması ve Suriyelilerin

okula başlamadan önce Türkçe öğrenmelerinin sağlanması gerekmektedir.

Suriyelilerle ilgili olarak yerel halkta ortaya çıkan ve devam eden Suriyelilerin çok fazla maddi yardım aldığı algısı Kilis'te Suriyelilere karşı olumsuz bakış açısına neden olmaktadır. Kilis'te Suriyelilerin oldukça yoğun olduğu düşünüldüğünde toplumsal çatışma yaratma ihtimali olan en küçük hususun dâhi dikkate değer olması gerektiğinden hareketle, bu konuda sık sık kamuoyu bilgilendirmeleri yapılarak bu yanlış algının önüne geçilmesi ve toplumsal barışın sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir.

Sonuç olarak anket uygulamasından ve çalışma sahasında yerinde edinilen veriler doğrultusunda Kilis'te yaşayan Suriyelilerin genel olarak Suriye'ye geri dönüş düşüncelerinin olmadığı söylenebilir. Ancak Suriye'de yer yer devam eden çatışmaların tamamen bitirilmesi, terör unsurlarının yok edilmesi, siyasi ve ekonomik belirsizliklerin giderilerek istikrarlı bir sistemin kurulması, gelir adaletinin sağlanması, iç savaş sürecinde tahrip edilen kentlerin yeniden imarı, altyapı ve üst yapının yeniden düzenlenmesi gibi konularda yaşanacak olan gelişmelerin Türkiye'de ve özel olarak Kilis'te yaşayan Suriyelilerin Suriye'ye geri dönüş düşüncelerini yeniden filizlendireceği düşünülmektedir

Kaynakça

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, <https://www.afad.gov.tr/barinma-merkezlerinde-son-durum> (12.06.2023).

Ağır, O., Aksu, Z., (2017), "Birleşmiş Milletler'in Suriye Krizine Yönelik Politikalarının Değerlendirilmesi", *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 4(9), ss.43-55.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, (2005), Federal Almanya'da Yaşayan Türklerin Aile Yapısı ve Sorunları Araştırması, Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı, Ankara.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı <https://www.aile.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/> (03.12.2025).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı https://aile.tr/media/184940/hizmet_rehber_sosyal_yardimlar_hizmetleri-1.pdf (19.01.2025).

Akın, A., (2021), "Osmanlı Sonrası Balkan Devletlerinde Bazı İslami Gelişmeler ve Din Eğitimi", *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, ss.199-228.

Aksay, C., S., Ketenoglu, O., vd. ..., (2005), "Küresel Isınma ve İklim Değişikliği", *Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Fen Dergisi*, ss.29-42.

Aksoy, E., (2016), "1919-1955 Yılları Arasında Türkiye'nin Nüfus Yapısı ve Uygulanan Nüfus Politikaları", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(24), ss.27-44.

Akyıldız, İ. E., (2016), "Göç Teorilerinin Karşılaştırmalı Analizi", *Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35(2), ss.1-19.

Alemin, E., Çavuş Bekce, F., (2021), "Suriyeli Göçmen Çocukların Eğitim Gereksinimleri ve Okula Uyum Süreçlerinde Karşılaştıkları Güçlükler", *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırmaları Dergisi*, 1(2), ss.55-72.

Algan, N., Künçek, Ö., (1998), "Transboundary Population Movements: Refugees, Environment And Politics", *The Turkish Yearbook of International Relations*, ss.75-103.

Alım, M., Doğanay, S., vd. ..., (2011), "Ülkemize Yönelik Göçlere Bir Örnek: Ahıska Türkleri", *Doğu Coğrafya Dergisi*, 11(15), ss.303-322.

Altan, B., (2022), "Romanya'dan Türkiye'ye Göçler (1934-1939)", *International Review of Migration and Refugee Studies*, 3(1), ss.14-33.

Altan, H. N., Budak, M., (2023), "İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Almanya Göç Politikalarının Dönüşümü", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(4), ss.1409-1423.

Anadolu Ajansı <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunya-genelinde-toplanan-insani-yardim-miktari-yetersiz-kaliyor/3306848> (17.03.2025).

Anadolu Ajansı <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriyedeki-ic-savasta-13-yil-geride-kaldi/3165746#:~:text=BM'nin%20Haziran%202022'de,bir%20kez%20daha%20ortaya%20koydu.> (26.01.2025).

Apak, H., (2015), "Suriyeli Göçmenlerin Gelecek Beklentileri: Mardin Örneği", *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), ss.125-142.

Armutlu, A., (2024), "Stratejik Ortaklık: Türkiye-Katar İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi ve Bölgesel Etkileri", *Anadolu Strateji Dergisi*, 6(2), ss.241-271.

Arnold, D., (2000), *Coğrafi Keşifler Tarihi 1400-1600*, çev. Osman Bahadır, Umut Matbaası, İstanbul.

Arslan, E., Öztürk, S., vd. ..., (2023), "Türkiye'de Uluslararası Göçlerin İdari Yapıya Etkileri ve Bakanlıkların Göç Yönetim Süreçlerindeki Rollerini", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 65, ss.7-14.

Asker, A., (2018), "Rusya'da Nüfus Sorunu, Göç Politikası ve Yakın Çevre: Siyaset ve Hukuk Ekseninde Bir Yaklaşım" *Göç Mültecilik ve İnsanlık Uluslararası Akademik Tebliğler Kitabı*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli, ss.13-34.

Aslan, Ş., Sünbül, F., vd. ..., (2018), "Mültecilerin Kilis Sağlık Hizmetleri Üzerindeki Etkisi", *Journal of Healthcare Management and Leadership*(1), ss.48-58.

Aydın, A. M., (2022), "Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Açısından Günümüz Öğrenci İhtiyaçlarının İncelenmesi", *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 5(3), ss.234-251.

Aydın, N., Kaya, H., (2021), "Kafkasya'dan Osmanlı Devleti'ne Yapılan Çerkez Göçleri" *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*(9), ss.223-254.

Aydın, Y., (2021), "Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlere Verilen Sağlık Hizmetlerinin Değerlendirilmesi, Sorun ve Öneriler", *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*(18), ss.227-248.

Ayhan, C., (2022), "Bulgaristan Emâreti (Prensliği) Anayasası: 1879 Tırnova Anayasası", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(44), ss.630-677.

Aykaç Alkan, S., Karakaş, M., (2022), "Entegrasyon, Asimilasyon ve Uyum Kavramları Arasından Türkiye'nin Seçimi", *İçtimai Hayat Sosyal Bilimler Dergisi*, ss.414-429.

Ayrancı, İ., (2018), "Hz. Peygamberin Medine'ye Hicreti ve Bu Dönemde Uyguladığı Stratejiler Üzerine Bir Deneme", *Kalemname Dergisi*, 3(6), ss.44-77.

Babahanoğlu, V., (2023), "Suriye Krizi ve Dış Politika: Türkiye ve Rusya Arasında Geçişken İlişkiler", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(59), ss.407-421.

Barışık, S., (2020)., Göç Kavramı, Tanımı ve Türleri, Gazi Kitabevi, Ankara.

Barut, I., (2018), "Osmanlı Dönemi'nde Gerçekleşen Göçlerin Kurumsallaşma ve Göç Politikaları Üzerindeki Etkileri", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*(40), ss.161-190.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/25332/xfiles/13a-Suriyeli_Misafirlerimiz_Kardes_Topraklarında_2016_Turkce_.pdf (07.08.2024).

Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Başkanlığı https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d05/c012/mm_05012082ss0279.pdf (01.12.2025).

Bayrakçı, O., Altun, F., (2023), "Kayıt Dışı Çalışan Suriyeli Sığınmacılara Farklı Bakışlar: Ayakkabı Sektörü Analizi", *Sosyal Çalışma Dergisi*, 7(2), ss.59-80.

BBC Haber <https://www.bbc.com/news/articles/clyn2p8x2eyo> (01.05.2025).

Bilben, M. S., (2019), "Dünyadan Örnekler Işığında İklim Değişikliği Kaynaklı Göçleri Anlamak", *Mediterranean Journal of Humanities*, ss.335-355.

Bimay, M., (2022), "Küresel Göç Krizleri ve Uluslararası Göçlerin Geleceğine İlişkin Bir Değerlendirme", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(2), ss.87-106.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi <https://www.un.org/youthenvoy/2013/09/office-of-the-united-nations-high-commissioner-for-refugees/> (26.10.2024).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Tesilciliği <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> (24.05.2024).

Boyras, H. M., Yıldız, S., (2022), "Dünün ve Bugünün Işığında Fransa'nın Suriye Politikasını Anlamak", *UPA Strategic Affairs*, 3(1), ss.20-41.

Bozçalışkan, A., ve Avaner, T., (2021), "Göç Yönetimine Dair Bir Kesit: Dobruca'dan Türkiye'ye Göçler", *Belgi Dergisi Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını*, (21), ss.383-396.

Bozkurt Çakır, N., Nas, Ç., (2023), "1945'ten Günümüze Almanya'nın Göç ve İşgücü Piyasasına Entegrasyon Politikalarının Tarihsel Dönüşümü", *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), ss.119-137.

Bulkan, D., Ermağan, İ., (2018), "Almanya'nın Göç Politikası ve Suriyeli Göçmenler", *Uluslararası Avrasya Göç Sempozyumu Tam Metin Bildiri Kitabı*, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Medeniyet Araştırmaları Merkezi Yayınları, Türkistan, s. 60-84.

Bulut, S. F., (2022), "Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Yetişkin Okuma-Yazma Kursları ve Türkçe Dil Eğitimlerinin Değerlendirilmesi", *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), ss.123-147.

Canyurt, D., (2018), "Kazananı Olmayan Savaş “Suriye İç Savaşı”: Neden Bitmedi, Barış Nasıl Gelebilir?", *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 14(4), ss.1103-1120.

Cengiz, D., İncili, Ö., (2022), "Kilis'te Yaşayan Suriyelilerin Mekânsal Örüntüleri", *Göç Dergisi*, 9(2), ss.207-223.

Chochiev, G., (2015), "1867 Abhaz Göçüne Dair Birkaç Rus, Osmanlı ve İngiliz Belgesi", *Kafkasya Çalışmaları - Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), ss.103-158.

Cihan, S., (2024), "Kuruluşundan Bugüne Türkiye'ye Göç ve Göç Düzenlemeleri", *Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey*(14), ss.48-60.

Conker, A., (2020), "İklim Değişikliğinin Güvenikleştirilmesine Suriye İç Savaşı Bağlamında Eleştirel Bir Bakış", *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(4), ss.155-170 .

Çakır Sümer, G., (2024), "İklim Değişikliğinde Önemli Bir Gündem: Yerinden Edilme ve Yeniden Yerleştirme", *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 16(31), ss.287-308.

Çakmak, S., (2023), "Afganistan'da Yaşanan İşgallerin Sebepleri ve Neden Olduğu Zorunlu Göç Süreci", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 20(78), ss.347-366.

Çakmak, S., (2023), "Devletler Hukuku Bağlamında 1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesi ve Çekince Koyulamayan Maddeleri", *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), ss.87-104.

Çakmak, S., (2023), "Kavimler Göçünün Nedenleri ve Avrupa Etnik Yapısının Oluşum Süreci: Hun Türkleri ve Diğer Kavimler", *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, ss.46-62.

Çakmaklı, E., (2022), "Asimilasyon ve Çokkültürlülük Sarmalında Amerikan Kimliği", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (49), 123-144.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
<https://www.csgeb.gov.tr/%C4%B1statistikler/calisma-hayati-%C4%B1statistikleri/resmi-%C4%B1statistik-programi/yabancilarin-calisma-%C4%B1zinleri/> (19.02.2025).

Çapan, F., Güvenç, B., (2017), "Kavimler Göçü ve Batı Roma İmparatorluğu'nun Çöküşü", *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*, 6(18), ss.629-640.

Çatakli, İ., Taşdoğan, C., (2024), "Suriyeli Göçü ve Türkiye'nin Sığınmacılara Yönelik Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26(1), ss.233-260.

Çavuş, K., Kaya, A., (2024), "Afetler, Depremler ve Kitlesele Zorunlu Göç Akınları: Kahramanmaraş Merkezli Depremler Üzerinden Bir Değerlendirme", *Afet ve Risk Dergisi*, ss.195-209.

Çavuşoğlu, H., (2007), "Yugoslavya-Makedonya Topraklarından Türkiye'ye Göçler ve Nedenleri", *Bilig Dergisi*, (41), ss.123-154.

Çelik, F., (2005), "İç Göçler: Teorik Bir Analiz", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), ss.167-184.

Çelik, Z., (2010), "Osmanlının Zor Yıllarında Rumeli Göçmenlerinin Türk Basınındaki Sesi: Muhacir Gazetesi (1909-1910)", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (28), ss.403-413.

Çetin, T., (2008), "Bulgaristan'daki Soydaşlarımızın Türkiye'ye Göç Etme Süreçlerini Etkileyen Bazı Değişkenlerin İncelenmesi", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 8(1), ss.55-75.

Çetinkaya, C., Erbaş, M., vd. ..., (2016), "Türkiye'deki Suriyeli Geçici Barınma Merkezlerinin Durumu ve Senaryo Analizleri", *Birey ve Toplum Dergisi*, 6(12), ss.5-21.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/birtop/issue/29437/315321>

Çiçekli, B., (2009), Göç Terimler Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre.

Çiftçi, H., (2019), "Suriyeli Sığınmacıların Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne Aidiyetleri Bakımından Adaptasyon ve İletişim Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23(1), ss.153-176.

Çoltu, S., Öztürk, S., (2018), "Suriyeli Mültecilerin Türkiye Ekonomisine Etkileri", *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), ss.188-198.

Dağışan, E., Aydın, S., (2017), "Göçün Sosyal Hayata Yansımaları: 93 Harbi Döneminde Oltu'dan Tokat'a Bir Göç Hikayesi", *Geçmişten Günümüze Göç II Sempozyum Kitabı*, Canik Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun, ss.737-744.

Delibaş, H., (2020), "Transatlantik Köle Ticaretine Dair Bir Analiz (Gorée ve Saint Louis Köle Ticareti)", *AHBV Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi*, ss.32-4.

Demir, G., (2023)., "Kilis Kentinde Yaşanan Suriyeli Göçünün Çevre Sorunları Üzerine Etkisi", *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, (2), ss.49-63.

Demirtaş, M., (2010), "Kırım Savaşı ve 93 Harbi Sürecinde Osmanlı Memleketine Gelen Göçmenlerin Sevk ve İskânları", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 16(41), ss.211-238.

Dokuyucu, E., (2018), "*Zorunlu Göçe Maruz Kalan Suriyelilerin Türkiye’de Yaşadıkları Barınma Sorunları: Kilis Örneği*", Gaziantep Üniversitesi Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, Gaziantep.

Efe, H., (2018), "Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye’de Yaşanan Göçler ve Etkileri", *Sosyal Bilimler Metinleri Dergisi*, (1), ss.16-27.

Efe, İ., Ülker, O., vd. ..., (2022), "Zorunlu Göçün 10. Yılında Kilis’teki Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler", *Göç Araştırmaları Dergisi*, 8(1), ss.71 - 97.

Eker, K., (2008), "*Türkiye’de Yasadışı Göç Sorunu*", İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, İzmir.

Ekici, S., (2024), "Türkiye’deki Suriyeli Göçmenlerin Göç Öncesi ve Göç Sonrası Türkiye Algısı", *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), ss.62-81.

Ekici, S., Acar, A., (2021), "Göç ve Güvenlik: Cumhuriyet Halk Partisi’nin Suriyeli Göçmenler Konusundaki Söylemlerinin Güvenlikleştirme Perspektifinden Değerlendirilmesi", *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (27), ss.276 - 291.

Ekici, S., Tuncel, G., (2015), "Göç ve İnsan", *Birey ve Toplum*, ss.9-22.

Erdoğan, M. M., (2021), *Suriyeliler Barometresi 2021 Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*, Atalay Konfeksiyon Matbaacılık ve Reklam İnş. Tur. Otomotiv San. ve Tic. Ltd. Şti., Ankara.

Erdoğan, M., Çorabatır, M., (2023), "Suriyeli Mülteci Nüfusunun Demografik Gelişimi, Türkiye’deki Eğitim, İstihdam ve

Belediye Hizmetlerine Yakın Gelecekte Olası Etkileri", İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi, Ankara.

Erkan, E., (2016), "Suriyeli Göçmenler ve Dini Hayat: Uyum, Karşılaşma, Benzeşme: Gaziantep Örneği", *İlahiyat Akademi Dergisi*, (4), ss.1-36.

Erkan, S., (2015), "Güney Osetya Sorunu ve 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı", *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(13), ss.71-92.

Erkan, Ü., (2018), "Ulusçu Asimilasyon/Entegrasyon Politikalarından Medeniyet Perspektifine Dayalı Dirimsel/Diyalojik Etkileşime", *Göç Sosyolojisi Farklı Boyutlarıyla Göç*, ed. Rıdvan Şimşek, Sonçağ Matbaacılık, Ankara.

Erten, R., (2015) "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(1), ss.3-52.

European Comission https://migrant-integration.ec.europa.eu/country-governance/governance-migrant-integration-germany_en (05.02.2025).

Ganiyeva, S., (2023), "Türk Mülteci Hukukunda Coğrafi Sınırlamanın Kaldırılması", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(2), ss.568-582.

Garip, S., (2023), "Sosyal Bilimlerde Nicel Araştırma Geleneği Üzerine Kuramsal Bir İnceleme", *Uluslararası Sosyal Alan Araştırmaları Dergisi*, 12(1), ss.1-19. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijssresearch>

Gençler, A., (2003), "Almanya'nın Göçmen Politikalarında Yeni Yönelişler", *Kamu İş*, 7(2), ss.1-7.

Genel Kurmay Başkanlığı, (2025), Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri, Genelkurmay Basım Evi, Ankara.

Göç İdaresi Başkanlığı <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/multec%c4%b1ler>

%c4%b1nhukuk%c4%b1statusune%c4%b1l%c4%b1sk%c4%b1ns ozlesme.pdf (06.04.2024).

Göç İdaresi Başkanlığı
<https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Sozlesmeler/Avrupa-Insan-Haklari-Sozlesmesi.pdf> (10.04.2024).

Göç İdaresi Başkanlığı <https://www.goc.gov.tr:https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi> (20.05.2024).

Göç İdaresi Başkanlığı <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (12.08.2024).

Göç İdaresi Başkanlığı
<https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Sozlesmeler/MULTECILERIN-HUKUK-STATUSUNE-ILISKIN-1967-PROTOKOLU.pdf> (16.09.2024).

Göç İdaresi Başkanlığı <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (01.03.2025).

Gök, A., Yıldırım, M., (2022), Disiplinlerarası Yaklaşımlar, Savaşı Anlamak, Nobel Bilimsel Eserler Yayınevi, Ankara.

Görgün, M., (2018), "Ekonomi Temelli Göç Yaklaşımları Perspektifinde Göçmenlerin Karar Alma Süreçleri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, ss.1153-1162.

Güllüpinar, F., (2014), "Almanya’da Göçmen Politikaları ve Türkiyeli Göçmenlerin Trajedisi: Yurttaşlık, Haklar ve Eşitsizlikler Üzerine", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 14(1), ss.1-16.

Gültaş, A., Yalçın Balçık, P., (2018), "Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sağlık Politikaları", *Sakarya Tıp Dergisi*, 8(2), ss.193-204.

Gündüz, N. E., Şöhret, M., (2022), "ABD’nin Göç ve Göçmenlere Yönelik Politikaları ve Uygulamaları", *12th International Conference On Culture And Civilization Conference Proceedings*, IKSAD Publications, İsmaili/Azərbaycan, ss.12.

Güngör, M., Bulut, Y., (2008), "Ki-Kare Testi Üzerine", *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, ss.84-89.

Harunoğulları, M., (2016), "Suriyeli Sığınmacıların Kilis Şehrindeki Mekânsal, Kültürel ve Ekonomik Etkileri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(45), ss.382-395.

Harunoğulları, M., (2021), "ABD ve Rusya'nın Suriye İç Savaşına Müdahalelerinin Jeopolitik Yaklaşımları", *Ortadoğu ve Göç Dergisi*, 11(1), ss.43-84.

Harunoğulları, M., ve Ağcadağ Çelik, İ., (2019), "Kilis Yerel Halkının Algısında Suriyeli Sığınmacılar ve Toplumsal Etkileri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(67), ss.581-600.

İçduygu, A., Erder, S., vd. ..., (2014), *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023 Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere*, Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi Yayınları, İstanbul.

İklim Değişikliği ve Afetlerle Mücadele Eğitim ve Araştırma Derneği [https://idame.org/blog/iklim-degisikliginin-yarattigi-riskler-](https://idame.org/blog/iklim-degisikliginin-yarattigi-riskler-goc#:~:text=G%C3%BCn%C3%BCm%C3%BCzde%20hali%20haz%C4%B1rda%20her%20sene,sebebiyle%20g%C3%B6%C3%A7%20etmi%C5%9Ftir%20%5B2%5D.)

[goc#:~:text=G%C3%BCn%C3%BCm%C3%BCzde%20hali%20haz%C4%B1rda%20her%20sene,sebebiyle%20g%C3%B6%C3%A7%20etmi%C5%9Ftir%20%5B2%5D.](https://idame.org/blog/iklim-degisikliginin-yarattigi-riskler-goc#:~:text=G%C3%BCn%C3%BCm%C3%BCzde%20hali%20haz%C4%B1rda%20her%20sene,sebebiyle%20g%C3%B6%C3%A7%20etmi%C5%9Ftir%20%5B2%5D.) (23.05.2024).

İnalcık, H., (2011), "Balkanlar'da Osmanlı Fetihlerinin Sosyal Koşulları", *Adam Akademi Dergisi*, (1), ss.1-10.

International Displacement Monitoring Centre <https://www.internal-displacement.org/global-report/grid2024/> (05.05.2024).

International Displacement Monitoring Centre <https://www.internal-displacement.org/news/conflicts-drive-new-record-of-759-million-people-living-in-internal-displacement/> (05.06.2024).

International Organization For Migration
<https://publications.iom.int/books/global-migration-indicators-2021>
(26.09.2024).

İpek, N., (2019), "Osmanlı Devlet'nin Göç ve İskân Politikaları", *Osmanlı'da İskân ve Göç Sempozyum Kitabı*, T.C. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir, ss.141-165.

İpek, N., (2023), "Rusya Federasyonu'nun Göç Politikası: Güç Merkezi İnşası Mı?", *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(28), ss.933-955.

İpekyolu Kalkınma Ajansı
<https://ika.org.tr/bolgemiz/kilis/tarim-ve-hayvancilik#:~:text=%C4%B0lde%202020%20y%C4%B1%C4%B1nda%20230.222%20ton,12.950%20b%C3%BCy%C3%BCkba%C5%9F%20hayvan%20oldu%C4%9Fu%20g%C3%B6r%C3%BClmektedir> (28.10.2024).

Işığışok, Ö., Kariman, S., (2022), "Afganistan'da Yaşanan Göç Hareketleri ve Türkiye'deki Afganların Durumunun İncelenmesi", *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, ss.455-486.

Kahraman Kılbaş, E., Cevahir, F., (2023), "Bilimsel Araştırmalarda Örneklem Seçimi ve Güç Analizi", *Journal of Biotechnology and Strategic Health Research*, 7(1), ss.1-8.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/bshr>

Kanar, H. E., Doğan, C., (2020), "Göç ve Göçmen Kavramlarından Hareketle, Bulgaristan'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne Yapılan Kitleli Göçler", *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(3), ss.90-101.

Kara, P., Korkut, R., (2010), "Türkiye'de Göç İltica ve Mülteciler", *Türk İdare Dergisi*, (467), ss.153-162.

Karabulut, Ü., (2022), "İnsan Hakları Perspektifinden Göç ve Mültecilik:1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre

Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Karşılaştırması", *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, ss.903-923.

Karadağ, H. N., (2024), "1923'ten Günümüze Türkiye'nin Yüz Yıllık Göç Tarihi", *Topkapı Journal of Social Science*, 3(1), ss.123-138.

Karakuş, G., (2022), "Sovyetler Birliği Neden Dağıldı?", *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 12(2), ss.291-299.

Karasar, N., (2016), Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, İstanbul.

Karkın, V., Yazıcı, Ö., (2015), "Arap Baharı'nın Suriye'ye Yansıması ve Türkiye'ye Sığınan Mülteciler (Gaziantep Örneği)", *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*, 4(12), ss.201-213.

Kılıç, S., (2016), "Kikare Testi", *Journal of Mood Disorders*, 6(3), ss.180-182.

Kilis Belediyesi
<https://www.kilis.bel.tr/index.php/2024/04/03/2020-yili-faaliyet-raporu/> (15.04.2025).

Kilis Belediyesi
<https://www.kilis.bel.tr/index.php/2019/04/16/nufus/> (04.02.2025).

Kilis Valiliği <http://www.kilis.gov.tr/nufus/> (30.01.2025).

Kilis Valiliği <http://www.kilis.gov.tr/il-afet-risk-azaltma-planiniin-irap-ve-eylemlerinin-yayimlanmasi> (24.03.2025).

Kıral, B., (2020), "Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi", *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), ss.170-189.

Koca, D., (2020), "Sanayi Devrimlerinin Tarihsel Arka Planı ve İşgücü Becerileri Üzerindeki Yansımaları", *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(31), ss.4533-4558.
doi:<https://doi.org/10.26466/opus.704841>

Koçak, Y., Terzi, E., (2012), "Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri", *Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, ss.163-184.

Koçal, A. V., Karasu, M., (2021), "Göç Kuramlarında Güncel Bir Yaklaşım: Göçmen İlişki Ağları Kuramı", *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(40), ss.375-394.

Konuk, T., Engin, C., (2023), "Uluslararası Göçün İşsizlik ve Enflasyon Üzerine Etkisi: Panel Veri Analizi", *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, ss.291-317.

Köse, M., (2024), "Suriye’den Türkiye’ye, Türkiye’den Suriye’ye: Geri Dönüşün Geleceği", *Perspektif Dergisi*, ss.1-5.

Kukul, M. H., (2017), "Bazı Sözlük ve Ansiklopedilerde “ Göç “ Tarifleri", *Geçmişten Günümüze Göç III*, Canik Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun, ss.1539.

Kul, Ö., (2022), "1949 Sonrası Doğu Türkistan’dan Türkiye’ye Göçler ve Türkiye’de Göçmenlerin Durumu", *19. Yüzyıldan Günümüze Türkiye’ye Yapılan Göçler, Göçmenlik ve Sosyal Uyum Sempozyum Kitabı*, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, ss.120-138.

Kurt, M., Tatar, E., (2024), " Kaynak Ülkeden Hedef Ülkeye Dönüşen Türkiye ve Hedef Ülke Olmanın Getirdiği Dezavantajlar", *İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Disiplinlerarası Yenilik Araştırmaları Dergisi*, 4(1), ss. 73-81.

Küçükkalay, A. M., (1997), "Endüstri Devrimi ve Ekonomik Sonuçlarının Analizi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (2), ss.51-68.

Külekçi Akyavuz, E., Gezeroğlu, E., vd. ..., (2020), "Suriyeli Öğrencilerin Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlarla İlgili Okul Yöneticilerinin Görüşleri", *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 3(1), ss.1-15.

Lefebvre, H., (2019), *Mekânın Üretimi*, Sel Yayıncılık, İstanbul.

Memişoğlu, F., Yiğit, C., (2019), "Uluslararası Göç ve Kalkınma: Teori ve Güncel Meseleler", *Yıldız Social Science Review*, 5(1), ss.39-62. doi:<https://doi.org/10.51803/yssr.595809>

Memurlar.

Net

<https://www.memurlar.net/haber/336084/kilis-belediyesi-nden-suriyelilere-yardim-kampanyasi.html> (25.02.2025).

Menekşe, M., (2021), Muhacir Meselesinin Çözümünde Kurumların Rolü: Osmanlı Döneminde Teşkil Edilen “Yüksek Muhacirin Komisyonu” Örneği, Iksad Global, Ankara.

Meteoroloji

Genel

Müdürlüğü

<https://www.mgm.gov.tr/tahmin/il-ve-ilceler.aspx?il=Suriyeveilce=Afrin> (22.02.2025).

Milli Eğitim Bakanlığı, (2019), "Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Çocukların Eğitimine İlişkin İstatistik Raporu", Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2019), "Ülkemizde Bulunan Eğitim Çağındaki Tüm Yabancı Öğrencilere İlişkin Rapor", Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı <https://www.meb.gov.tr/gecici-koruma-kapsamindaki-suriyelilerin-turkce-dil-ogrenimine-ve-meslek-egitime-erisiminin-arttirilmasi-projesi/haber/18695/tr> (16.03.2025).

Milli

Eğitim

Bakanlığı

<https://istatistik.meb.gov.tr/OkullasmaOrani/Index> (20.03.2025).

Milli Eğitim

Bakanlığı

<https://istatistik.meb.gov.tr>

(01.02.2025).

Milli

Eğitim

Bakanlığı

https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_12/03175027_03-12-2018__Ynternet_BYlteni.pdf (22.02.2025).

Milli

Eğitim

Bakanlığı

https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_12/12155137_2022yilibirimfaaliyetraporu.pdf (06.01.2025).

Milli

Eğitim

Bakanlığı

<https://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf> (29.03.2025).

Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü. (2023). *İzleme ve Değerlendirme Raporu 2023*, Ankara.

Milli Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü <https://www.harita.gov.tr/uploads/files/products/kilis-mulk-idare-il-haritasi-1389.pdf> (13.02.2025).

Mollaalioğlu, F. N., (2020), "Türkiye'den Suriye'ye Gerçekleşen Göçlerin Tarihsel Boyutu", *Çekmece İzü Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(17), ss.1-24.

Mutluer, M., (2003), Uluslararası Göçler ve Türkiye: Kuramsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması - Denizli/Tavas, Çantay Kitabevi İstanbul.

Mülteciler Derneği <https://multeciler.org.tr/turkiye-sartli-egitim-yardimi-programi/> (09.12.2024).

Mülteciler Derneği <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeligi.pdf> (16.07.2025).

Nirun, N., Özönder, M., (1988), "Türk Sosyo-Kültür Yapısı İçindeki Normlar ve Fonksiyonları", *Erdem Dergisi*, 5(11), ss.339-354.

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü <https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/mevzuat/yururluktenkaldirilanlar/kanunlar/5683sayiliyabancilarinturkiyeiikametveseyahatleri.pdf> (21.06.2025).

Oğuz Uzuner, Ş., (2021), "1923 – 1945 Yılları Arasında Gerçekleşen Dış Göçler", *Bingöl Araştırmaları Dergisi*, ss.51-65.

Oosterbaan, R., (1994), Frequency And Regression Analysis, Ilrı Publication, Wageningen.

Öçal, M., Çiçek, Ö., (2021), "Neo-Liberalizmin Gölgesinde İstihdam: Dünyada İstihdamın Durumuna İnsani Bir Bakış", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, ss.321-363. doi:<https://doi.org/10.26650/jspc.2021.80.000504>

Özaslan, K., (2023), "Dış'tan İç'e Evrilen Bir Kitlesele Göç: Türkiye'nin Suriyelileri", *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, ss.115-143.

Özbey, K., (2022), "Açık Kapı Politikasından Sınır Duvarı Projesine: Türkiye'nin Sınır Politikasının Dönüşümü", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(43), ss.709-741.

Özcan, A., (2024), Bütün Yönleriyle Sömürgecilik, Fatih Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.

Özdemir Dal, B., (2022), "Türkiye'de Mültecilerle Çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarının Devlet ile İlişkisi", *Journal of International Relations and Political Science Studies*(5), ss.83-110.

Özdemir, Ç., (2016), "Suriye'de İç Savaşın Nedenleri: Otokratik Yönetim mi, Bölgesel ve Küresel Güçler mi?", *Bilgi Dergisi*, ss.81-102.

Özel Özcan, M., Sevindik, E., (2022), "Rusya Federasyonu ve Orta Asya Ülkeleri Arasında "Göç Gücü" Rekabeti", *Journal of Diplomatic Research*, 4(1), ss.57-73.

Özkaya, Ö., Taştan, C. (2016), "Uluslararası Kitlesele Göçler ve Türkiye'deki Suriyeliler", *I. Uluslararası Göç ve Güvenlik Konferansı Bildiri Kitabı*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, ss.27.

Özkiraz, A., Acungil, Y., (2016), "Göç Olgusu ve Göçün Kentlerin Toplumsal, Ekonomik, Kültürel Gelişmesinde ve Kalkınmasında Etkileri", *Uygulamalı Bilimler Kongresi Bildiri Kitabı*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları, Konya, ss.332-338.

Paksoy, S., Özgüven, M., (2017), "Suriyeli Sığınmacıların Kilis Ekonomisine Etkisi", *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 4(9), ss.56-79.

Polat, F., (2022), "Bulgaristan Göçleri Sonrası Troya Çevresinde Kurulan Yeni Köyler ve Yerleşik (Manav) Köylerle Yaşanan Sorunlar", *19. Yüzyıldan Günümüze Türkiye'ye Yapılan*

Göçler, Göçmenlik ve Sosyal Uyum Sempozyum Kitabı, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, ss.35-51.

Polat, Y., Çiçek, M., (2023), "Suriyeli Göçmenlerin Suça Eklemlenme Algısı: Kilis Örneği", *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 12(1), ss.52-72.

Provera, M., (2015), "The Criminalisation of Irregular Migration in the European Union", *CEPS Paper in Liberty and Security in Europe*, ss.1-53.

Rasimoğlu, C. G., (2014), "İki Dünya Savaşı Arası Dönemde Türkiye’de Nüfus ve Halk Sağlığı Tartışmalarının Değerlendirilmesi", *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 4(3), ss.16-21.

Ruhi, A. C., (2007), "Pasaport ve Pasaport Çeşitleri", *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(1), ss.333-350.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
https://www.sanayi.gov.tr/assets/pdf/plan-program/79_KILIS_ISDR_2019.pdf (02.06.2025).

Sarınay, Y., (2011), "Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara’ya Yapılan Göçler (1923-1990)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27(80), ss.351-388.

Sezen, İ., Turan, M., vd. ..., (2018). "Türkiye’deki Suriyeli Misafirler ve İlişkilendirilen Bulaşıcı Hastalıklar", *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(4), ss.119- 127.

Sezik, M., (2017), "Yurt Dışı Zorunlu Göçlerin Türkiye Kentleri Üzerindeki Etkileri", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), ss.139-156.

Sezik, M., Ağır, O., (2015), "Suriye’den Türkiye’ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları", *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), ss.95-124.

Shiraliyev, M., (2022), "Göç Kuramları: Kesişen Fırsatlar ve İlişkiler Ağı Üzerine Bir İnceleme", *Küresel İklim Krizi ve Yeni Ekonomik Yapı Sempozyum Kitabı*, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları, Manisa, ss.213-222.

Sinin, S., (2023), "Tarihsel Süreçte Göç Olgusu ve Göç Kuramları Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *Tarih Alanında Seçme Yazılar-VI*, ed. Yunus Emre Tansü, Özgür Yayın-Dağıtım Ltd, Gaziantep.

Sipahioğlu, B. Ö., (2024), "Göç ve Doğal Afet İlişkisi: Deprem Göçü", *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, ss.292-313.

Solak, Ç., Teközel, M., (2019), "Sosyal Dışlanma Olgusu Üzerine Genel Bir İnceleme", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(4), ss.293-315.

Syrian Dialogue Center <https://sydialogue.org/tr/rakamlarin-diliyle-turkiyedeki-suriyelilere-ait-bazi-veriler/> (30.11.2024).

Şahin, L., Şen, A., (2021), "Uluslararası İşgücü Göçlerinin Ekonomik Etkileri: İşsizlik, Vergi Gelirleri, Verimlilik", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 19(40), ss.375-394.

Şahin, S., (2021), "Neoliberal Politikalar ve Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları", *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 3(2), ss.160-176. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/neusbfi/issue/67580/981698>

Şakacı, B. K., (2020), "Türkiye’nin Göç ve İskân Politikaları: 1934 Tarihli 2510 Sayılı İskân Kanunu İncelemesi", *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 1(3), ss.36-57.

Şam, E. A., (2024), "Osmanlı Göç Politikası Ekseninde Kimsesizler", *XIX. Türk Tarih Kongresi Bildiri Kitabı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, ss.1435-1464.

Şan, M. K., Tzampaz, S., (2021), "Asimilasyonculuk Sonrası Dönemde Asimilasyon", *Akademik İncelemeler Dergisi*, 16(21), ss.64-81.

Şeker, G., Sirkeci, İ., vd. ..., (2014), "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme", *İnsan Hakları Yıllığı*, 32, ss.107-129.

Şen, M., (2014), "Türkiye’de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi", *Çalışma ve Toplum Dergisi*, ss.231-256.

Şenses, M., (2019), "İmparatorluk ve Ulus Devlet", *Liberal Düşünce Dergisi*, ss.87-109.

Şimşek, D., (2018), "Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2), ss.367-392.

Şişman, Y., Balun, B., (2020), "Transit Göç ve Türkiye", *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, ss.61-79.

Şkriyel, R., (2022), "Türklerin Vardar Makedonyası ve Kosova’dan Türkiye’ye Göçü (1912-1971)", *19. Yüzyıldan Günümüze Türkiye’ye Yapılan Göçler, Göçmenlik ve Sosyal Uyum*, ed, Zehra Aslan, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Tamer, M., (2020), "Göç, Göçün Nedenleri ve Uluslararası Göç Üzerine Kavramsal Bir Analiz", *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, ss.2808-2818.

Tamer, M., (2020), "Uluslararası Göç ve Teorileri", *Premium E-Journal Of Social Sciences*, 4(8), ss.274-282.

Tanınmış, V., (2023), "16. Yüzyıl İstanbul’unda Aşkenazlar", *Uluslararası Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 5(1), ss.71-95.

Tanrıkulu, F., (2018), "Suriye Krizi Sonrası Türkiye’deki Sığınmacıların ve Göçmenlerin Eğitimi: Geçmiş, Bugün ve Gelecek Perspektifleri", *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), ss.2585-2604.

Tansü, Y. E., Özkan, K., (2021), Osmanlı Aydınlarının İslamcılık ve Türkçülük Siyasetleri Üzerine Tartışmaları Çatışma, Uzlaş, Sentez, İksad Yayınevi, İstanbul.

Tarım ve Orman Bakanlığı
<https://www.tarimorman.gov.tr/Haber/5020/Yukari-Afrin-Baraji-Ve-Icme-Suyu-Isale-Hatti-Cumhurbaskani-Erdogan-Tarafindan-Hizmete-Acildi> (13.01.2025).

Tartanoğlu, Ş., (2010), "Sosyal Dışlanma: Küreselleşme Perspektifinden Bir Kavramsallaştırma Çabası", *Academic Journals*(42), ss.1-13.

Taşcı, F., (2009), "Mülteci ve Göçmenlerle Yapılacak Alan Çalışmaları", *İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, ss.177-204.

Tekin, C., (2018), "Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçlerin Nedenleri(1950-1958)", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (39), ss.249-261.

Tekin, C., Altunsoy, Y., (2019), "Cumhuriyet Döneminde Bulgaristan'dan Türkiye'ye Kitleli Göçler", *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (2), ss.119-147.

Tekin, N., (2023), "Çeçenlerin Kırım Savaşı Sonrası Sivas Vilayetine Göç ve İskânları", *Göç ve İskan Araştırmaları Dergisi*, 1(1), ss.1-27.

Tepealtı, F., Aşık, S., (2022), "Balkanlardan Dönüş: Eski Yugoslavya Bölgesinden Anadolu'ya Müslüman Göçleri", *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, ss.66-89.

Ticaret Bakanlığı <https://ticaret.gov.tr/gumruk-islemleri/gumruk-idareleri/hudut-kapilari/kara-hudut-kapilari> (16.12.2024).

Topcuoğlu, R. A., (2016), "Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir Kavramsal Sorgulama", *İnsan Hakları Yıllığı*, ss.1-20.

Topdemir, H. G., (2013), "Coğrafi Keşifler", *Bilim ve Teknik Dergisi*, ss.90-93.

TRT Haber
<https://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaskani-erdogan-suriyelilere-ensarlik-yaptik-891064.html> (27.01.2025).

Tümtaş, M. S., Köse, A., (2023), "Yüz Yıllık Cumhuriyetin Göç Tarihi", *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7, ss.63-75.

Türk Kızılay <https://platform.kizilaykart.org/tr/suy.html> (10.02.2025).

Türkiye Araştırmaları Vakfı
<https://turkiyearastirmalari.org/2024/02/27/fokus/gecmisten-gunumuze-rusyada-gocmen-sorunu/> (16.03.2025).

Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
<https://www.tesk.org.tr/resimler/sicil/4.pdf> (19.04.2025).

Türkiye İstatistik Kurumu <https://cip.tuik.gov.tr> (30.12.2024).

Türkiye İstatistik Kurumu
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuc-lari-2023-49684> (24.03.2025).

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Bilgi Erişim Müdürlüğü
<https://www.tobb.org.tr/BilgiErisimMudurlugu/Sayfalar/KurulanKapananSirketistatistikleri.php> (01.04.2025).

Türkiye Büyük Millet Meclisi
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc004/kanuntbmmc004/kanuntbmmc00400885.pdf (28.11.2024).

Türkiye Büyük Millet Meclisi
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc013/kanuntbmmc013/kanuntbmmc01302510.pdf (25.12.2024).

Türkiye Büyük Millet Meclisi
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc031/kanuntbmmc031/kanuntbmmc03105387.pdf (08.01.2025).

Türkiye Büyük Millet Meclisi
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/

kanuntbmmc081/kanuntbmmc081/kanuntbmmc08104377.pdf
(03.05.2025).

Türkiye Büyük Millet Meclisi
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/08/20160813-1.htm>

(19.06.2025).

Türkiye Büyük Millet Meclisi
<https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>

(20.05.2024).

T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı
<https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/turkiyede-bulunan-yabancilarin-sayisi-ve-vatandaslik-durumlari-ile-ilgili-iddialara-dair-aciklama> (19.03.2025).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>

(27.12.2024).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/08/20050810-4.htm>

(03.03.2025).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete
<https://resmigazete.gov.tr/fihrist?tarih=2018-09-13> (16.10.2024).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete
<https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4817&MevzuatTur=5&MevzuatTertip=5> (25.05.2025).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/10/20211029.pdf>

(26.10.2024).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/01/20160115-23.pdf>

(11.12.2024).

Uluslararası Çalışma Örgütü
<https://www.ilo.org/tr/resource/news/ilo-saha-calismalari-kapsaminda-suriyeli-multeciler-mesleki-egitim> (15.03.2025).

Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı
Kilis Toplum Merkezi, (2020), *Bizim Dergi*, ss.1-20.

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği
<https://umhd.org.tr/page/hangi-ulkede-ne-kadar-multeci-var/341>
(09.09.2024).

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği
<https://umhd.org.tr/page/hangi-ulkede-ne-kadar-multeci-var/341#:~:text=5%20milyona%20yak%C4%B1n%20Suriyeli%20ise,ta%20250%20bin%20Suriyeli%20var.> (30.11.2024).

United Nations High Comissioner For Refugees, (2024), *UNHCR Mid-Year Statistical Report 2024 and UNHCR*.

United Nations High Commissioner for Refugees
<https://www.unhcr.org/refugee-statistics> (26.07.2025).

United Nations High Commissioner for Refugees Agency
<https://www.unhcr.org/tr/media/bi-annual-fact-sheet-2024-09-turkiye-pdf> (30.01.2025).

United Nations High Commissioner for Refugees Agency
https://reporting.unhcr.org/global-appeal-2025?_gl=1%2Ah399999%2A_gcl_aw%2AR0NMLjE3NDE5MzAxMDEuQ2owS0NRandoTXEtQmhDRkFSSXNBR3ZvMEtILXRD RGdOZFBTRldENGNYM0IUbk02NG96Q1FQVIBLUW9mMWdXV3RIS2hlcEpkR0pXZ01Wd2FBbEkzRUFMd193Y0I.%2A_gcl_au%2AMTA5NTM1OTg4NC4xNzQxNjk3 (29.03.2025).

United Nations High Commissioner for Refugees Refugee Agency <https://www.unhcr.org/global-trends> (30.04.2025).

Uslu Ak, B., (2021), "Göç Kavramı ve Kuramları", *Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, ss.1749-1758.

Uslucan, C., (2017), "18. Yüzyıldan 19. Yüzyıla İstanbul'a Ev Göçü", *Geçmişten Günümüze Göç II Sempozyum Kitabı*, Canik Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun, ss.1023-1031.

Uzun, Ş., (2023), "Genel Müdürlükten Başkanlığa: Türkiye'de Göç Yönetiminin Dönüşümü", *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 9(2), ss.42-64.

Ünsal, A., (2019)., Uluslararası Göç Kavramı ve Uluslararası Göçün Ülke Ekonomileri Üzerindeki Muhtemel Etkileri", *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, ss.50-61.

Vardar Tutan, E., (2023), "Türkiye Cumhuriyeti'nin Hedef Ülke Olduğu Göçlerin Niteliksel Analizi", *Journal of Diplomatic Research*, 5(2), ss.12-32.

Vergil, H., vd., (2014), Zonguldak İlinde Göçün Sosyo-Ekonomik Nedenleri ve Alınabilecek Tedbirler, Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları, Zonguldak.

Yapıcı, H., (2012), "93 Harbi Sonrasında Yaşanan Göçler ve Neticeleri", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, ss.181-189.

Yaprak, A., (2021), Göç ve Entegrasyon Almanya'nın Göç Politikaları, Şelale Ofset, Konya.

Yıldız, İ., Çakır Sümer, G., (2020), "Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Komşuluk İlişkileri: Gaziantep Kenti Örneği", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), ss.241-252.

Yılmaz, A., (2014), "Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri", *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, ss.1685-1704.

Yılmaz, S., (2011), "11 Eylül Sonrasında ABD ve Türkiye'deki İç Güvenlik Yeniden Yapılanmalarının Karşılaştırması", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(3), ss.361-380.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/issue/4388/60320>

Yükseköğretim Başkanlığı <https://istatistik.yok.gov.tr/>
(26.02.2025).

Zorbay, T., (2017), "1950'ler Türk Dış Politikasında Göç Meselesi Yugoslavya'dan Türkiye'ye Serbest Göç ve Köprülü/Titoveles İlçesi Örneği", *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), ss.318-335.

Z., Gün, (2011), "Mülteci ve Göçmenlerle Yapılacak Alan Çalışmaları İçin Perspektifler: Bir Ön Çalışma", İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika, ed. Özlen Çelebi, vd., Anıl Reklam Matbaacılık, Ankara.

